Pentru traducerea romanelor de faţă s-a folosit ediţia în 4 volume:

Grazia Deledda
ROMANZI E NOVELLE
Mondadori, 194155, Milano
Grazia Deledda
Ulii şi porumbei în româneşte de FLORINA NICOLAE
Editura UNIVERS
Traducere de Florina Nicolae şi Dana Krasevski
Bun de tipar: 21.09.1981. Apărut: 1981.

PARTEA I.

I.

După o săptămână de vânt aprig, de lapoviţă şi de ploaie, vârfurile munţilor se arătară albe prin negura norilor ce se lăsau în jos şi dispăreau la orizont, iar satul Oronou, cu căsuţele sale roşietice aşezate pe coama cenuşie a unei creste de granit, cu uliţi povârnite şi bolovănoase, păru că se iveşte din ceaţă ca izbăvit de potop.

La poalele sale torentele se prăbuşeau zgomotos în vale, iar în zare, pe şesuri şi în câmpia de lângă Siniscola, bălţile şi pâraiele revărsate scânteiau sub razele soarelui ce răsărea din mare. Întreg ţinutul, de la munţi până la ţărmul mării, de la dunga întunecată a podişului ce străjuia satul Oronou până la mărăcinişurile din fundul văii, totul părea că musteşte de apă.

Dar satul se zvântase, iar bătrânii şi câţiva pierdevară îşi reîuaseră deja locurile pe băncile din faţa primăriei, sus, în piaţa care domină valea ca o terasă uriaşă.

De la una din cele trei case cărămizii – a Primăriei, a Parohului şi cea a tuşii Giuseppa Fiere – ale căror ferestre

zăbrelite şi balcoane de fier la primul cât dădeau înspre piaţă, ieşi o bătrână mică de stat cu chipul palid, pe jumătate ascuns de o broboadă neagră în care îşi înfăşură capul şi jumătate din trup ca într-o mantie şi, înainte de a coborî treptele de granit care dintr-un fel de patiu[1], ca cel al străvechilor nuraghes[2], duceau jos în piaţă, îşi roti ochii mari şi încercănaţi, şi o cută de răutate încercui gura ei ştirbă.

Iată-i strânşi laolaltă pe trântorii din sat, stând pe bănci şi de-a lungul parapetului. Pe vremuri nu era aşa; satul, împărţit în două tabere de o duşmănie care aţâţa deopotrivă pe bătrâni şi copii, ducea o viaţă violentă dar însufleţită; fiecare stătea pe la casa lui şi pe pământul lui să-şi îngrijească avutul şi să se apere de duşmani.

Dar de câţiva ani, după intervenţia autorităţilor bisericeşti şi civile, cele două tabere se împăcaseră; spiritele se domoliseră, cel puţin în aparenţă, şi un fel de moleşeală, de părăsire a obiceiurilor, se întindea peste sat.

Cât era ziulica de mare oameni în toată firea se jucau ca nişte copii, iar moşnegii tăceau, aşezaţi turceşte pe lespezile băncilor, nemişcaţi şi deja morţi înainte de a fi închis ochii pentru totdeauna. Băbuţa clătină din cap sub ciudata ei mantie neagră şi coborî încet treptele. Vântul mai şuiera încă din când în când şi copacii goi din piaţă se zbăteau pe pânza strălucitoare a cerului ca nişte polipi uriaşi în apă. Era frig, dar ţăranii, bărboşi şi vânjoşi, roşii la faţă, cu ochii întunecaţi şi dinţii ca neaua, îmbrăcaţi în sumane, cu cojoace, cu mantale de postav negru, încotoşmănaţi în haine cu glugă îşi simţeau sângele curgând cald în vine. Păreau nişte apariţii din alte

vremuri, iar graiul lor, aproape întru totul latin,

---

1 Curte interioară – în dialect sard ca şi toate sublinierile din această traducere. (Notele aparţin traducătoarei.)
2 Construcţie conică, preistorică (în Sardinia).

întărea şi mai mult această impresie.

Când trecu bătrâna, toţi îi dădură bineţe, iar ea le răspunse încet dând din cap şi coborî treptele care duceau până la panta unei uliţi povârnite. La fântâna închisă într-un soi de pavilion cu gard de fier, femeile, înfăşurate ca nişte arăboaice în veşmintele lor negre, o salutară pe bătrână cu cuvinte înţepate, în timp ce îşi umpleau oalele de lut şi continuau să se certe ţipând.

— Te-ai sculat devreme azi, tuşă Giuseppa! Unde te duci? Dac-aş avea paralele dumitale aş sta în pat până la prânz.

— Tuşă Giuseppa fi o! Te duci la biserică? Roagă-l pe Ăl de Sus să vină mai repede vremea mulsului şi a secerişului!

— Toate bune părintelui! A trecut mai adineauri pe-aci şi tremura ca varga. Zău, tuşă fi o, dacă dumneata şi vecinul dumitale nu sunteţi nişte proşti: aţi putea să staţi la căldurică, nu să umblaţi de colo-colo, pe vremea asta. E un frig de îngheaţă şi spuza din vatră…

— Numai limba ta n-a îngheţat! răspunse bătrâna şi trecu mai departe mânioasă.

Pârâiaşul care şiroia de-a lungul drumului era acoperit cu o pojghiţă de gheaţă, iar de streşinile caselor joase, cu acoperişurile fumegânde, atârnau ţurţuri enormi ca nişte stalactite; câte un petec de zăpadă mai scânteia ici şi colo pe olanele înnegrite şi prin colţurile unde nu bătea soarele, iar la capătul fiecărei uliţi se iveau în zare munţii îndepărtaţi, albi şi negri, în ceaţa care se topea.

Bătrâna coborî drumul abrupt care străbătea satul, coti, urcă pe un fel de cărăruie şi ajunse în răspântia din faţa bisericii care semăna tot ca o terasă suspendată deasupra unei prăpăstii.

De aici se putea vedea tot podişul; drumul principal al satului şerpuia printre povârnişurile bolovănoase care

dominau biserica şi dispărea în zarea înecată de păduri ce închideau orizontul. Iar biserica, cu clopotniţa ei de piatră, absida şi faţada mâncate de vreme, acoperite pe alocuri de iederă şi bălării, părea, pe fundalul acela măreţ, ruina unui castel părăsit.

Bătrâna străbătu răspântia bătătorită şi intră; în biserică era frig, pustiu şi trist: doar câteva bătrâne şi un cerşetor ascultau slujba; vocea tărăgănată a tânărului preot răsuna limpede în încăperea goală iar şuierăturile vântului, care se izbea de clopotniţă ca de piscurile unui munte pustiu, îi ţineau isonul.

La sfârşitul slujbei bătrâna aşteptă să plece lumea şi făcu în aşa fel încât să se întâlnească în pragul uşii cu preotul care ieşea grăbit, zgribulindu-se într-o manta groasă, cu mâinile vârâte în mâneci şi cu faţa pistruiată şi lividă, de albinos, pe jumătate ascunsă de un fular negru. Dârdâia de frig iar ochii săi mici şi cenuşii cu gene lungi şi albe erau umezi de lacrimi.

— Bună ziua, zise bătrâna aţintindu-l cu ochii săi mari şi întunecaţi. Îmi pare bine că v-aţi însănătoşit. Cum vă mai simţiţi?

— Binişor, răspunse el cu voce tristă. Să sperăm că o să se îndrepte vremea şi-o să-mi revin şi eu.

— De aer curat nu ducem lipsă! adăugă bătrâna puţin ironică urmându-l afară.

— Prea curat, tuşă Giuse! răspunse preotul pe acelaşi ton, mergând înainte fără s-o privească. Din cele trei luni de când sunt aici două le-am petrecut în pat strănutând. Să nădăjduim cel puţin că la vară o să fie mai plăcut.

— Ah. vara aici, sus, e un rai! O să vadă şi sfinţia-ta. Dar nici sfinţia-ta nu prea te-ai îngrijit: azi de pildă nu era vreme de ieşit afară. Fii un pic mai grijuliu. Lemnele nu-ţi lipsesc, bunătăţile pământului nu-ţi lipsesc… Iar o răceală nu e chiar boală; şi eu am zăcut zilele astea şi aveam atâtea treburi de făcut. Uite acu de dimineaţă am ieşit

pentru sfânta slujbă şi pentru ca să văd un bolnav; ăla, da, este într-adevăr bolnav. E un biet băiat… un student.

— A, da, înţeleg!…

— Un biet băiat, repetă bătrâna fără să ia în seamă exclamaţia aprinsă a preotului.

— A fost defăimat acum câteva luni, şi anume vara trecută, înainte de a veni sfinţia ta în sat: iar el de durere s-a îmbolnăvit rău de tot… şi se pare că n-are leac. Până acum câteva zile a fost la spitalul din Cagliari, dar a cerut să fie adus înapoi; cică vrea să moară în satul lui de baştină… Se spune că nu vrea să vadă pe nimeni… dar eu am să încerc să-l văd, acu…

Preotul se opri.

— De ce a fost acuzat?

Bătrâna îl privi ţintă şi-i făcu cu ochiul de parcă ar fi vrut să-i spună: „Ştii dumneata povestea mai bine ca mine şi te prefaci că n-o ştii: las că înţelegem noi”.

— Măiculiţa mea, exclamă ea cu un accent dramatic. Nimeni pe lumea asta să nu fie acuzat de ce a fost acuzat el! De hoţie, sfinţia ta; cică ar fi furat bani din casa logodnicei sale; adică de la bunicul ei, Remundu Corbu… îl ştie sfinţia ta.

Preotul dădu afirmativ din cap şi scoţându-şi din mâneci mâinile vârâte în mănuşi de lână maro, le privi îndelung când pe una când pe cealaltă.

— Când s-a întors băiatul ăsta?

— Cred că alaltăieri. Nimeni n-a băgat de seamă.

— N-are rude?

— Pe nimeni: e doar el cu soarta lui blestemată! Îl ajută un băieţaş de vreo 10 ani.

Preotul o porni din nou păşind grăbit.

— Nu-i aşa c-ai să te duci şi sfinţia ta să-l vezi pe bietul Jorgeddu? reîncepu bătrâna urmându-l până la colţul uliţii. Am să-i spun bietului nenorocit. Am să-i spun că n-aţi

fost încă pe la el pentru că n-aţi ştiut că s-a întors. Nu-i băiat rău nefericitu ăla. Mulţi încearcă să-l ponegrească, spunând că-i necredincios, o sămânţă rea, iar lumea se preface că nu ştie că s-a întors numai ca să nu dea pe la ei; chiar dacă ar fi aşa cum îl încondeiază duşmanii lui, e ăsta un motiv ca să nu-l ajuţi? E paralitic şi îi sărac lipit; îi ajutăm chiar şi pe leproşi şi pe prigonitorii Mântuitorului: de ce n-am ajuta un creştin?

— Bine, bine, zise preotul distrat şi puţin sâcâit, am să mă duc mai târziu să-l caut. Numai să nu facă tărăboi, aud că e cam îngâmfat. Bună ziua.

— Aa! deci ştiai că s-a întors?! exclamă bătrâna luând-o în jos pe ulicioară, în timp ce preotul urca drumul spre fântână.

Uşile căsuţelor preistorice se deschideau spre nişte trepte de piatră atât de înalte de parcă cei ce locuiau înăuntru ar fi avut picioare de uriaş sau s-ar fi aşteptat la vreo inundaţie: numai ultima casă de pe ulicioară dincolo de care se ivea un zid ce înconjura o curte bătătorită, avea două etaje cu trei uşi la intrare, dintre care cea din mijloc, mai mare, era la nivelul drumului.

Şi aici zidurile înnegrite de vreme şi ferestrele mici şi neregulate, aproape astupate cu zăbrele, îţi dădeau impresia că sunt ruinele vreunui castel medieval.

Prin uşa cea mare întredeschisă bătrâna zări un soi de şopron cu pardoseală de lespezi, iar în fundul curţii un cal înşeuat şi încărcat cu samare bătea pământul cu copita, nerăbdător s-o ia din loc.

Ea se uită chiorâş la toate şi intră în casa vecină. Aici totul era trist şi pustiu: curtea era povârnită, plină de băltoace îngheţate, iar cocioaba din fundul curţii părea nelocuită. O scară exterioară, fără balustradă, cu treptele pe jumătate dărâmate, ducea la catul de deasupra. Dar bătrâna, după ce străbătu curtea cu grijă să nu spargă gheaţa, împinse uşa camerei de dedesubt. O izbi un iz de

umezeală. Intră fără să dea bineţe, aproape pe furiş, privind atent în jur.

Încăperea era largă şi joasă, cu pereţii cenuşii şi grinzile tavanului negre de funingine; probabil că a fost odată bucătărie pentru că în mijloc, pe pământul bătătorit, se mai zăreau încă cele patru laturi de piatră ale vetrei: ai fi zis că e beci de nu s-ar fi zărit firul de lumină albăstruie furişat prin geamlâcul uşii care se deschidea în malul ce străjuia curtea. În lumina slabă se zărea o ladă neagră, o măsuţă şi un pat de lemn în care dormea cineva acoperit până la gât cu o pătură cenuşie iar peste urechi avea legată o basma albă. La prima vedere ai fi zis că e o femeie. Trăsăturile erau fine, fruntea înaltă încadrată la tâmple de două şuviţe de păr negru; sub pielea cenuşiu-vineţie se reliefau oasele iar pleoapele mari cu gene lungi păreau da te cu catran. Dar puful uşor care îi umbrea buza de sus, de sub care se întrezăreau dinţii, arătau că cel care dormea era un bărbat.

O expresie de milă îndulci chipul posomorât al bătrânei; merse tiptil şi se aşeză pe scaunul de lângă pat şi după ce prefiră cu privirea cărţile şi cele câteva lucruri puse pe masa neacoperită – o sticlă, un pahar şi un briceag – observă că pe perete, în ciuda faimei de necredincios a lui Jorgi Nieddu, pleca fruntea un Crist negru pe o cruce de metal alb, părând că-l priveşte pe bolnav.

„Hm, nu văd nicio doctorie, băgă de seamă bătrâna, şi se zice că e pe moarte”.

Parcă pentru a dezminţi cumplitul zvon bolnavul deschise ochii, marii săi ochi strălucitori, de un negru auriu şi se însufleţi ca un mort care învie: chipul i se coloră, iar între buzele arse se iviră dinţii nespus de albi.

Bătrâna îi luă mâna descărnată, cu unghiile vineţii, bine îngrijite.

— Dragul meu, Jorgeddu! Cum mi-e dat să te văd?

— Cum vrea Dumnezeu, răspunse bolnavul,

retrăgându-şi mâna.

Avea o voce sonoră, care răspândea ecouri în camera pustie. Bătrâna încercă să-i ia din nou mâna.

— Mă doare sufletul că te văd aşa. Dar să nădăjduim că o să aibă un sfârşit şi chinurile tale, dragul meu băiat. Abia ieri am aflat de întoarcerea ta: aş fi alergat îndată, dar nu mă simţeam prea bine nici eu.

— Şi apoi ploua!

— Asta nu m-ar fi împiedicat, dragă băiete. Dar am avut şi alte încurcături. Aranjez casa pentru că trebuie să-l găzduiesc pe Comisarul regional. Ştii că au desfiinţat Consiliul comunal pentru că unii se ghiftuiau cu de toate iar când se mai înghesuiau şi alţii ajungeau să se încaiere ca nişte câini pe os.

Vorbea repede-repede parcă ar fi vrut să-l năucească cu vorbele ei, dar el nu reuşea să se liniştească; obrajii îi erau palizi, în timp ce ochii continuau să exprime o mânie ascunsă, un fel de neîncredere neliniştită.

— Acu, cum îţi spusei, vine Comisarul. Cică ar fi un domn, un om cumsecade, care o să-i pună la punct pe toţi şi, cine ştie, o să facă şi dreptate. Tu poate mă înţelegi, Jorgeddu dragă, tu înţelegi despre cine vorbesc.

— Eu stau în faţa lui Dumnezeu, tuşă Giuse! Numai el poate să-mi facă dreptate!

— Nu vorbi aşa! Eşti tânăr şi ai să te faci în curând bine. Ce boală ai?

— Nici eu nu ştiu. Am picioarele paralizate, simt o furnicătură prin mâini, iar dacă încerc să ridic capul mă apucă o ameţeală insuportabilă… Nu ştiu… nu ştiu… continuă el cu voce tremurătoare, muşcându-şi buzele ca să-şi înfrâneze plânsul. Sunt ca paiul de grâu rupt de vijelie. Spicul e copt… zace la pământ, dar n-o să-l culeagă nimeni…

— Dar doctorii ce spun? Ăsta de aici e pe jumătate

nebun şi nu înţelege nimic, dar ceilalţi, cei de la oraş, ce-au spus? Ei sunt mai învăţaţi…

La amintirea doctorilor şi a neînţelegerilor dintre ei bolnavul se posomorî, obrazul său delicat căpătă o expresie energică ce contrasta cu tremurul buzelor şi cu lacrimile ce-i umezeau genele. Un joc de lumini şi de umbre, de viaţă şi de moarte, trecu peste chipul său cadaveric şi peste ochii în care se citea revolta sufletului.

— Ce ştiu doctorii? Parcă ei… Suntem la fel de neştiutori cu toţii, tuşă Giuse! Unul mi-a spus că o să mor peste opt zile, altul că peste 10 ani. Unul mi-a zis că trebuie să rămân acolo, altul m-a sfătuit să mă întorc aici.

— Ai făcut bine că te-ai întors. Ia spune-mi: eşti singur? Cine te ajută? Şi mama ta vitregă?

— Nici vorbă! Ea mă urăşte! Sunt singur, singur ca un animal rănit într-o vizuină. Toţi mă cred hoţ şi nimeni nu se apropie de mine. Asta şi pentru că le e teamă să nu le cer ceva de pomană… Nu, tuşă Giuse. Eu n-am nevoie de nimic; nu cer decât să fiu lăsat să mor în pace. Nu mai veniţi să mă chinuiţi.

Bătrâna reluă însă, nepăsătoare întrebările sale:

— Doctorul de aici a venit? Ce spune zăpăcitul ăla?

— Zice c-am să mă vindec. Dar eu ştiu c-o să mor. Şi m-am întors aici înadins, ca cineva – ştiu eu cine – să zică: eu l-am omorât…

— Şi tu crezi că cel care te-a ponegrit e în stare să se căiască? Te înşeli, băiete. Ăştia sunt neam de ucigaşi, adăugă în şoaptă, aplecându-se spre bolnav, nişte ulii, fir-ar să fie ei de blestemaţi! Ăştia sunt învăţaţi să omoare şi nu le poţi face rău decât folosind arma lor…

Bolnavul ridică mâna vrând parcă s-o îndepărteze pe bătrână şi murmură:

— Destul… Pentru mine toţi sunt ca şi morţi.

— Nu, nu toţi. Eu am venit aici ca să te ajut… Dacă

vrei... Mai adineauri l-am întâlnit pe parohul cel nou, care stă lângă mine. Îl văd rar pentru că e şi el mai mereu bolnav. Spunea că n-a aflat că te-ai întors. Cine ştie... Oricum, eu i-am spus. Mi-a promis că o să vină să te vadă. De altfel, e de datoria lui. Primeşte-l cum se cuvine; nu e om rău; doar că nu prea-i convine aici sus şi de trei luni de când a venit nu l-a văzut nimeni râzând. Fii respectuos cu el. Dacă o să-l vadă intrând aici, lumea o să-şi facă o părere mai bună despre tine...

— Lumea o să spună că l-am chemat să mă spovedesc!

— Şi ce dacă? Orice creştin păcătuieşte, băiatule; numai păcătoşii înrăiţi, talpa iadului, nu se spovedesc: nu-i vezi pe ăştia, de pildă? Nu merg aproape niciodată la biserică... Ba chiar spuneau că fata aceea te îndrăgise tocmai pentru că nu credeai... Eu te înţeleg, dragă băiete, adăugă observându-l pe bolnav că-şi culcă obrazul în palmă şi închide obosit ochii. Îţi face rău să auzi vorbindu-se de duşmanii tăi, ştiu, e ca şi când ţi-aş zgândări o rană. Da rău faci că ierţi. Nici Dumnezeu nu-i iartă pe clevetitori şi pe dezmăţaţi. Rău ai făcut că nu i-ai dat în judecată... Dar o mai poţi face; şi dacă vrei mă pun eu martoră. Cunosc lumea asta ticăloasă de ani de zile şi numai eu ştiu de ce e în stare uliul ăla bătrân. El a fost năpasta care a căzut pe capul meu şi pe casa mea... Acum că vine Comisarul şi-o să pună lucrurile la locul lor, trebuie să te baţi pentru onoarea ta. Bătrânul nu mai e în Sfat şi o să fie uşor să ni se facă dreptate. Eu am să-ţi găsesc martori, băiete; o să găsesc multă lume care n-o să se teamă să spună că Remundu Corbu a spus minciuni murdare despre tine. Am să fac pentru tine ce ar face o mamă pentru copilul ei. Am să-ţi caut un avocat, chiar eu o să mă duc la Nuoro... Ba nu mai sta nici tu aşa, ca şopârla sub piatră. Un om trebuie să-şi apere întotdeauna cinstea...

Giorgio tremura de furie însă închidea ochii şi

strângea din dinţi ca să se stăpânească. Încurajată de tăcerea lui, bătrâna continuă:

— Am să-l găzduiesc pe Comisar; şi-ţi spun de ce: pentru că trag nădejde c-o să ne facă puţină dreptate; altfel n-aş fi făcut-o, pentru că, slavă Domnului, n-aş avea nevoie să mă mai înham la ceva. Sunt văduvă, sunt singură… şi oricât a încercat uliul ăl bătrân să mă aducă în sapă de lemn, n-a reuşit. M-a prădat, mi-a luat averea cu japca, dar nu tot. Tu ştii păţania aceea: nevastă-sa Mariagrassia Fiore era verişoară cu mine. Amândouă am avut un unchi călugăr, bătrânul stareţ Fiore, care ne-a lăsat avutul lui jumătate mie şi jumătate ei. Ce crezi că a făcut atunci Remundu Corbu? S-a făcut stăpân pe toate: casa în care stă e a mea, izlazul în care-şi paşte vitele, al meu… Şi aşa a început gâlceava; dar era vremea duşmăniilor, iar legea nu ne lua în seamă pentru că judecătorii socoteau că toate mărturiile sunt false, spunând că toţi mărturisesc şi făptuiesc împinşi de ura din sufletul lor. Aşa că am pierdut procesul iar omul meu a murit de inimă rea: era un om de toată isprava, Dumnezeu să-l odihnească în sfânta lui pace, dar era prost de bun şi cam moale… Mai bine murea de durere decât să-şi facă singur dreptate; la fel ca şi tine, dragule. Dar tot el era stâlpul casei mele pentru că un bărbat slab face mai mult decât şapte muieri aprige şi după ce a plecat de pe lumea asta am rămas ca o căprioară rănită; la ce-i mai folosesc picioarele dacă ea nu mai poate să alerge? Dar femeia e răbdătoare, băiete; ea nu moare de inimă rea pentru că aşteaptă şi crede în ziua dreptăţii; şi Giuseppa Fiore e o astfel de femeie! Ai înţeles?…

— Am înţeles, da!… zise el deschizând ochii mari, sclipind de furie. Dumneata n-ai venit aici din milă, ci din ură. Pleacă!

Înţelese că nu era momentul să insiste. Îi puse o mână pe cap în timp ce cu cealaltă scotocea într-o traistă,

aplecându-se într-o parte pentru a căuta mai bine. Reluă cu blândeţe:

— Nu-ţi ieşi din fire; îţi face rău! Eu nu urăsc pe nimeni; nu vreau decât să se facă dreptate. Dar tu nu te mânia, dragule, stai liniştit şi încearcă să te îngrijeşti. Ai nevoie de ceva?

Scoase o monedă de argint din buzunar şi încercă să o pună sub pernă; dar Jorgi îşi dădu seama şi îi împinse mâna.

— Nu vreau nimic! pentru numele lui Dumnezeu, lasă-mă în pace… Pleacă!

Bătrâna se ridică şi puse moneda la loc în buzunar.

— Rău faci că te porţi aşa cu lumea, Jorgeddu dragă! Tu, care-ţi ierţi duşmanii, ar trebui ca măcar să-ţi primeşti cum se cuvine prietenii!

— Prietenii! zise el cu o tristeţe trufaşă. De trei zile de când m-am întors n-a venit nimeni să-mi spună un cuvânt bun. Dumneata eşti primul om care şi-a adus aminte de mine, însă ura te-a mânat încoace. De ajuns *… Nici în mormânt nu mă lăsaţi în pace…

Un fel de surâs amar îi schimonosi chipul şi un hohot de plâns ca de copil îi zgudui trupul scheletic. Bătrâna ageră înţelese că nimic nu putea să potolească atâta durere şi o milă fără margini o copleşi, dar nicio lacrimă nu-i umezi ochii. Fără să scoată o vorbă, se înfăşură în broboadă şi ieşi, hotărâtă să caute dreptatea împotriva duşmanului comun, dreptate pentru ea şi pentru bietul băiat.

II.

Curând după aceea sosi băiatul care-l ajuta.

Giorgio îşi şterse ochii ca să nu-şi dea seama că a plâns, dar şi pentru că simţea un fel de uşurare când îl vedea intrând în odaie pe băieţelul acesta sănătos şi sprinten, ai cărui ochi negri scânteietori erau tot timpul

iluminaţi de o bucurie nesecată şi al cărui păr prăfuit, numai inele, îl făcea să se gândească la blăniţa mieilor abia născuţi. Băiatul purta straie de postav negru şi o flanelă de lână gălbuie care-i aduceau aminte de copilăria sa, de locurile dragi, de sănătatea pierdută; şi-apoi îi era trebuincios, era singura fiinţă care ţinea la el şi în care mai avea încredere.

— Preţu, zise el băiatului care turna apă dintr-o cană peste o cârpă şi o săpunea, înainte de a te apuca să mă speli, fă puţină curăţenie prin odaie, pentru că trebuie să vină cineva.

Surprins, băiatul se ridică clătinând în mâini ligheanul cu apă.

— Dar le-am spus la toţi că nu vreţi să vedeţi pe nimeni!

— Uite c-o să vină.

— Ei şi? Spuneţi-i să plece, îl sfătui Preţu încreţindu-şi fruntea. Şi-aşa toţi vă vorbesc de rău şi spun că v-a pedepsit Dumnezeu pentru că sunteţi un necredincios şi că boala dumneavoastră se ia… Până şi maniei i-au zis: „De ce-l laşi pe fiu-tău să se ducă acolo? O să-l înveţe necredinţa în Dumnezeu şi-o să-i dea şi boala”. Maică-mea nu crede, dar zice şi ea: „Dar de ce nu cheamă Jorgeddu pe popă să-l spovedească?”

— Bine, fă curat: o să vină preotul…

— O să vină? Cine v-a spus c-o să vină?…

— Am visat…

— A, şi eu am visat că aveam un sonette şi cântam din el aici în prag şi era cald… Ei, dacă vine preotul o să vă aducă ceva, el dă la toţi; iar dumneavoastră să-i spuneţi: „Nu, mai bine daţi-mi un fluieraş pentru servitorul meu, pentru că el o să-mi cânte şi o să fim amândoi voioşi!”…

Între timp luase în mână un mănunchi de nuiele legate cu un curmei şi mătura podeaua aplecându-se şi

opintindu-se cu amândouă mâinile. Din când în când se ridica aruncându-şi pe spate părul care-i cădea pe chipul măsliniu şi se uita înspre curte.

— Poate o să vină chiar în dimineaţa asta. Am să aprind focul şi-am să fac cafeaua. Trebuie să fac şi pentru el? Dar… ceşcuţă? Ar trebui o ceaşcă frumoasă şi noi n-avem. Aş putea să cer cu împrumut… El are cafea bună şi ceşti frumoase la el acasă! zise după ce stătu o clipă pe gânduri. E bogat, ce nevoie are de cafeaua noastră. Când e fereastra deschisă se văd jilţurile mari roşii din camera lui. Cine ştie dac-o să vină curând. Maică-mea trebuie să se ducă azi să coacă pâine la Franzisca Bellu, aşa că trebuie să dau lor ca să mă duc să văd de frăţiorul meu cel mic. Până atunci am să vă fierb un ou şi am să vă pun totul pe masă.

— Preia, zise bolnavul în şoaptă, către băiatul care aprinsese câţiva tăciuni în sobiţa de tablă, iar acum deschidea lada sprijinind capacul în creştet, ai văzut pe cineva?

— Am văzut pe bătrâni în piaţă; au început iar să iasă ca şopârlele la soare; apoi am întâlnit-o pe tuşa Giuseppa Fiore care venea încoace. Mai avem doar trei ouă; zahărul şi pâinea…

Bolnavul tăcea, iar băiatul continua să înşire zvonurile din sat, în timp ce fierbea cafeaua într-o ulcică de lut pe care o mai foloseau şi pentru alte mâncăruri şi, ca să câştige timp, punea şi un ou în spuză. Maică-sa cocea pâine de orez şi îndeletnicirea asta îi îngăduia să intre în casele celor avuţi şi să afle tot soiul de pălăvrăgeli din sat.

— Ieri seară a fost să coacă la tuşa Martina Appeddu, cea care face leacuri şi farmece, o ştiţi. Vorbeau despre dumneavoastră şi ziceau că v-aţi îmbolnăvit pentru că logodnicul cel nou al Columbei, de era să fie nevasta dumneavoastră, v-a legat adică v-a făcut farmece. E un bogătan din Tibi, trecea-i-ar un glonţ prin căciulă, cică are

barbă şi e văduv, dar e înstărit, are trei păşuni la rând, cu un râu în mijloc, 200 de oi, 50 de vaci şi un câine care costă 40 de scuzi. Ce-o mai fi muşcând ăla! Cică la nunta Columbei ginerele o să vină cu toate rudele pe cai şi că nenea Remundu, bunicul Columbei, arde-i-ar focu mustaţa, că are bani berechet, o să taie 3 vaci şi 20 de capre pentru ospăţ... Da, aşa ziceau femeile care coceau pâine acolo în sat la tuşa Martina, că logodnicul v-a legat, ca să vă îmbolnăviţi şi să rămâneţi neputincios până când o s-o ia el pe Columba; altfel îi e teamă că ea mai vine pe la dumneavoastră ca o ibovnică... Slavă Domnului, s-a făcut şi cafeaua, e gata şi oul. Acu să aşez aici totul şi să ne uităm pe urmă dacă vine preotul...

Oricât încerca să pară calm, bolnavul tremura, Sute de întrebări îi veneau pe buze dar se înfrâna şi tăcea pentru că voia ca băiatul să-l creadă nepăsător şi tocmai aşa să-l descrie celor ce întrebau de el. Chinuindu-se să ridice puţin capul, fiindcă orice încercare de a-şi schimba poziţia îi dădea ameţeli înfiorătoare, sorbi oul din coajă şi cafeaua din blidul grosolan în care i-o turnase Preţu; apoi îşi trecu peste faţă şi mâini o cârpă umedă şi începu să-şi cureţe unghiile. Acest lucru îl făcea de fiecare dată pe băieţel să surâdă. În ceea ce-l privea nu-şi amintea să-şi fi tăiat vreodată unghiile fiindcă nici nu-i creşteau; însă îi părea de îngăduit la stăpânul său care avea timp de pierdut şi era şi cam trăsnit. Cu o forţă şi o sprinteneală neobişnuite mută din loc câteva pietre care stăteau fără rost într-un colţ al cocioabei, termină măturatul, săltă pe umăr cofa mai mare decât el şi se duse la fântână s-o umple; le spuse femeilor că preotul urma să vină să-l vadă pe bolnav. Vestea se răspândi ca fulgerul în sat uimindu-i pe toţi, Când se întoarse Preţu, parohul nu venise încă; Giorgio părea însă ceva mai liniştit şi citea o cărticică neagră pe care o ţinea tot timpul sub pernă.

— M-am uitat pe toate uliţele, zise băiatul aşezând

cofa jos, dar nu se vede niciun preot. Eu am să mă întorc pe la prânz şi dacă vine spuneţi-i că dacă n-are un fluier să ne dea măcar o carte cu cântece sarde, dar uşoare şi vesele, nu ca alea serioase din cartea dumneavoastră. O să mi le citiţi şi eu o să le învăţ pe dinafară. Uitaţi-vă ce-am cumpărat… doi rinichi de porc; vedeţi, parc-ar fi smochine, o să fie tare buni… Îi ridica şi-i cântărea, umezi şi vineţii, în palmele lui murdare, în timp ce bolnavul privea surâzător, aproape fericit.

— Dar doctorul nu-mi dă voie, trebuie să mănânc numai lapte şi ouă.

— Şi n-o să ştie, şi-apoi ce vă pasă?

După ce plecă băiatul, Giorgio începu iar să citească din cartea lui cu cântece serioase". Afară vântul mugea în râpele din spatele colibei însă raza de soare care pătrundea prin ferestruică se făcea tot mai vie, de un albastru auriu, se aşeza pe chipul străveziu al lui Giorgio încercuindu-l ca într-o aureolă. Continua să citească Psalmii iar micul Crist de pe peretele moiiorât părea că-şi apleacă fruntea însângerată ca să se uite şi el în Sfintele Scripturi.

„Doamne, cât s-au înmulţit cei ce mă necăjesc! Mulţi se scoală asupra mea; mulţi zic sufletului meu: Nu este mântuire lui, întru Dumnezeul lui!"

„Graiurile mele ascultă-le, Doamne! înţelege stricarea mea! la aminte la glasul rugăciunii mele, împăratul meu şi Dumnezeul meu. Căci către tine mă voi ruga, Doamne".

„Dimineaţa vei auzi glasul meu; dimineaţa voi sta înaintea ta şi mă vei vedea.

Că tu eşti Dumnezeu care nu voieşti fărădelegea.

Nu vor sta călcătorii de lege în preajma ochilor tăi.

Pierde-vei pe toţi cei ce grăiesc minciuna; pe ucigaş şi pe viclean îl urăşte Domnul.

Doamne, povăţuieşte-mă întru dreptatea ta, din pricina duşmanilor mei! îndreptează înaintea mea, calea ta”.

III.

Către prânz, băieţandrul se întoarse.

— Mama e tot acolo, coace pâine; am trecut şi am auzit femeile vorbind despre dumneavoastră. Spuneau: „Dacă se duce preotul pe la el, e semn bun: înseamnă că Jorgeddu se căieşte şi-şi aruncă în foc cărţile lui blestemate. Poate l-o ajuta Cel de Sus…” Şi maică-mea spunea: „Poate o să vrea Martina să caute vreo buruiană de leac pentru el ca să-l dezlege de farmecele cu care l-a legat Zuampretlu Cannas…” Ce ziceţi? Să-i spunem mătuşii Martina să vină pe-aici?

— Mai bine taci şi găteşte cum trebuie rinichii; pune usturoi şi rozmarin uscat dacă se găseşte.

— Unde să găsesc acum rozmarin uscat? Poate verde: am văzut unul sus în cimitir…

— Acela e tocmai bun pentru mine! izbucniră amândoi în râs, în timp ce mirosul plăcut al rinichilor prăjiţi se împrăştia în toată odaia, aţâţând pofta bolnavului. Mâncă cu o lăcomie de copil. Băiatul mai deretică puţin, apoi ieşi spunând:

— Dacă vine preotul, cereţi-i vă rog fluieraşul. Acu vine primăvara, zilele o să fie mai lungi şi e tare bine să stai la umbră şi să cânţi după ce ai mâncat. Eu am să staelângă uşă, iar dumneavoastră o să dormiţi.

Bolnavului i se părea deja că simte în corp o moleşeală de primăvară; de altfel, el avea întotdeauna o uşoară ameţeală, o toropeală care nu îl părăsea decât în momentele de mare tulburare: trecutul pe care îl retrăia continuu îi apărea ca un vis înceţoşat şi totul în prezent era pentru el deprimant; şi totuşi prin vălul acesta întunecat viaţa îi surâdea încă, precum o sirenă din

abisurile mării în furtună.

Ziua trecu tristă în odaie, dar stărui limpede şi strălucitoare afară, în sat şi în văile însorite şi cutreierate de vânt. El ţinea şirul orelor după ceasul de la Santu Jorgi, ale cărui bătăi erau ca un cloncănit de corb şi, în veghea sa somnolentă, continua să aştepte sosirea preotului. Dar era cuprins, chiar din clipa întoarcerii lui aici, de un sentiment de aşteptare neliniştită, de dorinţă şi speranţă că înainte sau după sosirea preotului, o altă persoană va veni.

Asculta încordat chiar şi cel mai slab sunet, vocile îndepărtate, nechezatul cailor, cotcodăcitul găinilor; orice vibraţie, orice sunet îi trezeau în minte o amintire.

În sfârşit, pasul cuiva, care răsună pe pietrişul ulicioarei, îl făcu să tresară. Amurgul de martie învăpăia micul pătrat al ferestrei, aerul se făcuse călduţ; dar în odaie stăruia izul de umezeală, iar în fund, către uşa care dădea spre curte era aproape întuneric.

O voce sfioasă, puţin răguşită, ceru voie să intre şi statura înaltă şi încovoiată a preotului înainta şovăielnic. Avea fularul strâns în jurul obrajilor spelbi şi mâinile vârâte adânc în mâneci. Giorgio! fixă, iar privirea lui scăpărând de inteligenţă, limpede şi grăitoare ca privirea unui copil, păru să-l tulbure profund pe preot.

— Sunt Defraja, noul preot, murmură el aplecându-se spre pat. Bolnavul îi arătă un scăunel şi, în acelaşi timp, băgă de seamă că mâna preotului, aşezată timid peste a sa, era palidă şi descărnată, Mâinile lor semănau, de parcă ar fi fost ale aceluiaşi om, dar în loc să se înduioşeze, Joigi fu copleşit de o iritare mocnită. Dacă şi preotul era bolnav, dacă ştia ce este durerea, de ce n-a venit mai devreme să-şi mângâie aproapele? însă el se lăsase prea mult aşteptat. Jorgi îl numărase deja printre duşmanii săi. Celălalt intui imediat aversiunea lui şi încercă să se scuze.

— Abia azi dimineaţă am aflat de sosirea

dumneavoastră, Aş fi venit imediat dar am avut puţină febră. Se aşează şi privi insistent cărţile care erau pe masă.

— Şi apoi vremea era atât de urâtă… zise Giorgio cu voce amară şi pe buze îi veniră cuvinte de reproş dar şi le înfrână, ca de obicei, şi pentru că era sigur că în cele din urmă tot o să i-o spună. Atunci veni rândul celuilalt să vorbească.

— Sunteţi de mult aşa bolnav? Cum a început boala?

— Nu ştiu… doctorul zice că e o formă de neurastenie foarte acută. Se prea poate să fie o minciună spusă din milă. Eu cred că e o paralizie.

— O paralizie n-ar fi produs asemenea efecte. Trebuie să fie desigur tot o formă de neurastenie… E boala secolului! Şi ciobanii de pe munte, şi femeile de la ţară se vaită de ea. Vorbea cu seriozitate având intenţia vădită de a-l încuraja pe bolnav.

Însă Jorgi răspunse ironic:

— Şi ciobanii şi femeile pot să aibă un suflet sau mai bine zis un sistem nervos sensibil, în stare să se îmbolnăvească de amărăciune.

— Neurastenia nu este provocată de o suferinţă psihică; grijile, goana în care trăim, efortul cerebral, istovirea fizică, acestea sunt cauzele.

— Aţi putea să adăugaţi şi ambiţia căutării nesăţioase a plăcerilor… poftele noastre ascunse… Daţi-i drumul, n-o să mă supăr!

— Spuneam aşa, în general; de altfel nici la ţară nu-i de glumit când este vorba de ambiţie, deşertăciune şi desfrânare. Cu cât populaţia este mai rară, cu atât patimile sunt mai violente. Văd că şi aici sus… deşi lumea e cumsecade şi milostivă, în felul ei, de fapt… Cum spuneam, îngâmfarea nemăsurată, ambiţia şi bănuiala nu lipsesc. De altfel lumea e lume oriunde te-ai duce. Peste tot oamenii se izbesc unii de alţii ca frunzele aceluiaşi copac clătinate de

vânt şi nimeni nu se mai gândeşte că viaţa noastră e tocmai această suflare de vânt care trece.

— Tocmai de aceea trebuie să ne bucurăm de ea!

— Da, dar numai într-un fel cuviincios, sau cel puţin fără să facem rău celorlalţi. Dar… când nu se poate? Atunci trebuie să ne resemnăm şi să ne gândim că Dumnezeu ne trimite necazurile în viaţa asta pentru a ne răsplăti pe lumea cealaltă… Fiecare durere de-a noastră va fi dublu şi triplu răsplătită cu bucurie; e ca şi cum am da un împrumut cu dobândă…

Ochii lui Jorgi scânteiară.

— Dar cei care fac rău? Care fac răul de dragul răului, chiar dacă acesta nu este necesar pentru fericirea lor? Pe ei ce-i aşteaptă?

— Dumneavoastră o ştiţi mai bine decât noi.

— Iadul, nu-i aşa? Ei îşi bat joc de iad. Şi totuşi merg la biserică; sunt prieteni cu popii… Pe asta cum o mai explicaţi?

— Sunt nişte prefăcuţi.

— Şi atunci de ce trimişii Domnului nu încearcă să-i dea în vileag? iar dumneavoastră, iertaţi-mă, de ce nu vă duceţi la ei în loc să veniţi la mine?

— Şi de unde ştii dumneata dacă mă duc sau nu? strigă preotul, schimbând tonul, în timp ce două pete roşii îi colorară obrajii.

— Da, e adevărat, puteţi să-mi spuneţi: „tocmai de asta mă şi aflu la tine…” Unii zic că sunt un răufăcător, că cu, cu egoismul meu, am călcat în picioare legile oamenilor şi pe ale lui Dumnezeu. Şi că dumneavoastră aţi venit ca să mă aduceţi pe calea cea bună a spovedaniei şi a căinţei.

— Nimeni pe lumea asta nu poate să spună: sunt fără păcat! Spunând aşa au şi săvârşit păcatul înfumurării şi al hulei împotriva lui Dumnezeu, iar unul ca dumneavoastră, hai să zicem defăimat, persecutat, care nu recunoaşte în

aceste semne mâna lui Dumnezeu (neştiute sunt căile Domnului!) care se sumeţeşte şi strigă împotriva voinţei Celui de Sus, care a împins pe calea suferinţei pe Cristos însuşi, ei bine, unul care face astfel păcătuieşte mai rău prin pilda cea rea decât dacă ar fi făptuit într-adevăr răul de care este învinuit.

— Vă mulţumesc! N-am ce zice! Aşadar eu făceam mai bine dacă furam decât dacă spuneam acum: vreau să mor în pace. Nu mai vreau să văd pe niciunul din oamenii care m-au chinuit!

— Eu nu v-am chinuit, zise preotul împăciuitor, aproape mişcat.

— Dumneavoastră faceţi mai rău decât ceilalţi. Cel puţin ei, ştiindu-mă încins, nu se mai îngrijesc de mine; dumneavoastră, în schimb, veniţi să mă mai chinuiţi… Oh, părinte Defraja! Dumneavoastră chinuiţi un mort.

— Dar eu nu te chinuiesc, fiule, ai răbdare. Dacă vrei, plec imediat. Te las în pace, dar nu spune mai mult decât trebuie.

— Cum nu trebuie? Veniţi aici să-mi vorbiţi de lumea cealaltă, de răsplată, de împrumut cu dobândă… ce mai încolo şi-ncoace mi-o spuneţi pe şleau: „Fii atent că eşti pe moarte. Aşa că spovedeşte-te şi dă-le duşmanilor tăi satisfacţia de a te fi recunoscut vinovat”. Ori asta… asta… nu se cheamă că mă chinuiţi?

Preotul clătină din cap; dar ochii lui ocoliră pe cei ai bolnavului şi o expresie de milă puţin ironică i se aşternu pe chip.

— Dar n-am spus de loc aşa ceva. Orice bolnav se spovedeşte dar asta nu înseamnă că trebuie să se creadă că a făcut cine ştie ce. Oricine crede în Dumnezeu încearcă, atunci când vrea să se apropie de el, să-şi uşureze sufletul, aşa cum ne spălăm pe faţă şi ne primenim hainele atunci când mergem la cineva mai presus de noi. Numai cine nu crede în el…

— Dar eu cred în Dumnezeu, zise cu voce gravă bolnavul, însă între mine şi ei nu există intermediar. Sufletul meu stă gol şi curat dinaintea lui. Nu are uevoie de veşminte…

Preotul continua să clatine din cap, uitându-se abătut în pământ ca şi cum ar fi spus: nu, nu ne înţelegem.

— Da, reluă bolnavul, sufletul meu este gol şi curat dinaintea Domnului şi orice atingere l-ar putea păta… El m-a purificat cu fierul şi cu focul durerii, iar eu recunosc şi binecuvântes mâna sa, dar resping cu oroare judecata oricărui om, fie el şi faţă bisericească.

Pentru mine, om înseamnă minciună. Gata, nu mai vreau să văd pe nimeni… De mic am fost persecutat, maltratat, călcat în picioare; până şi tatăl meu mă trăda… iar eu m-am tot încăpăţânat să cred în bunătatea semenilor mei… Recunosc, eram ambiţios, voiam să mă ridic deasupra celorlalţi, dar fără să mă mânjesc… Nenorocirea mea a fost că porumbelul nu poate trăi între ulii. Şi ei mi-au sfâşiat pieptul… N-am fost rău niciodată, singura mea greşeală a fost aceea că am iubit viaţa şi am s-o iubesc la fel până la ultima suflare. Şi mai veniţi să-mi vorbiţi despre moarte şi – mărinimos – acceptaţi chiar să fiu defăimat în timp ce mă vedeţi aici învins, dărâmat de loviturile perfidiei omeneşti… Ah, unul care ar fi fost cu adevărat un răufăcător nu se lăsa astfel învins de durere!

— Linişteşte-te, fiule. Dumneata eşti bolnav de nervi şi ţi se poate ierta totul, dar nu mai blestema, nu mai vorbi aşa, dacă vrei să te împaci cu aproapele. Dragostea se dobândeşte numai prin dragoste.

— Eu n-am dobândit decât ură: iată pentru ce am ajuns şi eu să urăsc! Acum eu nu mai cer nici dragoste nici ură. Nu cer decât să fiu lăsat în pace. Dac-o fi să mor, lăsaţi-mă măcar să mor liniştit. Umblu eu după voi? Nu!

Coborî pleoapele vineţii şi păru că-l ia somnul; dar fruntea îi lucea de sudoare şi un tremur îi scutura din când

în când mâna. Atunci preotul îşi ridică din nou fruntea şi privindu-i chipul îi vorbi în şoaptă:

— Ascultă-mă! Îţi vorbeşte un frate. Dacă o să continui aşa n-o să faci decât să-ţi măreşti numărul duşmanilor; te vor părăsi toţi şi vei rămâne singur şi deznădăjduit, pentru că nu-i deloc adevărat că putem trăi singuri, nu! Singur nu se poate trăi; se moare. Omul are nevoie de aproapele său şi dovadă este chiar faptul că te-ai întors ca să-i revezi pe cei pe care zici că-i urăşti. Alege-ţi mai cu grijă cuvintele, potoleşte-ţi gândurile nebuneşti, desprinde-te de faptele lumeşti, dacă vrei să fii într-adevăr un om superior… Sufletul omenesc nu are moarte şi noi pe acesta trebuie să-l iubim, el este o părticică din Dumnezeu şi iubind sufletul îl iubim pe Dumnezeu însuşi…

Giorgio făcu ochii mari, aţintindu-i în cei ai preotului, apoi îi închise din nou.

— Eu îl iubesc pe Dumnezeu şi de la el aştept dreptatea. Nu-i iubesc pe oameni tocmai pentru că sunt lipsiţi de simţul dreptăţii. Dovediţi-mi dumneavoastră că există pe lumea asta un singur om drept şi eu voi reîncepe să cred în oameni…

— Ce trebuie să fac?

— Ei bine, ascultaţi-mă! Eu am să mă spovedesc, dacă asta vreţi de la mine… Am să scriu spovedania… pentru că vreau să vă întipăriţi în minte fiecare cuvânt de-al meu. Am să vă spun toate păcatele mele, toate greşelile… iar dumneavoastră… dumneavoastră veţi citi sau veţi spune din amvon, când credincioşii se vor aduna la biserică, spovedania mea.

Preotul surâse.

— Ce-ţi pasă de judecata oamenilor? Trebuie să-i iubeşti aşa cum sunt.

— Atunci şi ei să mă iubească aşa cum sunt, sau să mă lase în pace. Nu, noi nu ne putem înţelege, părinte

Defraja! spuse el sâcâit, ridicând un colţ al pernei pentru a-şi ascunde faţa. Plecaţi şi lăsaţi-mă în pace! Eu nu am nevoie de nimeni; am venit aici ca să mor şi cu fiecare oră mă desprind tot mai mult de lumea asta. Spuneţi şi duşmanilor mei că m-am întors ca să le ofer spectacolul întreg al nenorocirii mele. Dacă asta o să facă să pâlpâie în inima lor un licăr de milă, dacă ei, în străfundurile lor, o să-şi zică: „Am greşit, trebuie să ne îndreptăm…” ei bine, părinte Defraja, înseamnă că nenorocirea mea nu a fost zadarnică, iar eu voi binecuvânta pe Dumnezeu că suferinţa mea a mişcat sufletul omenesc.

Dar preotul nu înţelegea, sau se făcea că nu înţelege, şi încerca să pună capăt durerosului dialog.

— Linişteşte-te, linişteşte-te!… Tremuri şi eşti lac de sudoare. Asta îţi poate face rău… Eu am să plec chiar acum şi-mi cer iertare dacă te-am supărat cu prezenţa mea… Să nu mai vorbim; am venit aici ca prieten, nu ca preot. Dacă vrei, putem să vorbim despre altceva, dar acum linişteşte-te!

Giorgio ridică mâna ca şi când ar fi vrut să-l respingă.

— Nu, nu; e mai bine să plecaţi.

Preotul se ridică: buza de jos îi tremura uşor de indignare. Rămase o clipă nemişcat lângă pat, cu mâinile împreunate şi cu capul aplecat, parcă nedumerit, între mânie şi milă.

— Atunci plec. Dar am să vin imediat, dacă ai să mă chemi… Nimeni nu-ţi vrea răul, iar eu mai puţin decât toţi… nu uita acest lucru…

Giorgio nu răspunse. Încerca un fel de beţie orgolioasă, i se părea că a vorbit deschis şi cu demnitate. Totuşi nu se linişti nici când rămase singur. Tremura, îi era parcă frică să nu moară şi se ruga să se întoarcă preotu. Ca să se mai liniştească luă iar cartea de Psalmi şi ochii îi rătăciră la întâmplare peste versete, ca albina care zboară în zigzag deasupra florilor oprindu-se numai la acelea care

i se par mai dulci.

„În cuptor se încearcă vasele de lut. iar oamenii buni în frământarea ispitei”.

„În şţreang vor pieri cei ce se bucură de nenorocirile celor drepţi căci înainte de a închide ochii durerea îi va topi”.

Iar seara pogora, rece şi limpede, ca o seară de toamnă. Bolnavul văzu din culcuşul lui golul ferestrei acoperindu-se cu un fel de placă de cristal verde şi o stea mare, Steaua Ciobanului, fără raze, luminoasă ca o mică lună, strălucind îndelung şi apoi dispărând dincolo de muchia ferestrei.

De mult nu mai văzuse un asemenea spectacol! îl copleşi o bucurie imensă: i se părea că steaua şi-a aruncat în vizuina lui o privire plină de dragoste, Dar treptat-treptat se făcu întuneric: cerul se posomora iar vântul, îmblânzit puţin după apusul soarelui, începea să şuiere şi mai tare; cineva se mişcă în camera de deasupra şi în timp ce din tavan cădea peste bolnav o ploaie de pulbere de funingine şi tencuială un fel de bocet tânguit coborî printre grinzi, ca dintr-un loc funebru, îndepărtat. El îşi acoperi tremurând capul cu cearşaful. I se părea că cineva, o fiinţă malefică, psalmodiază deasupra lui, printre rafalele vântului, rugăciunile morţilor: îi reveniră în minte amintirile îndepărtate ale tristei lui copilării; figura posomorâtă a mamei vitrege se perindă prin ungherele întunecate ale odăii. Sosirea micului slujitor îl însufleţi.

— O să vină îndată şi doctorul. L-am văzut cum mai bocănea cu bastonul în pietre rânjind ca un drac. M-a întrebat: „N-a mai murit stăpânul ăla al tău? Cum, nu l-a dat gata vizita popii?” Şi eu i-am zis: „Habar n-am dac-a venit popa; mi-ar părea bine să fie aşa pentru că vreau să-i cer un fluieraş”. Iar ei mi-a zis râzând: „A, da, un fluieraş? Da ce-ţi mai trebuie ţie, mă, fluieraş? Nu fluieră maţele tale goale?” Dar eu i-am răspuns: „Aşa o fi făcând la

dumneavoastră!”

— Aprinde lumina! O auzi? îi zise Giorgio fără să ia în seamă pălăvrăgeala lui, ascuţindu-şi auzul să prindă tânguitul jalnic care devenise acum subţire, ascuţit ca un şuierat.

Preţu ridică ochii în tavan.

— E chiar deasupra! Mă duc să mă uit: trebuie să fie mama dumneavoastră vitregă; cântă aşa ca să vă arate că sunteţi pe moarte.

— Nu, las-o în pace; altfel o să facă şi mai rău.

Băiatul se îngălbeni şi-şi făcu semnul crucii.

— Şi dacă o fi vreo stafie? Hei, tu, strigă spre tavan, dacă eşti suflet bun mergi în pace iar dacă nu, du-te pe pustii!

Vocea amuţi.

— Ai văzut, nene Jorgi? Tace. Este ori mama dumneavoastră vitregă, ori vreo stafie. Da când o să am fluieraşul, o să cânt şi n-o să se mai audă. i l-aţi cerut preotului? Nu? Dar unde v-o fi capul? Nu vă gândiţi să vă mai distraţi puţin?... Dar uite-l şi pe doctor.

Zgomotul unui baston de fier răsună pe caldarâmul uliţei; se auzi o voce de bariton care fredona aria lui Mefistofel şi o arătare stranie înaintă împiedicându-se de pietrele vetrei.

Preţu se retrase aproape înfricoşat într-un colţ şi tăcu mâlc. Doctorul părea un om venit de la pol, înalt, masiv, înfăşurat într-o manta lungă de postav cu manşete şi guler de vulpe: blana căciulii, tot de vulpe, lăsată până peste urechi, se confunda cu părul roşcat al bărbii lui bogate. Doi ochişori albaştri-verzui, când limpezi şi copilăreşti, când întunecaţi şi ameninţători, străluceau în mijlocul stufului acela roşcat ca doi licurici într-un mărăciniş uscat. După ce izbi cu bastonul încolo şi-ncoace, şi cum ar fi vrut să se asigure că pământul era tare,

împinse cu piciorul în scăunel şi se aşează greoi. Mişcând tot timpul buzele roşii, de parcă ar fi rumegat, întinse spre bolnav o mână păroasă ca să-i ia pulsul. Pe lângă trupul acela impunător, cu picioarele ca nişte stâlpi, pe a cărui faţă plutea aburul răsuflării ce năvălea bogată pe gură şi pe nasul gros turtit, Giorgio părea o statuetă de ceară. Dar o expresie dulce, ca de copil, îi lumina chipul în timp ce încheietura sa firavă se pierdea cuprinsă de degetele doctorului ca tija unei flori.

— Ei bine, dom'le! Mi s-a spus că ai avut musafiri astăzi.

— Da, dar i-am dat pe uşă afară.

— Rău ai făcut, prea bunul meu prieten! Şi pe doctor l-ai dat afară în prima zi şi pe urmă l-ai chemat iar. Poate că ai citit ceva în vreo cărţulie de-a ta. Şi doctorul împinse cu bastonul o carte de psalmi, apoi o luă în mână şi începu să o răsfoiască. Uite aici spune că trebuie să-l cinsteşti pe doctor, de nevoie, ce-i drept, dar şi pentru că el ne este dat de Cel de Sus. Ce mai şmecheri şi profeţii ăştia ai tăi; nu îndrăzneau să se pună rău cu ştiinţa, ci încercau să o supună ca pe ceva de-al lor! înţelegi? Uite ce zice aici: „Şi Cel Sfânt a făcut din pământ leacurile iar omul grijuliu nu le va dispreţui".

„Puterea lor stă în cunoaşterea oamenilor şi Domnul le-a dat lor ştiinţa spre a îi slăvii pentru minunile sale".

— Halal treabă! Bine le-au mai scornit! Şi să vezi ce zice mai departe: „Fiule, când eşti bolnav să nu te-ai în scârbă pe tine însuţi ci roagă-l pe Domnul şi el te va tămădui: să arzi miresme şi grâu întru pomenirea sa, iar cucernicia ta să fie fără prihană şi apoi să găsească loc lângă tine tămăduitorul". Ei, aşa da! Dar aşteaptă să vezi mai încolo: „iară Domnul l-a lăsat pe el iar el nu se îndepărteze de tine pentru că grija lui de folos îţi este ţie…" Foarte mulţumesc, îmi e de ajuns! Trânti cartea pe masă şi-şi puse picior peste picior ajutându-se cu mâinile.

Hai! ia spune-mi mai bine ceva despre musafirii tăi…

Giorgio povesti înfrânându-şi cuvintele pe care i le trezeau mânia ca să nu-l audă Preţu, ai cărui ochi străluceau în penumbră ca ai unei pisici la pândă.

— Rău faci! repetă doctorul mai în glumă, mai în serios. Crezi că poţi trăi mereu aşa?

— O să trăiesc! iar dacă e să mor, măcar să mor în pace.

— Să mori, să mori! începu doctorul să strige izbind furios cu bastonul în pământ. Cin ţi-a spus că trebuie să mori? Bestiile astea de pe-aici? Salută-le din partea mea, amice, astea sunt nişte bestii cărora nu le lipseşte judecata. Paralizia? urmă făcând o strâmbătură de dezgust. Dac-ar fi aşa, frumuseţea asta de boală ţi-ar fi luat şi limba şi n-ai mai pălăvrăgi atâta. Nu se moare dintr-un fleac de boală ca a ta. Dacă aş fi luat în seamă la fiecare pas nervii şi fierea mea aş fi crăpat până acum de o mie de ori.

Giorgio râdea; ochii lui îi căutau pe ai lui Preţu; pe amândoi îi distra nemaipomenit strâmbăturile, vorbele, mânia doctorului.

— Aţi fost zdravăn iar acum sunteţi cât muntele…

— La vârsta ta eram sfrijit şi prost ca tine. Îmi închipuiam că morile de vânt sunt castele. Sămânţa donqusjoţilor nu se pierde, amice. Dar într-o zi mi-am dat seama că aveam în mine un drăcuşor, că trebuia să mă lupt cu el şi să-l sugrum, nu cu duşmanii mei care nu existau. Noi suntem duşmanii noştri, dragă Jorgeddu; noi înşine ne batem capul, ne plictisim şi ne necăjim zi şi noapte. Şi-atunci ce mi-am zis eu: „Stai că te aranjez eu, dragă Don Quijote. Şi am pus mâna pe drăcuşorul meu: cum făcea mama cu găinile când voia să le sucească gâtul, întocmai aşa am făcut şi eu cu el. Dar se zbătea chiar şi după ce i-am sucit gâtul. Măi, ce se mai zbătea! Mergea aşa înainte fără cap, la fel ca puii de găină. „Hai, prea scumpe amice,

i-am spus eu, crăpi odată!” Trebuie să trăieşti numai cu trupul: să mănânci, să bei, să respiri aer curat. Când eram tânăr mergeam la vânătoare şi într-o zi am hoinărit ce-am hoinărit până am dat de meleagurile acestea, Potârnichile ţâşneau ca din pământ şi am numărat vreo cincizeci numai într-un stol. Iepurii mi se învârteau printre picioare ca pisicile. Atunci m-am hotărât să vin aici, şi-am venit, am văzut… am învins. Habar n-ai ce înseamnă să învingi, să reuşeşti în ţinutul ăsta. Nici vorbă de Don Quijote, aici trebuie să fii Napoleon. O legendă spune că sătucul ăsta a fost sădit de dracul şi că aici se adăposteşte în pădurea comunală când îl apucă furtuna la vânătoare.

Ha, ha, ha… Dracu’ la vânătoare! îţi spun cinstit că mi-a plăcut povestea şi mi-am zis într-o zi: „Cine a inventat-o trebuie să fi fost de prin partea locului, aşadar în sat sunt şi oameni de duh. În al doilea rând aici este aer curat şi sănătos care ucide microbii şi răreşte bolnavii, făcând mai uşoară meseria doctorului; în al treilea rând este vânat din belşug, plus posibilitatea de a te întâlni cu dracul fără să mergi la teatru… Iată lumea! Ridică mâna cu palma căuş şi intona încă o dată aria lui preferată. Şi uite aşa am ajuns eu aici: plecam la vânătoare, iar pungaşii din sat care săvârşeau ticăloşiile lor în pădurea comunală spuneau că s-au întâlnit cu dracul când de fapt mă vedeau pe mine! Câte n-aş putea să-ţi povestesc! Dar dacă ei întâlneau mereu acelaşi diavol roşcat, eu întâlneam cel puţin, zece – doisprezece pe zi, oacheşi sau roşcaţi ba chiar cu chelie şi cu părul alb. Pe cel adevărat, pe tartorul cel mare pe care voiam de fapt să-l întâlnesc, n-am avut niciodată onoarea să-l văd prin părţile astea…

— Faust era mai bătrân decât dumneavoastră!

— Vrei să spui că nu trebuie să-mi pierd nădejdea. Ha, ha… Şi unde mai pui că pe servitoarea mea o cheamă Margareta. E oacheşă, dar nespălată; în rest ar face şi ea Ce a făcut Margareta, dar fără să-şi piardă minţile.

Şi deodată începu să cânte în falset aria Margaretei, imitând atât de caraghios vocea unei femei încât servitorul izbucni în râs.

Doctorul se întoarse spre el amenințându-l cu bastonul; dar băiatul, prinzând curaj, zise:

— Până şi zgripţuroaica aia de sus cântă mai bine.

— Cine, mă, gânganie?

— Un strigoi, zise Giorgio.

— Nu, domnule doctor. E mama lui vitregă; vine în fiecare seară în odaia de deasupra, care a rămas a ei, şi boceşte ca la mort, ca să-i facă rău stăpânului meu.

Chipul doctorului se întunecă.

— Să mai zici că ăsta nu e cuib de diavoli! Asta mai lipsea! auzi, bocete de mort. Şi toţi sunt la fel, de la primul până la ultimul. Iar eu, când strigam aici în piaţă, în gura mare, în primii ani de la sosirea mea în satul ăsta blestemat, că sunteţi nişte oameni ai dracului, femeile îşi făceau cruce când treceau pe lângă mine, iar bărbaţii, în loc să vină la mine, când li se întâmpla vreo belea de pe unde îi mâna ticăloşiile lor, alergau la Martina Appeddu să le facă ea ceva cu buruienile ei şi apoi crăpau mulţumiţi…

— Şi atunci de ce-aţi rămas?

— Dar tu de ce te-ai întors?

— Eu aici m-am născut… Ţarina trupului tânjeşte să se întoarcă la grămada din care a venit.

Doctorul îl privi fix şi tăcu pentru o vreme: ochii îi deveniseră gravi şi trişti.

— Ai rostit un mare adevăr, Jorgeddu! Filosofia, chiar şi cea mai rudimentară, vine adesea în ajutorul ştiinţei. Ce e în fond melancolia noastră, neostoita noastră linişte? Tânjim să ne întoarcem în ţărâna din care am ieşit. Nişte experienţe mai noi au arătat că omul este nelalocul lui pe pământ: bolile, moartea sa precoce, veşnica sa nemulţumire îşi au originea în organismul său imperfect,

sau mai bine zis în anumite organe moştenite de la strămoşii săi – animalele – necesare acelora, dar dăunătoare omului. Existenţa noastră este intoxicată de aceste organe. Noi suntem animale degenerate şi viaţa noastră nu este naturală, după cum nu este naturală viaţa păsării în colivie şi a şarpelui la grădina zoologică. Noi tânjim după ce a fost cândva starea noastră naturală, viaţa în mijlocul naturii, legăturile instinctuale cu semenii noştri, satisfacerea completă a simţurilor noastre. Tot ceea ce se opune vieţii noastre naturale, care este de fapt adevărata noastră viaţă, dă naştere nefericirii noastre. Ca urmare a acestei stări nefireşti şi văzând că orice efort este inutil, singura mângâiere care ne rămâne este gândul morţii, al întoarcerii la materia primitivă, la contopirea totală cu ţărâna mamă. Ei bine, îşi încheie el discursul ridicându-se, ce-am mâncat astăzi? Fără îndoială, carne! Ai băut poate şi oleacă de vin, sau mai ştiu eu ce…

— Nu, nu! protestă servitorul, în timp ce Giorgio lăsa ochii în jos ca un copil vinovat.

— Lapte de unde iei, gânganie? îl fierbi?

— Îi fierb şi îl răsfierb.

— Câţi litri?

— Nu numai unul, chiar trei. zău…

Servitorul şi stăpânul se uitară unul la altul pentru că, de fapt, Giorgio nu voia să ia nici măcar o înghiţitură de lapte: îi provoca o scârbă teribilă.

Doctorul înţelese minciuna.

— Bine, mâine am să-ţi trimit eu laptele.

— Nu, vă rog, nu vă deranjaţi!

— Hai, nu mă mai plictisi. Aşa, iar acum tu, măi ăsta, cum te cheamă… ia o lumânare şi vino cu mine!

Giorgio rămase o vreme pe întuneric. Auzi pe Preţu şi pe doctor urcând scara spre odaia de sus, şi aşteptă cu sufletul la gură ţipetele mamei sale vitrege, ciomăgite

zdravăn de cei doi. Dar nu se auzi nimic. Probabil că zgripţuroaica plecase. Preţu se întoarse râzând.

— Doctorul a zis că mâine seară o să se aşeze lângă scară şi-i tufleşte una în scufie cu bastonul… Dar dacă n-o să fie ea? Dacă e vreun strigoi? Atunci, va trebui să-l aducem pe popă să citească. De ce l-aţi alungat pe popă? Rău aţi făcut, zău aşa.

— Ei, gata, m-am săturat până peste cap de predici pe ziua de azi, zise Giorgio închizând ochii şi, în timp ce Preţu termina dereticatul, căzu în toropeala sa obişnuită. Visă că vede lângă pat pe tuşa Giuseppa Fiore, pe preot şi pe doctor; vorbeau între ei, iar doctorul ridica bastonul strigându-le celor doi „Animale degenerate”. iar el, bolnavul, se prefăcea că doarme cu speranţa că cei doi vor pleca şi o să-l lase singur. Vântul şuiera în vale, de sus se revărsa bocetul mamei vitrege; o tristeţe de moarte copleşea totul; dar deodată se auzi un uşor scârţâit de paşi în curte, lângă uşa întredeschisă… Sângele începu să i se zbată în vene, simţea cum i se dezgheaţă picioarele, cum se topesc chingile care-l strângeau, cum fiinţa care se apropia de uşă era însăşi viaţa, viaţa care se întorcea la el…

IV.

În fiecare dimineaţă, Margherita, servitoarea doctorului, o fetişcană înaltă şi slabă, cu chipul măsliniu şi ochi negri, parcă mai mari decât gura ei subţire şi roşie, aducea bolnavului o sticlă cu lapte. Doctorul locuia ceva mai sus, într-o casă roşie, ridicată între stânci, în afara satului. Vecinii lui Giorgio Nieddu, oameni sărmani, trăind mai mult din ce căpătau, bombăneau când o vedeau pe Margherita intrând la bolnav. Îl urau pentru că, atunci când era sănătos, le zisese că sunt nişte încuiaţi şi nişte trântori, iar acum, dacă încercau să intre în cocioaba lui, ca să-l tragă de limbă, îi gonea ca pe nişte câini. Doar unul singur, un cerşetor surd şi aproape sălbăticit, care locuia

peste drum de casa lui Corbu, era lăsat să intre; dar, ce-i drept, bietul de el nu era deloc răutăcios; stătea la uşă şi nu intra decât dacă-l chemau şi vorbea numai dacă era întrebat. Nu primea nimic de la Giorgio, pentru că ştia că e mai sărac decât el şi nici nu se purta urât cu servitoarea doctorului.

Muierile, însă, o trăgeau de mânecă:

— Dă-mi mie laptele, nu vezi cum tuşesc? Am să-l fierb cu nalbă... Stăpânu-tău, fir-ar el afurisit, ne beşteleşte pe toţi, dar nu se dă în lături să pună banii la ciorap, să-şi facă ditamai casă, să-şi cumpere vaci... Şi n-ar da de pomană nici dacă l-ai pica cu ceară: îi dă ăstuia, lui Jorgeddu, pentru că e tot un păgân ca el...

Dar fata nu scotea o vorbă. Îşi arunca într-o parte ochii neîncrezători, se desfăcea din strânsoare şi rămânea mută. Doar dacă ajungeau prea departe cu ponegreala se albea de furie şi le întorcea vorba, dar cu atâta îndârjire că celelalte se aprindeau şi mai tare.

Larma lor ascuţită ajungea până la Giorgio, iar Preţu dădea fuga să tragă cu urechea şi apoi îi povestea lucrurile îngrozitoare pe care le spuneau muierile despre el şi despre doctor. Atunci Giorgio o ruga pe Margherita să plece cu laptele: dar ea aşeza sticla pe masă, se înfăşură în broboadă şi ieşea fără să zică bună ziua, fără să scoată o vorbă, iar, uneori, chiar fără să se uite la bolnav. El o urmărea cu privirea înceţoşată în timp ce mâna subţire îi tremura uşor printre cutele cearşafului: silueta aceea tăcută şi întunecată, cu profil arab, chipul acela de sfinx rural îi rechemau în minte pe cealaltă – cea care nu venea niciodată.

Într-o zi, preotul, tuşa Giuseppa Fiore şi alte suflete milostive din sat trimiseră şi ei pe servitoarele lor cu coşuleţe pline cu pâine şi mâncare. El îi refuză pe toţi. Femeile care intrau la el erau mai degrabă curioase decât cuprinse de milă şi îl iscodeau cu tot felul de întrebări

nelalocul lor. Furia şi umilinţa îi înteţeau suferinţa; o ameţeală amestecată cu spaimă îl cuprindea şi nu mai înţelegea ce se spune şi ce se petrece în jurul lui.

Într-o dimineaţă, Margherita găsi uşa închisă; bătu din răsputeri dar nu veni nimeni să deschidă şi nici nu răspunse nimeni. Atunci lăsă sticla pe trepte şi plecă. A doua zi găsi uşa tot închisă şi sticla unde o lăsase.

Cerşetorul stătea proptit de zidul curţii, cu faţa spre soarele care tocmai răsărea.

— A murit? îi ţipă Margherita în ureche. Surdul tresări şi o spaimă copilăroasă se aşternu pe faţa sa ţepoasă ca de porc mistreţ.

— Mort? repetă el.

— Da, te întreb dacă a murit. Văd că nu mai deschide, L-ai văzut pe Preţu?

— De ieri n-a mai deschis. N-am mai văzut pe nimeni, zise cerşetorul şi-şi făcu semnul crucii cu un medalion negru care-i atârna la gât. Să-l ajute Sfântul Ilie şi Sfântul Francisc… Trebuie să-l chemăm pe popă.

Dar Margherita alerga deja, înspăimântată, şi într-o clipă broboada ei neagră dispăru la capătul ulicioarei însorite.

Era o vreme plăcută, călduţă, iar doctorul se pregătea să plece la vânătoare (seara se întorcea frânt de oboseală şi dacă era chemat la vreun bolnav începea să urle: „Duceţi-vă la Martina Appeddu!”), dar de cum află cele spuse de servitoare alergă la Giorgio.

Trebui să izbească îndârjit cu patul puştii în uşă şi să înjure cum îi venea la gură până să-i deschidă servitorul. Uşa era baricadată pe dinăuntru cu trei bolovani uriaşi. Giorgio îl privea din pat cu ochii măriţi de groază. Uşiţa din fundul odăii era deschisă şi prin ea se vedea un petec din priveliştea verde-cenuşie aurită de soare.

— Ei, ce este, n-ai murit? Ia să vedem, nenorocitule,

n-ai cumva febră? Zi, ce-ai făcut?

— Venea atâta lume că… zise bolnavul în şoaptă, ca şi când i-ar fi încredinţat o taină. Îmi trimiteau toţi pomană şi treceau pe aici de parcă drumul ar fi fost prin casa mea. A venit iar să mă sâcâie tuşa Giuseppa Fiore. De-aia am închis, nu mai vreau nimic! Nu mai vreau să văd pe nimeni! Doar… pe dumneavoastră.

— Dar bine mă, deşteptule, dacă vor să vină să scormonească, pot să intre şi pe partea asta…

— Drumul e prea greu pe aici. Uite că nici dumneavoastră nu-l ştiţi. Trebuie să cobori poteca din spatele bisericii, să urci panta… Ia uitaţi-vă.

Doctorul, care îşi răsucea buzele lui de rumegător, nici măcar nu se întoarse: izbucni deodată în râs.

— Şi tu crezi că Giuseppa Fiore nu poate să se caţere pe acolo? Cine ar putea s-o oprească pe catârca aia? Sau pe toţi ceilalţi?

— Da, dar cel puţin nu-i mai văd pe aici toată ziua-bună ziua. Eu trebuie să stau liniştit, ştiţi şi dumneavoastră… ştiţi bine. Ar trebui s-o spuneţi tuturor. Şi nu-mi mai trimiteţi, vă rog, nimic, nimic. Când stau aici singur cu uşa închisă, mi se pare că sunt departe de toţi… ca un schivnic.

Doctorul profită de această spovedanie ca să-şi repete teoriile.

— Ai dreptate: instinctul tău arată o dată mai mult, că omul trebuie să trăiască într-un mod natural, chiar dacă e bolnav, ba cu atât mai mult atunci când e bolnav. Animalele bolnave se ascund şi lasă ca lucrurile să se rezolve de la sine, fără alt ajutor decât cel al naturii. Şi iată de ce, la animale, moartea are cauze naturale, legate de bătrâneţe şi aşa mai departe. A, înţeleg, dacă animalul este urmărit, rănit, ucis de om, atunci e cu totul altceva! Şi apoi cum se explică spaima de moarte a omului? îşi dă

seama că moare fără vreme, din cauza bolilor, după suferinţe îndelungate. Dacă omul ar muri de moarte bună, adică fără dureri, de o moarte la fel de liniştită ca somnul unui om sănătos, lucru care nu se poate întâmpla din cauză că organismul nostru este imperfect, spaima de moarte ar dispărea cu totul!

Dar Giorgio nu se liniştea.

— Arată-mi limba, strigă doctorul, aplecându-se deasupra patului.

Avea o limbă galbenă, crăpată. Doctorul scrise o reţetă pe care i-o dădu lui Preţu.

— Gândacule, dă fuga!

— Trebuie să iau şi sticluţa?

— Nu, hai, cară-te odată!

În timp ce băiatul ieşi în goană, el se aşează pe scaun şi-şi întinse picioarele.

— Da, da, ai dreptate, dragă Jorgeddu. Ieri eram în pădure, sus pe deal, era un soare plăcut, iar pietrele se încălziseră. M-am întins pe una din ele, scobită ca un culcuş, şi-am stat acolo aproape două ore, ca un copil, ca o jivină fericită. Cerul era limpede, iar porumbeii sălbatici zburau pe deasupra şi eu le ziceam în gândul meu: „Puţin îmi pasă de voi, treceţi liniştiţi, nu stau acum să vă prind”. Ba mai mult: văzându-i cum trec mă bucuram ca un copil prost care surâde din leagăn la păsări şi la nori. Şi mă gândeam: iată, omul e ursit să fie singur: schivnicii care au faima că sunt nişte mari egoişti, sunt de fapt oameni mai apropiaţi de perfecţiunea primitivă a animalelor. Ei îşi urmează instinctul, care nu înşală niciodată! Dragul meu, când eram ca tine voiam să îndrept toate strâmbătăţile de pe lume. Mi se părea că omul e un patruped: superstiţia, ignoranţa şi lenea erau cele trei picioare strâmbe ale lui; al patrulea – viclenia –, născut din instinctul de conservare, era singurul care nu mi se părea strâmb. Da, ia spune-mi,

ce voia de la tine Giuseppa Fiore?

— Vrea să-i dau pe ăia în judecată pentru calomnie. Zice că o să găsească ea martori şi o să-i plătească. Zice că mi-a pus o vorbă bună pe lângă comisar ca să-mi dea nu ştiu ce ajutor bănesc… Ea vrea să-mi împovăreze sufletul pe câtă vreme preotul vrea să mă salveze cu forţa. I-a spus cuiva că vrea să-l aducă aici pe episcop ca să mă convertească.

Doctorul arătă cu mâna spre uşiţă.

— Ai făcut bine că ai deschis-o pe asta! Da, da, să ştii că ai făcut tare bine. Pentru chestia asta îţi dau voie să bei o sticlă de vin de Oliena. Am să-ţi trimit chiar eu una.

— Nu, nu, să nu-mi trimiteţi nimic!

— Taci din gură, nepricopsitule, să n-aud nicio vorbă! De ce să nu vrei? Din orgoliu? Ai tu dreptul să fii orgolios, mă? Giorgio crezu că doctorul se referea la trecutul lui trist şi ochii i se adumbriră iar buzele i se învineţiră ca la mort.

El nu vorbea niciodată despre trecutul său, deşi era convins că doctorul îl credea vinovat.

Întoarcerea lui Preţu cu doctoria şi cu vestea că în sat a sosit comisarul dezmorţi puţin apăsarea din cameră.

— Domnul comisar este înalt, uscat şi negru cum e crucea lui Cristos. Are ochii mici, pleoapele roşii şi gura mare. E chel ca moş Remundu, dar în jurul capului are o coroană de păr negru şi mai are şi nişte mustăţi lungi şi negre, negre ca pana corbului. Mama a auzit că şi le căneşte – cine ştie – aşa cum fac ăia de pe continent. Poate cu funingine pisată în ulei… Eu aşa cred. Mai are şi o haină neagră şi încă una în dungi şi un palton lung cu guler de blană, ca al dumneavoastră, dar mai nou. La gât poartă o cravată ca o prună vineţie cu un ac de aur şi un inel gros ca cele care se fac din frunzele de palmier la Paşte… Şi are nişte picioare aşa de lungi şi de slăbănoage

şi poartă pantofi cu bumbi.

Preţu ar fi ţinut-o aşa cine ştie cât, tot înşirând la amănunte dacă doctorul n-ar fi ţipat la el:

— Gata, mă, termină odată cu prostiile tale! Zi mai bine ce fel de voce avea.

— O voce groasă, dar nu ca a dumneavoastră. Comisarul este cavaler, ştiţi, vine de la Nuoro şi se zice că are o groază de bani. Lumea zice că o să stea pe aici şase luni şi că o să stoarcă vreo 400 de scuzi de la primărie.

— Măcar de i-ar ajunge, zise doctorul, întorcându-se către Preţu, Foarte bine, aşa vă trebuie! Asta e pedeapsa pe care v-o trimite Dumnezeu, să ştiţi şi voi. Odată şi-odată o să-şi dea ei seama de asta, proştii dracului! Din partea mea, eu mă spăl pe mâini. N-am auzit o vorbă bună de la voi. Mi-ar fi şi ruşine să fac parte dintr-o administraţie ca a voastră. Năpasta asta vă mai lipsea, vă spun eu.

Preţu deschise capacul de la lădiţă, sprijinindu-l cu capul ca să aibă mâinile libere şi numără banii stăpânului său, care-l îngrijorau mai mult decât fondurile comunei. Luă un prosop zdrenţuit şi îl duse bolnavului care vărsase medicamentul din sticlă în pahar sorbindu-l apoi cu o strâmbătură de dezgust.

— Doamne, dumnezeule, murmură Jorgi, ştergându-şi buzele şi limba, mai bine să mori…

Abia plecă doctorul că Preţu zise:

— Nene Jo, am auzit ceva la farmacie. Am auzit că o să vă dea comisarul nişte bani.

— Nu vreau nimic! strigă bolnavul, însufleţindu-se. Spune-le tuturor că n-am nevoie de nimic.

— Asta o spuneţi acum! Ştiţi că mai avem doar două sute şi 40 de bănuţi de aramă. Mai avem şi ceva pâine, ouă, brânză şi un cârnat… dar apoi, ce-o să ne facem, nene Jo, ce-o să ne facem?

— O să vând casa. O s-o cumpere doctorul ca să facă

din ea fânar.

— Şi după ce-o să se termine şi banii ăştia?

— O să mor până atunci. Şi acum lasă-mă în pace că de nu te dau şi pe tine afară ca pe toţi ceilalţi.

Băiatul începu să râdă.

— Preţu, zise bolnavul, după un moment de tăcere. Ce bine ar fi dacă ai putea să-mi cumperi nişte struguri stafidiţi. De atâta vreme îmi doresc câţiva.

— Nenea Remundu Corbu vinde unii uite aşa de mari şi frumoşi că parcă ar fi culeşi chiar acum.

— Să nu te prind că te duci în casa aia, Preţu. Vai de pielea ta dacă te prind! Te blestem şi mort…

Atunci băiatul, care nu se temea de stăpânul lui viu, se apropie înfiorat de pat.

— Nu, nene, să nu faci una ca asta, O să merg pe partea cealaltă a drumului când o să trec prin dreptul casei ei. Eu nu mă uit niciodată la ei în curte: chiar azi am văzut-o pe Columba pe care trebuia s-o luaţi dumneavoastră de nevastă. Era la poartă şi era gătită cu o bundiţă de brocat. Cine ştie, poate că-şi aştepta logodnicul. Dar eu nu m-am uitat la ea, pe cuvântul meu că nu m-am uitat.

— A slăbit? Era palidă? întrebă Jorgi în şoaptă.

— Da, e slabă de parc-ar fi o capră costelivă. Şi avea o mulţime de inele de argint pe degete.

— Nu ţi-a spus nimic?

— Nimic.

— Dacă ţi-a zis ceva, spune-mi. N-am să te cert.

— Nu, vă jur că nu. Doar s-a uitat la mine. Aţi vrea să-mi spună ceva?

— Nu, nimic. Să nu cumva să te duci la ea, Pro tu, că până la urmă cu tot aflu.

Şi pentru că băiatul avea un surâs neîncrezător adăugă:

— Eu aflu tot ce se spune în sat. Chiar şi ce se vorbeşte prin case aflu. Vântul îmi aduce veştile şi aş putea să-ţi spun şi ţie lucruri pe care altfel n-o să le ştii niciodată.

— Atunci sunteţi un vrăjitor. Dar mie nu mi-e frică de dumneavoastră, răspunse Preţu scoţând din sân un medalion înnegrit pe care maică-sa i-l agăţase la gât de când era mic ca să-l ferească de farmece.

Ziua se scurse astfel cu tot soiul de pălăvrăgeli copilăreşti. După-amiază bolnavul se simţea mai bine: medicamentul îşi făcuse efectul şi nimeni nu mai venise să bată la uşă.

După ce trase un pui de somn luă cartea şi începu să citească. Şi dintr-odată căzu pe gânduri. Îl puse pe Preţu să caute un carneţel în fundul lăzii, desprinse din el câteva foi deja scrise şi apoi le frunzări distrat pe celelalte încă albe. Văzându-l liniştit, Preţu plecă şi se întoarse către seară. Giorgio scria în carneţel sprijinindu-l pe o carte la marginea patului şi băiatul se miră că-l găseşte într-o poziţie atât de neobişnuită, cu capul răsucit pe pernă.

— Nu staţi cam rău aşa? Nu vă doare capul? Ce tot faceţi acolo?

Dar bolnavul, care-şi pusese călimara pe pat şi din când în când îşi întindea mâna pentru a înmuia tocul, fără să ia ochii de pe caiet, nici măcar nu-l băga în seamă. Părea absorbit de scrisul său ca atunci când citea Psalmi.

Dar cineva bătu la uşă. El îşi ridică ochii fremătând şi simţi cum îi bate cu putere inima fiindcă i se păruse că Preţu, după ce se uitase prin crăpătură, ar fi murmurat: „E Columba…”

— E diavoliţa aia neagră, servitoarea doctorului: are în mână o sticlă… spuse şoptit băiatul, apropiindu-se în vârful picioarelor de pat.

— Să nu deschizi!… Auzi?

Servitoarea ciocăni din nou apoi plecă. Mai târziu se

auziră paşi în curte, iar Preţu se uită şi-l văzu pe cerşetor. Cineva bătu dar uşa rămase în continuare închisă.

Către seară cerul se înnoră şi vântul începu să şuiere în văgăuni. Părea că scorneşte poveşti şi erecuri. Uneori ecoul lui era îndepărtat şi chinuit; ca o voce care imploră, sau povesteşte ceva trist ori cere îndurare, ajutor, ocrotire. Dar nimeni nu îl asculta şi atunci vocea se apropia, căpătând parcă mai mult curaj şi repeta aceeaşi poveste, dar într-un fel mai năvalnic, cerând dreptate. Dar nimeni nu răspundea în noaptea vineţie care acoperea cu văluri livide priveliştea tainică. Şi pentru moment vocea tăcea, resemnată parcă la gândul că în lume nu există nici dreptate nici îndurare, dar după câteva momente de linişte deplină se auzea un urlet ameninţător, urmat de ţipete lungi de răzbunare, de şuierături drăceşti şi hohote sinistre. Mai întâi reţinut, apoi insistent, duhul devenise sălbatic şi puternic şi se revolta împotriva naturii nepăsătoare faţă de durerea lui. Şi răscolea totul, biciuind pietrele, tufişurile, firele de iarbă cele mai umile şi mai nevinovate. În furia lui cumplită răvăşea totul şi părea că marii nori negri umflaţi ca nişte burdufuri uriaşe gonesc pe cerul vineţiu al serii speriaţi de mânia vântului, nerăbdători să-şi deşerte povara în spatele pădurilor de pe podiş.

Giorgio asculta cuprins de o tristeţe nesfârşită; iar uneori i se părea că însuşi sufletul lui ar fi vorbit prin vocile vântului de parcă bietul său trup ar fi fost o piatră sărmană izbită de rafalele vântului infernal.

— Du-te, îi spuse băiatului, când lumina de-afară se stinse de tot în fereastră, să ieşi prin curte.

Preţu, cu toată frica lui superstiţioasă, prefera totuşi uşiţa dinspre râpă. Un instinct al bravurii, o dorinţă de a întâmpina necunoscutul şi lucruri neobişnuite îi împingea să o ia pe poteca nesigură, chiar şi noaptea.

Deschise uşa şi trântind-o după el, dispăru, parcă

supt de vânt şi de tenebre.

Jorgi rămase din nou singur, în mormântul lui de om viu, singur cu fantasmele sale.

În starea lui de dormitare avea impresia că se ridică rlin pat, că deschide capacul lădiţei ajutându-se cu creştetul capului, la fel ca Preţu, că numără banii, ultimii care-i mai rămăseseră după vânzarea unui petic de pământ: doar două hârtii de câte 10 lire fiecare. Şi pe urmă? Ori murea de foame, ori accepta să primească de pomană. Dar el nu voia să moară; toată fiinţa lui se revolta la acest gând. I se părea că este la fel ca natura în anotimpul acela, îngheţată şi pustiită de frig, răscolită de furtună, dar gata să renască ia prima suflare a primăverii.

El nu voia să moară; chiar durerea îi era dragă pentru că era încă un semn al vieţii. Furia pe care i-o trezeau curioşii, urletul vântului, bocetele mamei vitrege, vorbele usturătoare ale doctorului, imaginea Columbei în pragul uşii, aşteptarea, amintirea – toate erau semne ale vieţii, raze îndepărtate care luminau încă abisul negru în care el se simţea cufundat, cu picioarele rupte ca ale unuia care ar fi căzut de la o mare înălţime.

În zilele următoare mai bătu cineva la uşa dinspre curte.

— E servitoarea preotului, zise în şoaptă Preţu după ce se uită prin crăpătură: iar mai apoi: E tuşa Giuseppa Fiore; sau Margherita cu un pachet sub broboadă.

— Să nu deschizi, repeta bolnavul.

Veneau şi plecau fără să se mai întoarcă.

Preţu povestea:

— Ascultă, nene Jo, ieri în casa lui Dionisio Farranca se vorbea că doctorul v-a închis uşa fiindcă aveţi o boală care se ia. „Dumnezeu S-a pedepsit pe încrezutul ăla”, spuneau ei. Iar mamei i-au zis: „De ce-l laşi pe fiu-tău să se ducă acolo?” Dar mama le-a răspuns că „până acum Preţu

al meu se simte bine, iar cele şapte lire pe care Jorgeddu i le dă în fiecare iună fac pentru mine cât şapte uncii de aur…”

Chiar şi doctorul îşi rări vizitele, văzând că starea bolnavului nici nu se ameliorează, dar nici nu se înrăutăţeşte.

! într-o zi Preţu îi zise:

— Mama a fost să coacă pline la tuşa Giuseppa Fiore şi acolo se zicea că o să vă facă o vizită comisarul. Dar el îşi petrece timpul numai cu preotul şi poate că ăsta o să-i spună să nu vină pentru că o să-l alungaţi ca şi pe ceilalţi.

Dar comisarul nu a fost zărit deloc. Încetul cu încetul bolnavul se obişnui cu singurătatea lui şi nu se mai aştepta ca cineva să bată timid ia uşă şi ca servitorul, ustându-se prin crăpătură, să-i spună: „E Columba”. Ea oricum n-o să mai vină; dar el nu voia să moară ca un condamnat nevinovat ducând cu sine în mormânt povara calomniei. În fiecare zi Preţu îl găsea scriind în carnet şi îl întreba dacă-şi făcea cumva spovedania.

— E cam lungă. Ai multe păcate, nene Jo! Dar o să le treci pe toate la catastif? Citeşte-mi şi mie puţin de-acolo, pe cuvântul meu că n-o să spun nimic nimănui…

Într-o zi – era la începutul lui aprilie şi vremea se înseninase din nou – Preţu sosi ţopăind pe poteca de pe malul râpei şi-i aduse lui Jorgi două violete umede, străvezii, parfumate. Bietele mâini ale studentului fură cuprinse de un tremur uşor; duse violetele la buze, închise ochii şi lacrimile îi căzură pe micile petale care erau simbolul primăverii, al poeziei, al tuturor lucrurilor frumoase, ai vieţii însăşi care nu-i mai aparţinea.

Preţu privea uimit.

— Ce-ai păţit, nene 3 b? Te doare ceva?

Dar bolnavul se înveseli dintr-odată.

— Ascultă, Preţu, vreau să-ţi citesc păcatele mele.

Când o să mor, tu să duci cărţulia asta preotului…

— Dar dac-o fi să muriţi o să vină el aici şi-o să vă spovediţi.

— El a zis că n-o să mai vină dacă n-o să-l chem. Şi eu nu vreau să-l mai chem.

Băiatul duse sobiţa de tuci lângă uşă şi începu să facă de mâncare. De pe deal venea miros de cimbrişor şi ciripitul păsărilor vibra în tihna neobişnuită a văii.

Jorgi scoase caieţelul de sub pernă şi începu să-l răsfoiască. Nu ştia pentru cine scrisese toate lucrurile acelea, dar era mulţumit că le scrisese; se simţea uşurat ca şi cum într-adevăr s-ar fi spovedit.

V

«Oamenii din sătucul în care m-am născut se ocupă numai cu creşterea vitelor. Relieful de munte accidentat nu îngăduie cultivarea pământului; şi de altfel locuitorii, prin firea lor, nu se pot obişnui să-l lucreze cu răbdare. Munteanul de pe la noi este încă un primitiv şi dacă reuşeşte să fure o capră şi s-o mănânce cu prietenii sau cu familia lui, se mândreşte ca de o mare ispravă. Doar şi lui i se furase un ied cu o zi sau o săptămână mai înainte: trebuia să-şi ia revanşa, nu? Şi dacă îi spui că a făcut rău îi sare ţandăra şi te duşmăneşte de parcă ai fi încercat să-l lipseşti de un drept al lui. Izolat de restul lumii, aflat într-o continuă luptă cu puţinii săi consăteni, care sunt adesea chiar rudele sau fraţii săi, omul din partea locului crede că se cuvine să-şi facă singur dreptate cu armele pe care le posedă: forţa muşchilor şi viclenia vorbelor. El nu prea ştie ce înseamnă societatea, iar legea nu e decât o forţă ilogică care trebuie ignorată pentru că altfel nu poate fi învinsă. Şi de fapt are dreptate: îndepărtata societate îşi aduce aminte de el numai ca să-l exploateze. Îi cere impozite, îl constrânge să facă armata, dar nu-l apără de duşmanul lui, de hoţi, nu-l ajută când gerurile îi degeră animalele, nu-l scapă de martorul mincinos, când este acuzat de vreo

crimă, şi atunci se apără singur, din instinct, din obişnuinţă, în legea lui. Ani de-a rândul o duşmănie sălbatică i-a asmuţit pe unii împotriva altora. Duşmănia se iscă de obicei între două familii aflate în dispută pentru dreptul de trecere printr-o păşune. Procesele pe care le intentează nu rezolvă în mod echitabil problema şi proprietarul c-are-şi vede încălcat dreptul său, îşi face dreptate de unul singur, ucigându-şi duşmanul care trece pe pământul său. Familia acestuia se răzbună, apoi ura se răspândeşte de la o familie la alta ca o rădăcină otrăvită. Urmează ani crunţi de vendete şi crime.

Eram un copil pe vremea aceea, dar îmi amintesc foarte bine că toţi aveau chipurile triste şi mohorâte. Nu mai aveau încredere unii în alţii, chiar dacă făceau parte din aceeaşi tabără. De cum se însera porţile erau încuiate. Până şi la nunţi toţi erau tăcuţi şi duşi pe gânduri.

Mulţi din cei acuzaţi de deiicte pe care le făptuiseră sau nu, trăiau în codru, dar de acolo trimiteau porunci oamenilor din sat. Fiecare tabără se supunea orbeşte şefului ei, care aparţinea de fapt celor dintâi familii aflate în duşmănie: unul din aceştia era Remundu Corbu, vecinul nostru, iar celălalt era Inassiu Arras, ruda tatălui meu. Amândoi erau urmăriţi de justiţie.

Şi tatăl meu creştea vite. După moartea mamei mele, s-a însurat cu o văduvă mai bătrână decât el, care însă avea ceva avere şi era rudă cu familia Corbu; căsătoria aceasta s-a încheiat pe vremea împăcării dintre cele două tabere; împăcare înfăptuită după lungi discuţii şi în urma intervenţiei autorităţilor civile şi ecleziastice.

Parcă văd şi acum marea scenă. Ceremonia împăcării a avut loc într-o biserică de ţară de pe podiş. Proscrişii primiseră învoire să ia parte la ceremonie şi să dea mâna cu duşmanii lor de-o viaţă, dar se vorbea deja că unul dintre şefi. Inassiu Arras, nu avea de gând să vină.

Episcopul, prefectul provinciei şi alte autorităţi

însoţiţi de un mare număr de târgoveţi şi ţărani, de femei şi copii, traversară călare podişul care desparte satul Tibi de satul Oronou. Părea o procesiune şi nu lipsea nici steagul purtat de un bătrân cu chip de patriarh, a cărui barbă lungă şi îngălbenită acoperea capul unui copil care şedea în faţa lui pe şa. Copilul acela eram eu: ochii nu mi se dezlipeau de băţul aurit al steagului pe care îl strângeam cu mânuţele mele; iar mătasea albastră a steagului mi se părea o fâşie a cerului limpede care se întindea de la un munte la celălalt pe deasupra podişului pietros, acoperit cu păduri şi tufişuri.

Dacă închid ochii pot încă să mai văd cortegiul pitoresc în care predominau roşul şi galbenul costumelor ţărăneşti, revăd peisajul grandios şi în depărtare linia aurită a mării.

Soarele, care abia se înălţa din mare, trimitea o lumină roşcată şi blândă pe acel tablou de neuitat. Episcopul, un bărbat de toată frumuseţea, cu obrazul rumen şi cu ochii albaştri, călărea o iapă albă, blândă, şi în loc să stea în fruntea cortegiului, rămânea mai tot timpul în urmă, ca şi cum ar fi fost uitat de ţăranii şi orăşenii care călăreau cai pe jumătate sălbatici, fiecare vrând să-l întreacă pe celălalt. Atunci el începea să pufăie săltându-şi tricornul pe părul alb ca neaua şi se uita în jur mormăind nişte cuvinte într-un dialect care semăna cu spaniola. Crucea de aur care-i atârna pe piept scânteia în soare, iar pe degetul lui perla inelului episcopal părea un bob de rouă.

Era, fără îndoială, cea mai frumoasă şi impunătoare figură din întreg tabloul şi numeroşi preoţi amestecaţi în cortegiu îl priveau cu admiraţie dar şi cu un fel de teamă. Când rămânea în urmă nimeni nu se oprea să-l aştepte pentru că ştiau cu toţii că o făcea dinadins ca să mai stea şi singur din când în când.

Deodată, după ce cortegiul trecu vadul unui pârâu

într-o văiugă plină de verdeaţă şi de flori violete, un om călare, înarmat ca un războinic, înfăşurat într-o manta neagră şi cu glugă pe cap, ieşi din pădure şi-l ajunse din urmă pe episcop. Rămaseră o vreme singuri. Omul nu mai era tânăr, dar arăta încă zdravăn şi stătea pe şa ca într-un scaun: niciun muşchi nu i se clintea, în timp ce calul mergea în voia lui, obişnuit cum era cu povara şi cu mâna care apăsau zi şi noapte pe greabănul lui. Cercul negru al glugii încadra un chip aspru, acoperit aproape în întregime de o barbă cenuşie, ţepoasă, despicată în două, cu vârfurile ridicate drăceşte în sus. Albul ochilor neîncrezători şi al dinţilor sănătoşi contrastau cu cenuşiul mohorât al figurii sălbatice.

Un murmur străbătu mulţimea: omul era unchiul Innassiu Arras. Eătrânul lângă care şedeam pe şa era rudă cu Arras şi făcu semne tuturor să nu se întoarcă ca să nu întrerupă discuţia dintre episcop şi căpetenia care nu acceptase împăcarea. Se ştia că Arras pusese anumite condiţii ca să ia parte la ceremonie. Discuţia cu episcopul a durat o bună bucată de drum. Apoi Arras a vorbit cu prefectul şi au fost chemaţi câţiva oameni din cortegiu printre care şi bătrânul cu steagul. S-a format astfel un grup în mijlocul căruia vorbea Arras. Se aprinsese şi spuse că toată ceremonia este o mascaradă. Cerea libertate pentru proscrişi şi pedepse grele pentru cel care va rupe cel dintâi legământul.

Episcopul pufăia iar prefectul surâdea bătându-l uşor pe umăr pe Arras cu minerul biciului. Dar omul era serios şi tragic. Şi dintr-odată începură toţi să ridice tonul. Mulţi din cei care se aflau în cortegiu mai în faţă, se întoarseră alipindu-se grupului.

De sus, de pe calul său murg moş Remundu Corbu tăcea uitându-se dispreţuitor la toată scena. În cele din urmă Arras dădu pinteni calului şi plecă fără să fi obţinut nimic şi nimeni nu-i dădu dreptate. Cortegiul se puse în

mişcare, iar episcopul şi prefectul rămaseră tot timpul să vorbească cu Remundu Corbu. Înalt şi ţeapăn pe calul său, el trezea în mine o mare admiraţie; mi se părea mai impunător şi mai grozav decât episcopul şi prefectul. Chiar şi astăzi el este un bărbat falnic şi ţanţoş, cu ochii de un negru verzui, strălucitori şi ameninţători. Pielea de pe chipul lui cu profil semitic aminteşte scoarţa stejarilor şi chiar şi claia de păr încărunţit şi barba cu şuviţe negre şi gălbui au ceva parcă vegetal. El a fost ani în şir un proscris şi multe acuzaţii pluteau deasupra capului său; pentru aceasta era temut şi respectat.

Am ajuns în sfârşit la bisericuţa Madonna del Buon Consigiio care se înalţă la jumătatea drumului dintre satele Tibi şi Oronou. Din Tibi veniseră multe familii înrudite cu cele din Oronou ca să ia parte la împăcare. Locul este plăcut şi umbros: o pădurice de stejar înconjoară bisericuţa care pare o cabană cu cruce pe acoperiş; un pârâiaş curge ceva mai încolo, printre tufele de leandru sălbatic, iar în zare se vede marea.

Sătenii aprinseseră deja focurile ca să pregătească prânzul. Ca în zilele de sărbătoare, se vedeau multe căruţe la umbra cărora şedeau femei şi fete, în timp ce boii şi caii păşteau pe ponoare, câinii se învârteau pe lângă desageie burduşite cu merinde, iar bărbaţii înjunghiau mieii.

O femeie slabă şi gălbejită îmbrăcată în negru (cea care avea să fie mama mea vitregă), mă trase jos de pe cal şi mă duse în biserică. O pânză verzuie acoperea o lespede fixată în perete, alături de altarul împodobit cu flori de câmp; un Crist mare, negru era întins în mijlocul bisericuţei pe un covor galben, învechit, iar femeile îngenunchiate în jurul acestui pătrat auriu se rugau suspinând, bătându-se cu pumnii în piept şi sărutând pardoseala. Viitoarea mea mamă se băgă printre femei, ţinându-mă tot timpul lângă ea. Îngenunchiai şi eu şi începui să mă rog. Bisericuţa se umplu de lume. Episcopul

începu slujba şi după ce citi Evanghelia înainta pe treptele altarului ca să vorbească. Glasul lui limpede şi vibrant, cuvintele de ameninţare, de iubire, de dejană, de îndemn la împăcare şi înţelegere, de chemare la muncă răsunară în bisericuţă făcând femeile să plângă şi pe bărbaţi să-şi plece capul în piept.

După slujbă, prefectul dezveli lespedea: un porumbel cu o ramură de măslin în cioc împodobea inscripţia:

15 MAI 1895

ÎN BISERICA MADONNA DEL BUON CONSIGLIO LOCUITORII DIN ORONOU ŞI DIN TIBI MÂNDRI ŞI PUTERNICI DUPĂ ANI ÎNDELUNGAŢI DE URĂ DE NENOROCIRI ŞI ORBIRE

DESCHIZÂND OCHII LA LUMINA DRAGOSTEI JURĂ PACE ŞI IERTARE ÎNCEPÂND O EPOCĂ NOUĂ DE VIAŢA CIVILIZATĂ

Doi câte doi, bărbaţi şi femei din cele două tabere veneau în faţa lui Cristos şi se sărutau în semn de împăcare. Parcă îi văd: moş Remundu Corbu, înalt şi grav, părea să facă un efort pentru a se apleca, tragic şi arogant, către micuţul Dionisi Arras, fratele căpeteniei care refuzase împăcarea. Un murmur străbătu mulţimea când cei doi se sărutară. Unchiul Dionisi, un omuleţ roşcovan şi vesel se întoarse şi desfăcu braţele larg ca pentru a spune: „Fratele meu nu este aici, dar nu-i nimic, nu mă vedeţi pe mine?”

Urmară ceilalţi: oameni mândri şi îndrăzneţi, tineri înalţi cu feţe arămii, bătrâni care păreau că mai păstrează deasupra capetelor întunecate ramurile de stejar sub care îşi petrecuseră zilele şi nopţiie. În toţi era ceva dur şi enigmatic: erau parcă o parte a naturii stâncoase din ţinutul nostru.

Şi femeile se îmbrăţişau: unele plângeau, altele râdeau şi poate că acestea din urmă erau cele mai emoţionate.

În sfârşit se terminaseră zilele triste de spaimă şi groază; în sfârşit, în nopţile cu vânt fioros bătrânele nu se mai răsuceau în aşternuturi ca nişte şerpoaice, blestemându-şi duşmanii şi aşteptând dintr-o clipă într-alta vestea unei nenorociri, în sfârşit fetele puteau să surâdă vecinului şi să aleagă dintre atâţia tineri pe cel mai frumos, fără să se mai gândească: „acela e duşmanul meu şi trebuie să-l urăsc, nu să-l iubesc”. Câteva perechi care se iubeau în taină ca pe vremurile eroice ale Julietei şi ale lui Romeo treceau surâzătoare prin faţa lui Cristos; un preot citi anunţurile mai multor căsătorii dintre vechii duşmani, între care aceea dintre tatăl meu şi văduvă.

A fost o zi sărbătorească, de adevărată pace. Primăvara calmă şi aproape austeră de pe podiş şi peisajul acela măreţ, mărginit de mare, erau un fundal demn de acest tablou populat cu personaje de legendă, de la episcopul decorativ aşezat la poalele unui stejar ca un sacerdot de trib, până la ciobanii care nici când mâncau nu-şi scoteau căciulile; de la prefectul palid şi sarcastic, îmbrăcat în ţinută de vânătoare, până 1? secretarul comunal care-şi cumpărase pentru această ocazie un costum de gală şi o pălărie tare.

Bărbaţii şi femeile tinere dansau în faţa bisericii; serioşi şi încruntaţi părând că îndeplinesc încă un rit religios. Eu rămăsei toată ziua pe lângă fustele văduvei. Şedea aşezată la umbra unui copac şi sfre delea cu ochii ei mici şi scânteietori grupurile risipite, bombănind şi bârfind pe toată lumea.

Tatăl meu veni să mă ia la masă. Ochii mi se opriră pe grămezi de pâine, burdufuri de brânză, lipii, fructe uscate întinse pe saci şi pe desagi care serveau şi ca feţe de masă. Mi se părea că visez, că asist la o masă ca-n poveşti. Se găseau acolo de toate, iar vinul curgea din butoiaşe ca apa din fântână; laptele se amesteca cu mierea, mistreţi întregi, grămezi de potârnichi, laccheddas

pline cu ţipari, treceau pe dinaintea episcopului care bea doar puţină apă şi mesteca o buruiană.

Discursuri, cântece şi urări. Eu, bunicul şi viitoarea mamă vitregă ne întoarserăm în sat înainte de apus. Dar sărbătoarea dură trei zile, după care mulţi proscrişi se întoarseră în pădure, alţii se predară, iar alţii au fost lăsaţi în libertate provizorie.

În cea de-a treia noapte cineva intră în bisericuţă, sparse lespedea şi lăsă câteva monede drept despăgubire. Toţi au spus că asta era fapta lui Arras.

De-atunci n-a mai curs sânge, s-au încheiat căsătorii, duşmanii au început să-şi dea bineţe, să aibă legături şi să încheie afaceri.

Dar şi acum, duilă 15 ani de la ziua împăcării, mai există o duşmănie ascunsă între familii sau indivizi.

Remundu Corbu s-a predat şi a fost achitat în vreme ce alţii au fost condamnaţi sau au murit. Mai rămâne unchiul Arras: de aproape 30 de ani este proscris şi în curând, potrivit legii, o să fie liber, achitat de acel unic judecător incoruptibil care este timpul.

1 Tipsii de lemn.

Tatăl meu se însură cu Văduva la câteva zile după împăcare. Era un bărbat mai degrabă blând şi tăcut şi n-ar fi omorât o muscă, dar să te ferească sfântul să-l fi jignii fără niciun motiv sau să-i fi luat ceva. Te dădea în judecată şi dacă nu i se făcea dreptate, şi-o făcea singur. Îmi amintesc că aveam vreo nouă ani şi locuiam în căsuţa asta, tata, mama vitregă şi cu mine. Tata lipsea întotdeauna şi nu voia să-l însoţesc la stână, fiindcă dorea ca eu să învăţ şi să mă fac notar sau preot. Când nu mă duceam la şcoală hoinăream pe uliţele satului sau mă certam cu mama vitregă, care păstrase faţă de mine ura familiei sale.

Într-o zi mă întorceam acasă cu apă, când l-am văzut pe tata cu un ţăran din Nuoro urcând treptele spre piaţă.

Ştiam că tata datora ţăranului arenda pentru o păşune. Împins de curiozitate am alergat în jos pe cărăruie, am aşezat pe pământ vasele de apă şi am fugit înapoi. Mama, ieşită la fereastră la camera de la catul de deasupra, mă chemă cu nişte ţipete ca de bufniţă, blestemându-mă să mor de foame şi să mă lovească damblaua. Dar eu, alergam ca un iepure şi într-o clipă am ajuns în piaţă, unde de fapt îmi făceam veacul o bună parte din zi, privind fascinat larga deschidere a văilor cenuşii şi verzi, colţii de piatră, pajiştile îndepărtate şi munţii care închideau orizontul.

Vântul sufla fără întrerupere ca în vârf de munte, arborii murmurau şi nori mari argintii treceau pe cerul de un albastru intens. L-am văzut pe tata şi pe ţăranul acela aşezaţi pe o bancă şi încet-încet m-am apropiat de un parapet aflat la mică distanţă de ei. Vorbeau destul de tare şi păreau că se ceartă; un bătrân cu o barbă lungă, îngălbenită, aşezat turceşte pe banca de-alături încerca să-i împace.

— Măi omule, spunea ţăranul, eu am nevoie de bani nu de vorbe. Eu nu plec de aici fără bani, fiindcă mâine e termenul de scadenţă la o poliţă şi dacă nu-mi dă bani cine mi-e dator, o să fiu nevoit să-mi vând calul. Căluţul meu! Cel cu care am câştigat anul trecut un premiu de 13 scuzi şi doi coţi de brocat la cursele de sfintele sărbători. De ce mă faci dumneata pe mine să pierd anul acesta 12 scuzi, de care sunt sigur ca de cei 12 apostoli? Numai calul meu poate să câştige cursa asta, al naibii să fiu dacă mint.

Iar tata urla:

— O să plătesc! Ai auzit dumneata pe cineva că Remundu Nieddu e rău platnic? Am vaci, am capre, vreau să-l fac pe fi-meu notar…

Dar ţăranul insista, repetând povestea calului său până când a ajuns să mă impresioneze. După ce el şi tata au căzut de acord şi au plecat împreună la cârciumă, eu

am rămas în piaţă visând. Mi se părea că văd pe şleaul spre Nuoro cursa cailor de rasă. Armăsari negri şi albi, cârlani murgi şi iepe pătate galopând prin pulberea aurită de soare. Alergau aşa de repede că abia dacă li se distingea culoarea; iar călăreţii, nişte băieţandri ea mine, aplecaţi peste coama cailor, desculţi, cu capetele descoperite, călăreau pe deşelate, cutezători şi siguri ca nişte mici centauri. Lumea privea de pe povârnişuri sau din grădini şi un singur strigăt se înălţa din mijlocul acelei mulţimi în aşteptare. Îmi simţeam şi eu inima bătând fiindcă mi se părea că iau parte la cursă; soseam primul iar strigătul mulţimii şi cei 12 scuzi erau pentru mine.

M-am trezit când clopotul dogit ele la Santu Jorgi anunţa ora prânzului. Fină şi bătrânii care şezuseră cu picioarele încrucişate pe băncuţe se sprijineau în bastoane ca să se ridice şi să plece: unul după altui coborâră scările, greoi şi solemni, iar bărbile lungi de patriarhi le fluturau în vânt. I-am urmat şi cu o femeie care se întorcea de la fântână îmi spuse:

— Aoleu, băiatule, şuieră ca un şarpe strivii: du-te repede că te-aşteaptă.

— Ce-mi pasă mie? Eu o să călăresc de sfintele sărbători.

— Măiculiţă, Doamne, ţipă femeia, să ştii că te-a bătut soarele în cap rău de tot!

Mie însă nu-mi păsa şi am luat-o în jos pe potecuţă, cântând. Oamenii se întorceau acasă şi numai câteva băbuţe mai zăboveau la tors în câte un colţ umbrit.

Cu toate prezicerile ameninţătoare ale femeii m-am grăbit să ajung acasă; mirosul cărnii de capră friptă pe jar, care se răspândea din multe căsuţe, îmi înteţise foamea. Şi abia am intrat înăuntru că a: n şi văzut o bucată de carne vârâia într-o frigare şi, cum mama se dusese sus să aducă nişte pâine, m-am aplecat deasupra focului ca o vulpe lihnită de foame şi am început să rup hulpav eu dinţii

bucăţele de friptură.

Nu spun că nu eram cam ştrengar, dar nimeni nu mă lua în seamă fiecât ca să mă snopească în bătaie. Parcă mă văd pe vremea când eram un băietan în vizuina asta care nu era aşa de nenorocită ca acum; mă învârteam într-una căutând câte ceva, ridicând cu capul capacul de la ladă; căţărându-mă pe scaun ca să văd ce era în dulap; şi parcă văd aievea prin uşa întredeschisă chipul întunecat al maşterei mele – galbenă şi neagră nu numai la faţă ci şi la îmbrăcăminte – cu un paner de pâine pe cap, ameninţându-mă cu mâinile. Dar nu-mi era frică de ea; o priveam drept în faţă, în batjocură, sfidând-o.

— Păi da, tu vii acasă numai ca să te îndopi ca vulpea la vie, zicea ea. Blestematule, secătură, netrebnicule!

Veşnica poveste a copiilor lăsaţi de capul lor. Mă simţeam îndurerat, umilit, dispreţuit şi nu mă gândeam decât să înşfac ceva şi să plec cât mai repede ca să scap de blestemele duşmancei inele.

Dar de cum se auzeau bocăniturile bocancilor ţintuiţi ai tatălui meu pe caldarâmul curţii, ca nişte potcoave de cal, ea îşi schimba înfăţişarea devenind, din furioasă şi ameninţătoare, mieroasă şi supusă; aducea taierul de lemn, punea panerul cu pâine lângă vatră şi-mi zicea:

— Hai, apropie-te puişor, ţi-o fi foame, bietul de tine.

Tata intra, vorbea despre banii pe care trebuia să-i dea pentru păşune, despre ţăranul care voia datoria, despre capre, despre vaci, despre argatul care avea grijă de stână; vorbea despre orice, numai despre mine, nu.

Eu îmi petreceam vremea lenevind, aduceam apă şi mă amestecam în pălăvrăgeala femeilor de la fântână: îi întrebam pe toţi dacă nu aveau un cal frumos de curse şi fiecare mă descosea dacă vreau să-l cumpăr şi mă lua peste picior. Fină la urmă, un bătrân ramolit îmi spuse că ştia el de un ţăran bolnav care voia să-şi vândă calul. M-am dus acolo: omul zăcea nemişcat şi galben pe o rogojină şi

nişte femei îl jeleau de parcă murise; l-am întrebat despre cal iar o bătrânică mi-a spus şoptit că era la păscut pe izlazul comunal: dacă vrea cineva să-l cumpere n-are decât să se ducă să-l vadă.

Gândul că o să găsesc un cal pe care să-i călăresc la curse nu mi-a mai dat pace.

Se apropiau sărbătorile şi toată lumea vorbea în curtieica noastră numai despre asta: vecinele se hotărâseră să se ducă la Nuoro pe jos traversând valea şi erau aşa de aprinse în plănuia!» lor că nici nu mai ascultau poveştile lui moş Remundu.

Acesta, aşezat pe pragul înalt al porţii, la dreapta casei, cu mâinile împreunate pe bastonul ţinut între picioare, povestea despre întâmplările lui de demult, în timp ce femeile şi copiii îl ascultau de parcă ar fi depănat cine ştie ce basme şi legende.

Nici imaginea aceasta nu mi s-a şters deloc din minte.

Lângă umărul bătrânului, chircită pe prag, şedea fiică-sa Liedda, rămasă văduvă de tânără şi îmbătrânită înainte de vreme, din cauza unui beteşug la inimă; chipul său negricios, cu o paloare ca de ceară, era proiectat peste lumina roşcată din bucătărie în care ardea focul chiar şi vara, în timp ce oalele de aramă agăţate pe pereţi străluceau ca luna la apus.

În deschizătura unei ferestre de la primul cât stătea aplecată feţişoara oacheşă a Columbei, în timp ce Banna (amândouă erau fetele Lieddei), logodită deja, la 12 ani, cu un cioban de 30 de ani, înaltă şi precoce, asculta spusele bunicului sprijinindu-se de zidul da lângă uşă, cu mâinile pe spătarul scaunului şi cu un surâs nelămurit pe buze.

Cu toate că erau gemene, Columba şi Banna nu semănau deloc una cu alta; prima, cu obrazul ei oval şi măsliniu, eu ochii de un negru verzui, ascunşi pe jumătate de pleoapele uşor vineţii, era delicată şi timidă, în timp ce

Banna, voinică, tuciurie ca o mulatră, cu buzele groase, cu nasul vulturesc şi nări fremătătoare, cu ochii verzi răutăcioşi şi felini, părea să fi adunai în sine întreaga vitalitate care-i lipsea soră-sii.

În nopţile de sărbători se alipea grupului şi logodnicul Banr. ei, un prostălău mătăhălos şi înalt care îl privea eu gura căscată pe bătrân şi nici na o lua în seamă pe logodnica lui. iar bătrânul povestea şi parcă începuse să-i placă să înflorească vorbele, exagerând puţin ca să le înspăimânte ge femei.

— Odată am fost rănit; da, un glonte mi-a străpuns umărul: aşa să-l străpungă Dumnezeu pe vrăjmaşul meu cu mânia lui! Şi ce credeţi: ţâşnea sângele de aici – şi bătrânul arăta spre braţ – ca apa din izvor. Dar eu tăceam chitic. M-am pitulat după o stââscă şi am rămas acolo, fără să zic nici pâs, timp de trei zile încheiate; într-un timp l-am auzit pe unul trecând dar nu l-am chemat. Foaie că era chiar duşmanul meu, alege-s-ar praful de oasele lui I Mă nenoroceam! mai bine muream decât să deschid gura ca să cer ajutor. Fină la urmă m-a găsit un prieten; eram deja fără cunoştinţă şi abia m-au mai salvat.

— Nene Eemu, povesteşte-ne cum a venit nevasta dumitale să te caute!

— A, puiculiţele mele, atunci am deschis gitra şi am vorbit. Va să zică, într-o zi, nevastă-mea vine pe la mine. Mă aflam în pădurea de la S’Ena e Melas, ande mi-am ţinut odată turma. Nevastă-mea stră cărările de pe acolo. Ei bine, mă credeţi că vrăjmaşul meu a tras din ascunzătoare în nevastă-mea? Alege-s-ar praful de tine, drac împieliţat ce eşti! Voiai să-mi ucizi nevasta, nu-i aşa? Să bei din sângele meu, asta ai fi vrut? Biata de ea era galbenă ca ceara, dar nu tremura. Începui să urlu; ţipetele mele răsunau ca răgetele unui leu în deşert; duşmanul fugi lăsându-ne în pace, fiindcă a crezut că alături de mine mai erau încă vreo 20 de ortaci. Aşa de tare am strigat!

— Hai, mai povestiţi-ne ceva, insistau femeile. Iar bătrânal spunea mai departe.

Lima se ridicase pe cer şi era chiar deasupra uliţei noastre bolovănoase aşa că feţele şi împrejurimile păreau desenate în alb şi negru, ca într-o acvaforte, sau în negru şi roşcat dacă se întâmpla să fie lună nouă, iar din căsuţă strălucea focul.

Chiar şi Dionisi Oro, cerşetorul, aşezat pe o piatră în faţa bordeiului său, părea că ascultă cu toate că era surd; din când în când îşi îndrepta chipul sălbatic către Columba şi-i făcea în glumă un semn de ameninţare apoi se uita către nenea Remundu, în timp ce-şi săruta medalioanele care-i atârnau pe piept şi îşi făcea cruce, parcă înspăimântat de poveştile bătrânului.

— Hai, mai spuneţi, nene Remâi!

— Odată, Inassiu Arras, netrebnicul ăla care mai degrabă umblă pe coclauri decât să muncească, mi-a trimis vorbă că până în opt zile, să mă duc să mă spovedesc. Firea bine. Aceasta însemna că în ziua a noua voia să termine cu mine. Atunci, dragii mei, i-am trimis vorbă preotului Arras, vărul lui Innassiu, să vină să mă spovedească fiindcă aşa îmi poruncise netrebnicul de vărusău. Preotul Arras – Dumnezeu să-l ierte, că acum e mort – ştiţi că era un om căruia îi plăcea viaţa. Mi-a trimis vorbă că dacă vreau să mă spovedesc să merg la el acasă; dacă nu, n-am decât să-mi spun păcatele unui stâlp. Ei, ce credeţi că am făcut? îi trimisei vorbă că o să mă duc noaptea travestit în femeie, dar că nu vreau ca el să mă vadă. A acceptat. Numai că cu şi cu ceilalţi prieteni ai mei în noaptea convenită am trimis în casa preotului Arras o femeie adevărată, pe care o ştim cu toţii, aşa că n-are rost să-i mai pomenim numele aici. A murit şi ea, săraca! Era cam uşuratică, fie-i ţărâna uşoară. Nu a intrat bine femeia înăuntru că cineva a şi bătut la uşa preotului. N-a răspuns nimeni. Ne apropiarăm cu toţii şi, odată ajunşi la uşă,

începurăm să batem strigând că un muribund vrea să se spovedească. Înăuntru, femeia se preface speriată şi sare pe fereastră. O prindem, ne prefacem că o demascam şi începem să ţipăm. Tot ţinutul ştia a doua zi că preotul Arras primea noaptea pe cutare.

— Şi Inassiu Arras ce v-a făcut?

— Cine, fricosul ăla? Numai ce simte mirosul bocancilor mei şi fuge ca iepurele din calea copoilor.

Prin urmare, în serile din ajunul sărbătorilor de la Nuoro, femeile se distrau vorbirtd despre plimbarea lor: chiar şi eu am fost cuprins de o mare nerăbdare şi, într-una din seri, după ce am răsturnat drojdia pe care mama voia s-o pună peste făină, urmărit de blestemele ei, am plecat în afara satului.

O să-mi amintesc toată viaţa; era o noapte cu lună plină; fiecare pietricică îşi avea umbra ei şi munţii îndepărtaţi păreau nişte pânze azurii întinse la orizont. Când am ajuns pe drumul care începe la capătul podişului, m-am întors să privesc satul vălătucit sub razele lunii, părând parcă pictat pe fundalul pietros al munţilor. Parcă visam. Am simţit miros de ienupăr; priveam la orizont de o parte şi de alta a piscului azuriu al muntelui GaKeâli, două petice de mare care mi se păreau doi ochi misterioşi şi mă simţeam liber în noapte ea un iepure scăpat din strânsoare. Atunci credeam în morţi, în diavoli care păzesc comori, în bandiţi care hălăduiau prin păduri, în existenţa ielelor, torcând lâna albă aşezate pe stânci şi care, dacă sunt tulburate şi le cade fusul din mână, provoacă moartea celui care le-a tulburat. Şi pentru ca să scap de aceste năluciri şi pentru că un cal văzut noaptea putea să fie unul din acei cai misterioşi de culoare verde care, în anumite legende, îi aruncă în râpă pe cei ce îndrăznesc să-i călărească, am hotărât să stau locului şi să petrec noaptea într-un tufiş. M-am culcat în spatele unui zid dărâmat şi am visat că maştera mă urmărea călare, ameninţându-mă. În

zori am pornit mai departe; ca să nu mă rătăcesc am luat-o pe lângă drumul care traversa podişul bolovănos, străbătând păduri de fagi şi tufani; din când în când mă opream şi priveam în jur.

Potârnichile cu aripile aurite de cele dintâi raze ale soarelui săltau din copac în copac; la orizont se iveau creste albăstrui şi roşcate de munte, iar piscul Oliena era de un alb strălucitor ca din altă lume, de parcă ar fi fost un munte de marmoră.

Apoi iar o porneam pe potecă, cu speranţa că o să dau de cal pe păşune. Într-un târziu mi s-a părut că zăresc unul ia umbra unei costişe pe care se înălţa un nuraghe 1; dar apropiindu-mă am văzut că e o stâncă. Începusem să-mi pierd orice nădejde, când am întâlnit un cioban bătrân din Nuoro, care călărea către Serra.

— Bade, îi zisei, îmi dai căluţul ăsta frumos să-l călăresc de sărbători? O să împărţim premiul.

Bătrânul, un om gras şi blând, cu o faţă roşie, lucitoare, în loc să-mi tragă vreo înjurătură, mă privi eu bunăvoinţă, dând din cap prietenos.

— AI cui eşti tu, măi băiete? întrebă el.

— AI lu’ tata.

1 Construcţie conică, preistorică (în Sardinia).

— Apăi ascultă, vino marţi la mine acasă. Pe mine mă cheamă Giuseppe Maria Conzu. O să-ţi dau calul; da trag nădejde că n-o să mă tragi pe sfoară.

Ajuns! a Nuoro, obosit dar fericit, întâlnii o consăeancă de-a mea care-mi dădu o bucată de nuga; i bucăţica asta de nuga a fost singura mea hrană lină a doua zi. Am dormit sub cerul liber în tovărăşia unor negustori de fructe care îşi opriseră căruţele n faţa căsuţei vămii şi în prima zi a serbărilor răăcii prin mulţimea pestriţă.

Se auzea melodia unui marş vioi şi parcă toată uimea se mişca în ritmul acestei muzici.

Şi eu mă mişcam la fel; dar un ţiuit puternic îmi căruia în urechi, picioarele mi se împleticeau şi mi-e părea că văd tot timpul în mulţime chipul mamei iele vitrege. M-am dus să-l caut pe cioban, dar mi; – a spus că o să se întoarcă a doua zi.

Şi în noaptea următoare am dormit printre neustorii aceia, hrănindu-mă cu cojile de pepene pe care le aruncau ei.

A doua zi m-am dus din nou să-l caut pe cioban care într-adevăr se ţinu de cuvânt.

— Să-ţi scoţi căciula şi încălţările, spuse el în timp ce împletea coada calului, legând-o cu o panglică galbenă. Şi bagă de seamă că trebuie să iei premiul citii; dar să nu-mi omori animalul. Astăzi nu i-am at nimic de mâncare.

— Nici eu n-am îmbucat nimic, zisei în timp ce ăseam de zor.

— Bravo ţie! O să-ţi fie mai uşor; după cursă i să-ţi dau să mănânci ceva.

Mă însoţi până la locul unde cei ce organizaseră concursul înregistrau caii pentru cursă, iar eu, urcat pe spatele calului neliniştit, mă răsuceam în toate părţile, grozăvindu-mă cât eram de sprinten.

Ciobanul mă însoţi o bucată de drum, apoi am continuat singur până ia linia de pornire, care era podul peste vale. Ceilalţi călăreţi, desculţi şi cu capul go: „râdeau unii de alţii, lăudându-se care mai de care cu calul lui. În depărtare, pe povârnişurile aflate în bătaia soarelui, se zărea mulţimea cenuşie, stropită parcă din loc în loc cu sânge: erau bundiţele de un roşu aprins ale ţăranilor.

Foamea şi căldura soarelui mă ameţiseră: priveam îngrijorat la caii mai frumoşi decât al meu, dar nădăjduiam să câştig al doilea sau măcar al treilea premiu. Era absolut necesar: trebuia să duc acasă cel puţin cinci lire.

În sfârşit un om ne aşează în linie dreaptă şi bătu din

palme. Caii ţâşniră ca nişte săgeţi într-un nor de praf şi o pornii şi eu, dar chiar de la început mă număram printre ultimii şi mă văzui singur, aplecat peste coama umedă a calului care gâfâia – singur, ultimul, batjocura tuturor.

Cuprins parcă de o spaimă adâncă începui să urlu ca să mân calul mai repede; dar ceilalţi erau tot înaintea lui şi aveam impresia că se urmăreau şi alergau unii după alţii înnebuniţi de furie şi teamă. Dar cel mai înspăimântat era al meu, şi eu, aproape lungit pe greabănul lui fierbinte, mă lăsam mai degrabă dus, decât îl conduceam eu pe el. Acolo unde drumul ocolea fântâna, calul din faţa mea se poticni şi începu să încetinească: cât ai clipi din ochi l-am ajuns şi am trecut de el, în timp ce curajul îmi revenea. Mă săltai pe coamă urlând, iar calul, cuprins parcă de o zvâcnire de bucurie, necheză şi se avântă într-un iureş tot mai rapid. Am depăşit un cal, apoi un altul… Parcă visam. Înainte de a ajunge la adăpătoare, unde mulţimea striga înfierbântată, îi ajunsei şi-i depăşii pe ceilalţi cai. Inima îmi bătea să-mi spargă pieptul. Vedeam în jur pete roşcate şi în urechi parcă-mi zumzăiau albine. Bucuria îmi dădea ameţeli. Nu mă gândeam la nimic, nici la premiu nici la mama. Şi dintr-odată auzii o voce care-mi dădu fiori.

— Bravo Oronou, bravo.

Auzind vocea stăpânului, calul sări şi se scuturâ brusc, vrând parcă să se elibereze de povara din spate şi eu căzui ca un bolovan în mijlocul unui nor de praf. Colbul drumului mi se păru roşu şi potcoavele calului care trecu pe deasupra mă loviră ca nişte ciocane…

Dar mai mult decât durerea, strigătul de spaimă al mulţimii mă făcu să-mi pierd cunoştinţa.

VII

Trei luni încheiate am zăcut în pat; şi boala aceea care a fost ca un somn prelung zgâlţâit de febră, mi-a schimbat complet caracterul. Am devenit sensibil, nervos; nu-mi mai plăcea să rătăcesc prin sat, nu mai flecăream cu

femeile, nu mă mai certam cu mama. Mi-era lehamite de orice; mă măcinam în mine fără să-mi pot uşura inima de parcă aş fi fost mut. Ca să scap de răutăţile mamei mă duceam prin râpele de lângă sat şi mă ascundeam printre pietre şi bălării ca o şopârlă.

Dar într-o zi tata îi porunci mamei să umple nişte boccele cu pâine, brânză şi legume şi amândoi, el pe şa şi eu în faţa lui, ne îndreptarăm spre Nuoro.

Era cam prin octombrie şi întreaga vale, cu miriştile şi tufişurile ei galbene, părea ici şi colo smălţuită de verdele stins al ierbii de toamnă.

Cerul, presărat din loc în loc cu norişori vineţii şi nemişcaţi, strălucea luminos ca o oglindă în care păreau să se reflecte stâncile din locurile acelea. La orizont culorile deveneau intense, luminate de un soare îndepărtat, iar munteie Galtelli se profila pe luciul auriu al mării ca o enormă stâncă albăstruie, acoperită de un văl roşcat.

În timp ce tata îmi povestea despre vrăjmăşiile de la noi clin sat, închipuirea mea zbura peste lucruri ca potârnichile peste măslini şi în fiecare piatră întrezăream o amintire, în susurul oricărui izvor mi se părea că aud o legendă.

Aşa am ajuns la Nuoro unde am tras la casa lui Giuseppe Maria Conzu. Acolo am rămas în pensiune timp de cinci ani; în pensiune este un fel de a spune, pentru că plăteam doar pentru o cămăruţă la parter şi îmi pregăteam singur hrana din proviziile pe care mi le trimitea tata la fiecare două-trei săptămâni. Dar ce ani de bucurie neîntinată! Mă trezeam de cum se crăpa de ziuă odată cu păsările. Total mi se părea imens şi frumos; aveam impresia că trăiesc într-un oraş încântător; dacă îl zăream la biserică pe episcop, mi se părea că-l văzusem pe Cristos; la şcoală îmi închipuiam că profesorii sunt nişte oameni celebri şi tare învăţaţi, iar dacă făceam cu colegii vreo excursie prin împrejurimi, sau ne încumetam să ajungem

până la Oliena sau Mamojada, eram convins că văzusem cele mai frumoase privelişti din lume şi că explorasem pământuri necălcate de om. Citeam poezii din Iginio Tarchetti, în timp ce romanele şi povestirile lui D'Annunzio îmi făureau în minte o lume minunată şi blestemată, o rană cinice şi un avânt înflăcărat plin de flori otrăvite şi fructe interzise.

Vacanţele mi le petreceam aici în sat şi relaţiile mele cu mama deveniseră aproape prieteneşti. Nu mai eram băieţelul din anii trecuţi, ci un studenţaş care era pe cale să devină cineva.

Mama îmi zicea:

— De ce n-o bagi în seamă pe Columba, vecina noastră? Are zestre frumuşică, iar nenea Hemundu are o grămadă de bani. Se spune că pe când era bandit ar fi găsit un accusorgiu Uită-te la ea acum cât mai e o fetişcană, că altminteri o să se mărite cu altul. Pe câtă vreme dacă tu o să te faci notar sau secretar comunal, aţi putea să vă închegaţi o familie înstărită şi respectată.

Pe vremea aceea eu reciteam Terra vergine şi visam ia mari fluvii luminoase, cu insule pline de păpuriş şi tufişuri umbroase de sălcii şi plopi; un întreg peisaj însorii, fantastic, învăluit în aburi trandafirii şi populat cu femei frumoase şi voluptuoase. Şi chiar şi aceste femei erau acoperite cu văluri fluturânde, cu părul despletit şi cu ochii viorii ca cerul la asfinţit.

Lumea reală din jur mi se părea prea conturată şi prea aspră; o lume alcătuită din stânci şi tufişuri cu ramurile contorsionate ca nişte braţe pe care veşnica luptă cu vântul le-a întărit sau le-a sucit, dar nu le-a smuls. Dacă ceaţa trecea pe deasupra capului meu, vântul o ducea mai departe: iar femeile erau îmbrăcate în negru şi galben, cu haine din ţesă

1 O comoară.

turi aspre şi postavuri de parcă ar fi vrut să înfăţişeze

ziua şi noaptea laolaltă, dar fără asfinţituri, fără dragoste şi ură, fără să mă seducă.

Deasupra acestei cocioabe erau două cămăruţe şi ele ca vai de lume. Apa pătrundea prin tavan şi vântul se strecura prin crăpăturile din tencuiala scorojită. În una din ele dormeam eu: ferestruica dădea spre o întindere de căsuţe şi curţi; între acestea, vecină cu a noastră, e curtea lui nenea Remundu. Boi şi cai, câini şi porci forfoteau veşnic în bătătură şi întreaga curte semăna cu o cuşcă de animale; o vedeam adesea pe Banna sprintenă şi negricioasă, sigură pe ea ca o îmblânzitoare, trecând încoace şi încolo printre picioarele cailor şi ale mânjilor şi pe lângă tăuraşii care băteau aerul ameninţător cu coada, în timp ce Columba se strecura, lipindu-se de zid, timidă şi aproape înfricoşată, ducându-se la puţ ca să scoată apă. Uneori cele două surori se certau, şi Banna se repezea furioasă, gata să se arunce asupra Columbei, care se retrăgea înspăimântată.

Columba îmi trezea milă: era o fiinţă slabă, cerând parcă ocrotire şi ideea pe care mi-o strecurase mama de a mă îndrăgosti de ea mi se părea bună şi generoasă. Deşi cu doi animal tânăr decât Columba, eu crescusem înalt şi zdravăn, în timp ce ea, plăpândă ca o floare, părea o copilă.

O aură de legendă şi de poezie barbară înconjura bătrâna casă în care locuia: din când în când vedeam figura bătrânului, ieşit parcă din epoca feudală, zăbovind în cadrul ferestrei asemănătoare unui meterez şi un întreg trecut de baladă răsărea în faţa mea în liniştea adâncă a amiezii, îmbătată de miresmele fisticului sau în pacea înserărilor nesfârşite când, făcându-mi-se lehamite de o realitate prea meschină, mă lăsam în voia himerelor mele de adolescent.

Atunci totul mi se părea poetic în casa de alături. Puţul primitiv care amintea de construcţia acelor străvechi

nuraghes, caii care ronţăiau fânul pe care îl smulgeau din iesle, bătrânul care îi mângâia şi care le vorbea ca unor prieteni, moara romană mişcată de măgăruşi, bătrâna servitoare care cernea făină sub un şopron, prispele de lemn şi mai ales un fel de pridvor care dădea înspre curte pe un tăpşan de pământ. Era un pridvor cu acoperiş de ţiglă, o imitaţie stângace a anticului calcidium, în care se deschideau uşile de la camerele de la primul cât: Columba şedea adesea acolo, pe un scaun, lângă un ghiveci de lemn în care creştea busuioc verde.

Cosea şi broda şi un miel negru era culcat la picioarele ei. Şoimii zburau sub cerul luminos de vară, plau înd peste curtea patriarhală: ţipetele lor de răpitoare sau chemările drăgăstoase o făceau pe Columba să-şi ridice faţa delicată şi aprinsă cu ochii mari şi genele negre. Şi tot tabloul acesta simplu şi vechi îmi aducea pe buze versete din Cântarea cântărilor.

Prezenţa Bannei mă aducea însă adesea cu picioarele pe pământ. Ea intra în şopron ca să agaţe vreo traistă sau şa de piroanele înfipte în zid; ţipa la bătrâna slujnică, care-i răspundea cu neobrăzare, trecea prin curte, îmi dădea bineţe surâzând şi zăbovea pe lângă fântână.

Desele ei saluturi, zâmbetele cu dublu înţeles care uneori mi se păreau zeflemitoare, iar alte ori chemătoare, îmi dădeau o stare de indispoziţie. Îmi trimitea adeseori în dar fructe, carne sau dulciuri. Bătrâna slujitoare, desculţă, cu o faţă mică de egip teancă, cu nişte fuste ţepene pe ea şi cu o scufie lungă pe cap, venea tiptil aducând câte un blid ascuns sub şorţ. Dezvelea încet darul, într-un fel al ei misterios:

— Drăguţului Jorgeddu. De la stăpâna mea, Banna.

Era binevoitoare şi ironică. Mama lua repede blidul, îl golea şi îl înapoia plină de demnitate.

— Ei, pe când o să se mărite stăpâna ta?

— În curând, dragă, în curând: nu e nicio grabă.

— Sau aşteaptă ca viitorului soţ să i se schimbe dinţii?

— Şi de ce nu? Bogătanii au întotdeauna şapte ani, chiar dacă au trecut de 79.

— Ascultă-mă, băiete, îmi spunea mama, după ce bătrâna se ducea cu blidul sub şorţ, dacă Banna n-ar fi logodită te-aş fi sfătuit să pui ochii pe ea: cu ea te-ai fi înţeles mult mai bine decât cu călâia aia de Columba…

Şi-mi întindea una din perele verzi pe care le adusese servitoarea, dar eu refuzam cuprins parcă de silă.

Nunta Bannei a avut loc de Paşte, Venisem pe acasă câteva zile şi am fost şi eu invitat: ospăţul dură trei zile şi în timp ce nenea Eemundu stătea în capul mesei între două carafe cu vin, ginerele umbla de colo-colo prin casă ajutând la tăierea oilor şi caprelor care urmau să fie pregătite pentru masă.

În curte se dansa după cântecul intonat de câţiva lăutari. Bărbaţi şi femei prinşi de mâini ţopăiau, serioşi şi aproape tragici, în jurul grupului de cântăreţi care, aşezaţi în cerc cu capetele apropiate şi eu palmele la gură păreau că-şi transmit un secret. În şopron, unde se ciopârţeau caprele şi se jupuiau oile, totul părea un ritual păgân, asemănător unui sacrificiu însoţit de cântece şi dansuri în cinstea mirilor.

Am dansat şi eu cu Columba care mi-a dat mâna ei delicată simţind-o cum se înfierbântă şi parcă se umflă treptat-treptat în palma mea, ca un pui îngheţat care prinde viaţă şi începe să se încălzească.

Şi în a treia seară se mai dansa. Am rămas şi eu la cină; feţele de masă era pătate cu vin, sânge şi miere, în întreaga casă stăruia un miros de scrum şi de alcool şi peste tot erau dulciuri, boabe de grâu din cele dăruite miresei, bucheţele de fiori, şuviţe de lină sau bucăţele de carne crudă. Peste tot era o dezordine de nedescris şi lumea se perinda pe acolo de parcă era o piaţă; în curte

muzicanţii continuau să cânte melodiile lor sonore, în timp ce dansatorii ţopăiau scoţând ţipete ascuţite.

Părea o orgie, o serbare bahică iluminată fantastic de focurile din lemn de fistic care ardeau în curte şi de luna roşcată care cobora pe cerul primăvăratic.

Bătrânul continua să troneze în capul mesei între cele două carafe de vin şi-şi depăna amintirile, în timp ce ginerele, puţin tras la faţă, râdea şi bea, iar la glumele invitaţilor răspundea că e în stare să meargă în tanca] ca să domesticească mânjii. Femeile, între care şi mireasa, ai căror ochi încercănaţi erau parcă şi mai verzi, păreau obosite şi palide; numai Columba, înfierbântată în mod neaşteptat de muzică, de dans sau de cuvintele invitaţilor avea ochii strălucitori şi faţa aprinsă. Dansam tot împreună, în curte, la lumina focurilor şi a lunii. Era o noapte cu cer limpede, iar noi respiram îmbătaţi aerul care avea miresme ele stânci umede şi de fistic înflorit.

1 Ocol de vite „ţarc împrejmuit.

Luna bătea în verandă, unde pentru o clipă zărirăm figura Bannei, apoi pe cea a ginerelui. „Văzându-i, câţiva dansatori scoaseră nişte strigăte sălbatice, iar Columba tresări parcă speriată, strângându-mi mâna; dintr-odată simţii un tremur. M-am uitat spre ea şi ea îmi întoarse privirea.

Pe când dansam simţeam şoldul ei atingându-se de al meu în timp ce melodia monotonă şi sonoră mă făcu să mă gândesc la vântul care bate prin pădure. Mi se părea că mă aflu sus pe muntele luminat de razele lunii, între stânci fantastice şi trunchiuri de copaci fosilizaţi şi că noi, cei care dansam în cerc, eram nişte oameni primitivi prinşi într-un dans sacru, după care fiecare putea să-şi ia pe femeia de lângă el şi să alerge cu ea prin peisajul lunar, ascunzându-se în grote, sărutându-se la umbra stejarilor şi trăind după cum le dicta instinctul şi dorinţa. Minat de aceste himere am urmat-o la un moment dat pe Columba

care ieşise din cerc ca să meargă în casă. Am urcat scara, am traversat încăperea în care se prânzise, am ieşit pe prispa care ducea în altă încăpere, urmărind-o tot timpul. Luna asfinţise şi numai o lucire alburie desena munţii din zare. Atât lumina cât şi cântecele celor din curte începuseră să slăbească, de parcă asfinţitul lunii ar fi fost semnalul de încheiere a sărbătorii.

Am prins-o pe Columba în braţe şi am sărutat-o cu toată înflăcărarea şi încrederea mea de adolescent.

În clipa aceea ea era pentru mine misterul întreg al nopţii, primăvara, poezia dragostei; buzele ei erau marginile unui vas plin cu esenţa însăşi a vieţii.

A doua zi în zori am plecat iară s-o mai revăd şi de atunci, săptămâni şi luni în şir, am trăit într-un soi de beţie, într-o duce şi nesecată închipuire, ca un adevărat vis.

Vara am revenii şi am continuat să ne iubim în taină. După măritiş Banna şedea în aripa din dreapta a casei, care era despărţită de aripa din stânga şi de partea din mijloc, iar bătrâna servitoare se ducea adesea la ea ca să trebuiuiască. Când bătrânul nu era pe-acasă, Columba, rămasă singură, nu şovăia să mă primească.

Am petrecut nopţi întregi împreună, când bunicul ei se ducea la stână, iar servitoarea la Banna, ca să coacă pâine.

Casa era însă tainică şi pe dinăuntru; cu săliţele, cu coridoarele, cu verandele şi cămările ei, părea o construcţie medievală.

Într-o noapte Columba m-a dus să văd o cămăruţă secretă.

— Aici a stat bunicul ascuns, odată, vreo şapte zile, în timp ce casa era plină cu soldaţi care-l căutau şi-l aşteptau crezând că el o să se întoarcă din pădure. Văzând că nu se mai întoarce au plecat. Bunicul ar fi putut foarte bine să stea aici ascuns toată perioada cât a fost proscris, dar lui îi

plăcea să rămână sub cerul liber. Şi acum zice că se sufocă dacă stă mai mult de câteva zile în casă.

Mie-mi plăcea să stau cu Columba în camerele joase, goale, şi să ies cu ea pe verandă, acolo unde o sărutasem prima oară. Dacă se întâmpla să bată cineva la uşă tresăream amândoi deodată şi ne strângream cu atâta putere de parcă cine ştie ce primejdie cumplită ne-ar fi păscut. Dragostea noastră avea ceva de basm. Dar într-o seară loviturile din uşă au fost insistente şi furioase; Columba a deschis fereastra şi atunci am auzit vocea Bannei, care cerea să i se deschidă. Am încercat atunci să sar peste zidul curţii, dar îl zării la timp pe bărbatul Bannei, care stătea la pândă cu o archebuză în mână, de parcă aştepta un hoţ.

N-am avut încotro şi am descuiat uşa: de cum ne văzu, Banna s-a şi repezit Sa soră-sa ca s-o tragă de păr. Eu am apărat-o pe Columba care se retrăgea uluită, iar Banna ne-a împroşcat cu cele mai spurcate cuvinte, având grijă să nu ţipe ca să nu ne audă cumva vecinii. Columba tăcea. Fire închisă şi slabă, ei nu-i place lupta dar are puterea nemaipomenită de a-şi stăpâni mânia şi de a nu da la iveală gândurile ei cele mai intime. Aşa că la ponegreala şi la întrebările Bannei am răspuns numai eu; toată scena era de tot hazul, dar şi tragică pentru că între timp intrase şi bărbatul Bannei înăuntru, cu archebuza lui, şi din când în când îmi arunca priviri crâncene, de parcă era gata să apere chiar atunci onoarea familiei, iar alteori surâdea, făcând în glumă semne de ameninţare către biata Columba. Tot el a făcut până la urmă o propunere de împăcare.

— Măi, nevastă, nu înţelegi: băiatul e gata s-o ceară în căsătorie? Be ce te aprinii atâta? După ce o să-şi ia diploma o să se căsătorească şi, aşa, o să avem şi noi un cumnat notar.

Dar Banna râdea în hohote, arătând dispreţuitor spre

soră-sa.

— Asta-i bună de nevastă de cioban. Iar bunicul nu poate să-i sufere pe boieroşii ăştia leşinaţi de foame şi n-o să te vrea, Jorgi Nieddu, ai înţeles?

Îa-ţi o târgoveaţă puturoasă şi cară-te de aici, şi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu că nu i-am spus bunicului, pentru că, dacă vă găsea el, vă sfărâma scăfârliile la amândoi. Hai, înăincte-o!

După întâmplarea asta, m-am hotărât să cer bătrânului mâna Columbei şi, fiindcă el ţinea mult la respectarea obiceiurilor din sat, într-o duminică dimineaţa tatăl meu se înfiinţă în casa vecinilor noştri şi, aşezat în faţa vetrei, rosti:

— Remundu Corbu, mi-am pierdut mieluţa care era mândreţea turmei mele. Era albă, cu lâna numai inele şi pufoasă ca cea dintâi zăpadă. N-ai întâlnit-o, oare, în drumul tău prin câmpie? Nu cumva s-a rătăcit în turma ta?

— Remundu Nieddu, am atâiea mieluşele în turma mea şi toate una şi una: poate s-o întâmpla să fie şi a ta acolo. Să mergem dară şi să vedem.

Şi o ţinură tot aşa până ce intră Columba. Atunci tatăl meu se ridică în picioare şi bătu din palme.

— Asta-i mieluţa pe care o căutam.

Dar înainte de a da un răspuns definitiv, bătrânul ceru un răgaz de şapte zile; în săptămâna aceea, Columba a fost ţinută într-o cameră încuiată şi numai în câteva dăţi am zărit-o printre zăbrelele ferestrei, cum sta acolo ca o prizonieră. Mama trăgea cu urechea la vecini, spunându-mi că Banna şi bătrânul nu mai conteneau cu vorba; femeia voia ca cererea în căsătorie să fie respinsă cu dispreţ, în timp ce bătrânul mă lăuda, dar o făcea în bătaie de joc, zicându-mi deja „notarul” sau su cusino mizadul. Bătrâna servitoare îşi dădea cu presupusul împreună cu mama mea vitregă.

1 Târgoveţ cu ciorapi.

— Jorgeddu o să fie acceptat, zicea cu vocest ei bărbătoasă. Să n-aveţi nicio îndoială, n-o să.4 respingă; are grijă Dumnezeu de toate.

Şi am mers în casa Corbu ca logodnic oficial ai Columbei. Reîncepură darurile; bătrâna venea acum în numele bunicului şi, de fiecare dată, îi dădeam câte o monedă ele argint, ceea ce stârnea un val de mulţumiri şi de laude neţărmurite, dar asta nu mi-o făcea mai apropiată.

Ea veghea tot timpul şi nu mai reuşii să stau nici măcar o clipă singur cu Columba. În fiecare seară mă duceam să le fac câte o vizită; dar, de fiecare dată, era de faţă şi bătrânul, care mă intimida şi mă făcea să mă simt stingher.

Între mine şi ei începuse să se adâncească o prăpastie care ne împiedica să ne mai înţelegem şi să ne simţim apropiaţi. Bătrânul era ager la minte şi nu-şi pierdea cumpătul în faţa nimănui; de mic copil îi admirasem statura, felul său de a vorbi, forţa şi viclenia care se trădau din gesturile şi privirile lui, voinţa neclintită de a-şi duce viaţa după placul inimii, acea voinţă pe care nu încerca să şi-o ascundă; acum, admiraţia mea scădea din zi în zi, lăsând loc unui fel de supunere amestecată cu împotrivire şi antipatie.

La început, am crezut că era vorba de veşnicul conflict între generaţii; el era bătrân, avusese o viaţă nesupusă; eu eram încă un băieţandru şi nu pierdeam ocazia să mă ridic împotriva obiceiurilor primitive din sat, predicând dragostea faţă de aproape, dreptatea, înţelegerea între oameni.

Bătrânul mă lua peste picior; râia considera slab şi corupi şi adesea se distra bătându-şi joc de mine în prezenţa Columbei, Uneori îmi spunea:

— Câtă vreme n-o să pui capăt obiceiului de a purta

ciorapi în picioare n-o să fii bărbat: oare tatăl şi bunicul tău au purtat aşa ceva?

Dacă intervenea cumva Columba, o lua şi pe ea în zeflemea.

Aşezat în faţa uşii, sprijinit de bastonul său din măslin sălbatic, gros şi şlefuit ca o coloană în miniatură, înşira la poveşti nepierzând niciun prilej ca să ne înţepe eu câte o vorbă usturătoare pe mine şi pe Columba.

— Tu n-ai fi făcut aşa ceva, cintezoi încălţat; tu abia treci peste patul tău, ce să mai vorbim de un torent umflat! Sau: Femeile de pe vremea mea nu erau fricoase cum este găseuliţa noastră care leşină şi dacă vede un şoarece.

Femeile – dar mai cu seamă mama – râdeau să se prăpădească. Mama era aceea care-mi băgase în cap s-o iau pe Columba de nevastă; iar acum, că fusesem acceptat, simţea un fel de ciudă, aşa că împreună cu Banna şi celelalte vecine nu mai conteneau cu bârfa despre noi, logodnicii.

În octombrie am plecat din nou: dar după câteva zile a trebuit să mă întorc fiindcă o boală cumplită, antraxul, a secerat viaţa tatălui meu.

În loc să-l cheme pe doctor, mama se dusese la Martina Appeddu. Când am venit eu tata murise.

Zăceale. pământ, întins pe nişte rogojini şi saci, cu faţa vineţie îndreptată spre uşă, iar mama, cu părul despletit, cu cenuşă în cap, se jelea deasupra cadavrului, se lovea cu capul de pereţi şi urla ca o apucată, înconjurată de un cerc de femei, toate în negru, între care Banna, Columba şi toate vecinele, palide şi cu un aspect funebru, ca nişte vrăjitoare. N-o să uit niciodată scena aceea tristă. Am rămas ore în şir împietrit într-un ungher, privind la tata care zăcea fără suflet şi la femeile care-l boceau. Aş fi vrut să le alung dar nu îndrăzneam pentru că prezenţa cadavrului cu faţa vineţie, părând să rânjească de durere şi batjocură, îmi impunea respect. Pe de altă parte,

ţipetele acelea funebre şi dezlânate, stârnite parcă de o durere insuportabilă, mi se păreau chiar strigătele inimii mele. Tăceam dar în sinea mea totul era numai urlet.

După ce a fost luat mortul, am început să-mi revin. Câteva femei continuau să se jelească, în timp ce bocitoarele de meserie primeau deja plata: o măsură de grâu şi o jumătate de chil de brânză. Văduva se izbea cu capul de locul pe care zăcuse mortul.

Atunci m-am ridicat şi am zis:

— Gata, ajunge; totul s-a terminat!

Dar scena a continuat până în toiul nopţii: din când în când mama se ridică şi se repezea la uşă, zicând că a auzit paşii soţului ei care venea de la stână, apoi urla, chemându-l. Parcă era nebună şi adevărul este că şi eu simţeam că-mi pierd minţile. M-am ridicat pentru a doua oară şi am strigat hotărât.

— Gata, gata! Buceţi-vă acasă, altfel vă dau afară cu de-a sila!

Prima care a tăcut a fost Columba; apoi rând pe rând au tăcut şi celelalte. Câteva s-au ridicat şi au desfăcut ghirlanda cea negară. Numai mama continua să urle; şi clin strigătul ei se ghicea mai puţin durerea pentru mort cât ura faţă de cel viu.

Remundu trimise vorbă să mă duc la el. Şedea lângă sobă, în mijlocul unui vălătuc de fum, cu bastonul său lucitor ca o coloană şi nu mai era nici calm, nici ironic. Părea un zeu mânios. Ochii săi verzui străluceau sălbatic. Banna şedea pe vatră ghemuită ca un înger implacabil care prezintă păcatele omeneşti spre judecare unei autorităţi divine.

— Ia spune-mi tu mie, Jorgi Nieddu, de ce-ai făcut asta?

— Ce-am făcut, nene Remu?

— A, mă mai şi întrebi? Ai alungat din casa ta pe

femeile care-ţi jeleau tatăl. Tu crezi că poţi să trăieşti singur cuc şi să dai lumea afară din casă?

Am încercat să mă scuz făcându) să înţeleagă aversiunea mea faţă de unele obiceiuri primitive; dar era ca şi cum ai da cu pumnul într-o stâncă, sperând s-o zdrobeşti. El începu din nou zeflemitor.

— A, tu vrei să le pui la toţi ciorăpei că ai tăi? Uite ce e, lasă lucrurile aşa cum sunt, iar clacă nu vrei să trăieşti printre noi, du-te la oraş unde o şi găseşti din ăştia ca tine.

— Nene Remu! Dar femeile care au plecat au fost plătite, au primit ce li se cuvenea pentru fiecare strigăt de-al lor.

— Şi ce, tu când o să fii avocat n-o să primeşti bani pentru fiecare strigăt de-al tău? Da' crezi că or să te dea afară din tribunal?

Mă cuprinse dintr-odată o furie surdă. Îl întrebai dacă-şi bate joc de mine şi atunci el se ridică înalţietlu-şi bastonul ca să mă lovească; am sărit în faţa lui strigând.

— Hai, leveşte-mă, dar măcar să înţelegi ce spui şi ce faci!

Columba, care până atunci stătuse într-un ungher şi ne privise cu nişte ochi speriaţi, se vârî între noi plângând: bătrânul lăsă bastonul în jos şi ne privi pe amândoi cu dispreţ.

— Niciodată n-am spus o vorbă fără să mă fi gândit mai înainte de şapte ori, ţipă el aşezându-se la loc. Voi faceţi aşa, nu eu! Şi acum, pleacă!

Ca să pun capăt la toată zarva aceea am plecat în grabă lăsând pe seama mamei să facă ce vrea cu moştenirea lăsată de tata. Ea s-a retras într-o căsuţă de-a ei, dar şi-a păstrat dreptul de proprietate asupra etajului de deasupra acestei odăi.

Când am venit din nou în sat casa era goală şi părăsită şi numai eu o mai însufleţeam cu visele şi

tinereţea mea.

Eram în continuare logodnicul Columbei, dar relaţiile mele cu bătrânul erau tot mai încordate. Eram două lumi care se băteau cap în cap; el reprezenta trecutul, iar eu consideram că eram viitorul. Columba se plimba de la unul la altul împinsă ca o planetă între două astre, a căror forţă de atracţie era la fel de mare şi de cumplită.

Dar odată cu trecerea timpului mi-am dat seama că împotrivirea bătrânului faţă de mine nu era doar ura trecutului faţă de prezent, ci era vorba de o veche „vrăjmăşie”, de o ură între familii. Pentru bătrân eu eram în continuare unul din familia lui Arras şi era de ajuns să pomenesc numele unchiului Iannassiu (pe care de altfel nu-l mai zărisem din faimoasa zi a împăcării), pentru ca bătrânul să devină batjocoritor şi răutăcios.

Eu tot o iubeam pe Columba, dar mai mult din milă; aş fi vrut s-o smulg din lumea în care trăia, fiindcă aveam impresia că scoţând-o pe ea din mizeria şi superstiţiile care o înconjurau aş fi început astfel să descătuşez toată lumea din care făceam parte.

Fiindcă doream să-mi continui studiile, a trebuit să vând câte ceva din mica mea moştenire, dar treaba aceasta m-a scăzut în ochii oamenilor din sat care ziceau că aş fi cheltuit banii pe distracţii. De fiecare dată când mă întorceam în sat eram privit cu curiozitate şi bănuia! a.

Columba mă făcu să înţeleg că între ea şi Banna era o luptă permanentă în legătură cu proiectata noastră căsătorie.

— Când eşti tu la oraş, soră-mea îmi spune seară de seară: „La ora asta e! o fi cu femeile stricate de-acolo, care-i papă banii”; sau: „o să vezi tu cum o să-ţi toace şi ţie banii, de n-o să mai ai nici rochia pe tine şi o să te lase în mijlocul drumului, iar el o să plece să se distreze cu alte muieri”.

Eu mă sprijineam de canatul uşii, mă uitam la cerul

înstelat aşa cum se uită deţinuţii din închisori şi mă puneam pe plâns.

— Va să zică tu crezi răutăţile soră-tii?

— Ba nu, nu, dragul meu; dar mă gândesc şi eu că tu o să fii avocat, o să ajungi un domn, iar eu o să rămân o biată ţărancă proastă, de o să-ţi fie şi ruşine cu mine.

În zadar mă străduiam s-o fac să-şi scoată din cap aluziile răuvoitoare ale bunicului şi ale soră-sii; ea rămânea posomorâtă şi bănuitoare. Asta mă făcea să sufăr şi când mă duceam pe la ei, mă cuprindea un sentiment apăsător de parcă în ungherele şi colţişoarele întunecoase din casă se ascundea un duşman care abia aştepta să-mi facă vreun rău.

Întors în oraş mă cuprindea un dor nepotolit de satul meu sălbatic, răscolit de vânturi şi mă întorceam bucuros în chichineaţa asta.

Anul trecut m-am întors chiar de Paşte: de la Nuoro am închiriat un cal şi-am străbătut din nou, singur, drumul pe care-l făcusem prima oară cu tatăl meu.

Era o după-amiază de aprilie. Fundul văii era deja acoperit de iarbă şi flori iar o fâşie albăstruie de izmă şerpuia de-a lungul panglicii argintii a pârâului; pe stânci creştea muşchi proaspăt şi din fiecare tufă. din fiecare piatră se răspândea un aer înmiresmat. Cântecul păsărelelor mi se părea un strigăt de bucurie îmblânzit de tihna priveliştii şi mă simţeam atât de fericit încât aveam impresia că sunt şi eu o părticică din natura însăşi. Simţeam că inima se deschidea ca o floare, iar fruntea mi se părea luminoasă ca ceru!

Pe la jumătatea drumului n-am mai rezistat ispitei de a cobori de pe cal şi de a mă tolăni în iarbă.

Iar căluţul meu, căruia îi scosesem frâul ca să pască, se scutură, privi soarele în asfinţit şi nechează, ea şi cum ar fi vrut să le dea de ştire mânjiior care păşteau în depărtare

că şi el era liber.

Liber! Şi eu eram deocamdată liber! Mi-am scos pantofii şi m-am întins pe iarbă: soarele cobora, fără raze, pe cerul argintiu; vântul sufla dinspre apus, mai întâi abia adiind, apoi devenind tot mai puternic, iarba se unduia parcă clipocind temătoare, ca şi cum ar fi vrut să o ia la fugă, în timp ce tufişurile se mlădiau cu un foşnet uşor ca un geamăt de plăcere.

Eu mă răsuceam uitându-mă după soare, apoi spre marea care se ivea la capătul zării şi mă simţeam nespus de fericit. „Acum începe slujba de vecernie; Columba se îmbracă, iar bătrânul îşi ia bastonul să meargă şi el la biserică, gândeam eu.

— Şi deodată văzui aievea biserica întunecoasă, simţii miros de tămâie şi auzii vocea preotului. Soarele apusese şi începuse să se însereze. Cum de ajunsesem în sat? Xresării: eram încă în iarbă, dar tot visând cu ochii deschişi adormisem. Am sărit în picioare puţin amorţit şi am căutat din ochi calul, dar nici urmă; domnea o tăcerea adâncă; se auzea numai murmurul îndepărtat al unui izvor iar luceafărul sclipea la orizont ca o scânteie uitată din soare.

Alergai încoace şi-ncolo, sării peste bolovani, mă căţărai pe o potecuţă printre stânci. Se întunecase de-a binelea. În sfârşit zării calul într-o poieniţă străjuită de un zid de stânci ca un castel părăginit; în timp ce străbăteam labirintul acela de pietre, văzui un bătrân aşezat lângă un foc aprins într-un fel de vatră săpată în stâncă. Era un tablou frumos şi m-am oprit să-l admir. Vâlvătaia roşie, tremurătoare părea că vrea să zboare şi pentru că nu reuşea să plutească, slobozea limbi de foc care se pierdeau în întuneric ca nişte fulgi de aur.

Bătrânul îmbrăcat în negru, cu gluga pe cap, cu o barbă lungă, cenuşie, despicată în două, cu un şirag de mătănii în mână, părea un schivnic. Mi se păru că-l ştiu de

undeva şi-i dădui bineţe.

— Moş Innassiu Arras! Dumneata eşti?

El mă scrută bănuitor şi mă întrebă dacă nu sunt cumva cu vreo poteră: când auzi cum mă cheamă scutură semeţ din cap.

— A, tu eşti Jorgi, băiatul lui Re în un du Nieddu? Suntem rude, sau ţi-e ruşine să recunoşti?

— De ce să-mi fie ruşine?

— Fiindcă îţi place să-l asculţi pe Remundu Corbu când zice despre mine că sunt un netrebnic, un fricos. Stai, da mi se pare că vrei să te însori eu nepoţica lui! Te-ai gândit bine, foarte bine fiindcă el are un malune1 plin cu monede, dracu' să-i ia eu banii lui în braţe!

Ai grijă, băiete, că tu nu-l cunoşti bine pe omul ăla.

Eram gata-gata să spun „ba nu, îl cunosc!" dar mă gândii că era mai bine să tac.

— Ei, ce faci, mai zăboveşti pe aici? Că doar e amar de vreme de când nu ne-am mai văzut.

M-am aşezat pe o piatră alături de ei şi pentru că se făcuse deja târziu l-am rugat să-mi povestească ceva din viaţa lui.

— Şi ce-ai vrea să-ţi spun? Butoiul sună numai când e goi; când e plin n-auzi nimic.

La insistenţele mele îmi povesti până la urmă o întâmplare care aţâţase şi mai mult ura dintre el şi Remundu Corbu.

— N-am comis niciodată vreo fărădelege. ăia care au făcut strâmbătăţi stau liniştiţi la ei acasă; iar eu am trăit ca o fiară numai pentru că voiam dreptate. Şi tot eu sunt cel prigonit. Şi oare de ce ar trebui să str. u într-o cuşcă, eu care sunt tot la fel de nevinovat ca soarele? Dar uite că într-o zi episcopul încalecă pe o catârcă şi intră în sat de parcă intra Cristos în Ierusalim; eu fost de ajuns două-trei cuvinţele de-ale lui pentru ea toţi să plângă ca nişte muieri

şi să meargă la împăcare. Cei care au bătut coclaurile s-au predat, au mers la închisoare, au minţit numai ca să se întoarcă slobozi acasă. Au fost nişte laşi, măi băiete, fiindcă omul dacă e om mai bine moare decât să terfelească adevărul. Remundu Corbu a fost unul din cei care au pupat mâna episcopului şi apoi s-au dus liniştiţi acasă într-o zi l-am

Vas de lemn.

Întâlnii aici chiar prin locurile astea, şi i-am zis-o verde în faţă cât e. de laş. Dar vorba aia: o înjurătură cheamă altă înjurătură şi o piatră care alunecă într-o râpă o împinge în fundul văii şi pe cea de sub ea.

I-am tras o palmă şi-apoi l-am scuipat drept în faţă. El m-a ameninţat c-o să mă ucidă, dar omul ăsta e un fricos, s-o ştii de la mine; îi e frică de luptă şi de sânge şi de aceea nu m-a ucis; dar auzi ce a putut să facă! S-a prefăcut că a uitat, trecuseră câţiva ani, iar eu nu mă mai gândeam să-i fac vreun rău. Dar într-o zi mi-a trimis vorbă: „Du-te ia autorităţile satuiui, eu o să-ţi fiu martor şi o să fii iertat: doar am jurat c-o să trăim în pace”. Numai că cu jurasem că mai bine îmi putrezesc oasele prin pădure decât să stau în cătuşe. Şi uite că peste câteva săptămâni se împlinesc treizeci de ani de când bat dealurile astea, apoi o să fiu liber şi o să am dreptul să vin în sat. Dar orice-ai zice inima e inimă, măi băiete, mi se făcea tare dor de fetele mele, aşa că în mare taină, strecurându mă printre pietre ca o nevăstuică, veneam clin când în când în sat. Jandarmii nu mă cunoşteau şi nimeni din sat nu m-ar fi trădat. Cum îţi spusei, într-o zi vine Remundu Corbu să mă caute prin văgăunile astea; mă lămuri să vin cu el şi o apucarăm pe unde ar fi dorit el. Ajunşi pe o muchie de deal mă apucă de mână şi mă strânse tare. Mă vindea, iuda: doi jandarmi, care nu mă cunoşteau, ieşiră dintr-un tufiş şi se luară după mine. Dar pe vremea aia eram sprinten, mă băiete, aşa că am alergat ca un ogar şi alerg eu, alerg până într-un ioc

unde nimeni nu mai putea să mă vadă. Acolo mi-am scos traista şi ce crezi? Pesmeţii mi se făcuseră făină, atât de mult alergasem, măi băiete…

Atunci am luat hotărârea să-l ucid pe Remundu Corbu, dar să-i iau viaţa în piaţă sau în biserică, adică de faţă cu toată lumea ca să-i umplu de ruşine. Era cam pe vremea asta, de Vinerea Mare. Ajuns în sat m-am dus la biserică, fiind sigur că o să-l găsesc acolo pe vrăjmaşul meu. Se prăznuiau sfintele taine, moartea şi patimile Mântuitorului şi era atâta lume că a trebuit să stau o vreme la intrare, printre oamenii care se împingeau cu coaiele ca să intre înăuntru. Câţiva m-au recunoscut, dar surâdeau şi m-au împresurat de parcă ar fi vrut să mă ascundă şi să mă apere, fiindcă cu am fost un om respectat, măi băiete, să ştii! Se ajunsese cu slujba la partea în care îsus zice: Cuddu chi mi traichet est chin mecus (Cel ce mă va vinde e printre ai mei), iar vocea lui Iuda răspundea: Cherries narrar pro me, amadu Deus? (Te uiţi la mine, Doamne?). Apoi l-am auzit pe Cristos care zicea: „Doamne, îndepărtează de la mine acest scump potir, sau facă-se voia ta” şi strâns de mulţime, am simţit şi eu o sudoare rece pe spate, îmi căutam vrăjmaşul din priviri, dar nu vedeam decât capete negre şi albite în lumina pâlpâintlă a lumânărilor şi strângeam în traistă cuţitul pregătit. La un moment dat, mulţimea se rări: Iisus era dus între soldaţi şi în pauza dintre două scene ale misterelor sfinte preotul, urcat în amvon, începu să predice. Am putut atunci să mă duc mai în faţă şi am îngenunchiat într-un colţ, în spatele unei bănci, aşezat între două femei. Preotul săruta un crucifix negru, însângerat, aşezat în amvon, plângea şi striga: „Doamne, Dumnezeul meu, iartă-le lor că nu ştiu ce fac. Aici, sub ochii tăi, în timp ce sângele tău curge ca să li se ierte lor păcatele, aici, aici omul vrea să facă amor şi ţine cuţitul pregătit ca să-şi ucitlă fratele…”

Îţi spun sincer, măi băiete, mi se făcuse frică; credeam că preotul mă văzuse. La un moment dat un om se aşează pe banca din faţa mea: era chiar el, vrăjmaşul meu de moarte. Nu-mi mai rămânea decât să-mi scot cuţitul din traistă ca să mă răzbun; dar parcă îmi îngheţase mâna şi nu putea să mai iasă din traistă. Măi băiete, să ştii că nu mi-e ruşine să ţi-o spun: îi vedeam pe Cristos pătimind pe cruce şi auzeam femeile plângând de parcă ar fi plâns moartea mea. Iar când preotul a zis: „Cristos o să fie înmormântat dar va învia, iar voi, păcătoşilor, trebuie să vârâţi în mormânt ura noastră, dacă vreţi ca sufletul vostru să învieze vreodată” – ei bine, băiete dragă, în clipa aceea am început să plâng ca o muiere. Kemundu Corbii s-a întors şi m-a recunoscut. A încremenit de frică. S-a ridicat şi s-a îndepărtat cât a putut mai repede. Iată de ce zice el că sunt un netrebnic şi o cârpă: pentru că atunci nu l-am ucis, pentru că nu-l urăsc şi nu-i fac niciun rău.

În timp ce povestea, bătrânul frământa între degete mătăniile şi trăgea mereu cu urechea într-o parte sau alta: fiindcă pânda îndelungată îl învăţase să fie atent la cele mai mici zgomote din preajmă.

Eu mă întristasem: figura lui nenea Kemundu îmi apărea acum umbrită şi nelămurită.

Am încercat să-l apăr şi atunci bătrânul proscris nu mai deschise gura; când spunea un lucru, pe care-l socotea adevărat, nu mai accepta vorbe de prisos, înainte de a ne despărţi îmi zise:

— Dacă mă crezi, bine, dacă nu treaba ta. Şi Cristos a murit şi a înviat dar nu toţi cred lucrul ăsta. Am încălecat şi mi-am reluat drumul în lumina

Urnii care tocmai se înălţa din mare. Puţin câte puţin tihna şi bucuria îmi reveniră în suflet.

O să-mi amintesc povestea bătrânului ori de câte ori o să văd pământul înverzit şi înflorit, după mohoreala iernii, şi de fiecare dată când o să văd un om care se luptă

pentru adevărata lui înviere, care nu va fi după moarte, ci chiar în viaţa asta, şi este binele care urmează răului, dragostea care urmează urii.

Dar întâlnirea cu bătrânul Arras mi-a adus nenoroc. Columba era tăcută şi tristă mai mult ca de obicei; în ziua de Paşte n-a vrut nici măcar să iasă ia biserică şi dacă am întrebat-o ce-i cu ea mi-a spus că e din cauza servitoarei care se îmbolnăvise.

În ziua aceea ne aşezarăm la masă, eu, bătrânul, soţul Bannei şi un musafir din Tibi. Era un cioban bogat de vreo 40 de ani, frumos, rumen la faţă, cu barba neagră şi lucioasă şi cu nişte ochi căprui blânzi; dar avea nişte picioare scurte şi era butucănos la trup, aşa că în picioare era caraghios, deşi la masă avea un aspect impunător. Prânzul n-a fost deloc vesel. Ne servea Columba în timp ce oaspetele, care rămăsese văduv de câteva luni, vorbea despre biata răposată şi părea că o regretă şi pentru că-i lipsea ca gospodină.

— Casa mea e acum ca un şopron bătut de vânturi din toate părţile, se tânguia el; orice adiere parcă ar smulge ceva din ea.

— Însoară-te din nou Zuampredu Cannas! zicea bătrânul. Eşti bogat şi apoi n-ai copii. Orice femeie ar sări în sus de bucurie numai dacă i-ai face un semn. Musafirul îl privi surâzând pe bătrân dar nu zise nimic.

După masă, soţul Bannei veni să mă caute şi mă invită să dăm o raită prin sat. Băuse binişor şi era mai vesel decât de obicei; avea în mână o taşcă plină cu pere şi migdale uscate şi oprea câte un copil ca să-i dea din ele şi ca să mai facă haz, dar din când în când cădea pe gânduri, făcea tot felul de semne şi gesturi şi vorbea singur.

— Ascultă, fratele meu… făcu de vrea trei patru ori dar nu spuse nimic mai departe. Când am ajuns în piaţă mi-a zis, în sfârşit: El n-are copii, ca şi mine; dar pe când eu mai trag nădejde c-o să am, fiindcă nevastă-mea, de e

frumoasă şi zdravănă ca o iapă, el n-are nevastă. De cine crezi că vorbesc? De Zuampredu Cannaş! E bogat, lua-l-ar dracu': are o pădurice de parcă ar fi parohia lui. Da, e bogat, dar n-are copii. Şi atunci, dă-mi voie să te întreb: cui foloseşte strânsura asta a lui? Averea fără moştenitori e ca un stup fără albine!

Şi a tot înşirat aşa o bucată de timp, iar eu îl ascultam nepăsător.

— A plecat; ai văzut ce mai cal avea? ăla, da, cal! Cum, nu l-ai văzut?

Tocmai ne opriserăm în faţa parapetului; nori albi alergau pe cerul azuriu, iar vântul începuse să adie; mi-am adus aminte de calul unchiului Conzu şi de cumplita întâmplare din copilăria mea.

Văzând că nu-l ascultam deloc, bărbatul Bannei tuşi, îşi drese vocea apoi îmi zise:

— Ai văzut cum se mai uita la Columba? Ai văzut? Fi-i-ar ochii lui ai naibii să fie!

Mă întorsei atunci să-l privesc, dar el se aplecă peste parapet, ferindu-şi parcă ochii. Dar eu îi înţelesesem gândul şi ghicisem şi ce se cocea în mintea lui împotriva mea.

O vreme după aceea n-am zis nimic. O cercetam pe Columba şi nădăjduiam că ea e să vorbească, dar tăcea, iar dacă făceam vreo aluzie se prefăcea că nu înţelege sau poate că într-adevăr nu înţelegea.

Într-o zi, în ajunul plecării, i-am spus:

— Ascultă, Columba; cred că rudelor tale le-ar plăcea ca tu să mă dai uitării. Ei şi-au pus ochii pe altul, care e o partidă mai bună decât mine. Tu trebuie să ştii ceva, aşa că spune-mi adevărul. Nu-ţi cer decât să fii sinceră. Şi dacă aşa ţi-e voia poţi să-ţi retragi promisiunea pe care mi-ai făcut-o.

Ea m-a privit jignită şi uimită.

— Nimeni nu poate să hotărască în locul meu, împotriva voinţei mele. Rudele mele nu mi-au vorbit de nimeni şi nu m-a cerut nimeni în căsătorie. Dacă vrei să renunţi la cuvântul pe care mi l-ai dat, treaba ta, dar fii cinstit!

Am plecat liniştit, mulţumit că o vedeam aşa de orgolioasă. Dar când m-am întors în iulie, abia am intrat în sat că am văzut-o pe Columba şi pe Banna în faţa porţii lor şi mi se părea că în timp ce Banna îmi arăta o bunăvoinţă neobişnuită, logodnica mea era mai distantă ca oricând.

Ajuns acasă, abia am deschis uşa cămăruţei mele, că am şi văzut o scrisoare care fusese vârâtă prin crăpătura de lângă uşă şi părea că mă aştepta pe prag. Probabil că fusese pusă acolo de mai multă vreme, fiindcă hârtia se îngălbenise şi era plină de praf. Am ridicat-o şi am deschis – o fără nicio plăcere. Era nesemnată, scrisă cu o caligrafie voit stâicită.

„Toată lumea ştie că tu îţi faci de cap prin locurile alea, cu tot felul de poame şi că-ţi baţi joc de credinţă şi de Dumnezeu. Când vii pe aici faci pe lupul care intră în pielea mieluşelului, dar Dumnezeu o să te pedepsească. Bine face Columba că te lasă şi că se uită la altul. Nu-ţi rămâne decât să-ţi iei tălpăşiţa din satul ăsta”.

Ca să pun frâu furiei care mă cuprinsese m-am închis în cămăruţă. Cine scrisese mârşăvia asta? M-am gâncâit la Banna: în fond era şi asta o cale ca oricare alta, de a se descotorosi de mine.

Am ieşit abia către seară: luna se înălţa deasupra liniei vineţii a podişului şi din vale se auzeau clopotele turmelor de vite şi ţârâitul greierilor; nu se auzea niciun glas de om şi peste tot se revărsase tihna şi bilndeţea acelei clipe. Calea Laptelui părea un fluviu limpede, care trecea printr-un imens ţinut înflorit, iar eu, sprijinit de parapetul din piaţă, ascultam murmurele serii gândindu-mă la povestea unchiului Arras şi la nădejdile de împăcare

şi de dragoste care mă însoţiseră în călătoria mea.

Dar oare de ce trebuie să mă las cuprins de mânie? Dacă într-adevăr Columba mă iubeşte, atunci o să treacă peste urzelile netrebnice ale rudelor ei; iar de nu, atunci e fără rost orice zbatere.

M-am întors spre casă şi m-am dus să-i fac o vizită. M-au invitat la cină, apoi bătrânul s-a aşezat pe treptele din faţa uşii, iar femeile şi copiii au făcut roată în jurul lui. Columba era îngândurată, dar mi-a spus că din cauza bolii bătrânei servitoare; şi într-adevăr, biata femeie se prăpădi după câteva zile şi Columba nu a mai vrut să aducă pe altcineva în locul ei.

Când bătrânul se ducea la stină ea rămânea singură în marea casă tăcută; dar dacă mă duceam cumva pe la ea, Banna se înfiinţa de îndată şi de altfelsim ţeam că şi dacă aş fi rămas singur cu ea niciodată nu s-ar mai fi repetat între noi scenele idilice din frumoasele vremuri apuse. O umbră stăruia între noi. Din orgoliu nu aduceam vorba despre scrisoarea aceea anonimă; dar adesea ea vorbea despre lucruri pe care nu reuşeam de loc să le înţeleg.

Într-o bună zi lumea începu să mă tragă de limbă vrând să afle cum îmi petreceam eu timpul la oraş, iar femeile mă priveau bănuitoare. Mie îmi era gându! tot la scrisoarea aceea nesemnată; probabil că cineva răspândise tot felul de vorbe murdare pe socoteala mea şi mă tot întrebam oare ce făcusem ca să dobândesc o faimă atât de proastă.

Viaţa mea de student sărac era destul de ştearsă şi monotonă. Mă hrăneam cu vise şi nu-mi aminteam să fi făcut vreo faptă condamnabilă.

Colegii mă luau în râs pentru fanteziile mele, pentru viaţa mea castă şi retrasă; şi cu toate astea o vecină mă întrebă odată dacă este adevărat ce se spune că l-aş fi ciomăgit pe un preot, iar alta îmi dădea sfaturi.

— Am aflat că ţi-ai vândut pământul: vezi să nu-ţi

vinzi şi casa pentru că banii te împing numai la rele!

Mă supăram pe lumea asta meschină, apoi mă infurâam, în sinea mea, împotriva mâniei mele inutile; şi la fel ca în copilărie, mai cu seamă de când cu căderea mea de pe cal, pribegeam prin locurile din jurul satului, până pe podiş, sau şedeam acolo în vale împins de o nevoie adâncă de singurătate. Plecam dis-de-dimineaţă şi dacă se întâmpla să mă întâlnesc cu doctorul, care se ducea la vânătoare, mergeam o vreme împreună, apoi unul o apuca la dreapta celălalt la stânga, fiecare vrând să rămână singur.

Cu toate că era în toiul verii, vremea era din când în când răcoroasă, sufla vântul iar cerul parcă era o mare argintie, punctată din loc în loc de nori nemişcaţi asemănători unor insule.

O luam pe potecile care străbăteau locuri prăpăstioase printre pâlcuri de arbuşti şi smocuri de grozamă, iar vântul care îmi biciuia faţa şi pieptul, părea o mână nevăzută care încerca în glumă să mă împingă în hăuri. Venea câte o rafală, apoi se retrăgea şi iar se întorcea pe neaşteptate de parcă mă pândea la câte o cotitură a potecii ca să se năpustească asupra mea dintr-odată, cu speranţa că mă va izbi de stânci şi mă va zgâiţâi zdravăn, după ce o să mă doboare; alteori mi se părea că vântul ar fi o vietate şi că ar avea chef să se hârjonească cu mine, aşa cum fac băieţii între ei, şi simţeam şi eu o nerăbdare de a zburda, de a mă lua la trântă cu elementele naturii, de a mă contopi eu natura. Când mă găseam într-o astfel de stare uitam de toţi şi de toate: de Columba, de rudele ei, de sat şi chiar de cărţile mele.

Atunci când mă aşezam pe câte-o piatră, sau mă culcam în iarbă, mă simţeam legănat şi în siguranţă, ca un copil la snsul mamei. Vântul îmi era frate; norii erau visele care nu mă înşelau niciodată, în timp ce ecou! era singura voce care nu ar fi putut să mă amăgească în zadar. Într-o zi

am regăsit drumul până la stâncile asemănătoare unui castel şi am mers să-l caut pe unchiul Innassiu Arras; am văzut urme de tăciuni şi cenuşă sub pietrele care erau aşezate în formă de vatră, dar bătrânul nicăieri.

Toi învânându-mă pe acolo, m-am auzit la un moment dat strigat de o voce sonoră, după care a urmat un nechezat de cal şi-apoi un răget tânguitor şi cântatul unui cocoş care răsună straniu în pacea blândă a locului. Erau doi studenţi din Nuoro, colegi mai vechi de-ai mei, care se duceau la o stână din apropiere, şi ei mă invitară să mergem împreună. I-am urmat şi am petrecut şi noaptea acolo în râsete şi cântece. Cel c-are imita graiul animalelor şi cântecul păsărilor avea un flaut şi începu să cânte: apoi în liniştea deplină a nopţii au răsunat dintr-odată nişte tânguirl de pasăre, într-o melodie ritmată şi melancolică, când apropiată, când pierzându-se departe, ca strigătele unei năluci pribegind în noapte. Studentul cânta din flaut, glasul păsării îi răspundea eu tânguirea sa; şi aerul nopţii părea străbătut de spiriduşi şi ursitoare, de nimfe şi fauni, de cerbi care alergau prin pădure şi de iepuri ce dansau sub clar de lună. Părea că durerea şi minciuna fuseseră alungate de pe pământ şi lumea aceea fantastică şi minunată era înfăşurată într-o melancolie dulce, de vis.

După ce tovarăşii mei s-au culcat, acoperiţi de straiţele lor, eu am rămas afară dând frâu liber închipuirii. Mi-am amintit de seara în care am dansat cu Columba şi m-am întors în lumea aceea de vis, dar ea, ea nu mai era şi nici eu nu mai doream să fie acolo. Mă cuprinsese beţia singurătăţii şi ascultam graiurile lucrurilor; cerul care se boltea până dincolo de mare mi se părea un orizont boreal; auzeam oile ronţăind finul şi distingeam limpede zgomotul paielor rupte; în lumina lunii, stâncile mi se păreau adevărate turnuri şi totul „era frumos şi fantastic. Aşa că nici nu m-am mirat când am zărit înaintând pe potecă o formă bizară cu o cocoaşă uriaşă în spate, cu un corn pe

cap, iar alături de corn o s-o înteie. Am crezut că era un faun, dar el s-a oprit, s-a uitat fix la mine şi mi-a dat bineţe.

— Ce faci tu pe-aici?

— Unchiu' Innassiu! Şi eu care v-am căutat chiar astăzi.

S-a aşezat lângă mine. Cocoaşa era de fapt traista lui, cornul era gluga, iar scânteia era capătul puştii.

I-am dat o ţigară, dar el nu fuma şi nici nu bea.

— Oamenii ca mine, care pribegesc tot timpul nu trebuie să aibă vicii. Vinul te face să te poticneşti, iar tutunul împrăştie miros.

— Iar femeile, unchiule?

— Cine a ales calea codrului nu trebuie să ştie decât de mamă: toate celelalte femei sunt vrăjmaşele lui.

— Povestiţi-mi ceva!

— Ce să-ţi povestesc? Poveştile se spun în jurul sobei, sau în pragul casei tale; atunci când eşti mulţumit poţi să şi născoceşti, aşa cum face curelarul care desenează fl-ori pe pielea care duhneşte.

Unchiul făcea aluzie la bătrânul Corbu.

— Eu ştiu că vă place adevărul, unchiule Innassiu, şi de aceea nu ştiţi să născociţi!

— Îţi cam râzi de mine, dar nu-i nimic! Nu-mi pun eu mintea cu tine! Află, măi băiete, dacă vrei să ştii, că lumea adevărului e departe de noi. O să dăm de el numai dacă îl căutăm aici, pe lumea asta!

— Dar ce e adevărul?

— Păi, zise el dispreţuitor, ce să fie? la mai dă-mi pace! Ce să fie? Adevărul e adevăr. Şi acum fă bine şi du-te de te culcă.

— Când o să vii în sat?

— Bac-o da Domnul, peste vreo nouă luni; de sfântul Francisc am ales calea codrului şi tot în ziua aceea o să mă întorc la stână; el, sfântuleţul, m-a însoţit în amarul ăsta de

treizeci de ani, el a fost prietenul şi fratele meu şi m-a ajutat de fiecare dată pentru că, să ne-nţelegem, eu m-am rugat numai pentru lucruri îngăduite. Ehei, eu mă duc în fiecare lună la biserică, uită-te aici, o vezi? În creierul munţilor ca o mieluşea albă! îngenunchez lângă gard şi cer ce am de cerut în rugăciune. Dar, să ne înţelegem, nu cer să moară ciumat duşmanul meu; nici nu las acolo bani furaţi, cum fac alţii. Şi apoi cu el nu e de glumit. Odată, un fierar hoinar a furat o archebuză, pe care un drumeţ o pusese alături de desagă, lângă zidul bisericii. Ei bine, iepuraşule, ştii ce s-a întâmplat? S-a întâmplat că archebuza a explodat şi hoţul a fost grav rănit! Răul este întotdeauna pedepsit. Câte unul crede că n-o să fie pedepsit şi îi dă înainte cu răutăţile; şi iată că la un moment dat cineva îl vede şi îi strigă: „Ai făcut aşa şi aşa”. Cine să fi strigat? Un sfânt, un diavol? Cine ştie; dar sigur e că astfel de lucruri se întâmplă întocmai.

În noaptea aceea unchiu’ Innassiu era bine dispus; am pălăvrăgit îndehmg, dar oricât l-am întrebat despre bătrânul Corbu, n-am reuşit să scot de la el o vorbă.

Tot satul a aflat în curând despre plimbarea mea şi că Arras şi-a petrecut noaptea împreună cu noi; toată lumea mi-a vorbit de asta în afară de bătrân şi de Columba.

Ea a continuat să rămână tăcută. O tot vedeam pe verandă cosind lângă ghiveciul de busuioc, dar acum mi se părea că pe zi ce trece ceva ne despărţea tot mai mult, iar bătrâna casă mi se părea o fortăreaţă de necucerit, plină de capcane.

Mă cuprindea o fierbinţeală apăsătoare şi mă simţeam copleşit de o aşteptare rău prevestitoare. Trebuia să se întâmple ceva fiindcă era imposibil ca lucrurile să meargă înainte în acelaşi fel. Eu îmi petreceam aproape toată ziua întins pe pătuţul meu, unde citeam sau dormitam. Preţu, băieţelul care mă ajuta, îmi aducea apă, provizii şi-mi povestea ce se mai vorbea prin sat,

spunându-mi că toţi mă vorbeau de rău, şi cum murmurul cochiliei îţi evocă vuietul mării, în acelaşi chip flecăreala băiatului îmi dădea o vagă idee despre valul de ură şi suspiciune care mă în conjura.

La începutul lui august am zăcut câteva zile din cauza unei febre reumatice: speram că de data asta Columba o să vină pe la mine, dar ea se mulţumea să-mi trimită câteva fructe şi mâncare şi să ceară lămuriri de la servitor.

Mă chinuia tristeţea, dar n-am chemat-o deloc. „Dacă mă iubeşte, o să vină”, mă gândeam eu tot aşteptând-o; dar fiecare zi care trecea ne îndepărta la distanţe de ani şi ani. Doamne, cât eram de trist şi de singur! Eu, care mă simţeam fericii şi bun în singurătate, în mijlocul oamenilor, mi se părea că sunt un condamnat ţinut în cătuşe: orice încercare de a mă elibera, mă înlănţuia şi mai mult. De cum m-am simţit ceva mai bine, m-am dus la Nuoro. Veniseră sărbătorile şi eu voiam să retrăiesc, măcar în amintire, zilele senine din adolescenţa mea. Dar degeaba! Neliniştea şi dezgustul mă urmăreau.

Colac peste pupăză, am zărit în mijlocul mulţimii chipul blând al lui Zuampredu Cannas. Mergea în mijlocul unui grup de consăteni de-ai lui şi vorbea de zor. Oare de ce-o fi tăcut de cum m-a zărit şi s-a prefăcut că nu mă recunoaşte? Sau mi s-o fi părut mie? Parcă şi el a rămas pe gânduri ca şi cum prezenţa mea ar fi trezit în sufletul Sui aceeaşi îngrijorare care se iscase în mine.

Timp de două zile m-am ţinut după el prin mulţime, împins de un resort misterios de simpatie şi aproape de milă. Voiam să mă apropii de el şi să-i zic: „Amândoi suntem victime fiindcă ei ne înşală şi pe mine şi pe tine: dar unul din noi va fi mai nefericit. Ai putea să-mi spui care?” Apoi râdeam în sinea mea, cu toate că simţeam că cu eram adevărata victimă. În cea de-a treia zi rivalul meu a dispărut; m-am dus într-o cafenea şi-am început să

beau... Continuam să mă întreb „ce-i de făcut” şi mi se părea că am de rezolvat o mare dilemă.

Prin faţa mea se perindau femei şi fete pe sub bolţile de lumină galbenă şi verde care inunda strada: ţărănci în roşu şi negru, ca nişte maci, orăşence încorsetate în rocâiiile lor albe, cu feţele ascunse de pălării uriaşe ea nişte coşuri eu fiori...

Ce era de făcut? Să beau al patrulea, al cincilea păhărel eu villacidru şi să privesc o bărbie delicată, albă ca de alabastru în lumina lunii, doi ochi negri şi lucitori ca marea în timpul nopţii, o frunte înfăşurată în vălul fosforescent ca o umbră...

În timp ce valul mulţimii se umfla şi se retrăgea urmând parcă un ritm muzical, eu mă bălăbăneam pe scaun aşteptând ca fata cu văl să treacă pe lângă mine, şi eram cuprins de o nelinişte copilărească.

Iat-o, trecea: îmbrăcată în mătase argintie, micuţă şi mlădie, iar rochia uşoară, nestrânsă pe talie, îi desena formele perfecte. Pantofiorii în luceau, iar ciorapii de mătase transparenţi parcă dezgoleau şi mai mult glezna. Când a trecut pe lângă mine am reuşit să disting în mijlocul zgomotului mulţimii un foşnet ca de frunze mişcate de vânt: mi-au apărui în faţa ochilor ţinuturile mele natale, noaptea cu lună, marea care strălucea în depărtare. Toate gândurile şi închipuirile romantice ale adolescenţei mele mi-au răsărit dintr-odată din adâncurile sufletului. „De ce nu vine să se aşeze aici?” mă întrebam în sinea mea şi ea s-a oprit în faţa mea, iar doamna care o însoţea făcu în aşa fel încât chipul învăluit al tinerei să rămână în lumină. Când surâclea parcă tot vălul scânteia, dar surâsul dura puţin, de parcă ea şi-ar fi amintit din când în când de ceva trist şi atunci se posomora. Dându-şi seama că mă uitam la ea insistent, mi-a aruncat o privire mânioasă. N-am mai îndrăznit s-o privesc dar amintirea ei m-a urmărit; mă gândeam: iată o femeie care ar putea să

mă iubească mai mult decât Columba! Mi-am dat seama că mă gândeam la femeia de aici pentru acelaşi motiv pentru care beam: ca să uit.

La întoarcere n-am zărit-o pe Columba la poartă, aşteptându-mă, şi abia către seară m-am dus s-o caut.

O să-mi amintesc cât oi trăi: stătea în bucătărie, aplecată deasupra vetrei, întoarsă cu spatele spre uşă. Când mi-a auzit paşii a tresărit fără să se ridice, s-a întors şi m-a fixat cu nişte ochi mari, larg deschişi.

— Jorgi, iubitule, mi se făcuse teamă din cauza ta; zise ea luând pe deget puţină salivă şi umezindu-şi gâtul ca să alunge spaima.

— O, Doamne, dar de ce? într-o vreme nu erai aşa de temătoare!

Ea se ridică atinsă de tonul meu ironic.

— N-ai aflat că alaltăieri au intrat hoţii? spuse ea încet, şi că i-au furat banii lui bunicu'? îţi mai aminteşti de caseta care era în dulapul din camera de deasupra. Ţi-am arătat-o şi ţie... odată... nu-ţi mai aminteşti?

— Dar sinfeţi siguri de asta? am întrebat surprins.

— Uite cum a fost, Bunicul nu era acasă, se dusese la stână, Eu rămăsesem în casă şi mă gândeam: „poate că Jorgeddu se întoarce azi" şi te aşteptam, dar nu eram deloc în apele mele. Mai târziu Banna mi-a spus: „N-ai vrea să mergem la cumătră Margiierita Sanna, că a născut; hai să-i vedem copilaşul". I-am spus că nu, nu ştiam ce aveam de-mi era sufletul greu şi mă simţeam rău. Soră-mea a început să râdă de mine şi mi-a zis: „Şi de ce, mă rog? Tu nu ştii că Jorgeddu al tău se distrează la ora asta? Iar tu stai aici ca proasta şi smiorcăi. Hai mai bine să mergem". Am încuiat toate uşile, sau aşa cred... ba nu... în mod sigur le-am încuiat pe toate. Când m-am întors se înnoptase; am găsit portiţa de la curte întredeschisă... Pe moment n-am zis nimic, dar tu ai dreptate când spui că înainte nu-mi era

frică. Încui totul din nou, pregătesc cina şi mă duc să mă culc. Dar eram, nu ştiu de ce, tare tulburată şi n-am închis ochii toată noaptea.

A doua zi, adică ieri dimineaţă, s-a întors bunicul de la stână unde vându-se două juninei unui negustor, A urcat sus ca să pună banii la locul lor şi deodată am auzit că mă strigă urlând de parcă i s-ar fi întâmplat o nenorocire. Alerg sus înspăimântată şi îl găsesc congestionai, cu faţa roşie şi cu bale ia gură... pe el care e întotdeauna aşa de calm! Nu-mi dădeam seama ce se întâmplase. M-a întrebat dacă m-am atins cumva de bani. Credeam că mor, iubitule! Am cercetat toată casa: dar nimic, absolut nimic, iubitule; banii dispăruseră. Celelalte lucruri nu fuseseră clintite de la locul lor; însă mi-am adus dintr-odată aminte că găsisem poarta deschisă... Iar acum... acum...

Se întrerupse; suspina, îşi ştergea lacrimile eu mâneca cămăşii. Părea istovită ca după o boală îndelungată. Eu nici nu ştiam ce să zic şi mă cuprinsese o ameţeală de parcă m-ar fi lovit cineva drept în moalele capului: un gând cumplit mi se tot învârtea prin mintea înceţoşată.

— Ei, şi acum? am strigat eu.

Ea plângea.

— Unde e bunicul tău acum?

— Prin sat.

— Aţi anunţat jandarmii?

— Nu.

— De ce?

— Fiindcă vrea mai întâi să fie sigur...

— Sigur de ce?... Dacă i-au dispărut banii?

— Nu ştiu... nu ştiu... a zis ea tot sughiţând şi eon trazicându-se. S-ar putea să fie totuşi pe undeva., poate că nu i-am găsit încă... cine ştie, poate îi mai găsim... O, dacă-ar fi aşa, iubitule, ce liniştită aş Ei.

Ghidul cel cumplit continua să-mi sfredelească ei vierul: vedeam roşu în faţa ochilor şi îmi venea să urlu.

— Astăzi… după amiază… a venit aici jandarmul. A vrut să vadă şi el; a căutat peste tot, chiar şi în curte… ba până şi în puţ… A mai şi săpat, dar nimic!

— Jandarmul? Păi ziceaţi că n-aţi anunţat furtul?

— Aflase şi el… toţi au aflat!

— Şi… jandarmul ce-a spus?

— Noi am tăgăduit; am spus că nu era adevărat; dar el a vrut să vadă cu ochii lui; s-a ciondănit cu bunicul… iar pe mine m-a interogat vreme îndelungată: parcă ar fi crezut că cu i-am furat…

— Aşa crede şi bunicul tău!

Ea mă privi din nou înspăimântată şi bănuitoare.

— Be unde ştii ce crede el?

— Mi-ai spus chiar tu!

— Nu, nu, el mi-a interzis să vorbesc despre asta; mi-a zis că mă alungă din casă dac-o să vorbesc!

— Şi tu vorbeşti, totuşi, vorbeşti cu mine. De ce?

— Ţie îţi spun… îţi spun… fiindcă trebuie… N-are decât să m-alunge dar, ţie trebuie să-ţi spun…

— Şi de ce tocmai mie, Columba, de ce? Ce-aş putea să fac eu?

Am îmbrăţişat-o şi am privit-o drept în ochi. S-a îngălbenit dintr-odată, iar faţa părea că i s-a umflat, apoi! s-a pungit într-un spasm fizic. A izbucnit în plâns, un plâns deznădăjduit şi furios, gemând şi scuturându-se cuprinsă de o nevoie necontrolată de a se elibera de un coşmar. I-am dat drumul şi ea a căzut pe vatră. Apoi şi-a smuls basmaua din cap, şi-a desfăcut cozile şi a început să se zgârie şi să se lovească cu pumnii gemând într-una cu dinţii strânşi de parcă se stăpânea din greu să nu urle, să nu scape vreo taină.

M-am uitat la ea şi mi s-a părut că joacă în faţa mea o

scenă tragică; dar de câteva ori m-am simţii fi eu cuprins de un sentiment de disperare.

Când s-a mai liniştit puţin am întrebat-o:

— Ascultă, de ce faci toate astea? Hai să terminăm odată. Spune-mi adevărul gol-goluţ. Lipsesc banii sau nu?

— Lipsesc.

— Spune-mi tot, Columba, şi să nu-ţi fie teamă. Hai, recunoaşte că bătrânului i-a trecut prin cap gândul că cu aş fi făcut-o. Aşa e? Hai, n-o mai lua de la început; ţipetele sunt fără niciun folos. Columba, dacă bunicul tău pune şi ticăloşia asta la cale, îl omor!

Ea se năpusti la mine şi-mi puse pumnul la gură.

— Columba, eu acum o să plec şi n-o să mai calc pragul casei ăsteia, i-am zis respingând-o. Dar pe tine o să te aştept la mine acasă; o să te aştept! O zi, zece, o mie de zile. Dacă tu mă iubeşti cu adevărat atunci trebuie să pleci din casa asta. Iar eu o să te aştept, ai înţeles? Iar dacă nu o să vii înseamnă că nu mă iubeşti.

Am vrut să ies, dar fiindcă nu m-a chemat înapoi m-am dus din nou la ea; probabil că în clipa aceea arătam cumplit pentru că ea s-a uitai spre mine înfricoşată.

— Spune-mi tot adevărul, Columba! îţi poruncesc!

Atunci mi-a povestit că bătrânul o învinuise deschis pe ea că a furat banii ca să fugă cu mine.

— Dar de ce? de ce trebuia ca tu să fugi cu mine?

Ea a lăsat capul în jos.

— Pentru că vor ca eu să te părăsesc şi să mă mărit cu altul.

— Cu Zuampredu Cannas? Ei bine, atunci n-ai decât să te măriţi cu el, dar pe mine lăsaţi-mă în pace! Eu sunt sărac, nu fac de tine! Tu vrei să ai lină şi brânză din belşug. Poftim, o să le ai! Şi aşa eu cu bătrânul ne urâm… Mai bine zis, el mă urăşte fiindcă are ura în sânge. Văzându-mă în casa lui, turba de furie şi ar fi devenit şi

mai făţarnic decât este. Să-i spui că nu trebuie să pună la cale o ticăloşie pe seama mea, dacă vrea neapărat să scape de mine, ai auzit? Plec singur de bunăvoie!… Mi s-a făcut şi mie le hamite de el, pricepi, şi de tine, care nu ştii nici să iubeşti, nici să urăşti, nici să te hotărăşti într-un fel.

Uite acum a sosit clipa să alegi: ori pe mine ori pe el. Gata, hotărăşte-te! Adio!

Şi-a dat seama că de data asta chiar plecam şi a început să tremure; dar nici nu m-a strigat, nici n-a venit după mine. Şi eu m-am întors din nou în cuşca mea, ca o sălbăticiune rănită.

Doamne, ce zile şi ce nopţi cumplite au urmat! îl invidiam pe cerşetorul care din când în când îşi vâra mutra lui necioplită pe uşa lăsată deschisă, dar care nu îndrăznea să intre, văzându-mă culcat; îl invidiam pe servitor care găsea hazlie nenorocirea mea şi refăcea întâmplarea fără urmă de uimire.

— Va să zică v-aţi întors pe furiş, aţi intrat pe poartă şi aţi dat lovitura, nu? Doar ştiaţi bine unde sunt banii; ah, ce pungaş mai sunteţi!

Toată lumea aflase întâmplarea dar nimeni n-o auzise de la bătrân sau de la vreuna din fete; pur şi simplu toţi o ştiau. Mulţi credeau că mă înţelesesem cu Columba ca să iau banii şi să fug împreună cu ea: numai că bătrânul şi-a dat seama la timp de planul nostru şi ne-a împiedicat să fugim, dar n-a mai găsit banii.

O aşteptam pe Columba dar ea nu mai apărea; în locul ei a venit soţul Bannei, care-mi spuse că totul nu era decât o bârfă ordinară; că mama mea vitregă voia să mă ponegrească şi apoi eu exageram şi căutam orice mijloc ca să mă descotorosesc de Columba. Atunci i-am spus:

— Să vină ea aici şi să ne înţelegem, Dar ea n-a venit.

Am observat totuşi ceva; în primete zile toţi au venit pe la mine, să comenteze întâmplarea, sfătuindu-mă să mă

cert cu bătrânul sau să mă împac cu el; a apoi vizitele s-au rărit şi în sfârşit nimeni nu şi-a mai amintit de mine.

Dar într-o zi am ieşit din casă; trecând pe lângă fântână am observat că femeile mă priveau curioase şi murmurau, iar în piaţă am avut impresia că toţi acei flutură-vânt şi indivizii suspecţi mă salutau prieteneşte ca pe unul de-al lor.

Era, desigur, o părere de-a mea, iar eu mă străduiam să cred că aşa e; închipuirea lucra însă drăceşte iar durerea mă devora. Partea cea mai tristă era că mi se părea că prevăzusem totul şi că nu putusem să evit nimic.

Într-o seară însă m-am hotărât s-o iau din loc, să încep o viaţă nouă. Înainte de a pleca mi-am luat rămas bun de la natură – singura prietenă adevărată care-mi rămânea. Am văzut cum se lăsa seara deasupra văii. Era o noapte fără lună, dar desluşeam totuşi formele mai întunecate ale peisajului, zăream ici şi colo străluciri îndepărtate şi simţeam în nări miresmele care se răspândeau dinspre pădure, nişte miresme atât de pătrunzătoare că-mi dădeau o stare de beţie.

Am rămas vreme îndelungată aşezat la marginea drumului nisipos, obişnuindu-mă atât de bine cu întunericul încât desluşeam până şi frunzele de la marginea tufişurilor.

Mi se părea astfel că privesc mai clar în tenebrele existenţei mele şi mă scrutam nemilos, dar în acelaşi timp mă consideram superior, pentru că îmi vedeam defectele şi greşelile.

„Am greşit, îmi ziceam. Aproape că mi-am bătut joc de natură iubind o femeie care nu era pe măsura mea, încercând să mă lupt cu un bărbat a cărui forţă e total diferită de a mea. Şi uite cum natura se răzbună, făcându-mă acum să înţeleg că este periculos să te împotriveşti legilor şi uneltirilor ei”. Curând mi se păru că aceste gânduri îmi erau şoptite de foşnetul frunzelor copacilor din

jurul meu. Natura vorbea prin miresmele şi prin murmurul ei. Pământul sălbatic mă sfătuia şi-mi dădea pilde ca o adevărată mamă. „Pleacă, altfel e vai de tine! Altfel o să devii mai rău decât ei, o să fii ca oamenii din satul tău, care-şi fac singuri dreptate”.

M-am întors liniştit acasă şi pentru prima dată după atâtea nopţi de nesomn, am dormit adânc.

Dar nu voiam ca plecarea mea să fie luată drept o fugă, aşa că în ziua următoare, după câteva vizite de rămas bun, l-am trimis pe servitor la Columba să-i spună că plec.

— Mi-a spus că vă zic „drum bun”, şi şi-a tras basmaua peste ochi, a fost răspunsul adus de băiat.

Mi-am făcut bagajul şi tocmai mă pregăteam să ies când am auzit o bătaie uşoară în uşă. „E Columba, mi-am zis în sinea mea, era imposibil să nu vină”. Am deschis şi am rămas înlemnit. Jandarmul venise să facă o percheziţie la mine în odaie. A intrat, gras şi calm, rostogolindu-şi în toate părţile ochii somnoroşi, căutând parcă un obiect pierdut; apoi m-a rugat să deschid valiza.

M-am supus cuprins de un fel de spaimă; iar el a scotocit cu îndemânare, fără să scoată o vorbă, fără să facă vreun zgomot, abia atingând lucrurile cu mâinile lui butucănoase şi păroase. Faţa roşcovană, împărţită în două de nişte mustăţi lungi gălbui, avea o expresie de plictiseală. Îşi umfla tot timpul obrajii şi pufăia furios împotriva celui care îl silise să facă o treabă atât de umilitoare şi inutilă.

După ce mi-a scotocii valiza m-a pus să deschid lada. În clipa aceea surprinderea mea străbătută de teamă s-a transformat în furie. Am început să tremur, dar pentru a mă potoli am ieşit în curte. Muierile aflaseră deja despre vizită şi apăruseră curioase pe uliţă; portiţa de la casa Columbei era închisă, dar chipul de animal la pândă al Bannei se zărea în fereastră, în clipa aceea mi-am revenit.

Nu, nu trebuia să procedez aşa! Trebuia să mă apăr, să ies din cursa asta blestemată.

Am intrat înăuntru şi trupul jandarmului aplecat asupra lăzii ca să cotrobăiască mi s-a părut grotesc şi mi-a stârnit milă. Bietul de el căuta ceva care nu exista şi ştia foarte bine că n-avea de unde să fie. Aşa facem şi noi în viaţă, încăpăţânându-ne să căutăm ceva pe care ştim de la bun început că n-o să-l găsim.

După ce jandarmul a terminat percheziţia, m-am uitat ţintă în ochii lui şi i-am zis:

— Dacă vreţi să-mi puneţi vreo întrebare, daţi-i drumul repede că trebuie să plec.

El răsuflă, îşi dădu capela pe spate, şi-şi şterse fruntea asudată.

— Păi, spuse el blând, spune-mi şi mie acolo ceva. S-a aşezat pe taburet şi s-a sprijinit cu cotul pe pat; transpira şi părea obosit.

Eu am început să pun în ordine lucrurile din valiză, povestindu-i în acelaşi timp discuţia pe care am avut-o cu Columba, arătându-i bănuiala mea că furtul fusese simulat. Jandarmul n-a zis nimic, nu-mi n-ai punea întrebări, iar respiraţia îi devenise mai rară şi mai adâncă şi în scurtă vreme începu să sroră ie… Dormea.

Nu s-a trezit nici măcar atunci când Preţu a venit să-mi spună că trăsura m-aşteaptă cu caii înhămaţi. Eu i-am dat geamantanul şi i-am făcut semn să tacă, apoi am ieşit râzând pe înfundate. În timpul călătoriei am povestit celor din trăsură ce mi se întâmplase, iar ei au izbucnit în râs. Unul dintre ei s-a întrecut cu gluma, propunând să mai deschidem încă o dată valiza şi să mă caute şi pe mine prin buzunare. Mă simţeam mai degrabă trist decât supărat: mi se părea că tovarăşii mei de călătorie schimbaseră între ei zâmbete şi priviri ironice.

Impresia asta mi-a stăruit în minte multă vreme: mi

se părea că până şi necunoscuţii care se uitau la mine, aveau o privire bănuitoare.

Zile în şir am trăit într-o aşteptare din ce în ce mai chinuitoare; aşteptam să mă recheme în sat, aşteptam o scrisoare de la Columba, dar de nicăieri nu sosea niciun semn şi părăsirea asta, în loc să mă izbăvească, nu făcea decât să-mi sporească neliniştea.

Iar noaptea aveam coşmaruri cumplite.

Vântul african al lunii septembrie îmbâcsise aerul oraşului: mă simţeam îngrozitor de rău, sleit; aveam o stare continuă de ameţeală, mă cuprindea un fel de greaţă şi în timp ce mă târam prin împrejurimi, picioarele mi se împleticeau şi abia le mişcăm de parcă erau de plumb.

Într-o seară am căzut leşinat pe o bancă la marginea unei străzi şi de-atunci nu mi-am mai revenit. La spital m-a cuprins dorul de cămăruţa mea şi simţeam că trebuie să vin să mor aici.

Şi iată-mă aici. În liniştea apăsătoare a mormântului meu de om încă viu, mi se pare că aud uneori bătăile unei inimi cuprinse de remuşcare.

A cui o fi? O fi inima bătrânului sau cea a Columbei? Amândoi sunt conştienţi că m-au împroşcat cu noroi şi acum, că n-au niciun motiv să se teamă de mine, s-au potolit. Columba o să se mărite, iar bătrânul, din moment ce şi-a atins ţinta, nu mai are de ce să scornească şi alte minciuni.

Dar adevărul?! Eu m-am îmbolnăvit pentru că a fost ucis adevărul în fiinţa mea; dar certitudinea că o să reînvie mă mai ţine în viaţă. Uneori, în zilele de iarnă, când ceaţa ne învăluie ca un giulgiu, avem impresia că totul s-a sfârşit. Soarele a murit, lumina s-a stins iar noi pribegim prin lume ca printr-un cimitir. Dar imediat ce soarele iese de sub nori, toate lucrurile parcă ne surâd, iar noi ne ridicăm din mormânt precum Lazăr.

La fel şi adevărul poate ieşi într-o clipă, într-un an sau după secole din ceaţa minciunii; şi dintr-odată reîncepe să strălucească luminos şi veşnic. E de ajuns o singură rază de a lui ca să risipească tenebrele şi să dea viaţă celor duşi de pe lume.»

PARTEA A DOUA

I

Nunta Columbei fusese fixată de Rusalii, dar încă de la sfârşitul lui martie pregătirile erau încheiate.

Mulţi dezaprobau căsătoria asta în primul rând din invidie, pentru că mirele era un om de treabă şi înstărit, şi-apoi pentru că într-adevăr erau destule lucruri care nu se prea potriveau: mirele era văduv, era străin, era bondoc şi era cu douăzeci de ani mai în vârstă. Şi-apoi ea ar fi trebuit să aştepte să moară nenorocitul ăla de Jorgeddu şi pe urmă să se mărite…

Cât era ziulica de lungă Banna, aşezată la poartă, cosea la nişte pantaloni de postav gros pentru bărbatul ei şi nu vorbea decât despre măritişul soră-sii, despre casă, animalele, servitorii, păşunile, grădina de zarzavat şi despre grajdurile mirelui: dacă vreo femeie mai rea de gură aducea vorba despre Giorgio Xieddu, ea ofta trăgându-şi basmaua peste ochi, şi tăcea mile. Şi Columba cosea lângă poartă sau pe prispa neiencuită, dar ţinea capul aplecat şi nemişcat de parcă lucra în somn. Într-o zi, spre asfinţit, se auziră călăi în poarta dinspre uliţă şi Columba ieşi la fereastră să vadă cine e. În faţa porţii şedea o femeie înaltă, palidă, cu profil vulturesc şi cu doi ocâii negri străjuiţi de nişte sprâncene atât de bogate şi de mobile icit păreau nişte mustăţi; privea îşi sus sprijinind cu mâinile pe cap un coş împletit.

— Matale erai tuşă Martina Appeddu? zise Columba de la fereastră. Vin acu!

A coborât şi i-a deschis portiţa care de la întâmplarea aceea era ţinută tot timpul încuiată cu cheia; iar femeia –

doftoroaia şi cusătoreasa satului – s-a aplecat ca să poată intra cu coşul, făeindu-şi semnul crucii ca să nu se împiedice de prag, pentru că asta ar fi fost un semn rău pentru viitoarea nevastă.

— Columba, sufleţelule, surioara ta nu e acasă? Aş fi vrut să fie şi ea de faţă când îţi dau hainele de nuntă.

Columba răspunse cu asprime:

— Lucrurile sunt ale mele şi nu trebuie să fie toată lumea aici ca să le primească. Hai vino sus în camera mea!

Urcă la catul de sus şi femeia o urmă. Camera care dădea în balcon era mare, joasă şi avea un pat înalt şi tare, înconjurat la unul din capete cu un fel de perdea din stofă în carouri albe şi roşii; douăsprezece scaune bătrâneşti din nuc şi pai, înnegrite de vreme, se aliniau simetric de-a lungul pereţilor văruiţi: trei de-o parte şi de alta a unui dulap înalt de culoare închisă, iar alte trei la stânga şi la dreapta unei lăzi negre, sculptate. O ordine aproape austeră domnea în încăperea spaţioasă care fusese a mamei Columbei şi unde acum se părea că nu mai locuieşte nimeni. Martina puse panerul pe ladă şi ridică şervetul care îl acoperea; ieşi la iveală un morman de stofe negre, galbene şi verzi.

— Ia uită-te aici! Să dea Domnul să le porţi sănătoasă o sută de ani, zise ea cu glasul înmuiat de emoţie, în timp ce răsfira cu degetele descărnate rochia de mireasă dintr-un postav negru, tivită cu broeat verde. După rochie, veni rândul unei cămăşi dintr-o ţesătură galbenă peste care suflă pentru a îndepărta vreo scamă sau vreun capăt de aţă. Apoi dădu la iveală ilicul de catifea verde brodată cu brocat aurit.

— Nimeni n-ar fi putut, porumbiţa mea albă, nimeni n-ar fi putut să ţi le facă atât de mândre! Uită-te la ele: parcă ar fi cusute de ursitori, nu-i aşa? Ce zici de cămăşuţele astea? Parcă ar fi de spumă, nu? Vezi punctele de pe poale? Dar steluţele de deasupra? Aşa ceva nu vezi

nicăieri! Dacă îmi spui că ai văzut alta la fel, eu îmi umplu gura cu câlţi şi n-o mai deschid niciodată. Dar ce ai, porumbiţa mea? Eşti galbenă şi trasă la faţă: nu te simţi bine? Sau eşti nemulţumită de lucruri?

Columba privea ilicul tot sucindu-l şi răsucindu-l în lumină, sufla uşor peste urzeala fină a stofei şi părea nemulţumită. O cută adâncă i se săpase între sprâncenele negre. Când femeia făcu aluzie la paloarea ei, îşi ridică ochii puţin tulburi dar îi coborî de îndată, şi zise tăios:

— Ea patra oară că îmi spui că nu arăt prea bine, tuşă Marţi! Vrei să-mi dai vreun leac descântat?

— Dar tu în unele zile chiar arăţi de parcă ţi s-ar fi făcut farmece. Tu n-ai vrut niciodată să te cauţi. Ştii bine că dacă braţele sunt fără vlagă e semn sigur că ţi-a trecut o bufniţă pe deasupra capului şi din cauza semnului ăsta rău te topeşti de-a-n picioarelea.

— S-o lăsăm baltă, tuşă Marţi, nu sunt fermecată! Fă-le altora descântece, nu mie!

— Vezi să nu-ţi vină şi ţie rândul, într-o bună zi. O să vezi atunci ce înseamnă asta. Maică-ta, sărmana, nu eindea aşa.

— Da, mi-aduc aminte: ea venea pe la matale. Şi ce-ai făcut pentru ea? Nimic!

— Asta pentru că s-a dus la doctor. Doctorii sunt cei care omoară lumea cu otrăvurile lor. Da, da, o spun în gura mare, adăugă ea în şoaptă, toate medicamentele au în ele otravă, toate au capul de mort pe capac. În vremurile de demult lumea se vindeca cu ierburi, cu fumigaţii, cu apă şi rugăciuni.

— Şi de murit tot mureau, tuşă Marţi!

— Mureau de bătrâneţe! Câţi ani avea Noe, când a murit? Dar sfinţii Iacob şi Ilie? Hai, spune, dacă zici că ştii. Ajungeau până la nouă sute de ani. Şi niciun doctor nu era pe-atunci. Iar bolile pe care ei le-au inventat nu se

cunoşteau, ori se ştiau cu numele lor adevărat şi oamenii se însănătoşeau; de pildă boala ăluia... cine o ştie? Cu o mişcare a capului femeia arătă spre prispă, înspre casa lui Jorgi, iar Columba care continua să cerceteze hainele, îi aruncă o privire posomorâtă, dar tăcu.

— Care va să zică tu nu eşti mulţumită, porumbiţa mea, de veşmintele astea. Ce tot le măsori? Să ştii că îţi vin ca turnate; o să fii ca o crăiasă. Hai, vorbeşte-mi acum despre Zuampredu Cannas. Nu ţi-e teamă să te duci pe meleaguri străine?

— Cum să fie străine, dacă acolo este casa mea.

— Şi ce mai casă! Am auzit că rămâi crucit, cât e de frumoasă. Vezi că-ţi cade cămăşuţa, porumbaşul meu. Să nu-ţi scape nimic din mână, fiindcă e semn rău. Dar Remundu Corbu unde e? O să fie tare mâhnit că trebuie să te lase să pleci; dar el e un adevărat vultur şi n-o să se vaite dacă o să i se smulgă o aripă; mai degrabă tu o să plângi, Columba... Ai, ce zici?

Dar în loc să răspundă Columba întrebă:

— Cât trebuie să-ţi dau? şi deschise o cutie ca să ia bani.

— Pleci undeva de vrei să-mi plăteşti aşa degrabă? Las că mai e vreme i zise Martina, luându-şi panerul şi şervetul şi prefăcându-se că vrea să plece.

Atunci fata o luă de braţ şi o conduse spre bucătărie.

— Nu, mai întâi să-ţi dau o cafea! Aşază-te colea!

În timp ce ea făcea cafeaua, femeia, aşezată pe podea lângă panerul ei, cu picioarele încrucişate ca o arăboaică, cu mâinile aşezate în poală sub broboada neagră care o acoperea ca o pelerină, reîncepu flecăreala. La fel ca toate femeile de la ţară, vorbea cu un accent dramatic, exagerând mirarea, mânia, mila în timp ce sprâncenele ei negre zugrăveau pe faţa albă când o expresie de indignare posomorâtă, când o blândeţe supusă şi adâncă.

Mai întâi îl lăudă pe viitorul mire, averea şi bunătatea lui, apoi comentă aprig vorbele răuvoitorilor şi în sfârşit îl lăudă pe Remundu – „uliul ce! bătrân” viclean şi puternic – apoi pe Banna şi pe bărbatul ei.

— Puţine femei ca soră-ta Banna! Şi n-o întrece nimeni la treabă, dar nici la vorbă. Asta da, muiere!

— Ba eu ce sunt, tuşă Marţi? Bărbat? zise Columba înţepată, aplecându-se spre femeie cu tava în mână; dar nici nu sfârşise bine vorba, că sprâncenele înălţate ale Martinei exprimau deja o admiraţie fără margini.

— Tu, Columba mea?! Tu nu trebuie să deschizi rura. Mama ta când v-a făcut pe tine şi pe soră-ta a zis: „Bannei, limba şi Columbei, ochii”. Pentru că ochii tăi vorbesc şi e de ajuns ca omul să se uite la; ine ca să te citească ca pe-o carte.

— Dar vezi că nu toată lumea ştie să mă citească! râse ea coborându-şi genele de parcă s-ar fi temut cu adevărat să nu se dea de go!

Dar Martina o privea ţintă în timp ce-şi bea cafeaua.

— Aş vrea să-ţi spun ceva, dacă tot suntem singure şi o să-ţi spun fiindcă văd că nu eşti în apele tale şi o să te mai înveseleşti. Ascultă. Fiică-mea Simona…

— A, ce mai face Simona? o întrerupse Columba în timp ce punea tava înapoi pe sobă.

Aducându-şi aminte de fata care suferea de o boală fără leac la ochi, femeia îşi lăsă pleoapele în jos, copleşită parcă de o durere resemnată.

— Nu mai vede aproape de loc. Aşa a vrut Dumnezeu! Dar, cum îţi spuneam, ieri Simona stătea acasă când cine crezi că vine? Nu, n-o să ghiceşti, porumbiţa mea, fiindcă ţie nu-ţi pasă ce se întâmplă în sat şi habar n-ai cine şi de unde vine. Află că zileie astea a venit sora comisarului ca să vadă satul şi să se distreze. E o fată mică de statură, dar bine făcută, care merge săltând ca o

căpriţă. Are veşmintele de pe ea strânse pe corp ea un sac şi o pălărie mare cât un paner; o fi ea bună vara când e soare, dar nu acum, când e încă frig. Aşa o fi acolo la oraş, dar aici flăcăii sunt cam neobrăzaţi şi când o zăresc strigă după ca: „ia te uită; şi-a pus panerul în cap…”

— Am văzut-o, zise Columba, ca s-o mai scurteze, aşteptând nerăbdătoare întâmplarea pe care o începuse, sigură că aici era vorba şi de Jorgi. A trecut pe aici cu preotul şi cu frate-său.

— A, ai văzut-o? S-or fi dus acolo… la bolnav?

Columba făcu semn că nu.

— Ei, bine, ascultă! După cum ştii, comisarul şi cu soră-sa stau la Giuseppa Fiore, care i-a povestit Marianei – fiindcă aşa o cheamă – tot felul de întâmplări din sat şi i-a spus că cu şi cu Simona îţi coasem hainele de mireasă. Acu se pare că fata ar vrea să-şi facă şi ea un costum de carnaval, că doar are bani berechet… şi apoi, fratele ei, pe care îl cheamă Mariano (se trag dintr-un neam ales), papă bani frumoşi de la primăria noastră… Ce mai, cum zisei, persoana care a venit ieri la noi era chiar fata asta, Mariana. Voia să vadă costumul, a întrebat cât o s-o coste dacă-şi face şi ea unul la fel şi m-a descusut cum fac eu tivurile, punctele, steluţele. A întrebat-o pe Simona de ce suferă şi i-a spus: „Bolile astea se vindecă acum uşor: trebuie să mergi la Roma!” La Roma, fetiţo, de parcă noi am avea paralele ei. Auzi la ea! A venit vorba apoi de boli, fiindcă ştii că bolnavii vorbesc întotdeauna de alţi bolnavi. Şi Simona, care e un suflet curat, a zis: „Sunt ca vai de mine, dar alţii sunt mult mai rău!” Şi aşa, din vorbă în vorbă, au ajuns la Jorgi Nieddu. Atunci fata asta străină a zis: „Şi asta este o boală vindecabilă. Numai că trebuie să meargă la Roma!” ia mai dă-ne pace cu Roma ta, zic eu. Fata mea, Simona, a început să zică: „Aşa ceva nu se poate, nu se poate”, iar străina i-a răspuns: „Boala bietului băiat e o boală de nervi şi nimic altceva. Ştiu toată

povestea lui, ştiu că o femeie pe care el o iubea l-a ponegrit iar el s-a îmbolnăvit de inimă rea”.

Columba îşi muşca buzele ca să nu vorbească, dar pe faţa ei, care se făcuse livid㠄, ochii îi scânteiau plini de indignare.

— Dacă aş fi fost eu ieri acasă, i-aş fi zis câteva fetei ăsteia, reîncepu Martina, p unind ceaşca pe podea. I-aş fi zis: „Ascultă, pe dumneata te cheamă donna Mariana, nu-i aşa? Ei bine, donna Mariana, dacă ai venit în satul ăsta ca să te distrezi, a t ho ci distrează-te, car nu mai sta să asculţi palavrele cu care-ţi impuie: ipul Giuseppa Fiore şi înainte de a vorbi de Columba Corbu, uită-te la chipul ci aşa cum te uiţi la cer ca să vezi cum o să fie vremea”. Dar nu eram acasă, porumbiţa mea, iar Simona, cu firea ei blinda, n-a ştiut ce să zică. A spus numai: „Veşmintele astea sunt chiar ale Columbei Corbu, e rochia ei de mireasă”. Atunci străina a exclamat: „Cum? Fata asta poate să se mărite cu sufletul împăcat, după ce l-a nenorocit pe omul care o iubea?”

Columba sări în picioare ca muşcată de şarpe, strigând:

— Blestemata, de ce nu şi-o fi văzând de treburile ei? Eu… eu…

Dar tăcu fiindcă apăruse pe neaşteptate în uşă silueta înaltă şi trufaşă a soră-sii. Banna era îmbrăcată ca de sărbătoare, pentru că venea de la cineva. Ţinea mâinile în buzunarele fustei, tivite cu catifea, care se ridica în faţă ca un şorţ.

— Aici erai, pungăşoaico? zise ea către Martina. Dinţii albi şi puternici şi ochii verzui îi străluceau pe faţa oacheşă. Ai adus hainele?

— Le-am adus.

Columba îşi dădu seama că Banna. deşi zâmbea, se uita la ea neliniştită. Parcă ghicise că tuşa Martina îi

împuiase capul eu bârfa din sat.

— Tuşa Martina mi-a spus că Giuseppa Fiore ar’s de îmbrăcămintea mea zicând că nu e potrivită pentru o fată care se mărită cu un bărbat văduv, zise ca, aplecându-se să ia ceaşca de pe podea.

La auzul numelui Giuseppei Fiore, Banna fremătă ca o mânză atinsă de bici: butonii de argint cu lănticuri, care-i atârnau de ilic, scoaseră un clinchet ca de clopoţei.

— Mai bine ar avea grijă de belelele ei, Giuseppa Fiore asta, O să-i zic eu câteva dacă o văd…

— Să nu-i zici nimic, puicuţa mea! strigă atunci Martina înspăimântată. Doar n-o să mă nenoroceşti. Sau vrei să-mi pară rău că am venit aici şi am vorbit ca la o spovedanie. Ştiţi bine cât de răzbunătoare e Giuseppa Fiore!

— Mai dă-o naibii! Ce-o să-ţi facă? Ea trăieşte cu nădejdea că odată şi-odată o să ne vină nouă de hac, dar n-o să ne clintească niciun fir de păr! zise Banna scuipând cu dispreţ în cenuşă.

— Vouă ce vă pasă, sunteţi puternici, dar eu? Acu îl mai are şi pe comisar în gazdă şi poate să facă orice contra noastră, a ăstora amărţi. Mie poate să-mi facă tot felul de necazuri, pe când vouă, nu. Aşa că nu mă nenoroci, sufleţelul meu!

— Fă-i şi mata un descântec să damblagească şi să rămână mută.

Atunci femeia se ridică, îşi puse panerul gol pe cap şi se înfăşură în broboadă.

— Dacă aş putea să fac descântece, fetiţo, n-aş mai avea degetele ciuruite de ac.

— Hai să mergem să vedem hainele de nuntă. Ştiu că le-ai lucrat bine dacă şi sora comisarului a venit să le vadă, zise Banna luând-o înainte cu mersul ei semeţ. Femeia o urmă supusă.

Columba rămase în bucătărie. Părea calmă şi nepăsătoare, atât de nepăsătoare încât nici măcar rochia ei de nuntă n-o mai interesa: dar la un moment dat, pe când punea ceaşca la locul ei, se opri în faţa uşii dinspre curte, pândind parcă un zvon îndepărtat şi îreptat-treptat aplecă capul până atinse pieptul cu bărbia, iar chipul i se alungi ca al unei bătrâne de şaizeci de ani. Un fel de halucinare care o cuprindea de câtăva vreme îi aducea în faţa ochilor pe Jorgi, care arăta aşa cum i-l descriseseră vecinele ei, întins nemişcat în pat, slab ca un schelet.

Inima începu să-i bată cu putere, iar ochii i se împăienjeniră. Totul dură numai o clipă. Apoi îşi ridică fruntea şi îşi văzu de treabă, dar gândul stăruitor care o măcina de luni de zile nu-i dădea pace. „Ori el este hoţul, ori s-a prefăcut supărat fiindcă nu mă mai voia şi căuta un motiv ca să mă părăsească. Bunicul şi cu Banna au avut dreptate”, se gândea ea. „El nu mă mai iubea! Nu, nu! Dacă m-ar fi iubit, s-ar fi purtat altfel… În timp ce eu… eu îl iubeam aşa de mult, că eram în stare să-l iert chiar dacă ar fi furat… dar el nu mai putea să mă sufere… Eu l-am tot aşteptat să se întoarcă, aici, în faţa sobei, după ce ne-am văzut ultima dată; dar el nu, el a preferat să deschidă cealaltă uşă de la odăiţa lui, numai să nu mai treacă prin faţa casei mele. N-are decât să stea acolo cu nenorocirea şi cu sărăcia lui, să rămână acolo cu înfumurarea şi răutatea lui. Nu mai vreau să mă gândesc la el: e ca şi mort pentru mine. Aşa-i trebuie. El a vrut-o, ce să-i fac? Mi-a fost mie gândul la Zuampredu (Jannas? Nu, el a fost primul care mi-a zis că Zuampredu Cannas se gândea la mine: şi tot el mi-a vârât în cap să-l iau… Uite c-o să-l iau, iar tu n-ai decât să turbezi, fiindcă tu ai vrut aşa! Din partea ta n-am avut decât umilinţe şi neplăceri. Chiar de la început, când veneai aici noaptea, ţie îţi plăcea iar eu tremuram ca varga de spaimă!… Apoi a continuat să-mi facă necazuri, să se contrazică cu bunicul, s-o vorbească de rău pe Banna,

făcându-mă să cred că ea fusese îndrăgostită de el, iar acum îl persecuta fiindcă dragostea i se transformase în ură… apoi tot ce a mai urmat… Da, bineînţeles, el nu-mi mai scria, ca şi când eu n-aş fi ştiut să citesc, şi-şi bătea joc de scrisorile mele. Asta e, îşi bătea Joc de mine. Se purta ca şi cum eu aş fi fost vrăjmaşul lui. Vrăjmaşă m-a vrut, vrăjmaşă să mă aibă… lax dacă s-a îmbolnăvit, asta e din cauza lui, nu a mea. Adică ce vrea să spună mironosiţa aia de târgoveaţă? N-avea ce face la ea acasă şi a venit aici, în surpăturile astea ale noastre, ca să-şi bage nasul unde nu-i fierbe oala? Dacă o caută cu luminarea, o să-i scot ochii; n-o să-i îngădui nimănui să mă judece. Nimănui, ai auzit, Columba Corbu! Nici ţie nu-ţi îngădui să te judeci fiindcă ce-ai făcut e bine făcut…”

Sosirea celor două femei în bucătărie îi rupse firul gândurilor. Banna era tot cu mâinile vârâte în buzunarele fustei şi surâdea cu ochii încruntaţi, aproape neguroşi.

— Auzi, surioară, poţi să fii mulţumită: hainele tale sunt aşa de frumoase că parcă ar fi pictate… Le-am pus în dulap, pentru că astfel de lucruri nu se aruncă la întâmplare ca nişte cârpe.

— Nu le-am aruncat. Şi, la urma urmei, dacă astea se prăpădesc, pot să-mi fac altele. Zuampredu Cannas poate să-mi dea oricâţi bani vreau.

Avea un glas trist şi întărâtat. Banna vru să răspundă pe acelaşi ton, dar pentru că era acolo Martina precum şi din alte motive, se domoli: oftă şi zise:

— Ferice de tine că e bogat. Şi mai e şi bun pe deasupra.

— Da, şi bun, repetă Columba sâcâită.

Banna pricepu foarte bine ce era cu tonul ăla şi bănuiala că Martina i-a strecurat vreo veste sau vreo răutate care îi tulburase sufletul se transformă în certitudine.

Şi tocmai de aceea vru să se convingă şi o chemă pe Martina la ea în casă, spunându-i că vrea să-i arate o vestă, dar de fapt ca s-o împiedice ca să mai rămână cu Columba.

Columba, din nou singură, se aşează lângă uşă şi se apucă de cusut; dar frământarea ei creştea din clipă în clipă, şi odată cu frământarea îi sporea şi supărarea că nu se împotrivise Martinei, care probabil că-i spusese ce-a zis străina aceea tocmai ca să-i facă în ciudă. Şi poate că vrăjitoarea continua acolo, la Banna, să scornească minciuni şi răutăţi. Cuprinsă de furie, Columba aruncă pe podea perdeaua la care lucra, răsturnă coşul cu lucrurile pe jos şi alergă spre uşă. Mosoarele şi degetarele se rostogoliră de parcă ar fi fost şi ele înspăimântate de înfăţişarea fetei. Ea scrâşni bombănind mânioasă.

— Auzi cine se leagă de mine?! Târgoveaţa asta nepoftită… venetica asta care taie frunză la câini… dar cine-o fi, mă rog? Poate că ea a omoi-ît pe cineva, nu eu… Şi cotoroanţa asta… şi Banna… ce acriturâ… O să vă zic eu câteva… o să vedeţi…

Deschise uşa dar nu ieşi. Margherita, servitoarea doctorului, venea repede spre ea. Se opri brusc, privi cu băgare de seamă să vadă dacă n-o aude cineva şi întrebă în şoaptă, gâfâind uşor:

— Tuşa Martina e aici? Am auzit că a venit să-ţi aducă rochia de mireasă. Dacă e aici, cheam-o repede!… Hai, du-te!… Dacă e la Banna, hai să mergem acolo! Vino! …

Columba o privi şi începu să zâmbească uitând de necazul ei.

— Ce-ai cu ea? I s-a făcut cumva rău stăpânului tău?

— Taci din gură, că te aude cineva!

— Nu e nici ţipenie de om pe-aici. Femeile s-au dus să adune verdeţuri pentru mâncare. Trebuie să trăiască şi

ele, răspunse Columba care nu prea-şi vedea ou ochi buni vecinele.

În clipa aceea cerşetorul ieşi din cocioaba lui, care era ca o domo de Janal, şi se aşează lângă uşa înconjurată de pietre. Faţa lui urâtă, părul, zdrenţele cu care era îmbrăcat şi care lăsau să se vadă ici şi colo pielea jegoasă, aveau o culoare de parcă s-ar fi bălăcit în mocirlă. Pe spate îi atârna o traistă legată cu sfoară, iar vârful umflat al căciulii lui ţuguiate era plin cu ce căpătase. Din când în când îşi făcea semnul crucii cu unul din medalioanele lui înnegrite, care îi spânzuiau pe piept; părea că nu le ia în seamă pe cele două fete; cu toate astea servitoarea nu mai scoase o vorbă, dar făcându-i semn cu capul, o ruga pe Columba s-o însoţească! a Banna.

Columba încuie uşa şi o luă înainte spre Banna, pe scăriţa umedă din cauza apei care se prelingea dintr-o doniţă aşezată pe un palier.

Servitoarea umplu oala, care era pusă acolo, şi o bău pe nerăsuflate. Simţi că-şi recapătă curajul.

— Tuşă Martina, zise după ce intră alături în bucătărie, unde cele două femei sporovăiau în şoaptă. Vino repede cu mine să faci cuiva un „descântec de sperietură”.

— Cui, stăpânului tău? întrebară cele două femei izbucnind în râs.

Ca să-şi dea ifose în faţa celor două surori, cusăioreasa se ridică şi o luă pe Margherita de braţ.

— Chiar ţie ţi-a intrat frica în oase; se vede pe chipul tău. Ce s-a întâmplat?

1 în credinţa populară Jana e o zână pitică.

Fata tăgădui, acoperindu-şi gura umedă cu pulpana şorţului.

— Nu, vă jur pe ce-am mai sfâat, nu e vorba de mine! M-a trimis cineva… o prietenă de-a mea. Hai să mergem.

— Ba despre tine e vorba, Uite cum tremuri. Hai

aşeasckă-te; o să fac aici apa de descântec: cu cât o s-o bei mai repede, cu atât o să fie mai bine… baţi-mi un pahar de cristal şi puţină apă proaspătă… eu o să caut şapte tăciuni.

În timp ce Columba umplea paharul, ea se aplecă deasupra vetrei şi scormoni cu degetele în cenuşă căutând şapte tăciuni ştmşi. Între timp Banna se apropiase de Margherita spunându-i mieroasă:

— Ce-ai păţit tu, draga mea. Nu-i aşa că nebunul ăla de stăpână-tău e de vină?

Atunci servitoarea, care stătea sprijinită de canatul uşii, îşi puse mâinile la ochi şi izbucni în hohote de plâns. Columba, care avea paharul în mână, se opri să privească, uitându-şi de necazuri, în faţa unei suferinţe care o întrecea pe a ei.

Hai, spune-mi, ce ţi-a făcut! insista Banaa, spune-mi, sărăcuţa de tine, nu vezi că noi suntem ca nişte surori de-ale tale… hai, vorbeşte, vorbeşte!… Martina se ridică având în căuşul palmei cei şapte tăciuni stinşi.

— Te-a închis la el în cameră?

— Ba nu… cum puteţi să credeţi aşa ceva? Ei este un om cinstit! strigă Margherita, ridicându-şi faţa înlăcrimată. Mă ocroteşte ca pe o fetiţă de şapte ani.

— Atunci ce s-a întâmplat? Trebuie să-mi spui ca să pot alunga duhul cei rău; că dacă nu… „n-ai decât să te duci să te spânzuri”.

Martina aruncă între timp unul elte unu! cărbunii îtinşi în paharul pe care îl privea în lumină; apa se bura şi se înnegrea, iar tăciunii ieşeau încet la suprafaţă: aşadar spaima fusese într-adevăr îngrozitoare.

— Păi, să vedeţi, sughiţă Margherita, mi-a arătat un I «rigoi…

Columba surâse, Banna izbucni în râs în timp ce cust: areasa îşi făcu cu şiretenie semnul crucii: dar cu Mată neîncrederea lor, tustrele fură străbătute de un: r de

teamă. Servitoarea continuă;

— Văd că nu mă credeţi, dar să ştiţi că este ade –irat; cum mă vedeţi şi vă văd. Astăzi... ceva mai i: vreme, el stătea pe întuneric în biroul lui. M-a i-mat înăuntru şi când am intrat, suratelor, l-am rut pe el negru stând în faţa unei lanterne roşii în fundul camerei – o vedenie albă... Altceva nu mai ştiu, dragile mele... am ieşit în goana mare urlând, a* sângele îmi îngheţase în vine, am fugit până la

«tale acasă, tuşă Martina.

— Da' de ce ţi-o fi făcut aşa?

— Nu ştiu, habar n-am... Poate pentru că e! nu vrea eu să cred nici în duhuri, nici în Dumnezeu, nici

Cristos. Ieri zicea că strigoii nu există şi dacă el rea poate să mă facă să văd unu! chiar dacă nu-i ¡adevărat...

[– Şi chiar aşa a fost prostănaca! strigă Martina, privind la paharul în care cenuşa se mişca de parcă şi îl fost un norişor. Atunci de ce te-ai speriat?

— Ea nu, nu! Pe lege?» mea, c-am văzut strigoiul; în lung alb şi se mişca. Altceva ce-ar fi putut să fie?

Fata încă mai tremura; nu era altă cale decât o silească să bea apa, aşa că Martina puse pahari Epă în faţa portiţei şi zise încruntând din sprâncene pe pământ şi îl înconjură de şapte ori bolborosind cuvintele descânteculul:

Unu-unu est Deus, Duos-duos su chelu e să terra, Tres-sa Trinidate, Battor-sos battor Vangelos 1.

Şi aşa mai departe până la doisprezece – cei doisprezece apostoli – în numele cărora sili demonii

— Îmi sunteţi martore, Columba, tu şi soră-ta, ca fergherita a venit ea să mă caute. Îmi sunteţi martore. I: aruncă cerşetorului un bănuţ şi se îndepărtă. Coliba intră din nou în casă încuind uşa în urma ei, timp ce vocea monotonă a cerşetorului răsuna în fejtea ulicioarei înălţând mulţumiri sfântului Ilie şi: ei Ana.

F-v. i puţin îi păsa Columbei de ce i se întâmplase:

oarei. Pe ea o frământau gândurile ei şi când reui scape de tovărăşia celor din jur se lăsa copie

are un se mai ivea nicio speranţă. Dar în ziua t’s nici tristeţea nu mai sosea. Cutreieră încoace fugă şi să n-o mai sperie pe biata servitoare: ape R Joar de necazurile ei, cuprinsă de o tristeţe calmă, aşează paharul în podul palmei şi îl dădu Margherite Fata bău, suflând în amestec, ca să rămână cărbun pe fundul paharului; apoi tuşi fiindcă cenuşa o ustui (: Mo odăile prin casa apăsată de tăcere, intră apoi pe gâtlej, scuipă şi se linişti.

— Acu, ia ascultă la mine, zise Martina care apw din nou panerul ei. Eu ţi-am făcut descântecul ăsta! – ele soarelui care apunea pătrundeau prin uşa o să-ţi facă bine; dar nu ăsta e răul de care sufei tu, Margherita. Răul e la tine în cap; stăpână-fău ţidat puţin din nebunia lui. O să facă cu tine, ce fa aici la mine, fă bine şi pleacă din casa aia! Şi acui cu bine Eanna, cu bine Columba, rămâneţi sănătoase r\ra logodnică căzu din nou într-un soi de du

Plecă satisfăcută şi în timp ce Margherita izbucni db nou în plâns, iar Banr. a încerca s-o liniştească, la lumba coborî în goană scara şi o ajunse din urmă p cusătorească.

— Tuşă Martina, dac-o mai vezi pe străina aii spune-i să nu-şi mai bage nasul în treburile mei

Dar Martina avea gândul în altă parte: se opri o

jnera ei şi ridică capacul lăzii în care Banna îi rochia de mireasă.

sa de la prispă luminând lada: pe negrul postadesenele cu roşu păreau pete de sânge, iar de borangic avea sclipiri de aur; un trandafir eretele cu porumbelul: adică o să te mănânce. Ascul-fachiu, cusut pe catifeaua verde, părea aidoma unuia pe o pajişte.

1 Unul unul este Dumnezeu, / Doi-doi e cer şi pământul / Trei-Sfânta Treime este /Patru-eele p tru Evanghelii.

— Răjită. I se păru că-l zăreşte din nou pe bolnav aminti că el odată îi spusese: – Atâta vreme cât o să stăm în sat o să te-mbraci îâaici, ca să nu-l supărăm pe bunicul; dar dacă o r îecăm, aşa cum trag nădejde, şi-o să trăim la o să te îmbraci ea o doamnă, cu pălărie şi voaşi ai să fii atât de delicată, aşa brunetă şi subcum eşti tu… oacheşă şi unduioasă precum ca din Cântarea Cântărilor.

Cât de mult ţinea ei ia lucrurile asteai Mereu spună» – fi vrut să nu mai vadă nici curtea, nici veranda, că voaleta le face pe femei mai frumoase şi ea îşi îi nor» în lumina asfinţitului. „Adică ce destrăbăchipuise toate acele veşminte şi văluri, care-i plăcere Nu, nu, ea ştia bine că asta nu era adevărat, lui: cu câteva ore mai înainte, când o văzuse pe stării krsi a fost un băiat cumsecade şi serios. Ar fi putut aceea cu îmbrăcămintea mulată pe corp şi cu voale Wî profite de ea de mii de ori, dar n-a făcut-o. Era fluturând, amintirea viselor ei o făcuse să sosim umilită şi ruşinată. Da, îi era ruşine. „Bine-ţi ni wrruri pe care ea abia dacă le pricepea, aşa cum stă, smintita, îşi spunea în gând. Ai vrut să-ţi parseşti obiceiurile, să-ţi trădezi neamul, să-l superi bunicul, şi toate astea pentru un bărbat care roape rece când rămâneau singuri; îi vorbea despre întâmplă cu copiii cărora îi se explică probleme ale celor mari; îi spunea poveşti de dragoste, îi a poezii ale căror versuri îi răsunau în suflet ca dispreţuia. Bravo ţie: Aşa-ţi trebuie! Iar acum, ste» dangăte de clopot sau ţipete de şoim, şi altele fără, ca să te usture în suflet zi şi noapte umilinţa care el te-a supus, părăsindu-te”.

Lăsă lada deschisă şi ieşi brusc pe prispă, spri; nindu-se cât putu de tare cu coatele pe lemnul l lustradei, înfigându-şi degetele în păr, pe sub năfrai care-i acoperea fruntea.

— E ca un ghimpe… un ghimpe… murmură ea.

I se părea, într-adevăr, că are un ghimpe otrăi drept în moalele capului… gândul acela… mereu, meit gândul

acela…

are i se părea susurul plăcut şi neînţeles al unuirt Dr. Da, el era atât de rece şi aproape tot atât de sfios, şi celălalt, vădanul, care nu îndrăznise s-o sărute… fier acesta din urmă era sfios pentru că îi era frică 1 ea care nu-l iubea. În timp ce Jorgi… Pe Jorgi, îl iubise nebuneşte şi un bărbat nu e timid cu fecare-l iubeşte… Dar cel care nu iubise era el; I de ce era aşa de rece. Oh!

le ridică, se învârti încolo şi-ncoace, trase obloanele, hise lada. Buzele aveau din nou acea expresie dis

— R – r uitoare şi răutacioasa, care îi înspăimântase pe lo-Soarele încă mai lumina acoperişurile caselor, *, p enieul cel văduv. Dar ghimpele din cap continua cu o lumină roşcată, stinsă; nori gălbui şi roşietici nişte corole se zăreau deasupra bisericii, parcă ar adus cu ei, de pe fundul văilor până aici, deasup satului, miresmele fiorilor de măceşi şi de narcise, I îi plăcea primăvara, Doamne, ce vesel era anul tri chinuiască: era ca un fel de osie în jurul căreia Lnvârteau toate gândurile ei. Începu şi ea să se întrr. e prin odăile tăcute. Un strat fin de prai se aş-E: iuse pe laviţe şi pe mobila veche, înnegrită de pe vremea asta, când venise acasă de Paşte! Şi ac Acum e acolo însă se mişte: toată semeţia lui a căzut aşa cum ei frunza ţepoasă a nopaluiui când o veştejeşte în] toamnei. Lasă c-aşa-i trebuie, zău c-aşa-i trebu Lumea zice că destrăbălările lui l-au măcinat, gână Columba, tot trăgându-şi năframa pe ochi, de pai

neine şi de fumul care pătrundea din bucătărie în morm Tntul lui de om viu şi nu pa odăi! e-Cea care clormea brăt» nul era înesftă

— Puşti, cu leppas 1 şi mirosea a sima; de tavan atârbu ciorchini de struguri gălbui şi pere roşii, uscate. Columba se apropie de peretele din fund şi împinse: deschise o uşiţă, scârţâind ascuţit, ca o coardă de

— Cuţite mari.

vioară lăsând să se vadă un ungher întunecos, ocupi pe de-a-ntregul de două lăzi negre. Dintr-una din et dispăruse caseta cu bani. Columba deschise lada pe dibuite scotoci înăuntru nădăjduind parcă să găsească comoara. Dar nimic. O deschise şi pe cealaltă Nimic. Se ridică să se uite în firida din zid, apoi urff o scăriţă din fundul odăiţei şi ajunse într-un fel epea să semene cu o obsesie. Ieşea plină de praf, de ază de păienjeni şi de amintiri. Dar i se părea că aintirile erau îndepărtate, că ele erau legate de adoscenţa ei, iar ea se simţea acum o bătrână uitată de eme.

Între timp soarele asfinţise; o fâşie cărămizie brăzda lxl verzui deasupra podişului care se întunecase, iar culcuş sub acoperiş, care, printr-un chepeng, corni fena nouă, însoţită de o stea strălucitoare, părea un nica cu podul casei. Ea ridică chepengul şi o lumii gălbuie, firavă pătrunse în ungherul acela tainic. Îi fr-un colţ zăcea o rogojină de papură, unde poate veche şi într-un fel de nişă o mică statuetă neagi tel de argint din care se desprinsese perla. se auzeau femeile care abia se întorseseră de la câmp: verdeţuri de mâncare, iar acum cleveteau pe uliun bandit dormise cândva somnul lui agitat; mai era; ră; câte una aprinsese focul şi fumul se ridica acolo tot felul de fiare ruginite, o cană, o archebul leasupra acoperişurilor cărămizii; altele aduceau noi în dar câte ceva din ce adunaseră şi primeau a sfântului Francisc şi un opaiţ stins. Columba ridic – schimb ulei. La Columba nu îndrăzneau să se ducă rogojina, se uită lung printre resturile de lucruri nefe lositoare, care erau înghesuite în locul acela, apoi lu’ sete de răzbunare, pe vremea duşmăniei într-adevăr sălbatice, dar eroice şi măreţe.

r. tru că ea le primea cu răceală. Aprinse şi ea focul şi se duse să ia pâinea din căscăriţa, o sprijini de chepeng şi ajunse în podul car în – ră în O (ja! a mare şi întunecoasă pătrundea printr-o ducea pe acoperiş, ferestruică zăbrelită

o lumină firavă; pe jos erau înân caz de pericol şi luaţi pe nepregătite, pe aici’s j-imădiţi saci cu grâu şi cu orz, coşuri cu fasole şi ascundeau şi fugeau strămoşii ei, minaţi de ură şi ¿ «ci: o fi, vase cu ulei, sute de bucăţi cenuşii şi galbene

Dar acum vremurile se schimbaseră: ura continui apadă.

brânză; de tavan atârnau calupuri de caşcaval îniibenit, burdufuri cu untură albă ca nişte bulgări de să existe între oameni, dar şi-o foloseau cu viclenii aşa că limba era arma lor, iar calomnia – otrava acoperită cu solzi, pluteau nişte bucăţi de caş Columba, care într-o vreme îi dezvăluise iubitula aspăt. Alte bucăţi tari şi albe ca de marmură erau ei toate tainele casei, rătăcea acum prin încăperi, prii K? are pe o măsuţă îngustă între două teascuri.

ascunzişuri şi prin poduri, căutând ceva ce nu mă reuşea să găsească. De fiecare dată când lipsea bătrânu’ h crijă să aranjeze brânza – cel mai important venit cle-acasă, începea să caute ca un câine lihnit împinsfri familiei – intră în cămară şi privi în puţină, aşeză ele nădejdea că o să găsească în cine ştie ce colţ co într-un fel de puţină cu saramură, în apa care parcă

Deşi copleşită de necazurile ei, Columba, care avea teasc, se uită apoi şi în camerele alăturate ca să moară dispărută; ştia că n-o s-o găsească şi totuşi se p asigure că totul era în ordine. Lumina se stingea încăpăţâna să caute minată de o idee fixă, care W tacet în ochiul ferestruicii şi, în penumbra care stăpânea cămara lungă cât caia unui vapor, obiectele căi pătau înfăţişări fantastice: nişte tingiri de aramă) aşezate între oalele negre cu ulei, trimiteau luciri roşcate; un sac cu făină de orz răsărea albicios, în mijlocul acelei întunecimi ca o fantomă pântecoasă Columba, care de frică să nu dea foc la ceva rătăcea prin toată casa fără nicio făclie, găsind pe dibuite orice căuta, luă dintr-un paner o jimblă rotundă şi subţire şi fără să

vrea îşi aminti brusc de întâmplarea cu Margherita.

Ea nu credea în duhuri şi nu se tema nici de cei vii şi nici de morţi; şi totuşi în seara aceea se simţes cuprinsă de un fel de nelinişte; tingirile roşii, sacul alb, oalele negre, luciul metalic ai saramurii, totul se părea întrucâtva straniu. Şi apoi inima ei bătet cu putere fără vreun motiv anume.

Ieşi iute din cămară şi ajunsă în bucătărie auzi cum în pălăvrăgeala lor, femeile ţipau mai tare ca de obicei

— Să-mi sară ochii dacă nu l-am văzut cum mă vezi şi cum te văd. Cu ochii mei l-am văzut: s-a întors.

— Vezi-ţi de treabă… Cei treizeci de ani se împlinesc chiar în ziua de sfântu Francisc. O să se în loarei în sat numai şi numai în ziua aceea, iar rudele şi prietenii o să-l întâmpine eu mare alai.

— Dar ţi-am spus că s-a întors; vreau să spun că n-or fi ei chiar treizeci de ani bătuţi pe muchie, dai legea n-o să-i ia pielea pentru câteva săptămâni.

Columba înţelese că vorbeau de Innassiu Arras ştieşi la poartă ca să audă mai bine. În clipa aceea servitorul lui Jorgi ieşi ţopăind din curte ca să asculte ce mai ziceau femeile.

— Da, da, şi eu l-am văzut! Şedea lângă foc cu căciula pe cap şi cu traista în spinare.

— Asta înseamnă că vrea să plece din nou. Uite ce este, Mario Zoseppa Conzu, pun rămăşag pe nouă reali că n-o să vină definitiv la el acasă înainte de Sfântul Francisc.

— Şi eu cred la fel, zise servitorul. Apoi apropiindu-se de Columba o întrebă pe şoptite: Vreţi ceva?

— Te-a chemat cineva? la du-te de aici! zise ea supărată.

Dar băiatul se uită la chipul ei dându-şi capul pe spate şi ochii îi străluceau în lumina stinsă a asfinţitului ca doi tăciuni aprinşi.

— Mi s-a părut că m-aţi chemat. Bunicu matale nu s-a întors?

— Ce te bagi tu?

— Mă duc să cumpăr o luminare pentru stăpânul meu, continuă el fără să-i pese, ştiind din experienţă că până la urmă Columba îl va asculta. Nu mai avem de nici unele. Casa e goală; n-a mai rămas nimic. Dar poate că peste câteva zile o să avem o grămadă de bani…

Columba nu spuse nimic: privea spre capătul ulicioarei să vadă dacă nu cumva apare bătrânul şi se prefăcea că le ascultă pe femeile care continuau sporovăială.

— Da, va trebui să vindem casa…

— Cui? întrebă ea aproape fără să vrea.

— Doctorului! El vrea s-o cumpere ca să-şi verse năduful certându-se cu Rosalia Nieddu, mama vitregă a stăpânului meu care cântă ca o cucuvea în odaia de sus. Da eu cred că dacă o să moară nenea Jorgeddu ea n-o să mai cânte. Matale ce crezi?

— N-o să moară.

— Cum n-o să moară? Să ştii, tuşă Columba, c-o să fim şi noi bogaţi! Ei o să moară şi asta în curând. Ce-ai zice dacă ar muri în ziua în care o să te măriţi?

— Tacă-ţi gura, nătângule!

— Asta ar fi culmea. Şi cum îţi spuneam, e galben ca un mort. Abia ciuguleşte din mâncare şi nu doarme deloc. Înainte măcar mânca: acum nimic. Ziua doarme, iar noaptea citeşte. Şi câte luminări mai arde, măieuliţă. Eu i-am zis mereu: „Sunteţi un risipitor”; şi-i mai zic: „Ce-o să facem când n-om mai avea bani de loc?”… Ei citeşte din cartea aia a lui şi zice că Dumnezeu ajută până şi păsărelele. Dar să ştii că de fapt e îngrijorat. Da, însă păsărelele au aripi, pe câtă vreme el n-are nici picioare. Şi nu vrea nimic de la nimeni, chiar de-ar crăpa. Spune doar

că mâine o să ia de la doctor banii pe casă.

— Şi când i-o termina şi pe ăia? întrebă Columba fără să-l privească.

— Zice că Dumnezeu ori îi vindecă ori îl răpune. Eu cred c-o 3 ă moară…

— Preotul n-a mai venit?

— N-a mai venit nimeni. Îţi spun numai matale fiindcă e secret: alaltăieri a venit moş Arras. A intrat pe uşa din dos şi stăpânu-meu a fost tare bucuros de vizita asta. Nu ştiu ce-au vorbit, fiindcă pe mine m-au trimis pe-afară. Şi chiar dacă aş şti nu ţi-aş spune pentru că nu sunt din ăia care trag cu urechea. Eu văd ce se întâmplă şi tac. Să n-aud de palavragii sau de şmecheri, cum mai sunt unii pe-aici, înţelegi? şi dădu din cap spre cerşetor care stătea pe treptele din faţa casei lui şi săruta din când în când medalioanele. Până şi ăsta vine pe uşa din dos, stă în prag până când nenea Jorgi îl vede şi-l cheamă înăuntru; se preface că n-aude, merge tiptil, intră, se aşază şi oftează. „De ce oftezi, lovi-te-ar damblaua, îl întreb eu, că doar eşti mai bogat decât noi. Pleacă de-aici!” Nenea Jorgi nu mă lasă să-i vorbesc aşa şi se uită la el ca la o nestemată. Frumoasă nestemată, n-am ce zice! După ce pleacă, mătur locul pe care a stat el. Ei, dar ştii ce s-a întâmplat? Alaltăieri Dionisi Oro gemea şi ofta tot timpul; stăpânu-meu I-a luat la întrebări şi într-un târziu el a spus că perceptorul vrea să-i scoată cocioaba la mezat pentru că nu şi-a plătit impozitele: nouăzeci de centime şi cu celelalte taxe înseamnă exact o liră şi nouă reali. Da, exact atâta. Ei şi ce crezi matale că face prostul de stăpânămeu? Inehipuieşte-ţi? M-a pus să-i dau de la noi banii ăştia. „Păi, da, am strigat eu atunci, aşa zboară banii din casă! Dar pe noi cine ne ajută mai târziu? Cucu?” Dar stăpânu-meu mi-a zis: „Vezi-ţi de treaba ta, Preţu!” Dar eu l-am dat pe Dionisi pe uşă afară ţipând: „Să nu te prind că iei banii ăştia, hoţule!” El a şters-o repede speriat.

Dar Columba nu-i mai dădea atenţie. Se uita spre capătul uliţei.

— Vine moş Remundu, zise Preţu, luând-o repede din loc strângând banul în palmă.

În timp ce făptura lui sprintenă dispărea în susul uliţei, înspre partea luminoasă a orizontului, la capătul cenuşiu al drumului ce ieşea din sat creştea silueta întunecoasă a lui Remundu. Venea călare, aşezat între doi desagi plini; un miros de iarbă şi de lapte închegat rămânea în urma lui ca o dâră de abur.

n

Columba alergă să deschidă poarta şi bătrânul descălecă sprinten.

— Bunicule, femeile ziceau că Innassiti Arras a şi venit în sat, îi spuse ea în timp ce-l ajuta să desfacă desagii.

Dar bătrânul nu răspunse. În timp ce el ducea calul de dirlogi şi-i umplea ieslea cu iarba dintr-unul din desagi, Columba scoase din celălalt săculeţul cu caş proaspăt din care încă mai şiroia zerul şi urda strânsă într-un vas de lemn acoperit cu frunze de stânjenel. Veni şi Banna să-i dea bineţe bătrânului şi ca să-i spună ce mai trăncăniseră femeile pe seama întoarcerii lui Arras. Dar el, după ce-şi scoase sarica şi-o agăţă de unul din ţăruşii de la şopron, se aşează în faţa vetrei: vesta de postav negru, prinsă cu o copcă într-o parte şi strânsă pe corp, îi scotea în relief trupul puternic şi mlădios ea al unui bărbat cu mult mai tânăr. Clătină de două ori capul lui semeţ în semn de dispreţ.

— S-a întors fricosul ăla? Să-i fie de bine; o să avem în sat un trântor în plus.

Columba punea pe o măsuţă, în faţa lui, pâine, brânză şi o farfurie cu salată; ardea de nerăbdare să-i înşire bătrânului tot ce aflase, dar nu voia să vorbească de

faţă cu Banna, fiind sigură că ar fi ajuns la ceartă. Tăcu chiar şi atunci când soră-sa povesti noutăţile din sat: că doctorul o speriase pe servitoarea lui şi că Giuseppa Fiore râsese de lucrurile Columbei, care ar fi, după părerea ei, nepotrivite pentru o fată care se mărita cu un văduv.

Bătrânul ronţăia pâinea tare cu dinţii lui sănătoşi şi răspundea cu sarcasm şi cu dispreţul omului care e deasupra fleacurilor de rând.

— Giuseppa Fiore e ca un melc: îmbăloşează locul pe unde trece. Hm, doctorul? Acuşi-acuşi o s-o legăm cu frânghii şi o s-o priponim pe gloaba asta bătrână şi smintită!

Numai atunci când se vorbi de Zuampredu Cannas trăsăturile chipului său aspru se mai îndulciră, iar vocea îi deveni gravă.

— Asta e un om cumsecade, fata mea. Nu degeaba îl laudă lumea. Şi ce dacă e văduv? O să te respecte de două ori pe-atât, pentru că o să-şi zică în sinea lui: „Dacă o să mă port rău cu ea o să spună că bine a făcut prima mea nevastă că a murit!”…

— Unde mai pui că n-are nici copii, adăugă Banna, ridicându-se să plece, aşa că e ca un flăcău. De-aia îl pizmuieşte lumea!

Rămaşi singuri, bătrânul şi fata statură câteva clipe tăcuţi. În curte se auzea calul ronţăind otava proaspătă şi bătând din când în când eu copita în caldarâm; numai zgomotele acelea rupeau liniştea deplină a serii. Nu bătea vântul, dar lumea nu ieşea pe uliţă fiindcă nopţile erau încă răcoroase.

Bătrânul se aplecă şi luă iute cu degetele un tăciune aprins, vârându-l în pipa lui înnegrită; apoi strânse muştiucul cu dinţii, uitându-se dacă arde tutunul şi zise:

— Doctorul a fost un smintit de când îl ştiu; dacă ar face altcineva ce face el, i-ar sări ţandăra şi ar urla ca un

câine…

Dar Columba era cu mintea în altă parte: aşezată pe vine în faţa bătrânului, aţâţa focul şi fără să ridice ochii murmură:

— Bunicule, trebuie să-ţi spun ceva… Cică sora comisarului i-ar fi spus Martinei că Jorgeddu e bolnav de inimă rea, fiindcă l-am defăimat eu.

Faţa bătrânului păru inundată de lumina roşcată ce venea de ia pipa aprinsă; mâna dreaptă, neagră, cu venele încolăcite ca nişte rădăcini, strânse genunchiul cum strânge ghiara vulturului un colţ de s-tâncă.

— De asta nu eşti tu în apele tale?

— Da, de asta, bunicule.

— Şi ce-ţi pasă ţie de ce zice lumea?

— Cum să nu-mi pese Numai celor duşi de pe lumea asta nu le pasă de ce spun cei vii!

— Ţie trebuie să-ţi fie limpede în cap că sora comisarului stă chiar la Giuseppa Fiore.

— Şi eu m-am gândit la asta. Ar trebui retezată limba şerpilor.

— Şi ce-ai vrea să fac? Dacă aş fi tânăr aş zice: „O să mă duc şi o să tai limba calului Giuseppei, ca s-o pedepsesc pentru uneltirile ei”. Dar am îmbătrânit, măi fetiţo, am îmbătrânit, iar lumea scorneşte şi-aşa destule pe seama mea!

— Aşa e, bunicule, aşa e. Toţi ne vorbesc de rău: toţi ar vrea să ne calce în picioare fiindcă acum suntem singuri… Matale eşti bătrân, iar noi suntem femei. Ignassiu, bărbatul Bannei, e ca şi cum n-ar fi. El nu se gândeşte decât la caprele şi la vacile lui. Plecă capul şi zise din nou aproape gemând: Nimeni nu ne mai respectă… toată lumea ne vorbeşte de rău… toţi ar fi bucuroşi să ne vadă morţi… Da, da, aşa e, iar eu o să mor curând, simt eu aici în inimă. Să ştii…

— Columba! Cum poţi să vorbeşti aşa?

— O să mor de supărare, bunicule, fiindcă nu mai pot. Ţi-o spun matale, nu altcuiva. Am obosit. Şi se lăsă jos, tristă şi cu adevărat obosită, atât de obosită încât nu se mai putea ţine pe picioare. Ochii mici şi verzi ai bătrânului se înnegurară.

— Columba! Aşa vorbeşte o mireasă? Aşa vorbeşte o fată care are în casă veşmintele de nuntă? Şi de ce, mă rog? Fiindcă aşa clevetesc nişte leliţe. Apăi, spune-mi ce-ai vrea tu măi fată ca să fii mulţumită?

— Aş vrea…

Ar fi vrut să strige „cele care s-au întâmplat să ihi se fi întâmplat”. Dar nu îndrăzni.

— Aş vrea să fiu deja măritată şi să fiu departe de aici. Aşa am fi cu toţii împăcaţi.

— Da’ tu de ce nu eşti împăcată? Ce-ţi lipseşte, omul lui Dumnezeu?

— Nimic, bunicule, nimic. Numai că toţi ne vor răul; până şi Banna îmi vrea răul; ştiu bine că noi amândouă nu suntem surori decât cu numele; dar de fapt suntem ca nişte vecine care au ceva de împărţit şi sunt gata oricând de ceartă. Până şi Dionisi Oro, puturosul ăla de cerşetor, care ar muri de foame şi de sete dacă n-am fi noi, până şi el ne vorbeşte de rău. Şi totuşi eu cred… că tocmai el a furat banii…

Bătrânul izbi cât putu cu bastonul în podea:

— Mi-ai mai spus treaba asta de o mie de ori, măi fată! Ce-mi pasă mie dacă a fost el sau altul? Jandarmul a scotocit în casa lui Dionisi Oro la fel ca în casele celorlalţi… dar n-a găsit nimic şi atunci a lăsat-o baltă! La fel o să fac şi eu; n-o să mă mai intereseze, Ascultă, hai să cădem la o învoială: să nu mai vorbim deloc despre treaba asta. Şi dacă lumea o să clevetească, n-are decât, fiindcă o va face clin pizmă. Ai băgat de seamă că atunci când bate

vântul ridică numai gunoaiele şi praful şi le aruncă în vârtej, pe câtă vreme pietrele rămân neclintite? Aşa e şi cu lumea; numai soiul rău clămpăneşte şi se mişcă fără rost. Dar dacă tu ţi-ai pus în cap să schimbi lumea, o să încărunţeşti înainte ele vreme.

Ascultă-mă pe mine; tu să-ţi vezi de treaba ta şi doar să-ţi cercetezi sufletul; iar de s-o întâmpla să nu-ţi dea dreptate conştiinţa ta, mergi înainte şi gândeşte-te: dacă lumea mă vorbeşte de rău e semn că mă crede fericită!

Scuipă drept în cenuşă, puse picior peste picior şi-şi încrucişă braţele într-o poziţie solemnă şi trufaşă: părea un bătrân erou care în viaţa sa făcuse numai fapte măreţe şi dispreţuise părerea celor din jur.

Totuşi mâna dreaptă continua să-i tremure.

Columba murmură:

— Dar conştiinţa mea nu e liniştită, bunicule! Mie mi-e tare teamă că ne-am înşelat! Şi azi am mai căutat... Şi dacă totuşi banii or fi în casă? Dacă i-am găsi, bunicule? Atunci el n-ar mai spune că l-am defăimat şi că noi l-am îmbolnăvit...

Bătrânul nu răspunse, iar ea îşi ridică chipul tras spre el. Pentru o clipă ochii lor se întâlniră că ai unor duşmani gata să se lovească.

— Columba, zise el strângând din dinţi, tu ţi-ai pierdut minţile. Să fie clar, o dată pentru totdeauna. Eu n-am defăimat pe nimeni, iar dacă tu mai spui vorba asta altă dată, îţi zdrobesc ţeasta cu bastonul. Nu vreau să ne certăm, aşa că ascultă-mă! în prima clipă, atunci, după întâmplarea aceea, poate că la mânie am pronunţat numele nefericitului ăla; dar după aceea... Maică Precistă... a mai zis cineva ceva? M-am dus eu să-l denunţ? L-am vorbit de rău la cineva? Dacă lumea crede despre el că e în stare de orice, ce vină am eu?

— Maţele ţi-ai bătut joc de el, bunicule, iar soră-mea

Banna, care are o limbă ca de viperă, l-a încondeiat la vecine cum i-a venit la gură şi uite aşa, puţin câte puţin, voi amândoi i-aţi făcut faima asta proastă.

Bătrânul ridică bastonul.

— Uoveşte-mă, hai, sfărâmă-mi capul! – zise ea cuprinsă tot mai mult de furie. Dar mai întâi trebuie să vorbesc. El e nevinovat, iar noi l-am împroşcat cu noroi… da, da, noi, fiindcă şi eu l-am vorbit de rău… iar lumea ştie asta şi acum a început să-i dea lui dreptate. O să vină vremea când toată lumea o să strige împotriva noastră şi o să spună că noi l-am omorât, da, o să spună că l-am momit în casa noastră ca într-o cursă, apoi l-am izbit mişeleşte fiindcă îl uram…

Bătrânul reveni la calmul lui ameninţător.

— Tu l-ai momit, nu eu! Tu i-ai deschis noaptea uşa, pe furiş; tu l-ai ţinut la tine ca o dezmăţată. De ce-ai făcut una ca asta? Trebuia să-ţi fi spart capul atunci, nu acum; dar eu m-am purtat ca un laş şi te-am lăsat să faci ce-ţi trece ţie prin cap. Şi asta fiindcă erai orfană şi maică-ta, Dumnezeu s-o ierte, că e moartă, mi-a zis să am grijă de tine! Dar o femeie care în timpul zilei face pe sfânta, iar noaptea îi deschide uşa ibovnicului, nu e o femeie cu care să te porţi frumos! Să-l ia dracu’ pe ăl care mai crede în ea. Una ca asta e năpasta familiei; iar tu ai fost năpasta familiei mele!

O lovi cu bastonul de două ori în cap, iar ea începu să tremure atât de tare că nu a mai fost în stare să lege două vorbe.

— Acuma taci, ai? Ce, eu l-am adus aici în casă? Mai spune odată vorba aia smintită! Iar dacă nu mai ai ţinere de minte, cu atât mai rău pentru tine; eu n-am dat în mintea copiilor. Zdrenţărosul ăla al tău cu ciorapii era cel care ne ura şi care voia să-şi bată joc de noi; şi n-a fost el cel cafe te-a părăsit? Dacă tu nu l-ai fi primit în casă şi nu i-ai fi arătat că eşti o femeie de nimic, poate că te-ar fi

respectai. Femeia trebuie să fie femeie, cu atât mai mult cu cât are un nume ca al tău. Dar tu ai uitat de unde te tragi, aşa se pare; nu-ţi mai aduceai aminte că erai nepoata lui Remundu Corbu şi fata lui Battista Corbu. Tu nu semeni cu maică-ta care, pentru ca familia să nu se risipească, a vrut să se mărite cu vărul ei, cu băiatul fratelui meu: tu ai pus ochii pe băiatul unui păzitor amărât de capre, pe un studenţaş fără casă şi fără cap, un destrăbălat care nu era nici de rangul tău, nici de neamul tău. Bine îţi mai stă acum, după cele întâmplate, n-am ce zice! Nu mai smiorcăi atâta, mai bine ţi-ai fi tăiat limba… Da, va să zică noi l-am ucis? continuă el fără s-o ia în seamă pe Columba, care bâiguia ceva. Ea nu, el singur şi-a făcut-o, cu năravurile lui proaste! Cât despre restul, să nu-ţi fie teamă, fetiţo, n-o să piară el cu una cu două; se preface, şi cine ştie dacă nu se gândeşte să ne dea vreo lovitură! Stă închis în bârlogul lui, cum stă un gând răzbunător în mintea, unui ticălos: o să iasă afară când ţi-o f lumea mai dragă şi atunci o să fie un adevărat prăpăd. Şi acum, gata, hai să nu mai vorbim de el. În ceea ce mă priveşte, e ultima dată când mai vorbesc de el. Un singur lucru aş vrea să te întreb: vrei să te măriţi cu el? Fă cum pofteşti. Ţi-am spus eu vreodată nu? Asta e necazul meu: că am fost prea moale cu tine, eu, Remundu Corbu! Nici măcar eu nu m-am purtat ca un bărbat în toată firea cu tine: am fost ca o praştie în mâinile unui copil care o suceşte şi o răsuceşte până când o rupe. Bine-mi mai stă, n-am ce zice! Dar despre Zuampredu Cannas ţi-am zis eu ceva? Când te-a cerut prima dată tu l-ai refuzat: dar a doua oară ai zis da. Iar acum, te căieşti, nu? Şi azi poţi să-ţi iei cuvântul înapoi: nu eşti obligată să asculţi de nimeni. Odată – continuă el înduioşat de purtarea resemnată şi îndurerată a Columbei, care-şi aplecase din nou capul, ghemuindu-se la colţul vetrei – odată treceam prin păduricea Dorgotori; asta era pe vremea când aveam picioarele sprintene ca ale cerbilor. Şi deodată văd un

bărbat care tăia nişte nuiele pentru mături. Am trecut mai departe dar el m-a strigat. „Noroc prietene, noroc!” Era băiatul lui Saduru Chessa din Tibi, cu care am copilărit. Dar cine crezi că ar mai fi putut să-l recunoască, aşa cum arăta acolo? Iar Saduru Chessa, măi nepoată, era un om bogat, avea treizeci de vaci cu lapte. Fiu-său învăţase ca să se facă doctor, dar s-a luat după vorbele unuia şi altuia, a întrerupt şcoala, s-a apucat de negustorie, a avut tot felul de îndeletniciri, a păpat moştenirea de la taică-su, ajungând în sapă de lemn şi la urmă s-a făcut măturător! Aşa că de-aia îţi spun eu, fetiţo, fă cum te duce pe tine capul şi nu lua în seamă sfaturile nimănui!

Columba nu răspunse: intrase din nou în singurătatea ei tăcută, dar parcă vorbele bătrânului o liniştiseră; chipul şi ochii îşi reluaseră expresia lor obişnuită.

— Hai, du-te la culcare, spuse el din nou, aplecându-se să ia un alt tăciune aprins, fiindcă pipa i se stinsese. Dormi vreo şapte ceasuri şi o să vezi că n-o să-ţi mai umble bărzăunii prin cap. De Florii o să vină Zuampredu ca să facă strigările de nuntă; apoi o să vină şi ziua nunţii şi o să vă duceţi de aici. O să mergi la stâna lui, o să-i numeri vacile, o să ai în seama ta banii ca să plăteşti slugile. O să ai destule griji pe cap; atunci bărzăunii n-au decât să-ţi umble pe sub nas că nici măcar n-o să te mai osteneşti să-i alungi.

Columba se ridică, supusă ca un copil, îşi aprinse opaiţul ei de alamă, rotund ea o portocală; închise uşa dinspre uliţă, înţepenind-o cu un drug de fier.

— Columba, o strigă bătrânul, în timp ce ea se îndepărta spre odaia ei. I-ai dat banii Martinei Appeddu?

— N-a vrut să ia nimic.

— Să-i trimiţi mâine ce i se cuvine şi să n-o mai cauţi niciodată.

— Căuta-o-ar focul s-o caute! blestemă Columba îndepărtându-se şi faţa îi intră din nou în umbră.

Rămas singur bătrânul căzu pe gânduri în timp ce-şi freca genunchiul cu degetele crispate.

„Remundu Co! îşi zise mintos în sinea lui, ai îmbătrânit şi tot prost ai rămas! Nu trebuie s-o laşi singură pe fata asta; ai lăsat-o destul de capul ei! Orice adiere de vânt i se pare că e un glas şi tremură ca o frunză. Parcă un duh rău i-ar conduce paşii!”

Nu credea în vrăjitorii, dar de la o vreme încoace ori de câte ori stătea în casă era cuprins de un fel de apăsare, de parcă cineva ar fi îngropat în firida sobei un „mag” – o statuetă din acelea din lemn de stejar cu ţinte bătute în ea, cum făcea Martina Appeddu – care-l fac să se topească de-a-n picioarelea pe nenorocitul în a cărui casă a fost pusă.

Columba tot nu se simţea în apele ei şi chiar şi Banna era îngrijorată: bătrânul îşi amintea de vremurile triste când se îmbolnăvise fiică-sa şi când acu zicea că o să scape acu se temea că o să moară. Dar nici chiar pe vremea aceea nu fusese atât de neliniştit ca acum când se gândea la Columba. Fata parcă era înconjurată de un nor otrăvit; pe unde trecea ea rămânea în urmă o undă de tristeţe. Bătrânul nu putea să-şi explice cauza, dar îşi aduse aminte că Giuseppa Fiore, care aflase despre dragostea dintre Columba şi studenţaş, le spusese bătrânilor care şedeau la răspântie „Remundu Corbu are păcate de ispăşit”.

— Păcate, păcate, zise el cu voce tare, scuturându-se

Ca Un cai care nu mai poate suporta nici hamui, nici şaua. Eu n-am păcate de ispăşit: ştiu eu bine de ce am făcut, ce-am făcut I Câte nu mi-au făcut şi mie alţii! Trebuia să-i las să mă omoare? Dacă Dumnezeu m-a adus pe lumea asta, m-a adus ca să trăiesc, iar dacă mi-a dat picioare, mi le-a dat ca să merg, iar mâinile ca să dau Iaoparte piedicile din cale.

I se stinsese din nou pipa şi el tot trăgea din ea, deşi gura îi era ca fierea. Scuipă mânios, apoi se ridică şi se duse să se uite la calul care dormita ronţăind finul cu dinţii

lui stricaţi. Era o biată gloabă plină de cicatrici, cu urechile retezate care fuseseră de mai multe ori înţepat sau crestat cu cuţitul de vrăjmaşii bătrânului său stăpân; tocmai de aceea îl iubea atât. Umplând ieslea cu fân şi simţind pe obraji aburul cald care ieşea din nările calului, se simţi copleşit de un fel de duioşie.

— Am îmbătrânit amândoi. dar avem pielea tăbăcită, 11 spuse bătându-l cu mâna pe grumaz. Dar dacă va fi nevoie o să pornim din nou la trap…

Intră în casă, încuie uşa şi se culcă pe rogojină. Când era neliniştit niciodată nu se dezbrăca; mai bine dormea pe rogojină decât pe pat, păstrându-şi în felul acesta obiceiul de a fi pregătit pentru orice fel de împrejurare. De data asta, însă, nimic nu-l ameninţa: toţi ai lui erau sănătoşi, iar treburile mergeau bine. Columba trebuia să se mărite cu un om bogat; dar cu toate astea el continua să aibă acel sentiment de nelinişte pe care-l dă apropierea unui pericol.

Adormi gândindu-se la Innassiu Arras şi până şi la somn se străduia să zâmbească dispreţuitor şi să spună cuvântul „netrebnic”. Dar chiar şi amintirea vechiului său duşman, care era de-acum neputincios, îi trezea în seara aceea un sentiment neplăcut. Ca aproape toţi bătrânii, el dormea puţin şi rău. După câteva ore de somn zbuciumat, se trezi. Focul se stinsese: vântul de miazănoapte sufla zgâlţâind poarta de la uliţă. Simţi că îl ia cu frig: întinse mâna ca să ia o desagă de lână pe care o folosea şi ca învelitoare, dar mişcarea asta a fost de ajuns ca să-i alunge de tot somnul. Sentimentul de apăsare care stăruise asupra lui atunci când dormea îl copleşi din nou.

„Columba…”

Da, Columba devenise obsesia lui; nimic altceva nu mai avea importanţă. Trecutul era trecut, iar viitorul nu exista pentru el. Dacă s-ar mărita Columba şi ar pleca de aici, lui nu i-ar mai rămâne decât să moţăie toată ziua şi să-şi mestece gândurile aşa cum gloaba lui de cal mesteca

paiele…

Dar o să mai vină vreodată şi ziua nunţii Columbei şi a plecării ei din casă?

Gândul ăsta îl înnebunea pe bătrân. Columba era încă dominată de povestea ei cu studentul; şi năpasta asta se răsfrângea asupra întregii familii… E ca o bubă fără leac, care la început a fost doar o mică zgârietură, făcută de spinul unui trandafir, pentru ca trepiăttreptat să se întindă şi să nu mai poată fi tămăduită, nici dacă s-ar folosi piatra iadului…

Bătrânul se frământa pe rogojina lui, începând să vorbească de unul singur.

„Ştii ce vreau să-ţi spun, moşulică? Buba trebuia vindecată de la bun început cu fierul înroşit. Când ţi-a spus Banna că soră-sa Columba îl primea noaptea pe feciorul prăpăditului ăla, trebuia să-i plesneşti pe amândoi cu biciul. Pe câtă vreme tu ai lăsat lucrurile în voia lor; studentul nu-ţi arăta niciun respect, iar lumea râdea de tine spunând: «Bine faci că îţi aduci în casă un băiat petrecăreţ: el o să-ţi zboare banii din pungă cum face vântul, toamna, cu frunzele copacilor!»

Iar Giuseppa Fiore spunea: «Remundu Corbu are păcate de ispăşit»…”

Dădu brusc! a o parte desaga şi holbă ochii. În jur era întuneric beznă, dar el încă mai vedea acolo în faţa vetrei chipul gălbejit şi batjocoritor al lui Jorgi Nieddu şi ochii lui strălucitori; se simţea din nou cuprins de sentimentul de dispreţ pe care i-l trezise odată prezenţa şi vorbele studentului… Ah, el era tot acolo, acolo în mijlocul lor. Tot el este cel mai puternic şi până la urmă o să-l dea afară din casă.

„Bunicule, răsuna vocea tristă a Columbei; aş vrea să fiu departe de aici… în felul ăsta am fi cu toţii împăcaţi”…

Ce să facă, s-o vadă din nou liniştită? De fapt

bătrânului nu-i păsa de fac de propriul lui zbucium fiindcă avusese o viaţă destul de frământată… dar nu putea să mai îndure veşnica tristeţe a Columbei. Ce putea să facă?

Să continue să-l caute pe hoţ? Să răscolească din nou toate căsuţele vecinilor? Cu ce folos? Ca să-şi facă, fără niciun rost, noi duşmani? Banii au dispărut, asta e sigur: că i-o fi luat Giorgio, că i-o fi luat cerşetorul sau vreun alt vecin, dacă i-ar găsi, asta n-ar schimba cu nimic lucrurile. Nu aici este răul, el are rădăcini mai adânci, merge mai adânc, mult mai adânc şi nu poate fi smuls uşor. Chiar dacă bătrânul s-ar duce la biserică, ar îngenunchia în mijlocul oamenilor şi ar striga: „Oameni buni, Jorgi Nieddu e nevinovat. L-am învinuit fără să fiu sigur că el e făptaşul”, ei bine, chiar dacă ar face aşa, cui i-ar mai fi de folos? Doar celor din jur care ar începe să râdă. Pe câtă vreme ura ar rămâne aceeaşi între bătrân şi băiat; asta ar menţine vrajba în familie la fel ca în trecut şi Columba ar continua să sufere. Mai bine să lase lucrurile aşa cum sunt, iar timpul o să vindece totul! Columba o să se ducă după bărbatul ei cel bogat şi o să înceapă o viaţă nouă; bătrânul o să meargă clin când în când pe la ea ca s-o vadă, o să le dea copiilor ei bastonul ca să se joace, o să-i înveţe să călărească, o să-i pună pe servitori să pregătească din brânză proaspătă miei, păsările şi alte figurine pe care să le dăruiască nepoţilor. Şi uite aşa o să se termine toate necazurile.

Încercă să adoarmă din nou dar nici măcar nu mai putea să închidă ochii. Pleoapele îi tremurau şi simţea că şira spinării i se frânge de oboseală.

Bătrânul auzi cântatul unui cocoş şi dintr-odată uită de grijile prezentului, lăsându-se copleşit de amintirile din trecut. Îl cuprinse un fel de linişte şi de uitare ca şi cum s-ar fi lăsat în voia apelor unui fluviu, alunecând la întâmplare într-o barcă uşoară. De fiecare dată când auzea cântatul vreunui cocoş îi răsuna în urechi urletul care

răscolise liniştea pădurii atunci când nevasta lui fusese atacată: Nevasta lui!

Adeseori noaptea, când se trezea, i se părea că lângă el, în pat, era soţia lui uscată şi fierbinte, aprigă şi vânjoasă. Doamne, ce femele mai fusese Nu auzise de la ea nici plâns, nici rugăminţi, nici văicăreli. În vremurile de restrişte fusese ca o vergea de oţel, care nu se îndoaie; şi tocmai când veniseră vremurile bune s-a frânt pe neaşteptate.

În spatele ei, care mergea la fel ca Banna, izbind pământul cu picioarele şi ţinându-şi mâinile vârâte în buzunarele fustei, se înşira o lungă procesiune… Prieteni şi duşmani, judecători şi victime: în zare apărea o pădure, se auzea tropotul unui cal, o împuşcătură, un ţipăt; apoi totul se schimba şi apărea o scenă funebră; o femeie cu părul despletit urla cerând răzbunare;

Ghiseppa Fiore, ghemuită lângă soba ei, scotea din când în când câte un urlet plin de ură, ca ţipătul unei cucuvele: Innassiu Arras sărea din piatră în piatră cu traista în spate. Apoi apărea o biserică de ţară, cu altarul plin de flori roşii, iar un Crist era aşezat pe un covor galben, ca o fâşie însorită. Episcopul de Nuoro, frumos ca sfântul Ioan, binecuvânta cu două degete lipite, în timp ce bărbaţi şi femei se perindau dinaintea crucifixului; îngenunchiau, îşi jurau că vor lăsa deoparte ura şi orice gând de răzbunare, sărutau picioarele însângerate ale Domnului, apoi ieşeau în rariştea înverzită, dansau şi mâncau, privind cu neîncredere pe cei cu care juraseră să se împace!

Bătrânul era dus de valul amintirilor; şi, la fel ca apa râului în lumina asfinţitului, amintirile lui aveau reflexe albăstrui şi roşietice, luciri lăptoase şi umbre întunecate… El era convins că nu făcuse nimănui niciun rău. Doar se apărase aşa cum trebuie să facă orice bărbat dacă e într-adevăr bărbat.

La un moment dat surâse, acolo sub desagă, în timp ce în curte, calul, care se trezise şi el după un somn scurt, ronţăia din nou iarbă şi un zvon abia ghicit vibra în vântul care începuse să se mai liniştească.

Probabil că amintirea era plăcută. Bătrânul vedea tot o biserică, dar nu aceea unde a avut loc împăcarea. Un Crist negru privea din amvon şi parcă grăia şi el. „Aici, chiar aici în biserică e cineva care se gândeşte să-şi ucidă fratele, la fel ca Iuda…” Iar Innassiu Arras plângea. Era amintirea cea mai comică care-i trecuse prin minte lui Remundu…

„Totuşi, Dumnezeu îmi e martor că după întâmplarea aceea nu i-am mai vrut răul. E ca şi când i-ai vrea răul zdrenţărosului ăia de Dionisi Oro”… Totuşi… amintirea cerşetorului îl scoase din starea de somnolenţă la care căzuse din nou. Ceva neplăcut, ca o lovitură neaşteptată, îl scuturâ. Barca ajunsese la celălalt mal; trebuia să coboare, să se întoarcă la prezent, la realitate. Vocea Columbei încă mai răsuna tristă şi rece.

„B să gândesc, bunicule… că ar putea fi chiar Dionisi Oro… De ce să nu mai căutăm încă o dată?…”

Bătrânii se ridică în capul oaselor şi-şi frecă obrazul. „Blestemate să fie toate păcatele de pe lumea asta! Dacă am s-o văd pe Martina Appeddu, am să-i dau una peste bot, de-o să-i mut fălcile şi o să-i spun: Ce te-ai apucat s-o chinuieşti pe biata fată? Lua-te-ar dracu’ de cotoroanţă afurisită!”

Cocoşul cântă din nou şi el se ridică, deschise uşa, se duse să se uite la cal, în curtea liniştită, acolo, sub stelele verzui care licăreau de parcă ar fi fost scuturate de vânt.

III

Poate pentru că nu reuşise să-şi facă rost de un fluier, Preţu se mulţumise cu nişte tilinci mici făcute de el din paie mai groase de ovăz, Aşezat pe margimea dâmbului, deasupra căruia era poarta lui Jorgi, el îngâna melodia

unui dans sard sau a unui cosos1 al sfântului Francisc. Zumzetul pe care-l făcea leonedda2 lui părea un bâzâit de bondar. Era în toiul amiezii. Nori albi, uriaşi treceau prin dreptul soarelui şi întreaga privelişte a văii de un verde-eenuşâu, străjuită de linia vineţie a podişului părea toropită: din când în când soarele ieşea de sub nori luminând totul; atunci iarba

1 Cântec religios.

2 Trişcă, tilincă.

şi tufişurile scânteiau şi întreg peisajul, trezit pe neaşteptate, părea că se clatină în bătaia vântului.

Şi Jorgi dormita, dar din când în când se trezea şi zumzăitul tilincii îi aducea în minte versete din cărţulia lui.

„Nădejdile deşarte şi născocirile sunt pentru cel prost, iar închipuirile îi poartă în slăvi pe nesocotiţi".

„Precum cel ce îmbrăţişează o umbră şi aleargă să prindă vântul este acela ce caută izbăvire în închipuiri deşarte".

Şi totuşi el se încăpăţâna să nădăjduiască, iar sfârşeala care din zi în zi îl cuprindea tot mai mult, ca o bulboană moale şi caldă, îi trezea adesea năluciri bolnăvicioase. Uneori ajungea să-i placă încremenirea lui.

„Ce obositor trebuie să fie să te ridici şi să mergi. Şi la urma urmelor ce rost ar avea? Viaţa este înăuntrul mişcării universului, iar pietrele şi plantele există chiar fără să se mişte".

Propria lui ameţeală şi zvâcnirile sângelui său vlăguit i se părea că sunt provocate chiar de mişcarea de rotaţie a Pământului; ba i se năzărea că mişcarea continuă a tuturor lucrurilor îl târa şi pe el prin spaţiu şi că orele şi zilele ar alerga în urma lui.

„Ziua s-a scurs pentru mine la fel ca şi pentru fericiţii acestui pământ, se gândea el la lăsarea serii, dar măcar eu n-am făcut rău nimănui..."

Noaptea, însă, când se trezea singur în întuneric, era cuprins de spaima celor îngropaţi de vii: tremura din toate mădularele, cuprins de disperare, şi o sudoare rece îi năclăia părul; în câteva rânduri nu l-a luat somnul decât spre ziuă şi atunci singura lui nădejde era că o să moară în curând.

Vocea întărâtată a servitorului îl scoase din starea lui de somnolenţă.

— Ţi-am spus să mă laşi în pace! Acum dacă ai găsit drumul nu te mai saturi să te plimbi în colo şi încoace.

Dar glasul monoton al cerşetorului răsuna în liniştea din jur: parcă vorbele lui rare, desprinse din gură, ar fi căzut în iarbă, în timp ce glăsciorul sonor al lui Preţu s-ar fi înălţat pierzându-se în aerul proaspăt.

— În nomen de su Babbu, de su Izu, de a Ispăridu Santu, faghide să caridade a custu poberu ezzu istorpiadu…1.

— Dacă nu te cari de-aici o să-ţi dau una de-o să te rostogoleşti ca un bolovan.

— Sfântul Ilie şi sfânta Ana să te aibă în pază! unde e stăpânul tău?

— Unde ai vrea să fie? Aleargă călare pe păşunile lui. Hai, du-te, vedea-te-aş înfipt într-o ţeapă!

Dar omul se uita fix cu ochii săi rotunzi şi limpezi, ca două alune necoapte, spre uşiţa lui Jorgi, înaintând aplecat sub povara boccelei lui pline.

— Dionisi, hai intră, îi strigă bolnavul; şi cerşetorul intră, urmat de Preţu care se ridică în vârful picioarelor ea să vadă ce era în boccea. Dă-i ceva Preţu!

— Ce să-i dau? Ce ne prisoseşte? Nu vedeţi că are bocceaua plină cu pâine, cu urdă şi cu brânză sărată? Dă-mi-o încoace, nene Dioni, adăugă el strâmbând din nas scârbit. O să facem pască. Dumneata eşti mai bogat decât noi şi tot mai vii să ceri.

— Potoleşte-te odată, Preţu: strigă Jorgi, scos din sărite, fără să-l slăbească din ochi nicio clipă pe cerşetor care privea în jur şi ofta.

1 În numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh. milostiviţi-vă de acest biet schilod…

— Cât e ziulica de mare stă pe capul nostru, bombăni Preţu, ridicând capacul lăzii de unde rupse o jumătate de lipie rotundă şi galbenă ca o lună.

De fiecare dată când Dionisi Oro venea pe-acolo, bolnavul avea impresia că de capul lui sau pus de cineva (dar oare de cine? de Columba sau de bătrân?), cerşetorul intra în camera asta ca să-l pândească; era cuprins de un fel de curiozitate şi de scârbă, dar aştepta ca cerşetorul să-i spună ceva nemaipomenit.

Dar el vorbea puţin şi dezlânat.

— Ei, Dionisi, ce mai e nou în lume? Te-ai dus să asculţi predicile la biserică?

— He, he, he, sufleţelule, he, he!… Pe timpuri, când lumea nu era aşa de rea, pustnicii mâncau carne de câine…

— Iar acum, că e ticăloasă, mănâncă carne de viţel şi bine face! strigă Preţu, dându-i în silă bucata de lipie.

— Te întreb: Ai fost să te spovedeşti? Că doar suntem în postul mare, strigă Jorgi.

— Ai fost să te spovedeşti? îi ţipă Preţu la ureche.

Omul tresări supărat.

— Ho, nu striga aşa, că nu sunt chiar atât de surd! Da, am fost la biserică. Ce slujbe frumoase! Parcă ar fi sfântul Francisc. Şi se închină, sărutând medalioanele lui.

— Cine?

— Cine? urlă Preţu.

— Dar mai pleacă odată şi lasă-mi urechile în pace… Ziceam de preotul Defraja, bătu-l-ar norocul să-l bată!

— Asta aşa e! acceptă Preţu. Predică de parcă ar fi

un sfântuleţ. Nu are voce răsunătoare dar face pe toată lumea să plângă. Aşa mi-a spus mama.

— Acum e timpul să te gimleşii ia păcate şi să te îndrepţi. Spune-i tu Preţu!

— A sosit vremea să te spovedeşti şi să-ţi spui păcatele, traduse Preţu, la urechea lui Dionisi.

— Cu toţii suntem nişte păcătoşi, răspunse cerşetorul. Apoi nu mai spuse nimic, deşi băiatul îl stârnea cu tot felul de obrăznicii. Continuă însă să prh ea scă în jur şi până la urmă se îndreptă spre uşă, întorcându-şi din când în când ochii către tavanul coşcovit.

— Dacă nu mai vreţi nimic, apăi mă duc şi eu – zise Preţu, fiindcă mama ar vrea să se ducă la biserică şi trebuie să am grijă de ăla micu'.

— Bine, du-te; şi vezi să nu uiţi să cumperi o luminare!

— Nene Jo, zise băiatul cu o voce mânioasă, ştiţi bine că banii s-au terminat… Şi pâinea i-o daţi puturosului ăla…

Jorgi oftă plictisit, uitându-se afară prin uşa deschisă. Era o vreme frumoasă şi strălucirea povârnişurilor înverzite se reflecta şi pe pereţii cămăruţei lui.

— Acu trebuie să fie ora două; Pe la patru o să vină doctorul şi o să-i aduc aminte că trebuie să facem actul de vânzare al casei.

Preţu ridică şi apoi lăsă brusc să cadă capacul lăzii; în acelaşi timp cineva bătu cu putere în uşa de la intrare şi bolnavul tresări, fără să-şi dea seama care din cele două zgomote îl speriase.

— Cine-o fi? întrebă el cu ochii holbaţi, uitându-se în ochii de asemenea holbaţi ai băiatului. Doctorul în orice caz, nu.

Şi Preţu n-ar fi deschis, dacă o voce răguşită n-ar fi strigat:

— Poşta!

Un curent de aer proaspăt traversă camera şi poştaşul, mai bine zis unul din chirigiii care făceau drumul dintre Nuoro şi Oronou, cu diligenţa, intră ţinând în mâini un pachet şi un registru. Era un bărbat înalt şi uscăţiv, îmbrăcat cu o tunică veche de cantonier, ale cărei galoane erau acum parcă ruginite. Chiar şi pielea obrazului, lipită aproape direct pe oase, părea roasă de rugină, tăbăcită de soare şi de vânt; dar sub sprâncenele roşcate, ieşite în afară ca nişte tufişuri crescute pe marginea unor prăpăstii, se iveau nişte ochi albaştri cu străluciri metalice; el aduse în cameră ceva din acrul slobod al întinderilor pe care le străbătea zilnic.

— Un pachet! De la Nuoro! Semnează aici! strigă el cu vocea răguşită. Ei, cum ne mai lăudăm, Jorgi?

Lăsă pachetul să cadă – era o lătliţă legată cu o sfoară şi cu sigiliile roşii desprinse deja de pe scânduri – iar măsuţa se clătină sub neaşteptata povară.

Bolnavul tăcea, privind la om şi la lădiţă cu nişte ochi aproape sălbatici; numai gândul că nevasta unchiului Conzu îi trimitea de fiecare Paşte de la Nuoro cozonaci şi caş proaspăt îl oprea să refuze pachetul.

— Cum zici c-o mai duci? Hai, hotărăşte-te odată să te ridici din pat, pezevenghiule!

— Dac-aş putea, bolborosi Jorgi, întinzând mâna ca să ia tocul.

— Dacă vrei, poţi, cu voia lui Dumnezeu! Păi ştii că şi eu am avut un picior anchilozat în ianuarie ăsta, după sfântul Anton? Toţi spuneau: „A paralizat fiindcă stă tot timpul aşezat”. Dar într-o zi, pe când mă aflam la cantonul San Giovanni, unde e fratele meu, am zis: „Sau începe să se mişte, sau mă duc să mi-l taie; eu tot n-am nevoie de el, că doar hăţurile nu le ţin cu picioarele”. Ei şi ce crezi? Ăstuia, zise n*

el bătându-se peste pieior, i-a fost frică şi a început să se mişte, pungaşul. Şi acum mai face din când în când pe nebunul şi înţepeneşte, dar eu îi spun: „Hai, mişcă-te, ce Dumnezeu!” Semnează aici, aşa: o, ai mâinile albe, pezevenghiule! hai, scoală-te şi umblă că o să fie bine!

— L-aţi mai văzut pe unchiul Conzu? întrebă Jorgi, dându-i tocul înapoi.

— L-am văzut duminica trecută; a, bine că mi-ai spus! Trebuie să trec pe la nevastă-sa ca să-mi dea ceva pentru tine.

— Înseamnă că pachetul ăsta nu e de la el?

— S-ar putea să fie; cum îţi spuneam, el mă aşteaptă de duminică: poate că l-o fi pus până la urmă la poştă. Cu bine, fă-te sănătos şi la drum!

Băgând parcă de seamă ce gând îi trecuse bolnavului prin minte, omul plecă repede, trăgând după el uşa, pe care Preţu se grăbi s-o închidă.

Camera rămase din nou luminată doar prin uşa din spate, iar soarele se înălţa blând şi ocrotitor deasupra pragului, ca un prieten care te vizitează zilnic.

— Preţu! Taie sfoara!

Atâta timp cât în cameră fusese poştaşul, băiatul nu îndrăznise să deschidă gura de teamă ca Jorgi să nu se înfurie şi să refuze pachetul; dar inima îi bătea să-i spargă pieptul. De câtă vreme nu se mai întâmplase în odaia asta un eveniment atât de important!

Îşi scoase briceagul cu plăsele, briceagul lui negru şi argintiu, mândria lui, pe care i-l adusese Jorgi din oraş în vremurile bune şi începu să taie. Sfoara groasă, tare, vibra de parcă se împotrivea.

— Nene Jd, să-ţi spun drept, ştii ce tare îmi bate inima? Oare ce-o fi asta? Acum trebuie să scot cuiele, dar las pe mine că doar sunt puternic.

Puse lădiţa pe taburet şi vârî lama briceagului între

scândurele; clar lama se îndoi gata-gata să se rupă, fără niciun rezultat.

— Nu, nu aşa Preţu! la cuţitul…

— Mamă, ce grea e! Ce crezi c-o fi înăuntru? Ce-ar fi să fie plină cu bani? Bani de tot felul. Oare câţi ar putea să încapă aici? A, uite că e mai bine cu cuţitul. Hai Preţu, nu te lăsa, băiete! Uite că am scos un cui. Aoleu, deştiu meu! A, uite că l-am scos şi pe ăsta. Blestemaţii de jidovi: cuie d-astea or fi bătut în crucea lui Cristos. Şi inima asta îmi bate ca la un purceluş prins în sac. Haide, hai!

Gâfâia, râdea, îşi punea singur întrebări: chiar şi Jorgi începu să simtă că-i bate inima. Până la urmă capacul de scânduri scârţâi, ridicându-se parcă singur, şi rămase suspendat, agăţat într-un singur cui. Bolnavul zări cu uimire un strat de violete aproape înnegrite şi crezu că pachetul e plin cu flori. „Am impresia că Dorin şi visez”, se gândi el, dar fiind sigur că o să se trezească dintr-o clipă în alta, nu simţi nici curiozitate nici surprindere. Cine ar putea să-i trimită flori? Cine ar putea să se gândească la el în felul ăsta, în astfel de momente, ca la un mort drag la al cărui mormânt aduci violete de primăvară?

Dar servitorul ridicase deja hârtia roz pe care fuseseră împrăştiate florile şi scotea din lădiţă tot felul de lucruri, atingându-le şi privindu-le cu neîncredere, parcă nevenindu-i să creadă că totul era adevărat.

Mai întâi se iviră două cearşafuri uşoare şi albe ca neaua; apoi trei ştergare din pânză de damasc, de un cenuşiu lucitor, aşa cum sunt norişorii care se zăresc prin uşă, apoi câteva şerveţele brodâte pe care Preţu le asemui în gând cu şervetul aflat în altarul cel mare de la biserica Santu Jorgi; veniră la rând şase batiste tivite, legate cu o panglicuţă albastră; apoi câteva feţe de pernă mici, albe ca spuma, pe care erau brodate rămurele de păducel.

Pe fundul lădiţei era o cutie de tablă vopsită: două cămile galbene, încărcate cu poveri, conduse de doi

beduini îmbrăcaţi în alb şi negru alergau printr-un deşert roşu: deasupra se vedea un cer violet iar la orizont apăreau palmierii înverziţi ai unei oaze.

Servitorul luă cutia cu mâinile tremurând, şovăind o clipă înainte de a o deschide. Privirea i se întâlni cu cea a stăpânului. Jorgi începu atunci să râdă, cu un râs nervos, de uşurare şi aproape de ciudă împotriva lui însuşi şi a buimăcelii care-l cuprinsese.

Cutia era plină cu biscuiţi mici, uscaţi şi subţiri ca nişte petale. Preţu era puţin decepţionat.

— Hm! Or fi buni? Ar fi putut să trimită din cei proaspeţi!

— Sunt biscuiţi fini, de lux, zise Jorgi cu o voce gravă. Mănâncă unul!

— Mănâncă-l matale! Sunt biscuiţi pentru oameni bolnavi.

Dar în cutie mai erau şi alte lucruri: trei sau patru pacheţele legate cu o sfoară cenuşie, obişnuită. Şi tot scoţând, dând la iveală şi uitându-se, cei doi se dezmeticiră complet. Într-un pacheţel era cacao, în al doilea zahăr, în altul erau trei cutii cu sardine şi în ultimul era pus un salam.

Şi pe măsură ce Preţu se însufleţea calculând cât voce tare cam cât timp ar putea dura proviziile acelea, pe Jorgi îl cuprindea nervozitatea lui obişnuită.

— Să ştii că astea sunt de pomană! Oare cine le-o fi trimis?

— Dacă nu ştii matale, atunci cine ar putea să ştie?

— Nu ştiu nimic. O să trimit totul înapoi!

— Cui? O să mănânce poştaşul totul. Nene Jo, îl mai bine să le mănânci matale. Poate că o fi femeia aceea de la Roma… ştii… aceea despre care mi-ai vorbit zilele trecute.

Băiatul vorbea serios şi totodată puţin ironic, în timp ce ochii lui Jorgi erau fixaţi din nou asupra violetelor, iar

emoţia din primul moment îi revenise. Oare cine i-o fi trimis darul ăsta? Fără îndoială că o femeie... îi veniră în minte trâmbe de amintiri ca norişorii care continuau să se mişte pe cerul văzut prin uşa deschisă; i se părea că se află din nou ia Nuoro, într-o seară fantastică în mijlocul luminilor colorate şi al zgomotelor mulţimii în sărbătoare. Şiruri lungi de femei treceau într-un mers cadenţat, parcă urmând ritmul melodiei cântate de orchestră. Una din ele (oare o fi fost necunoscuta cu văl scânteietor?), aflase probabil de nenorocirea lui şi se gândise la el... Inima lui vlăguită, dar încă nu lipsită de viaţă, precum aceste violete misterioase, bătea tot mai tare; era la fel ca inima unui anesteziat care se întoarce treptat la viaţă. Veselia aceea nelămurită se transformă din nou în spaimă; Jorgi se simţea acum, când privea darurile, cuprins de un fel de teamă; florile în special îi trezeau o înfiorare.

— La astea de-aici, Preţu şi închide totul în ladă; nu mai vreau să văd nimic!... Mai repede că altfel le arunc pe toate... Haide, mişcă-te!...

Îşi răsuci faţa spre tavan şi închise ochii. Obişnuit cu astfel de ciudăţenii, Preţu se grăbi să pună toate lucrurile din nou în pachet; aranjă hârtia aşa cum fusese la început şi peste ea aşeză violetele; dar nu mai puse la loc capacul şi lăsă lădiţa pe taburet, apoi plecă fiindcă abia aştepta să-i povestească cuiva toată întâmplarea.

ziua se ducea; soarele lunii aprilie, blând şi dulce ca o inimă devotată, cobora pe cerul limpede de unde norişorii pieriseră unul câte unul ca nişte picături de apă de pe un geam.

Lumina soarelui pătrunsese până la picioarele patului străduindu-se parcă să se caţere în pat şi să-l mângâie pe bolnav; lădiţa cu hârtie roz şi violetele de pe ea desenau o pată neobişnuită în atmosfera dezolantă din cămăruţă.

Jorgi simţea şi ei că mânia i se risipeşte: iar atunci când pieri discul de un roşu aprins al soarelui, lăsând

deasupra orizontului un uriaş văl siniliu, i se păru că în cameră se revărsase culoarea violetelor veştejite, iar peste inima lui se aşternuse un văl de tihnă.

Nu, cel care-i trimisese darul nu putea să fie unul din binefăcătorii obişnuiţi. Sărind de la o imagine la alta îşi rechemă în minte toate persoanele pe care le cunoscuse la Nuoro, amintindu-şi micile grădini de legume, străjuite de ziduri netencuite, pline cu flori aspre şi galbene de varză şi de mustăţile verzi ale şofranului. Ici şi colo zărea ochiul albăstrui al vreunui hiacint, sau strălucirea auriu-întunecată a vreunei mieşunele. Ca să culeagă violetele – se gândi el – persoana care le trimisese, trebuie să se fi aplecat de-a lungul unei poteci luminată de soare şi umbrită din loc în loc de stejari, în pacea din preajma muntelui Orthobene. Cuie să fie, oare? Dar dacă era un bărbat? Şi dacă era o biată slujnică? Sau o fetiţă desculţă luptându-se din greu cu o legătură de lemne?

Jorgi se simţea legat de binefăcătorul lui neştiut, oricine ar fi fost el. Legat definitiv, până la sfârşitul bietelor lui zile.

Cineva aruncase laţul de departe, fără să iasă la vedere aşa cum, la apusul unei zile de aprilie, micul păzitor de animale, ascuns în tufiş, îşi aruncă lasoul spre mânzul neîmblânzit.

Întoarcerea servitorului îl făcu să tresară.

— Dormeai, nene Jo? Uite acu o să aprind luminarea. Dar ai nişte ochi; parcă ai avea temperatură! Să iau lădiţa de-aici?

— Nu! Las-o acolo!

— Păi unde o să stea doctorul, dacă vine? Şi-apoi ce-o să zică? Sau o să-i arătăm şi lui totul? O, da’ ce miros de lucruri bune! adăugă el aplecându-se deasupra lădiţei. Numai că acum suntem în postul mare şi trebuie să nu mâncăm de dulce. Mi-a spus mama că părintele a făcut astăzi o slujbă aşa de frumoasă că toţi au rămas cu gura

căscată. S-au dus până şi smintitele astea de vecine ale noastre. Numai Columba nu s-a dus, habar n-am de ce. Mâine cică îi vine logodnicul pentru strigări şi o să-i aducă daruri; lumea vorbeşte pe uliţă că are lucruri aşa de preţioase că o să vină însoţit de doi jandarmi…

Ochii lui Jorgi se împăienjeniră de lacrimi. „De s-ar termina odată”, gândi el răsucindu-se cu faţa spre tavan. „Să se mărite şi să plece de-aici. Poate că după aceea o să fie din nou preţuit… Dar ce importanţă mai are? Acum e cineva pe lumea asta care mă stimează odată ce-mi trimite flori…”

Gândul acesta îl făcea să lăcrimeze, iar nu vestea despre sosirea logodnicului: erau lacrimi de dragoste, nu de durere, şi ele îi înviorau pleoapele aşa cum fac undele apelor cu un ţinut pârjolit.

Dar în seara aceea doctorul întârzia.

În liniştea din jur se auzi până la urmă zgomotul paşilor rari şi apăsaţi şi sunetele unui cântec care voia să fie trist şi solemn, clar nu era decât grotesc, ele parcă ar fi fost plânsul unui om în toată firea.

De pe plaiuri şi câmpii…

Servitorul deschise uşa şi omul intră înăuntru sprijinindu-se în bastonul său, mergând greoi, cu bereta pe cap şi cu gulerul de blană ridicat. Poate că din cauza aceasta, sau poate pentru că noaptea era mai răcoroasă, doctorul era mai aprins la faţă ca de obicei; obrazul îi era acoperit cu stropi lucitori de sudoare, iar ochii îi scânteiau.

În timp ce Preţu stătea smirnă lângă taburet, gata să deschidă lădiţa, doctorul îi luă pulsul lui Jorgi.

— Bravo! Ei, cum ne mai petrecem timpul?

— Bine. Preţu, ridică cutia aia!

Bolnavul avea o voce blândă, firavă. Băiatul luă lădiţa în braţe şi veni cu ea în faţa doctorului; dar acesta se aşează, îşi întinse piciorul, bătu cu bastonul în podea, fără

să bage de seamă nimic din jurul lui şi nici veselia neaşteptată care se citea pe faţa lui Jorgi. Doctorul era şi el vesel. Povestea, şi râdea. Îi spunea lui Jorgi o întâmplare de la vânătoare, un conflict pe care-l avusese cu paznicii care dăduseră peste el în pădure, tocmai când voia să împuşte o potârniche.

— Doctore, dar acum e vremea clocitului! De ce mai ieşi şi acum după vânat?

— A, e vremea clocitului? Da, da, e primăvară, ai dreptate; dar în fond, ce, vânătorul nu este şi primăvara om? E un om ca toţi oamenii care merge pe coclauri, şi ce să facă dacă nu vânează? Să stea sub un copac şi să viseze la vreo muiere? Vânătorul, domnul meu, nu e un poet; el trebuie să iasă în aer acum cât e vremea frumoasă, să părăsească puşcăria aia de sat şi să respire un aer fără duhori. Ei, da când ajunge acolo, afară, uită cum îl cheamă şi de ce a plecat. Între el şi cer nu se mai află decât potârnichea, aşa că singurul ţel al vieţii lui este, în clipa aceea, să doboare pasărea. Dacă nu reuşeşte, vânătorul suferă şi nici nu se mai consideră un om viu, adică o fiinţă în stare să-şi explice ce rost are pe lumea asta fără nicio noimă…

— Dar sunteţi un sălbatic!… Tolstoi…

— Lua-v-ar dracu', pe tine şi pe Tolstoi al tău! Eu iubesc ce vreau şi ce-mi place: vânătoarea, tutunul şi vinul, dacă e necesar… la un mă mai plictisi cu Tolstoi al tău Eu nu fac rău nimănui, iar animalele nu suferă. Aici eu sunt mare şi tare şi o să trăiesc mult şi bine, iar tu, eu dragostea ta faţă de aproapele, feai legat de mâini şi de picioare; ai făcut la fel ca schimnicii ăia care se îngroapă de vii. Eu vreau să fiu slobod, înţelegi, slobod! urla doctorul şi toată camera se cutremura din cauza izbiturilor de baston. Şi puţin îmi pasă de voi ceilalţi, degeneraţi şi neciopliţi ce sunteţi! Eu mă duc unde vreau şi unde-mi place, iar singurii mei duşmani sunt porcul mistreţ şi

şoimul pe care mă încumet să-i urmăresc. De voi, oamenii, puţin îmi pasă! Şi dacă mâine vreau să fac o nebunie care să nu vă facă niciun rău, vouă ce vă pasă? Eu fac numai ce vreau şi ce-mi place!…

Era zadarnică orice discuţie; doctorul îşi schimba des părerile şi ura atunci când era mulţumit. În seara aceea era desigur, foarte fericit. Dar oare de ce 1 Un surâs batjocoritor răsări pe buzele lui Jorgi.

— Margheritei i s-a mai arătat duhul ăla?

Doctorul nu numai că se potoli, dar începu chiar să râdă şi să cânte: „Margherita, nu mai eşti tu…”

— O să vă spun ce-a făcut nătânga aia… Preţu se apropie pe furiş la spatele doctorului. Umbra celor două capete – una uriaşă, bălăbănindu-se ca un păianjen monstruos, cealaltă bine conturată şi nemişcată, de parcă era desenată cu cărbune – acoperise tot peretele din fundul camerei.

— Cum vă spuneam, năroada aia s-a dus la doftoroaia voastră care, ca de obicei, i-a dat să bea lăturile ei. Se pare însă că ele i-au răvăşit sufletul. Zilele trecute am văzut-o tot timpul posomorâtă şi mai nătângă decât de obicei. Când m-am întors azi de la vânătoare, am găsit-o întinsă pe pământ, gălbejită şi prostită. Ei, prietene dragă, ce crezi că mi-a spus? Că are un şarpe în stomac! „Dacă e aşa, atunci o să crăpi”, i-am spus eu. Şi ea tot plângea; mi-a sărutat genunchii rugându-mă să-i dau un leac. I-am dat ulei de ricin şi am lăsat-o să bocească înainte! Da să ştii că nu e fată rea, dragă Jorgedciu, zise el uitându-se ţintă la student cu o privire batjocoritoare dar blândă. Nu, nu e rea! înţelegi?… Sau cel pitţin nu se sinchiseşte…

— Doctore, sunteţi un bărbat frumos!

Atunci frumosul bărbat începu din nou să râdă. Părea că îşi bate joc de un gând, dar în râsul său sonor se simţeau mândria, satisfacţia şi bucuria bărbatului care se crede iubit.

— O crezi în stare să se dăruiască din dragoste? îl întrebă el pe Jorgi în franceză, adresându-i-se lui ca unui om de lume, care ar putea să cunoască mai bine psihologia sufletului feminin. Eu i-am retezat-o spunându-i că n-o s-o iau de nevastă. Nu m-am însurat eu eu o orăşeancă! la imaginează-ţi cum mi-ar sta intrat la jug pentru o ţărăncuţă. Ea spune că e chiar mai mulţumită aşa! Ce vrei, are suflet de sclavă... superstiţioasă, necioplită dar cu un suflet mai compli cât de cât al celei mai moderne dintre femei! Povestea cu stafia ea a inventat-o! Acum câteva zile când a intrat la mine; n-o chemasem eu! A intrat singură la mine în birou şi mi-a spus că vrea să plece fiindcă am dojenit-o de trei ori într-o singură dimineaţă. Am alungat-o spunându-i că dacă vrea să plece o să-mi facă o mare plăcere.

Asta a fost spaima ei, prietene, a crezut că eu am alungat-o de adevăratelea. S-a întors plouată şi după aceea... s-a întâmplat ce trebuia să se întâmple. Mi-a sărutat înfrigurată mâinile. Simţeam cum îi ard buzele. Mi-a spus că mă iubeşte încă de pe când avea doar vreo 12 ani; mi se pare că fusese bolnavă pe vremea aceea şi eu o îngrijisem cu multă atenţie... Ei, ce să mai vorbim. O s-o ţin cu mine; mie-mi convine de minune; dar să mă însor cu ea, ei, asta nici să nu-i treacă prin minte. „Şi să nu tragi nădejde nici ia testamentul meu, i-am spus. Nu, scumpe, eu nu cred în dragostea femeilor şi nici în cea a bărbaţilor; eu nu cred în niciun fel de dragoste. Pe lumea asta nu există decât instinct, interes, obişnuinţă..."

— Înseamnă că într-o bună zi, când o să vă săturaţi, o s-o daţi pe uşă afară...

— Nu, asta niciodată!

— Ei, dacă aveţi de gând s-o ţineţi, înseamnă că de fapt o iubiţi, iar dacă n-o s-o alungaţi atunci când nu o să mai doriţi să vă stea în preajmă. Înseamnă că dragostea există... Da, da, există! Numai că noi o numim în alte

chipuri: datorie, milă, afecţiune, compasiune, ba chiar şi obişnuinţă. Dar de fapt totul este dragoste… Asistă, da, dragostea există…

El se gândea de fapt la violete, la binefăcătorul lui necunoscut, şi pentru că doctorul îl privea ironic îi destăinui motivul entuziasmului său.

— Doctore, ştiţi, cineva mi-a trimis flori… Mie, înţelegeţi, chiar mie… Asta înseamnă că i-am trezit cuiva mila; milă şi dragoste adevărată… Sunt aşa de bucuros, că am impresia că dintr-o clipă în alta o să mă vindec. Preţu, arată-i domnului doctor…

Ca şi cum atât ar fi aşteptat, băiatul luă lădiţa şi o aşeză în faţa patului, dar o trase imediat înapoi fiindcă doctorul începuse să scotocească înăuntru cu vârful bastonului.

— Râdeţi, dar să ştiţi că e chiar aşa, iar eu sunt mulţumit, reluă Jorgi, în timp ce Preţu punea pachetul pe ladă, ridica din nou hârtia roz şi îi arăta doctorului lucrurile, de la distanţă.

Doctorul clătina din cap şi rânjea.

— Mi se pare, continuă bolnavul, că a fost aruncată o punte între abisul în care stau eu şi restul lumii… O, doctore, dac-aş putea să mă ridic.

Doctorul se sculă de pe scaun, izbi cât putu cu bastonul în podea şi-şi fixă ochii strălucitori în cei ai bolnavului, ca şi cum ar fi vrut să-l subjuge eu voinţa sa.

— Dacă vrei, o să reuşeşti. Hai, ridică-te.

Jorgi surâse trist.

— Doar nu sunteţi Cristos!

Şi faptul că era un simplu muritor se văzu imediat, fiindcă se apropie de Preţu şi, luându-i lucrurile din mână, le examina cu mare curiozitate, comentând provenienţa lor.

IV

Ajuns la jumătatea drumului dintre satul său şi al logodnicei, Zuampredu Cannas se opri şi scoase frâul calului. În timp ce animalul se adăpa la râu, el se uită în jur gândindu-se că poate chiar acolo ar fi nimerit să facă popasul cu mireasa şi cu ceata rudelor după nuntă, când o va duce pe Columba la Tibi.

Era un loc foarte potrivit pentru un popas; ceva mai încolo era bisericuţa unde, în urmă cu mulţi ani, se sărbătorise împăcarea, iar din loc în loc, pe întinderea pustie a podişului, vedeai stejari înconjuraţi de stejărei, ca nişte părinţi autoritari cu fiii lor deja mari şi puternici, care îşi aruncau umbrele pe ierburile proaspete şi pe tufele de grozamă pline de fructe aurii. Boboci roşii se zăreau în leandrii care străjuiau albia râului; totul în jurul locului acela de tihnă era curat şi plăcut.

„Dacă se va pleca din vreme s-ar putea face aici şi un mic ospăţ”, se gândea butucănosul logodnic privind încolo şi-ncoace cu ochii lui castanii, frumoşi, în timp ce iapa se scutura, iar de pe căpăstru săreau în jur stropi lucitori de apă”. Aici găsim şi lemne şi apă: s-ar putea pregăti chiar şi macaroane”.

I se părea că vede deja caii legaţi de stejari, pe Columba stând pe iarbă, vedea focul aprins între trei pietre şi o frigare învârtindu-se deasupra jarului.

Satisfăcut încălecă din nou şi în scurtă vreme statura lui, care avea acum, pe cal, ceva barbar şi patriarhal în acelaşi timp, deveni o pată neagră, singura care se mişca în imensitatea pustie a locului, proiectat de fundalul pielii albăstrui şi roşcate a orizontului. Tufişurile şi pietrele formau împreună o singură îngrămădire întunecată pe acel fundal tot mai roşcat; era vremea asfinţitului, timp al nălucirilor; dar logodnicul cunoştea bine drumul şi mergea înainte fără şovăire, cât mâinile bine înfipte pe minerul şeii, cu ochii îmbătaţi ele plăsmuirea limpede şi calmă, venită din lumea sa lăuntrică, iar această lume însemna

păşunile lui întinse, acoperite cu ierburi şi bălării bune de păscut; plopii, forfota de vaci, viţei, juninci, slugi, cai, câini; iar în fund, în planul îndepărtat era satul cenuşiu şi casa lui, cu hambarul, bucătăriile, curtea, grădina de zarzavat.

Imaginea Columbei însufleţea tabloul acesta, deşi era o imagine încă ştearsă, parcă nelămurită. Dar pe măsură ce se apropia de sat, pe măsură ce vedea lumini şi auzea glasuri îndepărtate, figura ei devenea şi mai clară, creştea şi se mişca.

„Oare o să fie mulţumită de daruri? se întrebă gândindu-se aproape cu duioşie la fată. Nu are o fire prea veselă, Columbiţa, dar e mai bine aşa. Şi răposata, biata de ea, era tot aşa de serioasă. Dar era veşnic bolnavă, sărmana. În timp ce Columba este sănătoasă şi iute ca argintul viu. O să-mi facă mulţi copii; pe primul o să-l cheme Zuanne Zoseppe, ca pe tatăl meu; pe al doilea, Reinundeddu. Dacă o să avem şase băieţi o să-i dau fiecăruia câte o jumătate de tarla de păşune şi douăzeci de vaci cu lapte şi multe alte lucruri; plus că zestrea o să crească deoarece Columbiţa este harnică şi la locul ei şi n-o să-i lase pe servitori de capul lor, cum fac atâtea altele. Iar dacă o vrea Dumnezeu feciorii vor putea să se căsătorească bine”.

Se vedea deja înconjurat de copii sprinteni şi puternici ca nişte pui de leu. Acesta fusese de fapt întotdeauna visul lui şi singura umbră care tulburase prima sa căsnicie. E drept că nici Banna n-avea copii, da ce, bărbatul ei poate fi pus în aceeaşi oală cu el, cu Zuampredu Cannas, bărbat puternic şi viguros, chiar dacă nu e sprinten ca un leu?

Cu seninătatea solemnă a unui leu care-şi caută leoaica, a descălecat în faţa casei Columbei. Se înserase. Şuviţe de lumină ieşeau din căsuţele liniştite zăbrelind uliţa; un băietan – era Preţu – cobora cărăruia dinspre

fântână şi, văzându-l pe noul venit, se opri curios lângă el.

În poartă se ivi Columba cu o luminare în mână, iar Banna se arătă la o fereastră.

— Fii binevenit, Zuampredu Cannas şi Dumnezeu să te aibă în pază!

— Ce mai faceţi fetelor? întrebă el fâstâcit şi neîndemânatic.

Uite-o pe Columbiţa lui, acum o vedea bine în întregime, o zărea desluşit; e puţin palidă şi e serioasă, calmă şi stăpână pe ea ca o leoaică. Fără să-l privească, de parcă ar fi fost vorba de un musafir obişnuit, ea îl ajută să dea jos desagii, frâul şi şaua de pe cal. Şi nu Mită nici să întrebe:

— Da calul a fost adăpat? sau să-i dau apă?

— Da, da, s-a adăpat la râu, nu-i mai e sete. Dar unde e bunicul?

— O să vină şi el acum. Intră şi ia loc.

Cu desagii în mână el intră în bucătărie şi începu să discute cu Banna, care se învârtea în jurul lui cu mâinile vârâte în buzunarele fustei şi nu mai contenea cu vorbele, cu ocheadele şi cu exclamaţiile. Bărbatului îi plăcea însă mult mai mult purtarea retrasă a Columbei. „Ea e o femeie care nu şi-ar irosi vremea trăncănind cu vecinele pe uliţă”.

După ce se întoarse bătrânul, Zuampredu nu le mai băgă în seamă pe femei. La rândul său, bunicul îl privea cu drag şi cu admiraţie, strângându-i mâna cu putere.

— Aşază-te, Zuampredu Cannas! Poţi să vorbeşti deschis, pentru că eşti în casa unor oameni care-ţi apreciază vrednicia. Dar iapa are tot ce-i trebuie? I-ai dat ceva nutreţ, Colu? vru să se convingă cu ochii lui, aşa că se duse în curte, se uită la iapă şi-o mângâie pe grumaz.

— E bine, zise el intrând din nou în cameră. S-a mai îngrăşat; parcă ar sta să fete.

— Da, aşa este, răspunse Zuampredu, dus pe

gânduri. De-aia am venit mai încet; nu vreau să mai piardă mânzul, ca anul trecut.

— Am avut şi eu o iapă care atunci când ajunsese cam în starea asta voia tot timpul să se plimbe, răspunse bătrânul. Şi în timp ce Columba, ajutată de Banna, aranja masa, cei doi bărbaţi vorbeau despre cai şi vaci de parcă n-ar mai fi fost nimic altceva pe lumea asta.

De altminteri Columba, după ce schimbase primele cuvinte de bun venit, nu mai deschisese gura să-i vorbească logodnicului. Iar Banna, care-l văzuse în după-amiaza aceea pe Preţu că se oprise să vorbească cu sorăsa, abia dacă-şi mai stăpânea furia.

„Ori de câte ori derbedeul ăla mic se opreşte în faţa casei noastre, Columba parcă ar vedea o pasăre rău prevestitoare, se gândea ea. Se închide în sinea ei, ochii îi intră în fundul capului de parcă ar fi doborâtă de boală”.

Şi ea se simţea cuprinsă de o nălucire chinuitoare care uneori îl întrista pe bătrân; i se părea că îi paşte o primejdie; ca să-şi ascundă îngrijorarea arăta o veselie răutăcioasă şi chipul ei căpăta o expresie enigmatică de sfinx neîndurător. Columba îşi dădea seama de prefăcătoria asta şi aştepta o singură vorbă ca să izbucnească şi să se revolte, pregătită să se lupte ca o fiară pe care numai puterea de subjugare şi supunere a îmblânzitorului o mai ţinea aparent blândă.

După ce-au pus masa Banna plecă fiindcă îl aştepta pe bărbatu-său să vină de la stână, iar cei doi bărbaţi, serviţi de Columba, începură să mănânce.

— Cum îţi spuneam, Zuampredu Cannas, odată mi-a dat prin gând să mă fac geambaş de cai: mă chemau toţi pe la ei să le văd caii şi care mai de care voia să mă înşele. Dar ce crezi? Unul chiar a vopsit coama încărunţită a calului, aşa cum am auzit că fac unele femei… îmi vine şi acum să râd când îmi aduc aminte. De-aia îţi zic, băiete, că fiecare trebuie să facă ce ştie, fiecare trebuie să se încalţe

cu bocancii care-i vin bine…

Celălalt aproba, uitându-se din când în când la desagii lui şi gândindu-se că poate Columba era mohorâtă pentru că el întârzia să dea la iveală darurile aduse.

Sosirea bărbatului Bannei însufleţi puţin atmosfera dinăuntru.

— Bine ai venit, străinule! strigă el către văduv în timp ce-i întindea mâna butucănoasă, cu degetele desfăcute.

— Da’ unde sunt darurile alea despre care mi-a împuiat capul nevastă-mea şi ziua şi noaptea?

Banna, care venea în urma lui, îl înghionti în spate, dar Zuampredu se ridică fericit şi fâstâcit ca să ia bocceaua cea mică, făcută parcă din mătase brodată; o aşeză pe un scaun şi scoase o casetă legată cu un şnur roşu.

În timp ce el desfăcea nodurile strânse, ajutându-se cu dinţii, Banna se gândea: „Astea or fi bijuteriile de la nevasta dintâi!” iar soţul ei, vrând că de obicei să glumească, zise:

— Cum de-ai lăsat bocceaua asta tocmai în bucătărie? Aşa ai tu grijă de astfel de lucruri?

— Aici este un loc sigur, spuse grav logodnicul. Bătrânul oftă cu subînţeles şi în clipa aceea pe faţa Columbei se aşternu o umbră. Nici chiar strălucirea bijuteriilor, pe care, cu grijă şi aproape ezitind logodnicul le scotea încet-încet şi le aranja în faţa ei pe măsuţă, nu reuşi să destrame umbra de pe chipul ei.

Mai întâi ieşiră la iveală doi butoni cu filigran de aur, ca doi fragi galbeni legaţi între ei cu o panglicuţă verde; apoi alţi butoni de argint pentru scurteică, nişte ace de păr, un şir de mătănii de sidef, ca un medalion bizantin lipit pe o cruce de aur; un colier din corali, care părea un şir de picături de sânge; în sfârşit cercei şi inele având încastrate

predas de ogu de un roşu stins, pierzându-se în nuanţe ivorii, ca petalele unui trandafir abia îmbobocit, sau cu pietre galbene şi verzi, cu ape şi străluciri ea nişte picături de miere şi boabe de rouă. Toate erau bijuterii vechi, grele şi aproape nefinisate făcute parcă într-adins ca să fie mângâiate de degete butucănoase ca ale lui Zuampredu Cannas.

Banna scotea câte un strigăt de admiraţie pentru fiecare nestemată scoasă din cutie; ochii îi străluceau ca şi când ar fi reflectai strălucirea aurului şi a pietrelor preţioase, în timp ce Columba se uita nemişcată, cu sângele scurs din obraji, uimită dar nu emoţionată de bogăţia darurilor.

Bătrânul se uita şi el; nu prea se pricepea la de-al de astea şi dispreţuia fleacurile, dar îşi dădea seama că dacă acceptă cadourile Columba îşi lua obligaţia să se mărite cu Zuampredu; el conducea totuşi, cu o anumită solemnitate, ceremonia atât de banală, în aparenţă, dar încărcată de o semnificaţie adâncă. Columba

1 Pietre de foc: corali.

era însă din nou tăcută şi o vagă stânjeneală se citi pe chipurile tuturor.

Atingând inelele Banna spuse:

— Hai, surioară, încearcă-le, hai, încearcă-le! Nu vezi că parcă ar fi inelele de la icoana Maicii Domnului?

Ea le încerca şi le tot sucea în timp ce bărbatul ei lua câte o grămadă de butoni, îi cântărea în podul palmei şi zicea:

— Pun rămăşag că ăştia costă cât o turmă de oi.

Iar bătrânul începu să depene o poveste:

— Odată, pe vremea mea, când aveam picioarele sprintene şi hoinăream pe coclauri, m-am întâlnit cu un cioban din Dorgali. Se însurase cu puţin timp mai înainte şi, ca să-i aducă „daruri” logodnicei, îşi vându-se turma.

Da, da, avusese o suţă de oi şi le-a vândut pe toate de n-a mai rămas una; cu banii luaţi după ele a luat tot felul de fleacuri. Ea două zile după nuntă nevastă-sa l-a întrebat: „Dragul meu dar de ce nu te duci la stână să vezi de oi?” El i-a răspuns: „Iubito, dar turma noastră e în cufărul tău”. Nevastă-sa însă nu era o proastă. A vândut nimicurile alea şi a cumpărat înapoi turma.

— Zuampre, strigă cumnatul, bag mâna-n foc că tu nu ai făcut aşa.

— Măi, bărbate, de ce vorbeşti prostii? Cu lucruri de-astea nu trebuie nici să glumeşti!... Hai, Columba, surioară, încearcă!...

Dar Columba parcă era cufundată într-un vis; întinse încet mâinile brune atingând uşor bijuteriile, parcă pe furiş, ca un hoţ ispitit să pună mâna pe un lucru preţios, dar căruia îi e frică. Hotărându-se brusc, îşi desfăcu degetele şi încercă inelele; dar toate erau largi, iar câteva păreau făcute pentru femei uriaşe, am erau de grele şi de mari.

Izbucni în râs şi ridică mâna ţinând degetele în jos şi inelele căzură pe faţa de masă printre butonii legaţi între ei ca nişte ciorchini de aur şi argint.

Bietul văduv spuse încurcat:

— O, n-am ştiut că ai degetele atât de subţâri!

Ea îşi ridică ochii oprindu-se din râs.

— Se vede că nu te uiţi la mine, Zuampredu Că! În sfârşit, n-are nicio importanţă; am să le dau la micşorat.

Cumnatul făcu cu ochiul şi zise cu subînţeles.

— Lasă că o să te îngraşi aşa de tare încât o să te strângă.

Logodnicul roşi de plăcere în timp ce Columba, cu ochii plecaţi, începu din nou să încerce inelele căutând pe cele mai mici, iar Banna număra butonii.

După masă, în timp ce bărbaţii continuau să bea şi să

vorbească despre animale, Columba puse bijuteriile la loc în cutie şi le duse sus, în camera ei; mai numără odată butonii şi inelele, cântări în mână crucea de aur, apoi încuie totul în lada în care se găseau veşmintele ei de nuntă, luând cheia cu ea.

Când se culcă în patul înalt şi tare începu din nou să se gândească la ce-i spusese Preţu, cu câteva ore înainte de sosirea logodnicului. Primise şi Jorgi un cadou preţios; lucruri atât de frumoase că nici nu puteai să le descrii. De la cine oare le-o fi primit? Bineînţeles că de la o femeie… poate că de la una care-l iubise mai demult, sau de la vreuna cu care el avusese pe ascuns legături… O gelozie de neînţeles îi străpungea inima, alungându-i somnul. Stând nemişcată pe salteaua de lână aspră ca părul de capră, privea cu ochii larg deschişi lumina palidă care pătrundea prin ferestruică, încercând să-şi alunge gândul chinuitor, dar nu reuşea cu niciun chip… Darul misterios primit de Jorgi o interesa mai mult decât cadourile pe care i le adusese logodnicul ei.

A doua zi de dimineaţa bătrânul şi cei doi logodnici urcară spre primărie ca să înscrie căsătoria. Cei doi bărbaţi mergeau înainte; paşii bătrânului răsunau puternic în liniştea de pe drumul povârnit. Columba mergea în urmă cu capul sus, cu acea ţinută trufaşă şi aproape dispreţuitoare pe care o avea întotdeauna când ieşea în lume. Cei trei mergeau liniştiţi, cu acelaşi pas egal de fiecare zi. Banna, de la ferestruica ei şi toate vecinele ieşite la portiţe, se uitau curioase după ei…

Era o dimineaţă luminoasă, fără nicio boare de vânt, cu cerul senin sticlă; cântecul păsărilor răsuna în aerul curat, iar în depărtare se auzea tropot de cai, behăitul caprelor şi lătratul clinilor; totul era limpede şi tihnit şi chiar şi Columba se simţea aproape fericită. Dar nu, paşii ei nu erau la fel ca în alte zile obişnuite! I se părea că se îndepărtează de trecut şi că se îndreaptă spre zile mai

bune; singurul lucru care o întrista era că trebuia să treacă pe sub fereastra Giuseppei Fiore.

Dar atât fereastra cât şi uşa ei erau închise şi ea trecu mai departe dând din cap ca răspuns la salutul moşnegilor aşezaţi pe bănci.

În faţa primăriei era un grup mare de săteni care silabiseau un anunţ lipit pe uşă; unul din ei, un cioban care mai demult îi făcuse curte Columbei, adună câteva pietricele şi le aruncă în sus, aşa cum se face cu boabele de grâu când trece o mireasă, ca să-i ureze belşug.

Oamenii izbucniră în râs, dar Columba tresări şi privi pieziş spre tinerel, năzărindu-i-se că ţăranii îşi bătuseră joc de ea şi de logodnicul ei care era văduv şi că acele pietricele fuseseră aruncate ca să-i aducă nenoroc.

Bătrânul şi Zuampredu mergeau înainte şi nu băgară de seamă ce se întâmplase, dar când Columba îi ajunse din urmă, în sala de aşteptare de la primul etaj, logodnicul observă că avea din nou înfăţişarea ei posomorâtă.

Câteva femei aşteptau să fie primite de comisar ca să-l roage să anuleze o hotărâre care interzicea ca pe uliţele satului să fie lăsaţi, liberi, la fel ca până atunci, porci, capre, măgari, oi. Una din femei, o văduvă falnică, cu un profil aspru de bărbat, cu capul înfăşurat într-un văl şi cu un sul de llirtii în mână, ca în tablourile Eleonorei d'Arboreea, spunea pe un ton de zeflemea:

— Dacă înălţimea sa, domnul comisar, porunceşte să nu mai treacă niciun animal, atunci n-o să mai vedem pe nimeni pe uliţă.

Remundu se dădu atunci mai aproape.

— Păi ce, şi tu te bagi în rândul animalelor, Maria Antonia Pirastru?

— Eu mă gândeam numai la bărbaţi, Remundu Corbu!

Toţi începură să râdă şi să discute înmreună cu

uşierul. Femeile, care continuau să pălăvrăgească, n-o slăbeau din ochi pe Columba, dar ea profită de clipa aceea de haz general ca să iasă în coridorul ce ducea de la sala de aşteptare spre alte birouri. Aşezaţi pe nişte bănci murdare, aşteptau rândul câţiva oameni cu petiţii, arătând băţoşi în dulmanele lor negre de postav, cu mânecile strâmte; păreau pătrunşi de importanţa locului în care se aflau, dar când o zăriră pe Columba salutară dând din cap ţărăneşte, iar un bătrân o întrebă:

— Ce faci pe-aici, Columba?

Ea se îndreptă spre fundul coridorului şi ieşi pe un balcon care aproape că-l atingea pe cel de la casa învecinată a Giuseppei Fiore. De acolo de sus se vedea partea dinspre apus a satului, cu biserica neagră-cenuşie, printre stânci, priveliştea mărginită în fund de linia podişului. Aerul luminos al dimineţii albăstrea toate lucrurile din jur, soarele se reflecta auriu în geamurile ferestrelor şi la una din ele, de la o cocioabă neagră, dărăpănată şedea o fetişcană frumoasă, într-o cămaşă de pânză galbenă: părea o floare răsărită pe un zid în ruină.

Dar întreaga atenţie a Columbei se îndreptase asupra balconului de alături, care avea obloanele da te în lături.

Pe scăriţă era un pantofior alb şi ea se uita la el ca la un obiect nemaiîntâlnit, simţind cum inima îi bate să-i spargă pieptul.

La un moment dat lângă acel pantofior se iviră alţi doi, de culoare neagră, cu catarame aurii. Columba se dădu înapoi până în colţul cel mai îndepărtat al balconului, parcă alungată de teamă, dar îşi dădu de îndată seama ce simţământ o cuprinsese şi se revoltă.

Dar în fond de ce să-i fie frică de străina asta, care se sumeţea să-şi bage nasul în treburile altuia?

Uite-o! Coboară scăriţa făcând o mică săritură şi se opreşte în balcon, la numai trei metri de Columba. Părea o fetiţă cu îmbrăcămintea ei albă şi scurtă, cu pletele negre

şi lucitoare legate cu două panglici deasupra urechilor, iar faţa palidă şi plinuţă! răsare din gulerul verde, înalt, cu două colţuri, ca un boboc de trandafir din caliciul desfăcut. Ochii săi mari, de un negru auriu, parcă ar avea o perlă în fundul pupilei şi se mişcă repede căutând în jur. Urmăreşte mai întâi linia orizontului, oprindu-se după aceea asupra bisericii şi apoi asupra fetei cu cămaşă galbenă şi la urmă se uită la Columba.

Columba simţi că privirea aceea o străpunge ca un pumnal şi o sfredeli un fel de durere amestecată cu mânie, fiindcă i se părea că străina repetă cu voce tare, ca s-o audă toată lumea, cuvintele pe care i le spusese cusătoresei: „Cum de nu-i e ruşine fetei ălei a să se mărite, în timp ce un bărbat se stinge din vina ei?”

Umilită, fierbând de furie ar fi vrut să-i răspundă, să-i repete toate sudalmele şi blestemele pe care le spunea în gând zi de zi când se gândea la străină. Dar nu zise nimic. Un fel de supunere o împietrise pe balcon, sub fulgerul privirii femeii vrăjmaşe.

Emoţia pusese atât de mult stăpânire pe ea, încât nici nu-şi dădu seama că Zuampredu o căuta şi o chema.

— Columbe! Ce faci aici? Hai să mergem că ne-a chemat deja înăuntru.

— Mă uitam şi eu, zise ea cu vocea gâtuită, de parcă atunci s-ar fi trezit dintr-un vis.

Îl urmă, dar atât pe coridor, cât şi în sala de aşteptare şi în biroul de audienţe vedea două scântei strălucind prin aer, ca două puncte luminoase care-ţi stăruie în faţa ochilor după ce te-ai uitat fix la soare.

Zuampredu Cannas şi bunicul stăteau în picioare în faţa unei mese verzi. Aşezat de cealaltă parte a mesei, secretarul ridica din când în când din registru o faţă oacheşă, bărboasă, care contrasta cu craniul pleşuv şi alb, întrebând câte ceva. Columba, care venise şi ea lângă masă, auzea vorbele bunicului, ale lui Zuampredu, ale

secretarului, răspundea la întrebările acestuia, dar gândurile îi alergau în altă parte.

Bunicul o atinse uşor cu umărul, parcă vrând s-o trezească din visul în care părea cufundată. Ea se scuturâ, şi îl privi drept în ochi, vrând parcă să-l liniştească. „Nu vă faceţi griji din cauza mea; de-acum totul s-a încheiat, totul s-a sfârşit”, parcă ar fi vrut să-i spună.

Secretarul puse cotul pe masă, cu tocul după ureche şi-şi întinse mâna butucănoasă de ţăran spre Zuampredu Cannas, urându-i toate cele bune. Da, totul se încheiase, totul se sfârşise.

Şi iată-i pe cei trei întorcându-se liniştiţi şi în aparenţă fericiţi, cei doi bărbaţi mai în faţă, iar logodnica mai în urmă, în timp ce se auzea vocea uşierului care striga:

— Hai, feminas, intraţi… şi muierile o îmbrânciră spre sala de audienţe pe falnica văduvă cu sulul de hârtii în mână. La intrare sătenii discutau cu voce tare, pe scări era lume multă care urca şi cobora, râzând sau vorbind ca într-un loc public, Numai Columba continua să aibă înfăţişarea ei gânditoare şi se simţea cuprinsă de groază în timp ce traversa locul pe care oamenii îl considerau ca pe o casă de-a lor, sau ca un refugiu unde li se puteau recunoaşte drepturile, în timp ce ei i se părea un loc fatal în care intrase liberă şi din care ieşea legată pentru toată viaţa de un bărbat pe care nu-l iubea.

Pe uliţa în pantă o ajunse din urmă servitoarea doctorului, care se întorcea de la fântână şi o întrebă grijulie.

— Gata? Ai făcut-o?

— D.i, am făcut-o

— Şi nunta?

— De Rusalii.

Margherita măsura din ochi trupul grosolan al lui

Zuampredu care părea umbra lui Remundu; ochii îi licăreau de răutate, şi Columbei, bănuitoare faţă de toată lumea, privirea aceea i se păru batjocoritoare.

— Lumea zice că şi tu o să te măriţi în curând, spuse ea răzbunătoare. E drept că stăpânul tău nu e un fătfrumos, dar e doctor şi e bogat.

Margherita la început izbucni în râs, dar apoi se posomorî.

— Clevetitorii spun vrute şi nevrute, Colii! Lumea zice şi de tine că te măriţi de ciudă, fiindcă Jorgeddu e în vorbă cu o femeie bogată, care-l ajută şi-l iubeşte…

Columba nu-i răspunse de teamă ca Margherita să nu ridice tonul şi s-o audă Zuampredu, dar o îmbrânci privind-o cu dispreţ: atunci servitoarea începu din nou să râdă, în timp ce apa se clătina în doniţele pe care le ţinea de toarte, udându-i poalele verzi ale fustei.

Astfel parcă toate o scoteau din sărite pe Columba. Şi în timp ce, calmă şi nepăsătoare în aparenţă, făcea pregătirile pentru nuntă, punând la punct ultimele lucruri din trusou, sau spărgând migdale pentru prăjituri, devenea imediat neliniştită de cum auzea o vorbă sau vreo mişcare pe uliţă ori în curte.

De Paşte o slugă de-a lui Zuampredu Cannas aduse din partea lui un miel viu, un coşuleţ cu portocale şi alte lucruri.

Servitorul, un bărbat înalt şi robust, cu un cap cât o baniţă, ştia bine toate afacerile stăpânului, despre care vorbea cu înflăcărare.

Aşezat între desagi, cu pintenii nescoşi de la picioare, se uita în jurul său la lucrurile bine rânduite din casa aceasta de oameni înstăriţi şi scuipa pe podea adresându-se Columbei şi lui Kemundu.

— Stăpânul meu e ca un şoim, s-o ştiţi de la mine. Chiar şi atunci când ai zice că nu e atent, el este ca şoimul

care-şi ţine aripile strânse, prefăcându-se că doarme, dar de fapt pândeşte clipa când o să ţâşnească în zbor. Şi să vă mai spun ceva: trebuie să ştiţi că este un om drept, ca bastonul dumitale, nene Kemundu! Aşa e de drept! Nu se apleacă nici într-o parte nici în alta: e bun, dar când află că ceva nu este cum se cuvine, nu te iartă nici dacă i-ai scoate ochii… Şi pe urmă să mai ştiţi că…

— Las că ştim tot! zise Columba cu vocea puţin iritată.

Dar servitorul nu se supără, dimpotrivă o privi cu respect pentru că ea vorbea ca şi când ar fi fost deja nevasta lui Zuampredu Cannas.

După un răstimp începu să înşire averile stăpânului său: prisăci, vite, grâne, pe care le avea în hambar şi celelalte bogăţii, iar la urmă lăudă din nou iscusinţa proprietarului.

Banna, care venise şi ea între timp, asculta nemişcată, prefăcându-se deosebit de atentă şi scoţând din când în când strigăte de admiraţie care o scoteau din sărite pe Columba.

Încurajat, servitorul începu să le înflorească.

— Şi să vă mai spun ceva: stăpânul meu este poate cel mai bun trăgător din toată Sardinia. Dacă vede un mistreţ alergând zice: „Am să-l ochesc sub ureche” şi trage. Ei, şi chiar dacă mistreţul ar fijn spatele unui tufiş, îl nimereşte chiar sub ureche. Să vedeţi. Odată…

Dar bătrânul, atins în coarda lui cea mai sensibilă zâmbea pe sub mustaţă.

— Hai să-ţi spun şi eu ceva, îl întrerupse, sprijinindu-se cu mâinile pe bastonul lucitor. Când eram tânăr şi picioarele mi se mişcau ca roţile bine unse, cineva a fost învinuit că a tras în duşmanul lui, fără să-l fi nimerit însă. Când au ajuns în faţa judecătorului, ce credeţi că le-a spus omul nostru ca să se apere? „Oameni buni, voi ştiţi bine

cine are dreptate: dacă aş fi tras în omul ăsta, a spus el arătând spre cel care făcuse plângerea, credeţi că ar mai fi acum aici?” Şi a fost achitat.

— Acel cineva ai fost dumneata, nu-i aşa? Că doar ai fost un mare ochitor, zise servitorul linguşitor, în pofida admiraţiei pentru Zuampredu.

Bătrânul zâmbi cu modestie, mulţumit că retezase lăudăroşenia servitorului. Ceva mai târziu Banna ieşi în uliţă şi începu să vorbească cu vecinele, maimuţărindu-l pe servitor.

— Să ştiţi că soră-mea, Columba, o să fie mai bogată decât Luanicca Fiore, şi să ştiţi că în casa lui Zuampredu Cannas bunătăţile se îngrămădesc ca în sacristiile bisericilor când se aduce zeciuiala.

— Unii au prea mult şi alţii n-au deloc, oftă o bătrână. Iar cerşetorul aşezat pe piatra lui cu mătăniile în mână se uita ţintă la cioporul acela de femei cu nişte ochi bănuitori.

Întors acasă Remundu se duse să-şi vadă calul care fremătase şi sforăise tot timpul cât a stat lângă el calul servitorului.

— Parcă-mi vine să plec în seara asta; noaptea este senină şi caldă, îi spuse el Columbei. Pregăteşte merindele pentru cioban!

Servitorul plecase. Columba tocmai voia să intre în curte când văzu mutrişoara lui Preţu ţâşnind în uliţă, strecurându-se printre femei, rânjind atunci când Banna descria darurile trimise de Zuampredu.

— Mare lucru două portocale şi un miel, sări el cu gura. Asta nu-i nimic faţă de ce a primit stăpânul meu azi. O lădiţă cu fructe care parcă abia au fost culese; şi sunt toate dulci ca mierea. Şi câte altele n-a mai primit… tot felul de bunătăţi trimise de departe, de foarte departe. De aceea sunt aşa de bune.

— Pleacă de aici, mincinosule! ţipă Banna. la cară-te

de-aici! Mucosule!

Dar bătrâna care se văitase mai înainte gemu din nou şi zise:

— Aşa e! L-am văzut şi eu pe poştaş. Mie nu mi-a dat nimeni nici măcar o bucăţică de carne.

— La nunta soră-mii o să vă dăm câtă carne doriţi. O să tăiem trei vaci şi zece capre şi-o să împărţim carne tuturor prietenilor cumsecade şi vecinilor de treabă, zise Banna, care voia să-i abată atenţia Columbei de la pălăvrăgeala lui Preţu.

Dar femeile doreau să afle mai curând ce daruri misterioase primise bolnavul, decât ce le promitea ea, şi toate începură să-l tragă de limbă pe băiat.

— Păi stăpânul meu are prieteni în toate colţurile lumii. Chiar şi azi a primit o scrisoare care era atât de frumoasă, că el plângea şi râdea în timp ce-o citea.

Columba nu se clintea de la poartă, cu toate că bunicul pusese deja şaua pe cal.

— Cară-te de-aici, mucosule, zise Banna. Cine ştie de ce pomană o fi vorba…

— Pomană? Dacă ar vrea stăpânul meu, ar avea casa burduşită cu bunătăţi. Dar el nu vrea. Astea pe care le-a primit sunt daruri. E o doamnă mare la Roma… la Roma. Dar şi aici… aici adăugă el pe un ton misterios. O să vedeţi ce-o să se mai întâmple pe-aici…

Bătrâna, care tot nădăjduise să primească ceva de la familia Corbu, de Paşti, zise:

— Am auzit că până şi comisarul o să se ducă să-l vadă pe bietul Jorgeddu. Da, puişor, mai este lume milostivă pe lumea asta. Eu sunt sărmană, dar dacă ar vrea bolnavul şi eu aş putea să-i trimit ceva, acolo…

— Ei dac-ar vrea el, toţi i-ar da câte ceva… Până şi Dioni!

— Ea cred că sora comisarului îi trimite daruri lui

Jorgeddu, reluă bătrâna. Ea e milostivă. Fetei Cateriiiei Farre îi dă două lire ca să stea nemişcată dinaintea ei când o pictează…

— Ei, asta nu înseamnă că e milostivă. Şi Margheritei i-ar fi dat 10 lire, dar voia s-o picteze goală. Banna scoase un ţipăt înfricoşat şi plecă dezgustată; atunci Preţu se apropie de Columba, care rămăsese încremenită în poartă şi-i spuse:

— Dă-mi şi mie o portocală, că doar nu-ţi cer marea cu sarea!

— Vino mai târziu, şopti ea.

Preţu se întoarse mai târziu. Bunicul plecase, femeile se duseseră pe la casele lor, în depărtare se auzeau cântecele şi strigătele beţivilor care sărbătoriseră Paştele bând în neştire. Perechi de prieteni (în ziua aceea toţi erau prieteni sau cumetri), treceau pe ulicioară sprijinindu-se unul de altul şi spunându-şi frate-meu, îndreptându-şi de zor căciulile care alunecau mereu într-o parte. Toţi aveau buzunarele umflate cu portocale pe care le duceau la copii şi la neveste.

Părea că o adiere de bucurie şi de dragoste străbătea satul, împrăştiind ultimele duhori ale vrajbei: până şi cântecele beţivilor aveau o undă de duioşie sălbatică.

— Zici că-mi clăi portocala aia? şopti Preţu prin poarta întredeschisă.

Pentru prima dată de când se îmbolnăvise Jorgi, Columba îl băgă pe băiat în casă. Inima îi bătea ca pe vremea când îl primea pe student fără ştirea aior săi. Neliniştea se amesteca cu un soi de duioşie şi blândeţe ca-n cântecele beţivilor de pe drum.

Băiatul privi în jurul lui îngrijorat pentru o clipă; dar îşi reveni de îndată şi începu să turuie fără să-i fi cerut cineva, povestindu-i Columbei tot ce-ar fi vrut ea să ştie.

— E al treilea dar pe care-l primim, începu el, săltând

dintr-o mână în alta portocala galbenă şi grea pe care i-o dăduse Columba. Dac-o ţine aşa o să ne îmbogăţim şi n-o să fie nevoie să mai vindem casa. Chiar joi a sosit al doilea pachet plin cu zahăr, cafea, luminări, unt, curmale. La început el a râs şi-a zis: „O fi fata vreunui băcan”. Dar odată îl văd că se face alb ca varul la faţă, mai rău de cât e el de obicei. Înţelegi? într-o cutie era un bilet şi el îl citea şi tremura. Apoi a scris şi a tot scris până spre seară şi m-a trimis să duc scrisoarea poştaşului, dar mi-a zis să las poarta deschisă: se vede treaba că aşteaptă pe cineva. Astăzi hop! că vine un alt pachet şi o altă scrisoare. El «dea cu lacrimi citind-o. E vesel ca o pasăre care stă să zboare; parcă ar fi gata să se vindece şi să înceapă să umble. A prins şi puţină culoare în obraz.

Aşezată pe locul în care servitorul lui Zuampredu înşirase calităţile stăpânului său. Columba asculta încordată, în timp ce ochii îi străluceau de curiozitate şi gelozie.

— Măi Preţu, tu cine crezi că ar putea să fie?

— Cine?

— Dar de cine vorbim noi, mă, blestematule? Vreau să spun persoana care-i trimite pachetele.

— De unde să ştiu eu? Habar n-am, zise el aruncând în sus portocala şi prinzând-o în palmele făcute căuş.

— Fii atent la mine, lasă portocala aia! Crezi că el ştie cine e?

— Cine? Nenea Jorgi? Ei, păi sigur că el o fi ştiind.

— Dar pe plicul pe care l-ai dus tu ia poştaş ce scria?

— Nu scria nimic! Se vede că împieliţatul ăla de poştaş ştie despre ce e vorba.

— Crezi că o fi sora comisarului? Vorbeşte despre ea?

— Da, mă tot întreabă cum arată fata aia. Eu am văzut-o şi azi în piaţă. Se plimba cu preotul şi eu

secretarul. E într-adevăr, frumoasă. Mi-a şi zâmbit.

— Crezi că ea ar putea să fie?

— Nu ştiu, zău... Poate, răspunse Preţu, înfigând dinţii în coaja portocalei. Pachetele i le trimite o femeie: asta e sigur; chiar nenea Jorgi recunoaşte lucrul ăsta. L-am auzit spunându-i doctorului: „Dacă ea ar veni încoace cred că aş putea să mă ridic”. Iar nebunul ăla de doctor îi răspundea: „Sigur, sigur!” Asta ar fi culmea.

Columba, cu coatele pe genunchi şi cu mâinile împreunate, îşi muşca nodurile degetelor. După o clipă de şovăială întrebă:

— De noi mai vorbeşte?

— Cine, nenea Jorgi? Niciodată.

— Spune-mi adevărul, puşlama, că de nu, e vai de pielea ta...

— Zău că nu vorbeşte. Eu îi zic mereu: „Columba, aia cu care trebuia să vă însuraţi, sparge sâmburi de migdale pentru prăjiturile de nuntă”. Dar el nu zice nici pâs. Înainte mai scotea câte un cuvânt, dar acum, nimic.

— Ei şi ce-mi pasă mie, ţipă pe neaşteptate Columba, sărind în picioare, aibă de furie, înverşunată împotriva ei că nu-şi putea ţine în îrâu curiozitatea prostească. Hai, şi acum pleacă de-aici, palavragiule! Ce-ai căutat aici înăuntru? întinde-o şi să nu scoţi o vorbă că îţi pun pielea pe băţ...

În ciuda acestei ameninţări, Preţu nu se grăbi să se ridice. Îşi scoase căciula şi-şi aruncă în ea portocala, apoi cătă spre Columba cu ochii lui răutăcioşi şi frumoşi...

— Hai, mai dă-mi şi mie una; să i-o duc lui frate-Imeu Bore, care o s-o sugă ca pe ţâţă.

Dar Columba îl zori.

— Hai, pleacă odată de-aici, pleacă!

Băiatul se ridică abătut şi plecă. Columba închise uşa şi se aşeză pe acelaşi loc pe care stătuse mai devreme. O

durea inima şi simţea că se sufocă. I se părea că e singură pe lume şi că cineva golise toate lucrurile din jurul ei aşa cum îşi deşertase servitorul desagii. Păşunile, vacile, prisăcile, casele nu mai aveau nicio valoare.

Totul i se părea fără rost şi asta pesitru că afurisitul ăla de Jorgi plasigea şi râdea citind scrisorile de la o altă femeie.

Patima care o răscolea i se părea că este tot mânia, ura împotriva omului care, după socotinţa ei, o jignise şi o părăsise; dar în acelaşi timp o voce tainică răsuna la străfundurile conştiinţei, o voee aspră şi duioasă, ca a beţivilor care cântau în seara aceea de [împăcare şi tihnă pentru toţi. iar ea îşi dădu seama: a trăise până atunci ea un om care a rătăcit drumul, dar se încăpăţânează să meargă tot înainte, fără să ceară lămuriri de la nimeni, şi cu cât înaintează cu atât se afundă şi mai mult.

V

Când Preţu se întoarse, stăpânu-său tot mai citea scrisorile acelea tainice, dar pentru ca servitorul să nu-şi dea seama le prinse între paginile cărţii prefăcându-se că citeşte psalmi. Ceva nedesluşit făcea acum odaia mai puţin tristă: poate mirosul de bunătăţi care venea dinspre ladă, sau adierea primăvăratică ce pătrundea prin uşiţă şi gonea izul de umezeală şi de mizerie. Bolnavul, al cărui cap delicat avea un aer serafic pe faţa de pernă imaculată, trimisă de misterioasa binefăcătoare, începu să citească cu voce tare versete din cărticică.

„Nu lăsa sufletul tău pradă tristeţii, iar grija să nu tulbure gândurile tale”.

„Ocroteşte-ţi sufletul pentru a fi plăcut dinaintea Domnului şi îndepărtează de la tine mâhnirea pentru că mulţi a omorât ea şi fără de niciun folos este, tiară numai bucuria lungeşte zileie omului”.

Între timp, Preţu, cu portocala vârâtă în căciula care-i atârna într-o parte, alunecându-i de pe cap, pregătea de

mâncare şi sporovăia.

— Slavă ţie, Doamne, uite că a trecut şi Pastele! Mama a primit o pulpă de capră. Voia să-mi dea şi aduc şi aici, dar eu l-am spus: „Noi nu vrem nimit de la nimeni”. Tuşa Giuseppa Fiore a tăiat o vacă ci să dea carnea ia săraci, dar muşchiuleţul şi părţi! = cele mai bune le-a păstrat pentru ea, fir-ar ea afurisită! Tata i-a dat mamei cinci portocale, dar se pilise zdravăn; nu l-am văzut niciodată aşa de beat. Da:

el nu face rele la beţie, Râde şi doarme, doarme şi râde. O portocală am luat-o eu. O să-ţi dau şi matale jumătate, iar două feliuţe am să i le duc la frate-meu Bore. Să vezi ce mai suge din portocală, parc-ar fi o albină pe o floare. Scoase portocala şi începu s-o desfacă punând deoparte cojile ca să i le ducă maică-sii.

— O să facă din ele oranjadă; o să-ţi păstrez şi matale puţină. Vrei să guşti oleacă? îi întinse sfios o jumătate de portocală de teamă ca Jorgi să nu ghicească cumva de unde o avea, dar bolnavul, ale cărui gânduri rătăceau în universul nesfârşit al visurilor, abia de luă o feliuţă pe care o înghiţi fără să-şi ridice ochii de pe carte.

Abia mai târziu, în timp ce-şi sorbea supa de lapte pregătită de băiat, privi în jur şi zise:

— Pereţii ăştia sunt prea murdari; ar trebui să-i văruim; tu o să speli bine masa, lada şi uşa.

La început servitorul n-a zis nimic, dar deodată a zâmbit cu subînţeles şi spuse pe nerăsuflate:

— Ştiu eu pe cine aşteptaţi. Pe comisar şi pe soră-sa. Mie nu-mi spuneţi nimic, dar eu tot ştiu şi ştie toată lumea. Tuşa Grazia zicea azi pe uliţă că darurile vi le trimite fata asta.

Jorgi fremăta. Spuse totuşi:

— De cine vorbeşti, măi maimuţoiule?

— Ei, ştii matale de cine! De fata aceea! O cheamă

donna Mariana, E frumoasă, dar parcă ar fi o ciupercă albă, fiindcă este scundă şi are pălăria aia mare cât un paner. Fină şi pantofii îi sunt albi. Am văzut-o plimbându-se cu preotul şi cu secretarul, şi mi-a zâmbit. Are ochii mari ca două migdale proaspete. Trebuie să fie bogată, fir-ar naiba afurisită! Eu cred că numai rochia de pe ea costă 20 de lire. Iar pantofii, pe puţin 7 lire! Secretarul se uita la ea cu nişte ochi cât cepele. Dar precis că nu-i place de el. Şi tuşa Giuseppa Fiore a zis: „Ei îi trebuie un băiat cu titlu…” Dar o să te iaci matale bine, nene Jo, şi-o să te duci din nou la şcoli…

Această concluzie neaşteptată îl făcu pe bolnav să surâdă, dar apoi ţipă la servitor, poruncindu-i să aprindă lumina şi să plece.

— Să las deschisă poarta?

— Bine, Ias-o!

Lucrurile se schimbaseră. Stăpânul nu mai era sălbatic şi arţăgos ca până atunci: iar aştepta pe cineva; dar, în afară de doctor, de cerşetor şi de unchiul Arras nimeni nu venea pe la el.

Rămas singur, Jorgi privi îndelung la luminare; i se părea că flăcăruia îi ţine tovărăşie şi că, mişcată de adierea vântului, ea îi arată cartea de pe masă în care se aflau cele două scrisori. Întinse încet mâna, luă cartea şi începu să le recitească. De altfel, le ştia pe dinafară. Erau amândouă scrise pe hârtie gălbuie, cu litere lungi şi ascuţite şi răspândeau un parfum de violete.

„Vă mulţumesc călduros că nu aţi refuzat modestul meu dar. Ştiu că sunteţi un om orgolios. E inutil să mă mai prefac că aş fi undeva departe. Sunt aici, lângă dumneavoastră, deşi pentru scurtă vreme. Eu vă cunosc toată povestea, lunga dumneavoastră suferinţă. Ştiu că ţineţi uşa închisă pentru cei nepăsători şi pentru curioşi, dar eu nu sunt ca ceilalţi şi aş îndrăzni să vă rog să-mi permiteţi să vă vizitez. Dacă vreţi să vin trimiteţi-mi o

scrisoare prin prietenul meu, chirigiul”.

În cealaltă scria:

„Nu-mi mulţumiţi! Eu trebuie să vă mulţumesc că mi-aţi îngăduit să vă fac un pic de bine. O să vin!

De-aş putea să înlătur nedreptatea, aş zice precum Cristos lui Lazăr: ridică-te şi umblă!”

— Eidică-te şi umblă, ridică-te şi umblă! repetă el de zece, o sută de ori, uitându-se din nou ţintă ia flăcăruie. Apoi căută în cărticică parabola lui Lazăr.

În seara călduţă răsunau din depărtare cântecele ciobănaşilor îndrăgostiţi; el tot mai aştepta, dar neliniştea şi nădejdea cu care săptămâni şi luni de-a rândul o aşteptase pe Columba era o nimica toată faţă de aşteptarea de acum. Femeia care trebuia să lumineze cu prezenţa ei întreaga odaie reprezenta pentru el civilizaţia aflată undeva departe, dreptatea, mila, toate marile valori ale vieţii! înţelesese deja din flecăreala băiatului, atunci când pomenise de vorbele femeilor de pe uliţă, că reabilitarea lui începuse.

Şi spusele înţelepte ale bătrânului proscris îi reveniră în minte: „Timpul este singurul judecător. Răbdarea şi curajul sunt singurii martori care nu pot fi cumpăraţi”. Iar cuvintele noii sale prietene îi răsunau în suflet: „Ridică-te şi umblă!”

Cuprins de un elan nebun de speranţă, încercă să se ridice, dar recăzu, învins de ameţeală. În clipa aceea, într-un fel de abur care se rotea în jurul lui, ca un văl împins de vânt i se păru că vede uşa deschizându-se şi că zăreşte, în pragul uşii, fusta galbenă a Columbei; apoi totul dispăru şi el bănui că a fost o halucinaţie. Şi ca întotdeauna după ameţeală căzu într-un somn profund.

A doua zi de dimineaţă puse să se cureţe bine curtea şi casa. După amiază nu reuşi să închidă ochii, deşi Fretu ţiuise din trişca lui din pai de ovăz, aşezat la umbră în faţa

uşii, iar zumzetul acela dulce, monoton, ca susurul unui izvoraş, adormea până şi muştele. De câteva zile îl părăsise somnolenţa aceea în care era cufundat tot timpul; simţea în el o poftă de viaţă, dar pentru că nu putea să se mişte, rătăcea cu gândul. Cele mai stranii şi mai confuze gânduri, când luminoase, când tulburi îi treceau prin minte ca nişte nori pe cerul primăvăraiic.

Se gândea şi se tot gândea mai cu seamă la misteriosul furt a cărui victimă se socotea bătrânul Kemundu, deşi victima adevărată fusese el. La rândul lui se întreba dacă nu face o nedreptate acuzându-l pe bătrân că s-a prefăcut prădat. Şi dacă fusese într-adevăr un furt? Dar oare cine furase? Bătrânul în mod sigur că ştia, dar ura îl făcea să tacă. Probabil că avea de gând să vorbească după nunta Columbei. „Dar cine, cine furase?” se întreba Jorgi.

Purtarea ciudată a cerşetorului, desele lui vizite îl făceau să se gândească că omul era atras în camera lui de o forţă misterioasă, ca aceea care-l atrage pe criminal la locul crimei. Jorgi se minuna că nu încercase până atunci să-l descopere pe adevăratul vinovat. Dar odată cu darurile şi scrisorile primite de la noua lui prietenă, dorinţa de a se reabilita devenea în el pe zi ce trecea, o voinţă, fermă şi conştientă.

Parcă tras de firele acelei voinţe, omul se ivi deodată în pragul uşii, aducând în odaie miasma fetidă a zdrenţelor lui.

— Intră, intră! Ce mai e nou prin lume? zise Jorgi.

Dionisi înainta în timp ce ochii lui rotunzi şi verzui priveau fix fâşia de cer albastru brăzdată de nori alburii.

— Parcă ar sta să plouă! Ar fi tare bine, tare bine! Seminţele au nevoie de umezeală ca să încolţească, zise el gânditor.

Rămase nemişcat vreme îndelungată cu ochii în sus, parcă vrăjit de pacea somnolentă a cerului, care cu norii

asemănători unor trepte de marmură, coloane şi lespezi sfărâmate, părea un cimitir.

În clipa aceea se auzi un cor de băieţandri care străbăteau satul fluturând un fel de steag făcut dintr-o năframă legată de o trestie. Se rugau să plouă:

„Dazenos abba, Sennore, Pro custa necessidade; Sos anzones pedin abba E nois pedimus pane… 1

— Auzi! făcu Jorgi semn cu degetul în direcţia din care se auzeau vocile îndepărtate. Dumnezeu ne pedepseşte pentru că păcatele noastre sunt mari! Dar cum celălalt nu răspundea şi nici nu se clintea, îi făcu semn să se apropie de pat, repetând cu voce tare: Dumnezeu ne pedepseşte pentru că păcatele noastre sunt grele! Ai fost să te spovedeşti? Dioni, te-i împărtăşit de Paşte?

— M-am împărtăşit! Ca orice creştin.

Dar Jorgi îl ţintuia cu privirea, strângând din buze şi clătinând din cap neîncrezător; din mimica omului acela înţelegea mai mult decât din cuvintele spuse cu voce tare.

— Cum adică, n-am fost? Du-te şi-l întreabă pe preotul Defraja, dacă nu mă crezi

— Dacă m-aş putea mişca aş afla multe lucruri, iar tu n-ai mai fi aici.

— Şi atunci unde aş fi? La sfântul Francisc?

1 Dă-ne apă, Doamne, / pentru nevoile noastre; / Mieii cer apă / Şi noi cerem pâine…

— Chiar acolo, zise Jergi, punându-şi mâna sub obraz. Peste o lună e ziua lui. O să te duci?

În loc să răspundă, cerşetorul începu să sărute cu patimă medalionul cu sfântul Francisc, bolborosind cuvinte drăgăstoase.

— Să te duci, să te duci la sărbătoarea lui, Dionî!… Dar să nu-l superi pentru că Sfântul Francisc este un sfânt răzbunător. Să nu intri în biserica lui cu gândul să-l înşeli: dacă tu ai furat el ştie, dacă ai hulit împotriva Domnului, el

a aflat. E teribil sfântuleţul ăsta! Se zice că-i ucide pe loc pe păcătoşii care intră în biserica lui.

Dar Dionisi începuse să clatine şi el din cap şi să-şi strângă buzele: după ce se gândi bine, zise în cele din urmă:

— Te înşeli, puiule. Intră acolo şi cei mai vestiţi ticăloşi. Hei, câţi n-ar trebui să moară în biserica aia!

Jorgi se uită fix ia el. Voia să-5 pună la încercare.

— Dionisi, îl întrebă el dintr-odată, tu crezi în iad?

— Da cum altfel, puişor! Iad aici, iad dincolo.

— Să vezi ce-am visat azi-noapte. Vino mai aproape să nu mai strig atâta! Ascultă, se făcea că murisem şi mergeam spre cer. Era un drum care urca, pe lângă un pârâiaş, aşa cum ar fi Monte Albe, să zicem. Mergeam şi mergeam dar nu mai ajungeam odată; şi numai ce văd un călugăr că-mi vine în întâmpinare. Era sfântul Francisc. „Unde te duci?”, mă întreabă el. Îi spun, dar el începe să râdă. „Vino cu mine, zice, să-ţi arăt ceva”. Şi mă întoarce din drum şi mă duce într-un loc minunat sub o boltă de viţă plină cu ciorchini negri. „Aşază-te, îmi zise, şi mănâncă din strugurii ăştia şi apoi o să vezi de ce am râs”. Mă aşez şi iau câteva boabe dintr-un ciorchine şi numai ce văd la poalele muntelui întinzându-se lumea, şi văd ce e prin casele oamenilor, văd oamenii şi ce au ei prin buzunare. Şi printre ei mă zăresc şi pe mine întins în patul acesta şi pe tine în faţa mea, cu traista ta în care este cutia cu banii furaţi de la Remundu Corbu… iar sfântul Francisc îmi zice: „Vezi de ce nu poţi ajunge la porţile raiului? pentru că ai lăsat să intre în casa ta un astfel de păcătos…”

Pe măsură ce Jorgi povestea, cerşetorul holba ochii, încruntând sprâncenele lui stufoase. Pe chip i se citea rând pe rând uimire, batjocură şi furie.

— Sfânta Ana să te aibă în pază, zise el îndepărtându-se parcă vrând să plece, cine ţi-o fi băgat ţie asta în cap?

Se opri în mijlocul odăii, întorcând capul să asculte ce mai zice bolnavul. Dar Jorgi nu mai vorbea, continua doar să-l privească fix, clătinând din cap de parcă ar fi vrut să-i dea de înţeles că ştie tot.

Deodată cerşetorul păru să-şi schimbe planul şi se apropie de pat: chipul i se făcuse pământiu, mâinile Eul uriaşe, negre, se răsuceau prin aer ca nişte ghiare. Lui Jorgi i se făcu frică.

— Dioni… Bieni… ce vrei să faci? strigă el acoperindu-şi faţa cu cearşaful.

În clipa aceea se auzi o bătaie uşoară în poarta de la curte rămasă întredeschisă, iar omul căzu în genunchi, lângă pat, pentru a nu fi surprins în poziţia aceea ameninţătoare.

VI

Intră Mariana cu paşi săltăreţi. Era îmbrăcată în alb, iar pe cap avea o pălărie mare, neagră, cu borurile atârnându-i într-o parte până la umeri, iar în cealaltă lisind să iasă ta iveală păru! ei lucios; un trandafir era prins în cordeaua de mătase a pălăriei. Avea o umbrelă cât ea de mare şi o poşetă cu toartă de argint, aşa cum se văd în cărţile ilustrate despre prinţese, care se legăna spânzurată pe braţul ei dezgolit.

Un parfum pe care Jorgi îl ştia deja, acelaşi care era impregnat în cărtieia lui, se răspândi în odăiţă; şi chiar înainte de a-i fi distins bine trăsăturile feţei el avu impresia că o mai văzuse pe vizitatoare: erau ochii scânteietori şi scrutători pe care – zărise la Nuoro în lumina fantastică a unei seri de sărbătoare. El începu să tremure.

— Bună ziua; ce mai faceţi? întrebă ea firesc, cu o voce uşor tremurătoare, oprindu-se lângă pat şi uitându-se la cerşetor.

Se uita şi Jorgi la el, dar nu-şi mai amintea cum de ajunsese omul acela acolo. Zărea ca prin ceaţă alături de

statura neagră a lui Bionisi, silueta albă a vizitatoarei şi se simţi cumplit de umilit că a fost surprins într-o asemenea tovărăşie, cu omul acela care şedea într-o asemenea poziţie.

— Eidică-te şi pleacă de-aici! strigă el, cu asprime, dar imediat îi păru rău. Iertaţi-mă că ara strigat, dar este un pisălog, un idiot.

Omul se ridică cu greu şi vru să spună ceva.

— Hai, du-te, o să vii mai târziu, du-te, repetă Jorgi întinzând mâna, dar şi-o retrase imediat, ruşinat că vizitatoarea vede mâneca descusută a cămăşii.

Bionisi se uită în sus, apoi se retrase încet, încet. Atunci lui Jorgi i se păru că întreaga odaie s-a lărgit, că a devenit mai spaţioasă şi mai parfumată, ca un ţinut primăvăratic.

O pace luminoasă, un vis unduios de frumuseţe şi de strălucire îi înconjuraseră patul, căsuţa, lumea întreagă.

— Dar văd că vă simţiţi bine! spuse Mariana uimită, aşezându-se pe taburet, alături de pat, sprijinindu-se cu palmele şi cu bărbia de mânerul umbrelei. Nu sunteţi atât de palid, aveţi glasul puternic şi apoi nu sunteţi nici aşa de slab!

Cu ochii plecaţi fixaţi pe geanta care se legăna şi scânteia, el începu să râdă; râdea şi tremura.

— Nu e rău! – zise el fâsticit. Îmi spuneţi asta ca să mă liniştiţi!

— Cum aşa? Nu sunt chiar atât de mincinoasă.

— Vai, ierfaţi-mă, Sunt aşa de necioplit. A trecut atâta vreme de când n-am mai văzut pe nimeni! Numai pe cerşetorul ăla care era aici. Vine câteodată, îngenunchează, se roagă sau pălăvrăgeşte… Eu n-am cum să-l alung; ce-aş putea să-i fac? Şi e aşa de murdar… O, să nu cumva să vă murdăriţi pe taburetul ăla…

— Cine mai vine să vă vadă? întrebă ea fără să ia în

seamă ultimele lui cuvinte.

— Cine să vie? Nişte femei şi doctorul…

— Doctorul e bun?

— Aşa şi aşa! E cam bizar, dar de fapt e un om bun şi generos.

— Dar altcineva nu v-a mai consultat? Aţi făcut tratament cu curent electric?

— Am făcut de toate i Am stat trei luni la spital… Pentru mine nu mai există niciun leac!

— Toţi bolnavii spun aşa! Ar trebui să vă duceţi într-o clinică bună, pe continent. Dar ei făcu un gest de spaimă.

— Nu, nu, domnişoară! Am venit aici ca să mor şi aici vreau să mor!

— Ce tot spuneţi! strigă ea nerăbdătoare. El îşi ridică ochii şi o privi înroşindu-se; apoi spuse pe nerăsuflate:

— Nu sufăr prea tare; dacă stau nemişcat nu simt nicio durere şi nici dacă mă mişc. Mă apucă numai o ameţeală care mă istoveşte şi îmi dă leşinuri. Dar să nu mai vorbim acum despre asta. Eu sunt mulţumit, fericit… Nu mă credeţi, nu-i aşa?

Ea căzu pe gânduri. De pe chipul ei nu se ghicea dacă îl ia sau nu în serios când spunea că e fericii; părea mai curând preocupată de altceva care-i stăruia în minte.

— Spuneţi-mi, dar doctorul ăsta ce zice? în scrisori mi-aţi spus că aţi fest bolnav când aţi fost mic…

— Da, am căzut de pe cal…

— Şi apoi?

— Apoi am rămas pentru totdeauna foarte sensibil. La spital doctorii vorbeau de o atonie a nervilor şi de o paralizie parţială, în urma acelei boli din copilărie. În schimb doctorul de-aici spune că e formă de neurastenie acută, provocată de necazuri şi epuizare… Poate că are dreptate: necazurile m-au doborât; eram atât de sensibil… aşa de… de… ca un fir de iarbă care se pleacă la orice

adiere a vântului... Vedeţi, chiar şi acum tremur tot... Fiindcă sunteţi aici! Tremur, dar de fapt sunt mulţumit... Iertaţi-mă, domnişoară! Sunt atât... atât de mulţumit...

Îşi acoperi faţa cu braţul şi izbucni în plâns. Ea îşi ridică ochii uimită, deschise gura să spună ceva, dar tăcu; nu, trebuia să-l lase să plângă; era un plâns, dacă nu de bucurie, aşa cum lăsa el să se creadă, în orice caz de uşurare şi de dragoste. Şi în timp ce el, cu faţa acoperită, vărsa lacrimile care de atâta vreme îi umpluseră inima, ea se uita în jur, nu prea mişcată.

Văzu pânzeie de păianjen, vatra sobei ieşită în afară, lădiţa aceea preistorică, măsuţa atât de neagră încât părea şi mai bătrână decât lădiţa, cana ciobită, furculiţa de metal cu un dinte rupt, cuvertura patului plină de pete, cămaşa lui decolorată, cârpită în coate...

Iar izul acela de igrasie care îmbiba odaia o impresiona neplăcut, ca un miros de mormânt. I se părea că are în faţa ochilor un om îngropat de viu şi toate povestirile, îndemnurile şi insinuările Giuseppei Fiore, care nu vorbea decât de nefericitul de Jorgeddu îmboldind-o să-l protejeze, să-l răzbune şi să-l apere i se părură de mii de ori mai puţin triste şi cumplite decât erau în realitate. Iar el plângea ca un biet copilaş, chinuit de oameni fără inimă, singur, în fundul vizuinei ăsteia, el, care era atât de inteligent şi de meditativ şi căruia îi plăcea viaţa într-atât încât putea să se mai simtă din când în când fericit în acest cavou înfricoşător!

Un val de oroare o făcu să sară în picioare, nerăbdătoare să se mişte ca să se asigure că e sănătoasă şi sprintenă; apoi cuvintele pe care i le repeta zi de zi Giuseppa Fiore o înţepară în inimă ca o remuşcare.

— Dumneavoastră care sunteţi bogată şi puternică trebuie să-l ajutaţi pe nefericitul ăia de băiat.

Să-l ajute? Dar cum? îşi puse deoparte geanta şi umbrela, îşi încrucişă mâinile şi apoi le scuturăr

deznădăjduită şi neputincioasă în faţa spaimei lui Jorgi. Îi veni o idee: îşi aminti că un băiat care-i făcuse curte îi spusese odată că omul nefericit este ca un copil; e de ajuns să-l mângâi sau să-i promiţi ceva ca să-l linişteşti. Îşi desfăcu degetele şi puse o mână pe capul lui Jorgi.

— Domnule Giorgio! Fiţi tare! O să vă ajutăm…

Atingerea mâinii ei îi provocă bolnavului un fel de convulsie, gemu, oftă, bolborosi tot felul de cuvinte. Furia, durerea şi umilinţa care de luni de zile se adunaseră în el îi dezlegaseră băierile inimii, dânil frâu liber lacrimilor.

La un moment dat el se opri din plâns, tăcu şi rămase nemişcat, cu faţa acoperită, mai ruşinat ca oricând de slăbiciunea lui.

— Hai, gata acum, spuse Mariana trăgându-l cu blândeţe de mâneca cămăşii.

Chipul lui se ivi boţit de plâns, dar cu ochii limpezi şi ageri între pleoapele înroşite, ca două stele pe cerul încă învolburat după furtună.

Ea se aşeză din nou sprijinindu-se cu cotul pe măsuţă.

— Aşa e mai bine. Acum putem să discutăm liniştiţi. Nu mâncaţi ceva? Servitorul nu vine?

— O să vină mai târziu. Nu, nu-mi trebuie nimic, mulţumesc.

— Băiatul ăla este destul de zdravăn ca să vă ajute? E deştept?

— Da, e foarte inteligent, dar e un mare palavragiu.

— De fapt toţi sunt isteţi pe-aici! Iar satul e aşa de pitoresc! Din casa în care stau eu…

— Staţi la tuşa Giuseppa Fiore, nu-i aşa? o întrerupse Jorgi, uitându-se la ea bănuitor. Ce-a spus femeia asta despre mine?

— A spus şi ea câte ceva, au spus şi alţii. Dar eu ştiam deja povestea dumitale; mi-a spus-o chirigiul, în timp

ce veneam cu diligenţa încoace. Eu am venit să vizitez satul fiindcă fratele meu mi-a tot vorbit despre priveliştile şi obiceiurile de pe-aici. Am vrut să vin aici de cum am sosit în sat, domnule Giorgio, dar m-au oprit. Mi s-a spus că nu primiţi pe nimeni, „îi sfidează pe toţi şi s-a închis în camera lui ca într-o carceră; nu vă duceţi să-l vedeţi dacă nu vreţi să-l necăjiţi şi mai tare”. Am stat multă vreme în cumpănă; până la urmă am trimis primul pachet, înţelegându-mă cu chirigiul; restul îi ştiţi şi dumneavoastră. Nu, nu v-a vorbit nimeni de rău, numai că tuturor, de la preot până la fratele meu, care încă n-o să vă viziteze, ca să nu dea naştere la neînţelegeri şi la bârfă printre oamenii de-aici, care se aprind aşa de uşor, tuturor le e frică de dumneavoastră.

— Da, da, ca de un câine turbat!

— Vă înşelaţi! Să ştiţi că eu am studiat foarte mult sentimentul ăsta ciudat pe care-l au cei din sat faţă de dumneavoastră. Ştiţi despre ce este vorba? Despre ruşine. Se simt cu musca pe căciulă fiindcă aţi fost calomniat, iar ei… ei n-au ştiut cum să vă ia apărarea! Sunteţi, mă scuzaţi că mă exprim aşa, strigoiul satului; când vorbesc de dumneavoastră toţi devin neliniştiţi şi gânditori. Le e ruşine să vină aici, dar simt deja povara laşităţii lor; credeţi-mă că o să vină ziua când toţi se vor ridica să vă apere şi să vă răzbune, numai dacă…

— Numai dacă?

— Dacă duşmanii pe care-i aveţi n-o să recunoască ei mai întâi că au greşit!

— Astea-s poveşti, domnişoară! spuse Jorgi cu tristeţe. Iar cum sunteţi bună, credeţi că şi alţii sunt la fel. Vă datorez totul; dacă n-aţi fi venit, nimeni nu şi-ar mai fi amintit de mine…

— De ce i-aţi respins pe toţi? Preotul…

— A, preotul ăla! o întrerupse Jorgi. A venit ca să mă facă şi mai deznădăjduit; mi-a vorbit despre moarte, în

timp ce totul în mine e numai viaţă! Ascultaţi cum îmi bate inima… Vedeţi ce puls am?… Niciodată n-am fost mai viu ca acum, de când duşmanii mei m-au răstignit aici ca pe Cristos, dar la fel ca el, eu îi iubesc pe oameni şi îi iert pentru greşelile lor…

— Dacă iertaţi, atunci nu trebuie să vă înfuriaţi împotriva nefericitului ăla de preot. El e şi mai bătut de soartă decât dumneavoastră. Mi-a spus că a venit de multe ori până la poartă, dar n-a mai îndrăznit să intre. El e şi mai singur decât dumneavoastră: lăsaţi-l să vină, domnule Giorgio; sunteţi cel care va face o faptă bună, Să-i spun să vină?

Ea îşi scoase degetele din mănuşă şi-i strânse încheietura mâinii.

Ce bucurie, ce sentiment de încântare şi aproape de beţie se transmitea de la acea atingere uşoară prin toate venele lui!

Dar fata îi lăsă mâna şi el îşi reveni.

— Şi chiar şi ceilalţi, reluă ea, toţi vă iubesc şi o să vină aici să vă spună asta. Staţi… Lăsaţi-mă să vorbesc. Chiar şi Giuseppa Fiore de pildă… Aţi alungat-o de aici şi totuşi femeia asta vă iubeşte ca pe un fiu. E o femeie simplă, care într-adevăr are cultul urii şi al răzbunării. Dar aici a venit împinsă de un sentiment de ocrotire: ea îşi închipuia că o să unească ura ei cu ura pe care Giorgio Nieddu trebuia s-o aibă faţă de duşmanul comun…

— Dumneavoastră sunteţi aşa de bună, domnişoară, repetă Jorgi, surâzând în sinea lui, dar încă nu cunoaşteţi pe deplin psihologia complicată a consătenilor mei… O să vă dau să citiţi câteva pagini pe care le-am scris cântâva; credeam că o să mor părăsit de toţi şi am scris ca un naufragiat care vârâ amintirile într-o sticlă şi o aruncă în mare… O să vedeţi; am scris adevăruri dureroase… Restul n-are nicio importanţă; eu îi iert pe toţi, nu urăsc pe nimeni… Da, adăugă el, dus pe gânduri, pot să repet şi eu

ca Mântuitorul: Iartă-le lor că nu ştiu ce fac!

Roşi şi-şi aminti de prima întâlnire cu bătrânul Arras în seara din Vinerea mare. Ce fericit era atunci! Dar chiar şi acum era copleşit de o bucurie asemănătoare cu cea care-l încercase acolo, pe potecile din văiugă; dacă bietul lui trup era nemişcat, sufletul îi călătorea printr-un spaţiu plin de lumini şi de armonie. Viaţa, personificată în Mariana, era alături de el şi-l mângâia; cum să nu-i ierţi pe duşmani şi să nu crezi că singurul adevăr din univers este dragostea?

— Cum reuşiţi să scrieţi? îl întrebă ea, ea să schimbe vorba, fiindcă i se părea că-l obosise.

Şi vorbiră despre tot felul de fleacuri; despre sat şi despre ţărani, despre servitor şi despre chirigiu. Jorgi îşi făcu curaj şi îi povesti că o văzuse odată la Nuoro, ca într-un vis…

— Aveam destule necazuri… şi beam, în seara aceea. La un moment dat v-am văzut alături de o doamnă. Ce privire mi-aţi aruncat!… Teribilă!…

— Eu nu-mi amintesc, spuse ea cu candoare.

— Era lume multă. Şi apoi toţi se uitau la dumneavoastră… Eraţi cea mai elegantă. Aveaţi o rochie argintie şi un văl scânteietor… Cine ar fi putut să creadă că o să vă revăd aici?

Apoi, temându-se parcă să-i dezvăluiască întreaga pasiune romantică pe care i-o trezâse apariţia ei, se grăbi s-o întrebe:

— Ziceţi că vă place aici? Aţi văzut ce privelişte frumoasă se vede ele pe terasa primăriei? E nu loc acolo, în spatele bisericii, care-mi place tare mult, ştiţi, colţul dinspre absidă. Să mergeţi acolo spre asfinţit şi o să vedeţi podişul colorându-se în roşu, apoi în violet încât o să aveţi impresia că vă aflaţi ia picioarele unui castel primitiv. Întreg peisajul aminteşte de vremea feudalilor, cu sătucul

pitulat între stânci, cu potecile care parcă ar fi fost făcute pentru pândă, cu siluetele singuratice ale oamenilor, îmbrăcaţi cu pelerine şi glugi, înarmaţi, care trec călare, cu multă băgare de seamă… printre crestele întrerupte de ziduri netencuite. Totul are un aer de poezie veche şi sălbatică.

— Da, aşa e! Şi clin casa în care stau eu poţi să te bucuri de privelişti minunate, iar eu alerg de la o fereastră la alta, amintindu-mi versurile poetului:

Regele venea la fereastra dinspre mare Regele venea la fereastra dinspre munte Dac-aş avea aripi, de-aş putea zbura…

Vă place Pascoli?

— Îl ştiu aproape pe tot pe dinafară.

— Şi D'Annunzio?

Şi se încinse o discuţie plăcută, un torent de versuri, de exclamaţii: „vai şi mie-mi place", „nu, primele au fost mai bune", „am uitat titlurile", „da, da, vă amintiţi versurile acelea?…"

În timp ce vorbeau Mariana se întorsese spre măsuţă şi atingea obiectele, la început sfioasă, apoi curioasă, mai apoi stăpână pe ea, araajând cărţile mototolite, care nu mai voiau să se închidă, dând la o parte tocul de lângă furculiţa ştirbă, aruncând pe jos o bucăţică ele pâine care atrăgea toate muştele ciin odaie, abia înviate.

Jorgi o lăsă să deretice şi nu se mai simţi jignit pentru sărăcia lui. Între ei amândoi se rupsese vălui necunoscutului: Mariana pătrunsese în lumea lui şi putea, de acum încolo, să se mişte, să privească, să socotească şi să aranjeze totul, aşa cum făcuse pe măsuţă, pentru că aducea cu ea rânduială şi bucurie.

Timpul însă se scurgea şi soarele ţesuse la picioarele ei un covoraş auriu; o rază strălucea pe faţa micului Crist ca o lacrimă de bucurie, iar din vale se ridica mireasma de

păducel.

Pe ulicioară răsună din nou corul băieţaşilor care se rugau pentru ploaie. Împinsă de o curiozitate copilărească, dar şi de nevoia de a se mişca, Mariana se ridică şi alergă în curte.

Jorgi îşi aminti vorbele servitorului: „Parc-ar fi un copil”, şi un sentiment de duioşie se adăugă la entuziasmul care-l făcea fericit.

Dar ea întârzia: Doamne, cât de mult întârzia! Şi totul în jur tăcea, aşteptând reîntoarcerea ei. Şi clacă nu se mai întoarce? Dacă totul nu fusese decât urs vis? Şi el care avea atâtea să-i spună şi care voia să afle atâtea lucruri de la ea! Căută caietul pe care voia să i-l dea, se mustră în gând că nu-l pusese pe Preţu să pregătească o ceaşcă de cafea. Dar de ce nu mai venea odată? Corul băieţaşilor nu se mai auzea de loc. Ulicioara parcă forfotea de lume curioasă. Ajunsese să cunoască oamenii după paşi: pasul apăsat şi rar era al bărbatului Bannei, acela mai iute dar târşâit, al lui Remundu… Poate că acum Columba era la fereastră sau în pragul porţii şi o vede pe Mariana. Îşi simţi bătăile inimii, fără să poată şti dacă ele bucurie sau de îngrijorare, şi ar fi vrut să o strige pe prietena l-ai să vină înapoi… A, uite că se aude un foşnet prin curte şi un pas săltăreţ ca al lui Preţu; ea intră şi întreaga odaie renăscu şi se lumină.

Am făcut o mică expediţie de recunoaştere prin jurul fortăreţei dumitale, domnule Giorgio! Ce frumos e în căpătui uliţei! De acolo se vede toată valea. Dar ştiţi pe cine am văzut? Pe femeia aceea. Şedea în prag iar arcul negru ai porţii şi casa bătrânească din fund îi încadrau de minune figura ei neagră şi palidă, fină şi posomorâtă. Dar ce ziceţi de bătrân şi de calul lui? împreună erau parcă un grup statuar de Peter. Vă amintiţi: „Cei doi prieteni”? Toate femeile ieşiseră în uliţă şi se uitau la bătrân şi la fată, apoi se uitau la mine…

— Domnişoară, bolborosi Jorgi strângându-şi nervos la piept caietul, să nu-i luaţi în seamă pe oamenii aceia… vă rog… feriţi-vă de ei! Sunt în stare să vă facă vreun rău… fiindcă aţi venit aici…

— Aşa de răi sunt? Mie nu mi se par chiar aşa… iar fata pare mai degrabă nefericită…

— O, să nu vă încredeţi în ea! Dac-aţi şti cât e de prefăcută E tare ascunsă: tace şi lasă ochii în jos, tace şi urzeşte în minte planurile ei nelegiuite. Şi eu o vedeam cândva într-o lumină bună, cum stătea acolo, pe verandă. Mi se părea o mică regină din Saba, cu mielul ia picioarele ei şi cu faţa înfăşurată într-un abur de vis… Şi totuşi, cât rău mi-a făcut! Ea este ca floarea amară de leandru!… O să vă dau să citiţi tot… luaţi îoee astea, dar nu vă uitaţi acum prin ele… Nu plecaţi, nu-i aşa? E încă devreme. Vă e frig? Dacă aş fi ştiut că veniţi astăzi v-aş fi pregătit e cafea…

Ea răsfoi caietul, apoi îl vârî sub braţ şi se întoarse să privească în jur.

— Vreţi să vă fac eu cafeaua? Dar ariile este ibricul?

Lui i-a fost ruşine să spună că Preţu folosea o oală.

— Mi se pare că s-a stricat… Probabil că băiatul i-a dus la reparat. Dar cafeaua era pentru dumneavoastră, nu pentru mine… Şi apoi o să vă murdăriţi… şi aveţi o rochie scumpă…

Ea izbucni în râs plimbându-se prin odaie, fremătând de curiozitate să deschidă Iada şi să scotocească înăuntru.

— Rochia mea? Ştiţi cât costă cu totul? Şaisprezece lire: eu am făcut-o. Da’ ce, vă închipuiaţi că cu nu sunt bună de nimic? Eu fac totul acasă. Sau aţi tras cumva nădejde că eu sunt vreo ducesă!

— Sunteţi o regină, spuse el curtenitor.

Dar ea începu să ofteze.

— Of, câte-mi mai lipsesc ca să fiu regină

— Ce vă lipseşte? Sunteţi sănătoasă, frumoasă,

tânără…

— Tânără? Credeţi că sunt tânără? O, cât de mult vă înşelaţi, domnule Giorgio! N-o să vă spun niciodată câţi ani am; n-o să vă spun chiar dacă-mi daţi o jumătate de milion: şi chiar dacă v-aş spune să nu mă credeţi, pentru că n-o să fie adevărata cifră!… Dar de fapt… adăugă ea, luându-şi din nou geanta şi sşezându-se aproape de el, ce importanţă are vârsta? Uneori ni se pare că avem 18 ani şi avem într-adevăr 16: alteori avem impresia că suntem de o sută de ani şi chiar atât avem.

— Aşa e, aşa e, zise el înflăcărat.

Şi reîncepură să-şi spună mici confidenţe, ghidări, să recite versuri parcă ar fi fost un joc plăcut şi copilăresc, un fel de vânturare de fraze nevinovate, de aforisme, de paradoxuri fără ascunzişuri, de complimente. Dar cu toată însufleţirea care-l cuprinsese şi-l făcea să uite că este infirm, Jorgi se simţea obosit. Vorbise prea mult: ochii i se încercănaseră, iar mâna îi tremura. Razele soarelui, care ajunseseră la pat, îi aduceau mângâierea lor zilnică, dar parcă erau un prieten gelos pe străina aceea şi, pătimaş, îi dezgolea cu plăcere braţele şi faţa arătându-le în toată dezolarea lor. Ce descărnate şi slabe erau bietele lui mâini şi cât de tristă era faţa lui transparentă în care numai ochii trăiau; cât de trist arătau în lumina şi mă bucuria care-l inundau!

Mariana se simţi din nou cuprinsă de un fel de milă şi de spaimă.

Se gândea: „O să plec acum; e şi timpul”. Şi privind în spaţiul albăstrui al uşii tresări de bucurie la gândul că putea să plece: i se părea că dintr-o clipă în alta va zbura ca o ciocârlie, îndepărtându-se prin uşa luminoasă: dar ochii lui Jorgi erau plini de duioşie şi de freamăt, ca ai unui copil dornic să întrebe, care se încrede în celălalt şi, în acelaşi timp, se teme de el.

„Ce-o să facă dacă plec?” se întrebă Mariana.

— Să nu mai vorbiţi, îi porunci ea. Aţi obosit. O să mai rămân o clipă, apoi o să plec; v-am obosit şi nu v-am spus decât fleacuri. Dar acum o să povestesc câte ceva despre viaţa mea.

Deschise geanta, se uită în oglinjoara care era înăuntru, scoase o bomboană şi i-o dădu. Părea nehotărâtă dacă să pună sau nu caietul înăuntru. Până la urmă închise geanta şi lăsă caietul afară.

— Trebuie să ştiţi, începu ea, că eu sunt o fire romantică şi iubesc la nebunie emoţiile. Poate că tocmai din cauza asta nu mi s-a întâmplat nimic extraordinar până acum! îmi plac schimbările în viaţă şi mă plictisesc repede de lucrurile şi locurile pe care le văd.

Tata a fost fabricant. Călătorea tot timpul şi a murit pe când eu eram încă un copil. În schimb mama nu s-a clintit din satul nostru, care e puţin mai mare decât acesta. Ea e tipul femeii aprige pe care o întâlneşti în biblie: iscusită, robustă şi prudentă. Ea se îngrijeşte de averea noastră şi de la ea au fraţii mei educaţie şi tărie de caracter. Mai am şi o soră măritată cu un om de vază din satul meu. Seamănă mult eu mama; este econoamă, bună gospodină, iar distracţia ei cea mai mare este să se ducă la bâlciurile de prin sate şi orăşele. Cu ea am fost anul trecut la serbările de la Nuoro. În schimb eu am călătorit foarte mult. Dintre fraţii mei unul lucrează la Ministerul de interne, altul e căpitan de artilerie şi s-a căsătorit cu o femeie bogată şi elegantă, iar ultimul este Giovanni Mariano, cel de aici. Ei mă cheamă pe rând să stau când la unul, când la altul, aşa că azi sunt aici, în chilia dumitale, domnule Giorgio, iar mâine o să fiu la Eoma, la vară la Anzio sau la Viareggio, la toamnă mă întorc din nou în satul meu umed şi monoton, înconjurat de mlaştini şi de păpuriş, cu un cer aproape întotdeauna livid, brăzdat de zborul lişiţelor, şi al altor păsări migratoare. Acolo înnebunesc de plictiseală şi de melancolie. Casa noastră a

fost mai demult mănăstire. În faţa ei se întinde o câmpie pietroasă, pustie şi nesfârşită, mărginită de mlaştini, iar mai departe e marea. Sunt numai nori şi corbi în satul meu, domnule Giorgio! în comparaţie eu ce e acolo, aici este un loc în care poţi într-adevăr să trăieşti: aici e o Elveţie primitivă, sau în orice caz una dintr-o epocă dinaintea % ilelor şi a hotelurilor.

Avem o casă mare, acolo, în sat; parcă ar fi un stup gol pe dinăuntru pentru că fraţii mei au plecat unul câte unul aşa cam pleacă toţi tinerii inteligenţi din sate şi se întorc din când în când cu nevestele iar şi cu copiii. Mama ţine tot timpul casa pregătită ca să-i primească. Am să vă scriu din când în când de la mine din sat, domnule Giorgio. O să vă scriu şi de la Roma, să n-aveţi niciun dubiu. În jurul casei, acolo la noi în sat, avem o imensă grădină de zarzavat şi mie-mi place să mă ocup de grădină. Acum trei ani am sădit un rodiu, care acum face fructe. Ştiţi cum trebuie curăţaţi? Trebuie să le laşi numai ultimele rămurele. Aveam un leandru sălbatic, care fiind bine îngrijit, înfrăţise; avea nişte flori că jurai că sunt de trandafir. Lângă casa noastră locuieşte un bătrân, un om tare ciudat, un fel de vrăjitor, care se uita eu invidie la leandrul meu şi care voia să-l usuce prin descântece şi farmece. Şi cum eu îi râdeam în nas, într-o noapte a intrat la noi în grădină, a smuls leandrul din rădăcină şi a plantat în locul lui un altul sălbatic. Dar eu am trimis imediat un servitor la mica lui fermă. Servitorul a găsit leandrul meu plantat într-un colţ umbros, înconjurat cu un gard viu!

Ei, şi uite aşa trece viaţa în sat! Când nu mă ocup de grădină, stau şi citesc ziarele şi revistele pe care mi le trimit fraţii, ori mă duc să fac vizite sau o ajut pe mama la treburi. La ultimul carnaval m-am dus şi eu travestită împreună cu o servitoare de-a noastră care avea o mască din piele de iepure. La un moment dat toţi ştrengarii de-a colo ne-au înconjurat iar un ţăran a început să ne tot

sâcâie. Atunci servitoarea şi-a scos de pe faţă pielea de iepure şi i-a virit-o omului în gură şi tot părul i-a intrat în gâtlej. A trebuit să fie chemat un doctor fiindcă nenorocitul era să se sufoce. Ei, dar acum o să spuneţi: „Ce tot trăncăneşte zăpăcita asta?”

Jorgi asculta şi parcă era legănat de o muzică îndepărtată: i se părea că e din nou copil, înainte de perioada nefericită când apăruse mama lui vitregă. Atunci bunica îi spunea întâmplări hazlii din copilăria ei.

— Mai povestiţi! Hai, mai povestiţi! se rugă el.

— Acolo în sat am în jurul meu un alai întreg de adoratori. Sunt cu toţii nişte pişicheri, pierde-vară şi studenţaşi, frizerul, poştaşul, chiar şi un mic negustor de piei de capră. Toţi sunt foarte tineri, cam între 16 şi 19 ani. La cei trecuţi de 19 ani nici nu mă uit.

— Dar la cei mai mici de 19 ani, da?

— Păi, nu se uită ei la mine! După ce trec de 19 ani ei îşi dau seamă că nu pot să tragă mici o năă” dejde; le vine mintea la cap, asta e! Dar băieţii de 16-18 ani se ţin după mine ca vrăjiţi. Pentru ei eu sunt cea care s-a întors din ţinuturi îndepărtate unde totul este mare şi frumos. Adoră în mine lumea spre care tânjesc: Roma, locurile de vacanţă la modă, viaţa ieşită din comun a celor puternici! Eu particip la himerele lor, în timp ce mama, soră-mea şi cumnatul meu mă dojenesc scandalizaţi şi în tot satul mi s-a răspândit o teribilă faimă de cochetă. De fapt, eu sunt mulţumită că am faima asta, fiindcă nu vreau ca oamenilor serioşi din sat, nobililor care se ocupă de plugărit, sau bogaţilor proprietari de vaci să le treacă prin cap ideea de a mă cere de nevastă-Mai bine moartă decât măritată. Nu, domnule Giorgio, mai curând să mori de două ori decât să te măriţi, rămânând apoi toată viaţa în saiul de baştină…

Jorgi râdea încet, cu blândeţe: ce mult îl distrau şi-l consolau cuvintele ei!

— Dar probabil că uneori v-aţi îndrăgostit!

— Şi ce-i cu asta? Dar de ce aş zice nu? Primul a fost un băiat frumos cu chipul palid, aproape verde, şi subţire la trup ca un lujer. A murit. Să nu mai vorbim de el. Am fost chiar şi logodită. Era un biet medic de ţară despre care se vorbea ca de o minune a inteligenţei! într-o seară a venit la noi acasă. Era lume multă şi el nu deschisese deloc gura, iar eu am crezut că a făcut-o din aroganţă, sau din infatuare. Dar a mai venit şi în alte dăţi şi s-a întâmplat să fim numai noi amândoi. Dar trebuia să te lupţi din răsputeri ca să-i smulgi o vorbă din gură. Surâdea din orice, iar când era emoţionat tremura. Şi el a murit.

— Bine, dar toţi au murit, domnişoară?

— Sunt mai rău decât morţi, sunt uitaţi, zise Mariana şi-şi duse poşeta spre gură ca să-şi ascundă un căscat.

Obosise şi ca şi ar fi dorit să sosească cineva ca să poată pleca. Soarele asfinţise şi ea încă se mai afla acolo, frământându-se între dorinţa de a pleca şi mila faţă de el, fiind sigură că prezenţa ei îi aducea o nespusă alinare.

„Poate că el o să moară peste câteva zile, se gândea ea, în timp ce eu o să trăiesc mult, poate încă patruzeci sau cincizeci de ani… De ce să nu sacrific câteva ore din această jumătate de secol de viaţă?”

Simţi totuşi un fel de uşurare când auzi în curte un pas apăsat şi zgomotul bastonului izbindu-se de ziduri sau de pavaj. Intră doctorul fornăind de zor, îmbrăcat deja în haine de vară (pentru el nu existau anotimpuri intermediare): pantaloni albi, toarte largi, o hăinuţă de postav neagră, care-i flutura, pălărie de pai cu panglică tricoloră. Părea aproape tânăr şi ochii lui aveau o nuanţă albăstruie, primăvăratică.

— Bravo, spuse înaintând spre bolnav, fără să se uite la Mariana, care se ridicase ca să-i ofere locul.

În timp ce-i! un pulsul lui Jorgi, se întoarse brusc şi strigă arătând spre taburet:

— Şedeţi domnişoară, ce dracu'! Be ce staţi în picioare?

— Mulţumesc, dar trebuie să plec…

— Cum aşa, plecaţi deja? spuse Jorgi, înspăimântat. Doctorul luă taburetul cu amândouă mâinile, îl ridică şi-i aşeză lângă ea.

— Dar vă rog să vă aşezaţi, minunată domnişoară! Prezenţa dumneavoastră este singurul leac pentru pacientul meu. Ştiţi, boala lui e o simplă ficţiune; e o puşiama, dar într-una din zilele astea o să-l vedem cum se ridică şi pleacă la plimbare. Haide, aşezaţi-vă, sau credeţi că o să mai creşte-ţi?

Şi aplecându-se lovi tare taburetul eu palma.

— O, măcar de-ar fi aşa! zise Mariana, aşezându-se pe ladă şi lăsând la vedere picioarele ei mici, îmbrăcate în ciorapi lucitori. Asta ar fi un remediu pe care ştiinţa ar trebui să-l născocească. Ar face fericiţi o mulţime de oameni!

— Dar dacă toţi ar fi înalţi, dumneavoastră aţi fi prima care aţi dori exact contrariul!

— Schopenhauer…

— Dă-l încolo pe Schopenhauer. al dumitale!

— Vreau să zic că vă înşelaţi atunci când afirmaţi că bărbaţilor mici de stat le plac femeile înalte, în timp ce femeile scunde…

— … plac şi bărbaţilor înalţi şi celor pitici, numai dacă sunt la fel de frumoase ca dumneavoastră!

— Vai, vă mulţumesc zise ea încâinându-se vădit exagerat.

Doctorul râse satisfăcut de galanteria lui şi Mariana nu se dădu înapoi să cocheteze veselă cu el. Jorgi deveni gelos. I se părea că cei doi uitaseră de el. Atunci, obosit şi trist, închise ochii şi văzu silueta mică a lui Preţu înaintând în odaie, apropiindu-se de pat şi aplecându-se deasupra lui.

— Dacă te întreabă unde e ibricul de cafea să-i spui că l-ai dus la reparat.

Dar tocmai atunci doctorul izbi cât putu cu bastonul în picioarele patului, strigând:

— Femeia asta are dreptate!

Jorgi tresări, deschise ochii, o văzu pe Mariana, albă din cap până-n picioare, aşezată pe ladă, iar pe uşiţă zări cerul argintiu pe care se plimbau norii vineţii.

Ea râdea aplecându-şi capul gata-gata să-şi acopere genunchii cu borurile pălăriei şi-şi agita picioarele elegante. Ce veselă era! Era întruchiparea însăşi a bucuriei şi a tinereţii. Le dădea dreptate adolescenţilor din satul ei care o urmau ca vrăjiţi. Iar el, el era aici, ca o frunză căzută din marele copac al vieţii, care încet-încet putrezeşte pentru a se întoarce astfel în huma din care ieşise. El nu mai avea parte de nimic: nici de razele soarelui, nici de adierea vântului; numai arareori câte un ecou al vieţii de afară, umbra unui nor, ţipătul funebru al cerbilor pe care ea nu putea să-l sufere. Dar de ce venise oare? Era mai fericii înainte, când încă nu o cunoştea.

— Nu veniţi, domnişoară? Vă însoţesc, spuse în sfârşit doctorul, amintindu-şi că trebuia să plece!

Dar ea mai rămase. De-abia plecă doctorul că se apropie din nou de pat, se aplecă spre bolnav iar acesta o privi cu nişte ochi plini de tristeţe.

— Săracu’ domnul Giorgio! L-am obosit, nu-i aşa? Şi doctorul ăsta, ce tip!…

— E de-a dreptul nebun! S-a îndrăgostit de servitoarea lui şi le face ochi dulci şi altora!…

Mariana începu din nou să râdă, O petală din trandafirul prins în pălărie îi căzu lui Jorgi pe faţă, alunecând apoi pe pernă. Ea luă petala şi când începu să-i spună murmurând:

— O să vin şi mâine… dacă nu vă plictisesc, el începu

să suspine şi zise:

— Oricând, oricând… când vreţi… De acum încolo sunteţi totul… toată viaţa mea!… Ea tăcu din nou, palidă. Şi în timp ce din ulicioara invadată de umbrele înserării răsuna glasul doctorului:

Dragoste, mister…

Iar în curte se auzea pasul uşor al lui Preţu, ea se aplecă şi mai mult şi-l sărută pe bolnav pe frunte. Aşa i-a surprins Preţu şi o oră mai târziu îi spunea Columbei că stăpânul său se va însura cu sora comisarului, de cum se va face bine.

PARTEA A TREIA

I

Într-o noapte Columba, care nu putea să doarmă, se ridică din pat şi se duse în bucătărie.

Bunicul bătuse din nou piroanele în zidul de la şopron, aşa cum făcuse şi înainte de nunta Bannei, şi ea terminase de spart migdale şi de ales făina pentru prăjituri şi pentru cozonaci.

Mai rămânea o săptămână şi făcea nunta. I se părea că vede deja desagii plini aşezaţi peste tot în bucătărie şi în şopron, oile ciopârţite, găinile care stăteau spânzurate cu capul în jos, sângele curgând prin ciocurile deschise, făcând găuri mici şi roşii în praful din curte. Cu toate acestea i se părea că trebuie să mai treacă vreme îndelungată până la Rusalii. De Rusalii vremea se mai încălzeşte, în timp ce acum era încă frig şi vânt în sat şi în munţi.

După seceta de la Paşte, ploaia, care fusese atâta vreme aşteptată, a început să curgă din belşug, însoţită de lapoviţă. Din mare se tot ridicau vălătuci de nori cenuşii şi roşcaţi, aşa că vârfurile Bardia, Albo, Acuto şi Gonaro, care erau aşezate de-a lungul liniei orizontului, se zăreau, chiar şi când soarele strălucea în vale, înconjurate de ceaţă, ca

nişte moşnegi aşezaţi în mijlocul fumului ce se ridică de la un foc sub cerul iiber. Când vântul începea să bată iar soarele intra sub nori, totul părea într-adevăr nespus de trist. Ploaia răpăia zgomotos şi cărăruile din sat se transformau în torente.

Apoi soarele strălucea din nou, iar cerul părea un mozaic albăstrui şi cenuşiu. În depărtare, spre ţinutul Siniscoia, un mănunchi de raze luminau o porţiune verde ce semăna cu un mic lac, de fapt un ian de orz.

Toate tufişurile din vale înfloriseră dar erau aplecate, încâlcite şi fără frunze, părând umilite de şfichiu! neîncetat al vântului. Ce primăvară tristă! Parcă pământul şi elementele naturii nu se mai înţelegeau: pământul se încăpăţâna să surâdă şi să înflorească, iar vântul îl pălmuia ca un îndrăgostit furios.

Columba avea şi ea înfăţişarea unei femei bătute; avea spinarea încovoiată de atâtea nopţi nedormite, gândurile îi erau înceţoşate şi n-o mai interesa absolut nimic în afară de grijile ei. Nici măcar pălăvrăgeala vecinelor despre evenimentele cele mai însemnate din ultimele zile – reîntoarcerea definitivă în sat a bătrânului Arras, de ziua sfântului Francisc, dispariţia lui Dionisi Oro, cerşetorul – nu reuşeau s-o clintească de la ideea ei fixă. Dionisi se dusese la un bâlci şi nu se mai întorsese: femeile au intrat în căsuţa lui neagră şi împuţită, ca o cocină de porci, şi au ieşit de acolo ţinându-şi ridicate poalele rochiilor şi clătinând din cap.

— Probabil că a murit.

— Ba poate că s-a luat după vreun alt cerşetor şi s-or fi dus împreună la bâlciul de la Formi.

— L-au văzut în cutare loc… ba în altă parte… L-o fi omorât cineva… o fi fost de faţă la vreo crimă sau altă fărădelege şi i-au dat una în cap ca să nu povestească ce-a văzut…

Reîntoarcerea lui Innassiu Arras le-a dat apă la

moară femeilor curioase. Rudele şi prietenii bătrânului

15 – Ulii şi porumbei O Marianna Sirca făcură un fel de colectă pentru el, reuşind să strângă o capră şi alte câteva animjile de la aproape toţi păstorii din sat; se încropi astfel o mică turmă şi el îşi reluă viaţa de dinainte.

Numai duminica putea fi văzut, băţos şi solemn, cu barba lungă, de culoarea stâncilor, calm ca un moşneag care-şi petrecuse toată viaţa numai printre copii şi nepoţi. După ce ieşea din biserică mergea în piaţă şi se aşeza pe bănci alături de alţi bătrâni sau se ducea pe la Jorgi Nieddu.

Într-o zi, pe când trecea prin faţa porţii familiei Corbu, îl văzu pe bătrân în pragul uşii tăind o bucată de trestie ca să facă din ea o mică cutie pentru ţinut chibrituri. Se salutară dând uşor din cap, dar pe faţa fiecăruia trecu un surâs batjocoritor; în timp ce ochii verzui ai bătrânului Remundu priveau bastonul bifurcat – un biet ciomag paşnic de păstor, la care fostul proscris se întorsese după atâţia ani de revoltă orgolioasă – ochii porcini ai lui Innassiu erau fixaţi pe cuţit şi pe bucata de trestie, din mâna vrăjmaşului său. Şi amândoi păreau să spună prin acel zâmbet: „Uite ce-ai ajuns până la urmă”.

Columba aprinse focul şi pregăti de cafea. Bunicul lipsea, şi rogojina lui, făcută sul, sprijinită în colţul de lângă sobă, părea să vegheze şi ea în noaptea aceea rece, aşteptând întoarcerea bătrânului. Vântul şuiera în curte. Deschizând uşa ca să meargă să ia nişte lemne din şopron, Columba simţi un miros de iarbă şi de pământ umed, care-i aminti de odaia lui Jorgi.

Ţinându-şi cu dinţii năframa pe care vântul voia să i-o Smulgă, luă lemnele, intră în casă şi închise uşa; dar mirosul acela o urmărea şi el era acolo, în faţa ei, hi ic, cu faţa ca de ceară, ca a unui copil mort, stând nemişcat pe patul alb din odaia întunecoasă.

Da, ea făcuse asta: se dusese de două ori la el; prima

dată în noaptea de Paşte, dar nu îndrăznise să meargă până la uşă, apoi altă dată în zori, înainte ca vecinele să se fi trezit.

El dormea cu capul înfăşurat într-un şal alb şi se vedea de departe părul negru risipit pe frunte, culoarea vineţie a pleoapelor, umbra de deasupra buzelor.

Părea un copil, un copil mort; slăbise aşa de tare că probabil cântărea cât o pasăre. Aşa se explică de ce reuşea Preţu să-l ridice şi să-l ajute ca pe un frate mai mic. Şi ea fugise fără să-l trezească, se închisese în casă şi începuse să rătăcească prin camere şi prin unghere, căutându-l parcă pe Jorgi al ei din vremurile de demult, cel care o sărutase şi o insultase, o umilise şi o părăsise. Dar nu reuşea deloc să-l mai găsească; studentul trufaş, duşmanul bunicului Corbu dispăruse pentru totdeauna. Murise probabil sufocat de propria lui furie şi înfumurare. Jorgi, cel care va continua să trăiască zi şi noapte în gândurile ei, era altul: un Jorgi mic şi vlăguit, un copil pe moarte…

Ea tot mai dorea să se ducă uneori pe la el, să-l strângă în braţe şi să-l legene la sânul ei. Era o dorinţă asemănătoare eu a unei mame pentru copilul aflat departe, dar şi gelozie la gândul că altă femeie era accio, lângă el, îl îngrijea şi-l săruta şi zi după zi i-l fura de tot; era şi gelozia unei mame faţă de o altă femeie pe care fiul ei o iubeşte mai mult decât pe ea. În faţa acestei pasiuni materne, acaparatoare, se risipiră şi remuşcările şi mila şi dragostea, ba chiar şi gelozia de femeie iubită, Gândul „că Jorgi ar putea să moară fără s-o ierte, ducând cu el, în mormânt, amintirea celeilalte, o chinuia zi şi noapte.

Toate aceste gânduri n-o împiedicau să ia parte la ultimele pregătiri pentru nuntă.

După ce făcu cafeaua şi bău o ceaşcă, apoi încă una. puse opaiţul pe un scaun lângă sobă şi începu să coasă.

Din când în când câinele scheuna şi alţii îi răspundeau, iar vântul răsuna în vale ca un ecou al acestor

bocete neliniştite. Columba asculta încordată amintindu-şi de nopţile de groază din copilărie când maică-sa asculta cu sufletul la gură vântul care prevestea nenorocirea; apoi gândul o duse la întâlnirile ei cu Jorgi, chinuite de teama că vor fi descoperiţi, şi i se părea că aude aievea paşii lui pe drum, atât de uşori încât bătăile inimii i se părea mai puternice.

Dar oare şi acum era o amăgire a inimii ei? Simte cum se zbuciumă din nou, la fel ca atunci, atât de tare încât paşii pe care crede că-i aude, pe care îi aude cu adevărat în faţa uşii, răsună parcă mai încet.

Cât ai bate din palme un văl îi cade pe ochi îndepărtând-o de realitate; da, e aici… el e aici… şi bate uşor cu unghia în uşă. S-a însănătoşit sau poate că a murit: orice ar fi, el s-a ridicat, e acolo, în faţa uşii, la fel ca altă dată şi o iubeşte…

Dintr-un salt ajunse la uşă şi o deschise fără măcar să mai întrebe cine este.

— Tuşă Colu! Eu sunt! Am văzut lumina aprinsă şi mi-am zis: „O fi făcând pâine”. Dă-mi şi mie puţin jăratic, fiindcă stăpânul meu se simte rău, iar cărbunii mei sunt aşa de umezi că nu pot să-i aprind de loc, cu vremea asta afurisită! Ce, te-ai speriat?

Preţu intră cu o ţiglă în mână şi se duse drept spre vatră.

— Da’ ce, tu stai acolo şi în timpul nopţii? Ce are? întrebă Columba cu o voce răguşită.

— Nu, noaptea nu rămân aproape niciodată, dar se simţea rău încă de ieri şi atunci donna Mariana mi-a zis să mă culc acolo… Ne-a dat şi o spirtieră dar mi-e teamă s-o folosesc, poate să facă explozie şi atunci e vai şi amar. Dar matale ce ai, nu te simţi bine?

— M-am sculat fiindcă aveam ceva de făcut. Hai, ia… ta, zise ea trăgând cu vătraiul jar pe ţiglă. Ce are?

— Ei, ştiu eu ce are acum; e prea răsfăţat. O să-i fac nişte cafea. R'Iată ai făcut-o?

— Preţu, nu vrei să iei puţină într-o cană? Lui n-ai decât să-i spui că ai făcut-o mai demult…

— Ei, cum aşa?! Ţi-ai găsit omul pe care să-l păcăleşti! el e numai ochi…

— Hai, du-te, du-te băiatule, zise ea văzând că Preţu tărăgăna plecarea. După ce-o adormi, poate că mai vii pe-aici… Din pragul uşii văzu făptura întunecată a băiatului cum cobora pe ulicioară, furişându-se pe lângă zid; vântul spulbera scânteiie de pe ţiglă, iar câinii urlau în întuneric ca nişte suflete în iad. „Mă duc…", zise Columba în sinea ei. Cobori scăriţa şi deschise poarta; dar vântul i-o smulse din mână şi o împinse înapoi, vrând parcă să spună că face rău dacă se îndepărtează de casă.

Urcă din nou scăriţa, deschise uşa şi se pregăti să – aştepte pe băiat.

„Jorgi o să moară; de-aia şuieră vântul şi scheaună câinii. Maică îndurătoare, ei s-a îmbolnăvit din cauza mea, iar acum îl îngrijeşte o străină… o femeie care nu l-a cunoscut, care nu l-a văzut de când era mic şi nu a dansat cu el!…"

Se aşează din nou lângă sobă ascunzându-şi faţa în palme. Iar el apăru din nou în faţa ochilor, mic, cu chipul ca de ceară, numai pielea şi oasele…

Şi deodată îl vede iarăşi copil. Mamă-sa îl bate şi el fuge pe ulicioară: când ajunge în vârful pantei se răsuceşte şi plânge şi râde în acelaşi timp, pe când ea, Columba, aplecată pe fereastră îl urmăreşte cu o privire batjocoritoare şi nemiloasă.

„De mică am fost rea", se gândeşte ea într-o clipă de străluminare a conştiinţei.

„Oare de ce mă bucuram când îl bătea maică-sa? De fapt şi acum sunt la fel. Bamia este rea cu mine, iar

bunicul şi mai rău… de data asta noi l-am bătut pe bietul orfan, noi l-am adus în halul ăsta, să stea acolo în patul lui, aşa de slab şi de sfârşit… Şi apoi străina…”

Când se gândea la femeia aceea o apuca un tremur nervos. Mânia şi ranchiuna pe care le avusese pentru Jorgi se revărsau acum asupra Marianei.

„Am să mă duc să i-l iau. O să mă duc, iar el o s-o uite pe cealaltă de cum o să mă vadă. Ea sigur că nu-l iubeşte. Am auzit că se spală pe mâini după ce – atinge şi nu rămâne să-l vegheze în timpul nopţii. Eu aş putea să stau acolo o sută, o mie de nopţi fără să preget, până când s-ar vindeca. Da dar… logodnicul meu?… Ei… ducă-se naibii! …”

Acum i se pare că-l urăşte şi pe Zuampredu Cannas. Se ridică din nou, împinge cu piciorul coşuleţul cu lucrul de mână şi se duce la uşă.

Vântul şi câinii urlă tot mai jalnic… Te pomeneşti că Jorgi chiar moare… Columba închide uşa, se luptă puţin cu vântul care-i umflă hainele, coboară ulicioara furişându-se pe lângă zid, aşa cum îl văzuse pe Preţu.

Basmaua îi fâifâie izbindu-se de zid ca o pasăre mare, neagră; ajunsă la colţul casei dinspre curtea lui Jorgi o izbeşte o rafală de vânt furioasă.

De data asta vântul îşi schimbase planurile: o împingea în jos spre uşa neagră, eu chenar auriu, acolo, în jos, către destinul ei…

II

Când o văzu ivindu-se în prag, Preţu, care stătea ghemuit lângă sobă, aşteptând să fiarbă cafeaua, scoase un strigăt de uimire. Însă Jorgi o privi tăcut, fără să se mişte, năzărindu-i-se că tot mai visează. Era şi ea doar una din figurile pe care febra i le plăsmuia şi care acum se mişca prin odaia luminată de un muc de luminare aşezat alături, de Preţu, în timp ce umbra uriaşă a servitorului

acoperea tot tavanul, frângându-se zdrenţuită pe pereţi ca un păianjen monstruos; iar chipul înainta… şi iar înainta… Era Columba.

Iar Columba îşi trecea basmaua peste ochi, muşcându-i colţurile, parcă ascunzându-se instinctiv ori încercând să-şi înfrâneze tulburarea; ajunsă însă lângă pat, căzu în genunchi cum făcuse altă dată cerşetorul, îşi îngropă faţa în aşternuturi şi izbucni în plâns. Era un plâns nervos, întrerupt de ţipete, ca nişte seheunaturi; şi se zguduia de plâns aşa de tare, înfigând cu disperare mâinile în pătură, încât lui Jorgi şi lui Preţu, înspăimântaţi, le fulgeră prin minte acelaşi gând: a înnebunit!

— Tuşă Colii!… Tuşă Colii!… zise băiatul cu vocea gâtuită, fără să mai fie în stare să spună şi altceva.

Jorgi o privea şi într-un târziu murmură cu glas pierit, ca al bolnavilor cu febră mare.

— Preţu, aprinde luminarea şi du-te puţin afară.

Atunci Columba îşi ridică faţa şi sări în picioare.

— De ce-i spui să plece? Nu-mi pasă că mă vede… el, sau altcineva.

— Bine, atunci linişteşte-te. Ce vrei?

— Vreau să ştiu ce mai taci…

— Şi nu vezi? Tocmai acum ţi-ai amintit de mine?… La ora asta?…

Ce amărăciune rece şi tăioasă în vocea lui! Da, era tot el, Giorgio al ei, cel puternic şi trufaş, care tot o mai umilea. Dar dacă el era acelaşi, stând acolo în patul încălzit de febră, ea devenise mică şi neputincioasă; sufletul ei sfărâmat se ghemuia şi se lăsa tirit ca o rămurică smulsă de furtună. Preţu puse luminarea pe scăunel şi faţa lui Jorgi, luminată, arăta palidă, dispreţuitoare, cu ochii acoperiţi ca de un văl strălucitor.

Columba îşi ştergea faţa cu mâneca bluzei, sprijinindu-şi de pat genunchii care-i tremurau, aplecată

puţin peste bolnavul al cărui piept răspândea dogoarea şi mirosul febrei. Mâinile îi tremurau şi lui în timp ce mototoleau cearşaful.

— Da, la ora asta… bâigui ea. La ora asta… Ştiu că e noapte, ştiu, dar pentru mine e la fel… Noaptea e şi mai rău decât ziua…

— Ce vrei? repetă el mai moale.

— Să mă ierţi.

— Te-am iertat de o sută de ori până acum. Hai, acum du-te acasă!…

— Nu, tu nu m-ai iertat, Jorgi, dragul meu! Dacă m-ai fi iertat nu mă alungai acum.

El nu zise nimic.

— O, Jorgi, oare aşa trebuia să ne revedem? Tu ai plecat atunci şi nu te-ai mai întors!

— Trebuia să vii tu, Columba!

— Mi-a fost frică să nu mă alungi! Şi uite că tu chiar aşa faci!… De ce?

El nu se hotăra să răspundă; ce putea să-i spună! Că nu-i mai păsa de ea?

— Trebuia să vii mai înainte… mult mai înainte: ştii bine lucrul ¿istcică cum… spuse el ridicând mâna şi clătinând-o de parcă i-ar fi făcut semn cuiva, care pierise în aer.

— Acum… poţi să te vindeci numai dacă stai liniştit… aşa a zis doctorul! Iar eu o să am grijă de tine… o să vezi! Da, da, doctorul zice că dacă o să ai o mare bucurie poţi să te vindeci. De-aia am venit… Vezi, vezi? Am venit aici… uite, vezi… sunt Columba, Columba ta! Mă recunoşti, Jorgi, spune, mă recunoşti?

El o privi cuprins de milă. Acum ea era cea care delira

— Eu n-o să mă mai fac bine niciodată, Columba; dar asta n-are nicio importanţă… nu te mai gândi ia asta; hai,

liniştește-te, nu te mai gândi la mine!... Ce ţi-a venit acum să te gândeşti la mine?

— Dar eu m-am gândit tot timpul... Tu nu mă iubeai pe mine... cum voiam eu... M-ai umilit întotdeauna; pentru tine nu am fost decât o femeie proastă! Ba da, ba da, chiar aşa am fost. Ceartă-mă dacă vrei, dar nu mă alunga! Dragul meu Jorgeddu, iartă-mă:

E! nu răspunse. Tăcerea, tăcerea asta o scotea din sărite mai mult decât toate vorbele lui amare. Ea începu să-şi frământe mâinile.

— Tu nu mă auzi? Nu-mi spuinimic? Eu sunt mai bolnavă decât tine... eu îi urăsc pe toţi... pe toţi cei care ne-au distrus... Dacă ne-ar fi lăsat în pace, nu s-ar fi întâmplat nimic... las că-mi dau seama de asta, nu sunt chiar aşa de proastă! Nu ştiu să vorbesc, dar de judecat, judec. Aici, aici la mine înăuntru, adăugă ea, strângându-şi capul între palme, aici este ceva care arde tot timpul... îmi vine câteodată să izbesc de pereţi ţeasta asta blestemată... Da, atunci când ne vedeam, eu nu ziceam nimic, dar îmi treceau prin minte o sumedenie de lucruri. Iar tu nu ştiai, tu... tu credeai... că sunt o biată prostuţă rea şi făţarnică. De-aia nu te uitai la mine... Şi chiar şi atunci, în ziua când te-ai întors de la Nuoro, iar eu ţi-am povestit întâmplarea aceea cumplită, tu nici atunci n-ai vrut să mă asculţi, iar eu n-am ştiut ce să-ţi mai spun... Dacă nu se întâmpla aşa n-aş fi fost acum aici, la ora asta, iar tu... dragul meu, n-ai mai fi ajuns aşa, ca vai de lume de parcă ai fi o cârpă aruncată... bolnav şi slab ca un biet copii orfan şi damblagit.

Lacrimile îi curgeau şiroaie pe faţă, dar ea nu se mai străduia să şi le ascundă. Iar el simţi, la rândul lui, că îl cuprinde mila pentru ea.

— Preţu, îi spuse din nou băiatului care asculta cu urechile ciulite, du-te afară! Avem de vorbit lucruri pe care tu nu trebuie să le asculţi.

— Dar ii-o să spun nimic, nene J6! îţi jur pe ce-am mai scump! Să-ţi spună şi tuşa Columba dacă am deschis eu vreodată gura. Puteţi să vorbiţi…

Dar ea n-avea timp de el acum:

— Mai vrei cafeaua asta, sau nu? Hai, bea că o să te simţi mai bine.

Vărsă cafeaua în cana ciobită suflând deasupra ca s-o răcească. Jorgi încercă să se ridice. Atunci Columba îşi trecu un braţ pe sub capul lui, luă cana şi i-o duse la buze… Dar cana se clătina din cauza suspinelor el. Atunci el i-o luă ca să nu se mai clatine, bău şi se simţi mai bine.

— Bea şi tu nişte cafea, Columba, hai aşază-te şi potoleşte-te! Mă doare capul, am febră şi nu pot să te mai văd şi pe tine plângând… Cât e ceasul? întrebă întercându-se spre Fretu. Mi se pare că acum o să se crape de ziuă: n-ai vrea să te duci să iei laptele?…

Băiatul pricepu că trebuia neapărat să plece, aşa că luă oala pentru lapte şi ieşi.

După ce plecă Fretu, Columba se mai linişti, se aşeză pe taburet şi încercă să pună mâna pe cea a lui Jorgi, dar el şi-o retrase în mod instinctiv şi ea îşi dădu seama din gestul acesta, mai mult decât din orice cuvânt că între ei totul se sfârşise.

— Îmi pare bine că ai venit. O să mor şi e ma, i bine să plec de pe lumea asta împăcat cu toată lumea… Dar nu vreau să înceapă iar întrebările… îmi face şi mie rău… dar şi ţie, spuse el trist.

— Eu sunt stăpână pe mine; pot să fac tot ce-mi dictează inima…

— Trebuia să faci aşa mai demult; acum e prea târziu!

— De ce să fie târziu? Fiindcă eşti bolnav? Dar eu o să stau aici şi o să am grijă de tine; dacă tu te-ai fi îmbolnăvit după ce ne-am fi luat, n-aş fi stat cu tine?

— Nu m-ai înţeles, Columba!

— Ba da, te înţeleg! Tu nu mă mai iubeşti. Asta vrei să spui! Ai dreptate: eu te-am nenorocit… Dar tu eşti singur, dragul meu. Cine ar, e grijă de tine? Un biet băieţel neştiutor şi flecar. Chiar dacă tu nu mă iubeşti, eu tot o să rămân aici… o să fiu roaba ta… şi poate că o dată şi tu o să mă mai iubeşti.

Las totul pentru tine: rude, prieteni, logodnic, bunic… pe toţi îi părăsesc… aşa cum voia! tu odată.

— Dar acum nu mai vreau! Atunci eram sănătos. Dacă tu veneai, poate că nu mă îmbolnăveam.

— Cine ştie? Poate că necazurile ar fi continuat în acelaşi fel… Dacă veneam eu aici… calomnia ar fi continuat…

Dar fata tăcu. Amintirea cumplitei întâmplări parcă i-ar fi încleştat gura de nu mai putea să scoată un cuvânt. Se miră când îl auzi pe Jorgi vorbind atât de calm.

— Ba nu-i adevărat! Dacă ai fi venit, eu nu mă îmbolnăveam! Aş fi găsit în mine forţa ca să lupt. De calomnie nu mi-a păsat niciodată; ar fi dispărut, ca orice bârfă, cu timpul. Până la urmă adevărui iese la iveală, Columba. Pe tine ce te-a împins să vii la mine, ia ora asta? Adevărul! O, de asta sunt mulţumit! Şi o să vină aici şi bunicul tău, şi sora ta, şi toţi duşmanii mei. Dacă ai fi venit de îndată la mine, acum am fi simţii amândoi bucuria aceasta pe care o simt numai eu: şi nu m-aş fi îmbolnăvit… Dar n-are nicio importanţă… Sunt chiar mulţumit; îmi pare rău de tine. Dar trebuie ca şi tu să ai curajul să recunoşti…

Ea pricepuse; e drept, destul de vag, dar pricepuse.

— Tu eşti o fată inteligentă, continuă e! de asta te-am iubit. O, ce fericiţi am fi fost dacă… te-ai fi născut în altă casă! Am fi fost la fel de fericiţi ca toţi cei care se întâlnesc, se iubesc, îşi încheagă o familie… Dar ce să ne mai gândim la asta acum! De fapt, tu n-o să fii nefericită,

tu o să ai familia ta, o să fii o mamă bună şi o să uiţi de mine: Hai, du-te, du-te acasă şi stai liniştită. Bunicul tău nu-i acasă, nu? Du-te, du-te, să te găsească când vine i… Du-te ca să nu afle cumva soră-ta că ai pus piciorul pe-aici. O să vină şi ei, cu vremea, pe-aici, dar acum nu trebuie să-i superi… Du-te!

— Şi dacă cu vreau să stau? Ce-o să-mi faci?

— Eu? Nimic, Columba! Ce-aş putea să fac eu? ¿puse el cu un surâs care o rãni mai mult decât orice altã ameninţare. Bineînţeles că n-o să pot să te iau de mână ca să te conduc până la poartă; dar…

— Eu cred că dacă rămân, tu până la urmă o să mă iubeşti, Jorgi.

— Cristos a spus că trebuie să-ţi iubeşti chiar şi duşmanul; iar eu nu te duşmănesc. Dar tocmai fiindcă nu te duşmănesc îţi repet: du-te acasă, e mai bine pentru tine…

— Dar dacă rămân?… Dacă rămân?… repeta ea înfrigurată.

— Locul tău nu este aici. Dacă o să rămâi aici, în pofida voinţei mele, o să mă faci să cred că vrei să-mi faci rău în continuare… Nu are niciun rost… niciun rost…

Atunci Columba tăcu şi pentru câteva clipe o linişte încărcată de toate amintirile şi regretele îi uni mai mult decât toate promisiunile şi explicaţiile fără ros.

Într-o clipă ea păru să se trezească dintr-un vis şi înţelese că trebuia să plece; dar mila şi gelozia o ţineau în loc.

— Ce-o să se întâmple, Jorgeddu? Cum o să te descurci?

— Cum m-am descurcat şi până acum…

— O, ea până acum? Ai fost deznădăjduit: ai închis uşa… parcă ai fi fost un condamnat într-o celulă…

— Be-acum înainte n-o să mai fie aşa; o să mă împac

cu toţi, o să vezi, piuă şi cu bunicul. Poţi chiar să-i spui: dacă vrea să vină, n-are decât să vină…

Columba clătina din cap, aplecată, cu ochii închişi, cu mâinile împreunate.

— Acum vorbeşti aşa fiindcă eşti mulţumit. Da, lasă că ştiu eu că eşti mulţumit… Dar când o să fii iar singur, o să încui din nou uşa…

— Nu, nu, o să vezi: n-o să mai fiu singur…

Şi tăcură din nou. Nici unui nu pronunţase numele străinei, dar ea era între ei şi el o vedea, albă şi zâmbitoare, cu îmbrăcămintea ei care foşnea, răspândind miresme de flori; i se părea că ea deschisese larg uşa de la odaie şi tot ea făcuse cerul argintiu deasupra podişului, şi tot ea oprise vântui, în zorii acelei zile de mai şi pusese păsărelele să cânte printre tufişurile umede de pe marginea râpei.

Şi Columbei i se părea că o zăreşte, albă, cu ochii scânteietori, la fel ca în dimineaţa aceea când o văzuse de pe balconul de la primărie. Glasul ei îi spunea: „Pleacă, pleacă! Nu ţi-e ruşine să stai aici, după ce te-ai logodit cu celălalt?”

Da, trebuia să plece: se crăpase de ziuă, bunicul putea să vină dintr-o clipă într-alta, s-o găsească aici, s-o bată. Pe măsură ce lumina pătrundea prin ferestruică şi prin crăpătura uşii, realitatea punea tot mai mult stăpânire pe ea.

Preţu se întoarse.

— Nu mas bate vântui; în sfârşit o să se facă şi vreme frumoasă. Uite, am adus laptele; în dimineaţa asta m-a înşelat la măsurătoare tuşa Artura.

Jorgi se uită la Columba, care era albă ca varul la faţă şi se gândea: „De ce nu o fi venit mai de mult? Aş fi fost atât ele bucuros că m-aş fi însănătoşit. Acum însă e târziu, e prea târziu…”

— Cinci faci nunta? o întrebă el.

— De Rusalii.

— Atât de repede! Şi o să pleci curând?

— Curând.

— Şi bunicul cu cine o să stea?

— Singur: poate că o să-şi caute o servitoare…

— Ştiu eu una… zise Preţu în timp ce vărsa laptele într-o cratiţă.

Chiar în clipa aceea se auzi pe uliţă un tropot de cal şi Columba sări în picioare crezând că venise bunicul ei.

— Nu e ei, zise Jorgi, care cunoştea pasul calului lui Remundu. Totuşi, e mai bine să pleci. Cu bine şi… mult noroc…

Columba îşi acoperi faţa cu un colţ al basmalei şi-i întinse cealaltă mână.

— Cu bine, Jorgi Nieddu! Hai, dă-mi măcar mâna.

El luă mâna aceea mică, aspră şi neagră, pe care odată o asemuise cu a unei regine biblice şi o strânse în palma lui fierbinte şi transpirată; dar se gândea ia mâna moale şi albă a Marianei şi Columba îi ghici gândul.

— Cu bine, repetă ea şi ieşi iute, trăgându-şi colţul basmalei peste faţă.

Când ajunse în curte îşi dezveli chipul şi privi în jur sfioasă şi bănuitoare ca o căprioară rătăcită. Totul i se părea nou în jurul ei, iar lumina clară a dimineţii o uimea. Pleca tot aşa cum venise, împinsă de milă şi gelozie; se întorcea ca să se încuie în casa bătrânească, aşteptându-l pe bunic să sosească. Dar şi acolo înăuntru pătrundea lumina, iar ea continua să fie cuprinsă ele un fel de uimire, ca şi când totul şi-ar fi schimbat înfăţişarea.

Preţu stinse luminarea şi puse laptele la foc.

— Dacă tuşa Columba nu s-ar mărita, pe cine aţi lua de nevastă, pe ea sau pe sora comisarului? întrebă el.

Dar Jorgi închisese ochii şi părea că doarme, învins

de un somn profund, unul elin acelea care îl cuprindeau după o criză nervoasă.

Vântul nu mai bătea deloc. În zorii argintii ai zilei, asemenea nopţilor cu clar de lună, se auzi cântecul unui greiere; şi acel cri-cri tremurător îl făcu pe Preţu să-şi închipuie că din gura insectei ieşea un firişor subţirel, ca la păianjen, împodobit cu boabe de rouă.

Jorgi tresări brusc, trezinelu-se agitat; deschise ochii, apoi iar îi închise şi recăzu în amorţeala lui obişnuită murmurând:

— Bunicul… bunicul…

La început Preţu crezu că stăpânul visează, dar apoi auzi într-adevăr un tropot de cal pe cărare.

— Asta e nenea Remundu, care se întoarce acasă… Mă duc să ascult ce-o să-i spună Columba…

Nu era prima dată că proceda aşa: ieşi în curte, fără să se grăbească, elupă ce luă laptele de pe foc şi închise uşiţa la sobă, apoi înaintă prevăzător de-a lungul zidului, până ia uşa Columbei. Deasupra ulicioarei cerul se colorase, iar în zare se vedea piscul roşcat al unui munte ca un boboc de trandafir. Zorile vesele ale lunii mai se revărsau dinspre mare şi lucrurile zgâlţâite toată noaptea de vântul care abia se oprise le întâmpinară mai curând uimite elecât fericite.

În liniştea aceea adâncă – până şi câinii şi cocoşii tăceau – se auzea dinspre şopron vocea Columbei, îndepărtată şi abia dacă se distingeau unele cuvinte; la un moment dat se auzi vocea bătrânului răsunând atât de tare în bucătărie că Preţu se îndepărtă speriat.

— Ai înnebunit, fato? Ce-ai visat în noaptea asta?

Vocea Columbei murmura ceva; lui Preţu îi veni o idee fericită, aşa că intră din nou în curte şi se căţără pe zid, cu riscul de a fi văzut. O, de aici se auzea perfect; dacă întindea puţin gâiul putea chiar s-o şi vadă pe Columba

care punea la locul lor nişte lucruri şi agăţa ele piroane şaua, frâul, desagii. Bătrânul cal al bunicului ronţăia iarbă, nepăsător la cearta stăpânilor săi.

— Da, am visat urât! spuse ea şi tăcu. Apoi începu şi mai tare: Toată viaţa mea nu este altceva decât un vis urât. Frumoase Rusalii o să mai am şi eu; cu trandafirii plini de ghimpi veninoşi... Dumneata ai vrut asta... Da, da... dumneata.

Vocea ei răguşită vibra mai mult de durere decât de furie şi probabil că bătrânul era emoţionat fiindcă vru să iasă ca să meargă în şopron şi zise cu un glas trist, care păstra însă în el ceva solemn:

— Columba, fetiţa mea! Am zis eu că nu trebuie să te las singură! Când eşti singură toate relele se ţin scai de tine, şi e rău aşa l Cine a venit pe la tine şi ce ţi-a spus?

— Nu mi-a spus nimeni nimic. Vrei să ştii adevărul? Ei, află că l-am văzut cu oebii mei... da, da... poţi să-mi faci ce vrei... nu-mi mai e frică de tine, bunicule! Da, l-am văzut pe nefericitul ăla. E aşa de mic, de parcă ar fi un copil damblagii. Stă acelor în mormântul lui ca un miel rănit... Iar dumneata ţipi. N-ai decât să ţipi cum face hultanul după ce-l răneşte pe miel, dar Dumnezeu nu bate cu parul; o să vină ea ziua răsplăţii!

— O să vină pentru tine, femeie zăludă, limbă otrăvită!

— Pentru mine a venit, bunicule! A venit de mult şi o să mai vină... o pedeapsă şi mai mare... A, dumneata nu voiai să mă Laşi singură, ca să nu pună stăpânire pe mine vreun duh rău! Ei, acum ştii bine că duhul ăsta mă chinuie zi şi noapte şi n-o să mă lase în pace până când n-oi intra în mormânt. Dar cine a vrut asta? Cine altul dacă nu dumneata, da, da... dumneata!

Părea că se da, tină: se sprijini cu mâinile de zid ca să nu se prăbuşească, cu capul pe braţ şi începu din nou să plângă, Bătrânul tăcea năucit. Se duse la cal, îl bătu pe

crupă, se întoarse în şopron, iar degetele i se deschideau şi se strângeau ca ghearele unei păsări de pradă. În el părea că se dă o luptă între teamă şi dorinţa de a-i trage o bătaie nepoată-sii.

Ea plângea sprijinită de zid.

— Mai bine mă omorai de când eram în leagăn. Ce-ai făcut din mine? Spune, hai spune? M-ai sucit cum ai vrut tu şi m-ai legat de mâini şi de picioare. Acum cred că eşti mulţumit şi dumneata şi soră-mea. O să ne vedeţi pe amândoi eu crucea la cap, pe el, pe bietul porumbel, în văgăuna lui întunecoasă, iar pe mine în acareturile lui Zuampredu Cannas… O să merg pe drum, dar o să fiu mai oloagă decât el. Până când o să cad şi eu ca un măr putred. Atunci o să fii şi dumneata mulţumit… da, da, dumneata! O să rămâi singur şi focul o să îngheţe în vatră, singur ca un uliu printre stâncă şi o să spui: Las că e bine aşa!

Bătrânul mugi de furie şi de durere şi se năpusti asupra ei cu pumnul ridicat.

— Gaia, Columba, termină! Taci o dată că altfel îţi smulg din gură limba aia otrăvită. Ah! făcu el apoi, aproape sufocat de mânie, îndepărtându-se şi izbindu-se cu pumnul în cap. De ce mă mai ţii Doamne, pe pământ? Mulţi duşmani am avut în viaţă, dar niciunul n-a fost ea ţine, fetiţe… Mai bine mă răpunea un glonte în inima pădurii şi-mi ciuguleau ciorile carnea ca de pe o oaie… Dar în mă prigoneşti mai rău, îmi smulgi carnea de viu de pe mine, Columbe!

Ea bolborosi câteva cuvinte şi atunci bătrânul urlă sălbatic.

— Tacă-ţi gura, pentru numele lui Dumnezeu!

Ea se supuse, dar continuă să sughiţă. Căţărat pe zid Fretu simţea că leşină: vor trece anii, dar lui n-o să i se şteargă din minte scena aceea: gemetele şi urletele bătrânului, pumnii pe care şi-i dădea în cap ca să se uşureze şi să nu fie silit să-i dea Columbei; cuvintele şi

plânsul ei disperat, în timp ce stătea proptită de zid, ca şi cum ar fi fost rănită, iar în loc de lacrimi ar fi vărsat sânge.

Potolindu-se puţin, bunicul zise în cele din urmă:

— Ştii bine ce ţi-am spus alaităseară; n-ai decât să faci după cum ţi-o fi voia. Vrei să te duci acolo la zdrenţărosul ăla nenorocit? B «-le sănătoasă: eu nu mai zic nimic. Dar să punem capăt, odaia pentru totdeauna, la tărăşenia asta.

Columba ridică ochii şi zise sfidător:

— Dacă el m-ar fi vrut n-aş fi fost acum aici.

— Şi atunci, ce dracu’ mai vrei?

— Pentru mine nu mai vreau nimic. Eu am de toate, continuă ea cu un fel de batjocură amară în glas. Ce-mi lipseşte?… Mi-aţi dat de toate… Trebuie să dregem răul pe care i l-am făcut lui. Doar asta vreau. Şi se întoarse spre ei ameninţătoare. Da, asta vreau!

Dar răbdarea bunicului ajunsese la capăt. Fără să mai scoată vreo vorbă ridică din nou mâna şi o pocni. Preţu auzi zgomotul palmelor şi atunci se ridică fără teamă pe zid şi strigă:

— Las-o în pace! Nu mai da în ea! Fiară sălbatică ce eşti!

Dar bătrânul parcă nu mai auzea şi continua s-o izbească până când o băgă în bucătărie.

Se făcu din nou linişte; până şi bătrânul cal încetase să mai ronţăie iarba şi dădea din coadă neliniştit. De frică să n-o încaseze şi el, Preţu rămase o vreme ghemuit pe zid apoi sări jos şi o zbughi ca să-i istorisească stăpânului întâmplarea de-a fir a păr.

Însă Jorgi dormea liniştii, aşa că Preţu închise grijuliu uşa cu cheia.

III

Mariana începea să se plictisească acolo, în sătucul acela măturat de vânturi, cu toată schimbarea pe care o

adusese Jorgi. Mandatul comisarului, fratele ei, se termina în iunie; dar ea voia să plece mai devreme. Vremea rea îi strica plăcerea de a-l face fericit pe sărmanul ei protejat. Ploaia îi strica hainele, pălăriile şi mai ales pantofii. Grija pentru pantofi îi sporea cel mai mult proasta dispoziţie: trebuia să şi-i cureţe singură pentru că servitoarea Giuseppei Fiore folosea mai degrabă seu şi unsoare în loc de cremă şi de lac. Dar curăţindu-şi pantofii ea îşi strica unghiile ascuţite ca nişte spini de măceş tânăr. Trebuia neapărat să plece, să se descătuşeze din visul ăsta zugrăvit în clarobscur, de poezie şi de tristeţe, de milă şi de dezgust; sosise timpul să cerceteze cataloagele magazinelor Louvre şi să-şi comande frumoasele toalete de vară.

Aşezată lângă patul studentului, în timp ce el o privea ca un poet melancolic, înfometat, care contemplă luceafărul, câteodată ea cădea într-o meditaţie adâncă: Oare să comande ciorapi de aceeaşi culoare cu rochia? Dar! dacă Moda ilustrată propune culoarea mov? Ei bine putea să comande şi mov şi de culoarea rochiei… Odată rezolvată problema tresărea şi-i spunea râzând lui Giorgio.

— Sunt cam cochetă, aşa-i? Câteodată nu pot să dorm gândindu-mă la fleacuri câe-astea; şi am remuşcări când ştiu că e atâta lume pe pământ care suferă; dar dimineaţa mă scol voioasă ca o păsărică, pentru că trebuie să sosească pachetul de la Paris. Iar când soseşte parcă aş avea o bucăţică din marele oraş! Ştiţi câte voaluri şi eşarfe am? Hai, ghiciţi…

— Toate voalurile asfinţitului de octombrie şi ale unei nopţi cu lună în aprilie…

— Da, da, relua ea serioasă, la plajă trebuie multe văluri de-astea. Anul acesta o să mergem la Viareggio. Cumnată-mea mi-a scris că a reţinut un apartament în Yiale degli Oleandri, ştiţi strada aceea umbrită de leandri înfloriţi… Cunoaşteţi versurile lui Gabriele D’Annunzio?…

Dar chipul lui se posomora. Ea simţea un fior în inimă ca-n primele zile de toamnă şi spunea aproape în şoaptă:

— O să fie vai şi amar dacă plouă! Viareggio se umple de noroi şi atunci pădurea de pini şi munţii încep să fumege ca nişte vulcani. Atunci mi se pare că mă aflu la noi în sat. Mi se pare că văd şi corbii rotindu-se deasupra.

Ca să-i încurajeze ajungea până acolo încât îşi închipuia că până şi frumoasele locuri la care de obicei se gândea cu nostalgie, erau acum neospitaliere şi triste. Trebuia s-o ia repede din loc; altfel se îmbolnăvea şi ea cu toate că-şi dezinfecta şi-şi curăţa îndârjit mâinile ori de câte ori se întorcea de la Jorgi. Un lucru o mai reţinea încă: să-şi ducă la îndeplinire hotărârea de a-l aduce pe fratele ei la bolnav. Dar comisarul era îndărătnic, îi era teamă să nu comită un act grav, aproape compromiţător, contrar principiilor sale de imparţialitate absolută pe care şi le impusese când venise să conducă un sat de încăpăţânaţi, ca Oronou. Povestea lui Jorgi, depănată şi comentată zilnic de tuşa Giuseppa, de servitoarea Lia, de Mariana şi de toate cunoştinţele acesteia, nu-l mai mişca de loc sau mai bine zis nu-l emoţionase niciodată şi când avea timp şi voia să se distreze şi să le tachineze pe femei, în primul rând pe tuşa Giuseppa, punea la îndoială virtutea şi nevinovăţia nefericitului student, în ce priveşte vizitele pe care Mariana i le făcea bolnavului, el nu se împotrivea şi pentru că ştia bine că asta n-ar fi ajutat la nimic, dar acum aproape că se bucura că pleacă, ştiind că astfel se va întrerupe o legătură inutilă pentru ea şi sâcâitoare pentru el.

— Nefericitul ăla o să fie, după ce o să pleci tu, şi mai nefericit, îi spunea el Marianei în puţinele clipe când se vedeau la masa Giuseppei.

— Nu, n-o să fie nefericit fiindcă cel puţin va avea o amintire plăcută printre atâtea altele rele… şi apoi… o speranţă.

— Ce speranţă?

Ea surâclea uitându-se la Lia cea oacheşă şi zdravănă care servea în linişte la masă, pătrunsă de un respect sâânt pentru înalta demnitate a comisarului. Lia punea pe masă, ţinându-l într-o mână, un platou uriaş cu friptură de berbec, care ar fi fost de ajuns pentru douăzeci de persoane, gândindu-se: „O să se mărite cu el dacă o să se vindece şi o să-şi termine şcoala”; în timp ce comisarul nervos şi adâncit în gânduri spunea, fără să mai aştepte răspunsul soră-sii:

— Nici azi nu avem salată, Lié? Dar ce fel de sat este ăsta? Nu aveţi verdeaţă nici măcar primăvara?

— Verdeaţă există missignoria, dar nu face de Înălţimea Voastră. Ştiţi, e din aia sălbatică…

— Ce anume? Cicoare? Dar ţi-am spus de o mie de ori că-mi place. Spal-o repede şi adu-o aici!

După ce Lia ieşi, Mariana îi spuse:

— Ce speranţă? A întoarcerii mele!

— Cine, tu? Ai tu chef să mai vii aici aşa cum am şi eu, draga mea. În locurile astea vii aşa cum te-ai duce la Locurile Sfinte: o singură dată şi e de ajuns.

— N-am spus că o să mă întorc; am spus doar că el o să tragă nădejde că o să mă întorc.

— Iar el o să se îndrăgostească de tine.

— N-o să se îndrăgostească fiindcă s-a îndrăgostit deja.

— Şi tu crezi că e bine ce faci?

— Foarte bine. Lumea se hrăneşte cu iluzii, dragul meu. De altfel, dacă tu i-ai face o vizită, tot satul ar începe să-l adore; lumea o să-l privească la fel ca altă dată şi poate chiar o să se vindece. Eu asta vreau…

— N-o să mă duc să-l văd. Am şi aşa destule necazuri.

— Nu numai că o să vii, dar o să-i dai şi un ajutor lunar din partea primăriei.

— Tu ţi-ai pierdut minţile, draga mea. Ascultă, ar fi mai bine să pleci.

— N-o să plec până când n-o să-i faci o vizită…

— Ei, Lia, ce e cu salata aia?

Lia intră din nou, grasă, dar iute în mişcări, cu farfuria plină cu cicoare brună şi cu sticla de ulei sprijinită de sânii voluminoşi; faţa ei oacheşă şi delicată avea un aer de demnitate gravă.

— Stăpâna nu voia ca dumneavoastră să mâncaţi buruieni din astea.

— Spune-i că şi Cristos în pustie se mulţumea cu ce găsea.

— Vii azi, Mariano? Hai, vino; aşa o să plec liniştită! Dacă vii azi, plec imediat.

— Nici prin gând nu-mi trece! Poate când o fi să plec de-aici… cu o zi sau două înainte; dar deocamdată, nu. Nu insista, că nu viu; nu vreau să am neplăceri.

A doua zi după vizita nocturnă a Columbei, în odăiţa bolnavului intrară Mariana şi preotul Defraja.

Ea îşi scoase pălăria, luă tricornul din mâna preotului şi îl probă uitându-se în oglindă, în timp ce Jorgi, încă năucit de întâmplările neobişnuite din noaptea trecută, urmărea cu ochii trişti luminile reflectate de oglindă pe pereţi.

Se gândea la Columba, părându-i-se că vede încă trupul ei negru, aplecat, cutremurându-se, cerând cu înfrigurare iertare şi dragoste. O, ce contrast între cele două femei. Una e neagră şi plină de taine, ca noaptea, cealaltă albă şi voioasă, ca ziua. Se uita acum la Mariana şi simţea cum i se risipesc toate necazurile.

— În sfârşit mai avem şi vreme frumoasă, zise preotul Defraja, trecându-şi mâna străvezie prin părul auriu. Dar acum o să vină imediat căldura. Şi după cum se spune, aici nu e de glumit!

— Dar de ce, că-n casa dumneavoastră este o adevărată gheţărie şi vara, spuse Jorgi, scuturându-se înfiorat. Sus în piaţă e întotdeauna răcoare şi de pe banca din colţ se zăreşte marea… Doamne, ce-mi mai place banca aia! Stăteam acolo ore întregi…

— Da, e frumos; dar e aşa de departe marea asta…

— Mie-mi place marea aşa văzută de departe, spuse Mariana, punându-şi oglinda în săculeţul din poşetă, după care îi dădu preotului tricornul. Ah, pălăria dumneavoastră nu-mi place; şi apoi aduce necazuri… Păstraţi-o că nu-mi trebuie!

— Dar nu v-am dat-o eu, domnişoară!

— Dacă o vream mi-o dădeaţi!

— Nici vorbă!

— Mi-a mai spus mie cineva aşa, dar în legătură cu altceva, zise ea tare, privindu-l pe preot drept în ochi, şi acum s-a supus şi face ce vreau eu!

— Cine? Cine? întrebară într-un singur glas cei doi bărbaţi, bănuind că e vorba de fratele ei. Jorgi roşi de emoţie.

Ah, dacă s-ar hotărî comisarul să-i facă o vizită, atunci victoria lui ar fi completă! Dar Mariana nu divulgă niciun nume.

Scoase dintr-un pachet, pe care îl adusese cu ea, un volum mare şi de la distanţă le citi celor doi bărbaţi titlul: preotul îşi feri ochii cu mâna şi ea izbucni în râs.

— Vă e chiar aşa de teamă? Aşa e, aveţi dreptate! Este o carte despre viaţă şi despre moarte şi amândouă sunt cumplite. Dar domnul Giorgio o s-o citească cu plăcere, fiindcă el nu se teme nici de una nici de alta.

— Daţi-mi-o, vă rog, implora bolnavul, întinzând mâna, în timp ce preotul clătina din cap şi-şi mişca buzele de parcă ar fi spus o rugăciune.

Mariana vârî cartea sub perna lui Jorgi: titlul ei era:

Poate că da, poate că nu.

— Am vizitat palatul ducal din Mantova, acum vreo cinei ani. Da, chiar acum cinci ani; să nu credeţi că sunt chiar aşa de tânără! Nu, sunt bătrână, părinte Defră! Altfel nici nu m-ai însoţi dumneata, care eşti un bărbat aşa de periculos! Da, îmi amintesc sala Paradisului, prin ale cărei geamuri se vede lacul dezolant ca o mlaştină. Îmi aduc aminte că era toamnă: prin stufărişul galben treceau norişori roşcaţi care mi se părea flamingi rubinii jertfiţi soarelui… Apoi îmi amintesc de sufrageria în care mari fluvii erau reprezentate de bătrâni cu coroane din ramuri de salcie pe cap… apoi galeria oglinzilor, patul lui Napoleon care nu avea nimic deosebit faţă de al altor oameni mărunţi şi necunoscuţi; şi camera împărătesei, cu pereţii acoperiţi cu văluri zugrăvite; şi iatacurile Isabelei cu portretul ei pictat pe canatul uşii. Însă palatul T. m-a impresionat cel mai mult. E şi mai părăsit, mai trist, dar de o tristeţe solemnă. Dă spre un iaz secat, eu o grădină pustie, îmbibată de un aer stătut şi întunecos ea apa moartă a unei mlaştini. Plină de amintiri!

În fundul grădinii este o grotă cu stalactite care nu mai strălucesc şi o fântână cu izvoarele secătuite; pe pereţii sălilor din palat cai uriaşi, cu înfăţişarea naivă a mantovanilor de azi – obrajii rumeni, ochii limpezi, păr şi mustăţi roşcate, buze groase şi gropiţe în bărbie – cai ce se zvârcolesc într-o luptă ce durează de secole, la fel de grandioasă, pe cât de zadarnică…

Cei doi ascultau, iar preotul, deşi încă încruntai, o întrebă în cele din urmă.

— Domnişoară, de ce nu aşterneţi pe hârtie toate lucrurile astea?

— Am scris o dată o povestioară. Mi-au publicat-o de îndată, dar la fel de repede mi-au criticat-o; ei, da, am avut şi succesul ăsta; mi s-a spus imediat că povestea mea era „deprimantă”, ceea ce înseamnă mai mult decât imorală.

Cum era? Cine-şi mai aduce aminte?

— De ce nu mai scrieţi?

— Domnişoara este şi o pictoriţă înzestrată, zise preotul. Dar nu vrea nici să picteze… şi atunci…

— De ce aş face-o, părinte Defră? răspunse ea, uitându-se fix în ochii lui. Toată zbaterea noastră este la fel ca cea a uriaşilor cai de pe pereţi. Poate să dureze secole şi nu se sfârşeşte decât atunci când o şterge timpul. Mai bine să nu faci nimic. Mai bine să stăm nemişcaţi, ca Jorgi Nieddu al nostru: el este singurul cu adevărat puternic. Noi ne învârtim şi ne sucim ea nişte fluturaşi în jurul luminii şi la urmă cădem cu aripile arse.

— Cuvintele dumneavoastră sunt şi mai deprimante decât povestirea, zise Jorgi, posomdrându-se. Ştiu eu bine de ce vorbiţi aşa. Pentru că vreţi să plecaţi!

Atunci ea schimbă vorba.

— Ştiţi pe cine am văzut adineauri? Pe doctor. Se ducea ia vânătoare. Se tot uita în urmă, iar eu, măgulită, credeam că mă admiră pe mine… Dar apoi am zărit-o pe Margherita care venea încoace. Să vă spun ceva: am observat un lucru foarte ciudat. Doctorul e un bărbat urât, nu-i aşa? E bărbatul cel mai urât din sat. Ei, când stă lângă fata asta se face frumos. Pare tânăr, ochii îi strălucesc, chipul i se umple de duioşie… Şi totuşi, în casa tuşei Giuseppa se spun lucruri nemaipomenite: cică doctorul caută un bărbat pentru Margherita, fiindcă îi e teamă să se însoare cu ea!

Nici nu apucară cei doi bărbaţi să comenteze vestea asta că Mariana începu de îndată să scotocească prin geantă, amintindu-şi că mai are să-i dea ceva lui Jorgi.

— Promiteţi-mi că n-o să arătaţi nimănui. Nici măcar părintelui Defraja. Întoarceţi capul în partea cealaltă, părinte. Nu vreau să vedeţi!

Îi întinse bolnavului un plic şi el scoase fotografia ei

pe un cartonaş dreptunghiular.

Părul se pierdea pe un fond cenuşiu, dar avea ici şi colo reflexe albe: un colier sard de argint patinat, făcut din rozete şi figurine reprezentând peşti, porumbei, spade, călăreţi îi înconjura gâtul gol.

Buzele se deschideau într-un surâs binevoitor şi copilăresc, în timp ce privirea era tristă şi aproape ameninţătoare. Preotul se aplecă să privească.

— Sunteţi chiar dumneavoastră: Diavolul înveşmântat ca un îngeraş!

Jorgi, puţin jignit, strânse chipul drag între palme ca într-un cuib şi continuă să-l privească numai el, până când părintele Defraja se hotărî să plece.

Rămas singur cu Mariana, ridică ochii spre ea şi zise:

— Mulţumesc! Acum, chiar dacă o să plecaţi, o să fiu mai liniştit… Apoi adăugă în şoaptă: Ştiţi, azi-noapte a venit aici Columba…

Credea că Mariana o să se mire sau o să fie geloasă, însă ea se aşeză liniştită lângă pat şi-l rugă să-i povestească tot.

— Ştiam eu, zise ea, când el termină de povestit. Trebuia să se întâmple aşa. Şi acum ce-i de făcut? Cum să-l înlăturăm pe celălalt logodnic?

— Dar de ce să-l înlăturăm? întrebă Jorgi, înfuriindu-se. Eu n-o mai iubesc pe Columba. Credeam că o urăsc, dar mi-am dat seama că nici măcar ll-o urăsc. Îmi e doar milă de ea.

În ciuda acestor împotriviri, Mariana rămânea gânditoare. Tresări brusc şi păru că reintră în voioşia ei obişnuită anunţându-l că fratele ei, care fusese rugat şi de părintele Defraja, se hotărâse să-l viziteze. În timp ce Jorgi se bucura de vestea pe care i-o adusese, ea începu să filosofeze:

— Ce ciudat!… zise sprijinindu-şi obrazul de minorul

umbrelei. Dumneavoastră, domnule Giorgio, – înţeţi aici doborât de pasiunea pentru femeia aceea: iar acum… acum… spuneţi că nu vă mai pasă de ea. Oare de ce?… De ce pasiunile noastre se destramă ca nişte nori care se scutură de ploaie? Dar ce e şi mai rău e că mereu alţi nori se ridică. La fel mă veţi uita şi pe mine, domnule Giorgio! O să vă vindecaţi, o să începeţi să umblaţi şi din nou o să iubiţi şi o să urâţi şi într-o bună zi veţi găsi printre hârtiile dumneavoastră fotografia decolorată şi o să ziceţi: E poza acelei domnişoare cochete care a venit aici în sat…

— Nu vă bateţi joc de mine! Eu nu sunt nici doctorul nici preotul.

Dar ea vorbea serios, doborâtă de o tristeţe fără margini.

— Aşa e cum vă spun eu: o să vedeţi!

— Credeţi că e posibil aşa ceva? zise el atunci, căutând sub pernă tocul pe care i-l dăruise ea. Eu n-am să mă vindec… simt asta… şi nici nu-mi pasă… dar acum nu mai sunt deznădăjduit şi ştiţi de ce? Fiindcă sunt aproape fericit să trăiesc aşa nemişcat ca într-un mormânt pentru a putea să mă gândesc la dumneavoastră. Numai şi numai la dumneavoastră. Eu mă simţeam aşa de rău înainte de venirea dumneavoastră pentru că nu iubeam şi nu-mi era milă de nimeni, nici măcar de mine. Asta era adevărata paralizie care mă neliniştea. Numai orgoliul mă mai ţinea, dar simţeam că slăbeşte şi el, iar moartea dădea târcoale în jurul meu. Dar aţi venit dumneavoastră, care sunteţi însăşi viaţa. Mi-aţi alungat fantasma neagră a morţii. Cum aş putea să vă uit? Numai când o să aflaţi că „Giorgio a murit”, numai atunci veţi putea repeta cuvintele pe care mi le-aţi spus mai înainte.

Scrise câteva cuvinte pe marginea fotografiei şi apoi zise:

— Dacă vreţi să plecaţi, duceţi-vă! Distraţi-vă, trăiţi-vă viaţa. De acum încolo nu-mi mai e teamă să stau singur

pentru că mi-aţi promis că o să vă amintiţi de mine... Voi trăi aşteptându-vă!

Ridică fotografia şi fata citi pe marginea albă:

Nimeni nu te va iubi cu o dragoste ca a mea şi nu înţelese de ce, ea care era sănătoasă şi născută sub zodia norocului, care putea să cutreiere lumea veselă şi uşoară ca o ciocârlie în zbor spre soare, îl invidia pe sărmanul ei prieten bolnav.

Ceva mai târziu se întoarse preotul. Devenit prieten apropiat al lui Jorgi, el îi făcea în fiecare zi câte o vizită.

— E imposibil să mai deschizi gura, când e fata aceea aici, zise strângându-i mâna. Nu lasă pe nimeni în pace. Şi de altfel când e ea aici nici cu tine nu se mai poate înţelege nimeni. Trebuie să-ţi spun un lucru foarte important.

Ea început el crezu că preotul o să-i vorbească despre vizita Columbei şi despre cearta dintre ea şi bunieu-său: însă părintele Defraja îşi tot trecea degetele prin păr, un gest nervos pe care-l făcea întotdeauna când era îngrijorat, şi repeta că are să-i spună ceva foarte serios.

— Tu mi-ai vorbit adesea despre bănuielile tale în legătură cu Dionisi, cerşetorul. Despre el este vorba. L-ai mai văzut?

— Nu. De ce? S-a întâmplat ceva?

Şi pentru că preotul tăcea, continuând să-şi netezească părul, Jorgi se nelinişti.

— Nu am bănuieli. Sunt convins! De ce a dispărut: hiar din ziua aceea? În ultima vreme venea foarte des la mine; îl mânau încoace remuşcarea şi teama. Când i-am povestit că visasem că el era hoţul, a căzut: „iei în genunchi, zguduit, amenințându-mă. Oare ce-ar fi zis sau ce-ar fi făcut, dacă n-ar fi intrat Mariana: aiar în clipa aceea? Ar fi mărturisit sau m-ar fi – cis? N-aş putea să spun. Dar sunt sigur că el este v inovatul. Şi adesea mi-e

teamă să nu-l văd apărând din nou în faţa mea.

— Ei bine, ascultă, dacă el ar fi într-adevăr vinovatul, ce-ai face?

— Nu ştiu încă. Oricum nu sunt eu cel care trebuie îi denunţe, ci păgubaşul.

— Ascultă-mă, Jorgi, zise preotul, strângându-i cu putere mâna şi aplecându-şi faţa asupra chipului său, chiar Dionisi Oro este vinovatul. Şi acum să vedem ce-i de făcut?

— Ah, oftă Jorgi de parcă s-ar fi trezit dintr-un coşmar.

Primul lui gând se îndreptă spre Mariana. Acum putea să stea în faţa ei nevinovat, fără nicio pată; demn de ea.

— Cum ai aflat, părinte? Povesteşte-mi, hai, povesteşte-mi.

— Ieri dimineaţă, destul de devreme, când ieşeam de la slujbă, s-a apropiat de mine Innassiu Arras rugându-mă să mă duc la stâna lui ca să spovedesc un cioban foarte grav bolnav de aprindere la plămâni. „Am caii pregătiţi, dacă vreţi să veniţi”. Am plecat şi de-a lungul drumului (el are stâna tocmai lângă bisericuţa Buon Consiglio) mi-a vorbit numai despre tine. Spunea: „Jorgedu a venit să mă caute printre stânci, în creierii munţilor. M-a apărat întotdeauna şi poate că s-a distrus apărându-mă pe mine; dar eu nu sunt un nerecunoscător: eu o să fac pentru el ceea ce nici Giuseppa Fiore, nici sora comisarului nu vor reuşi să facă”. În sfârşit, după ce mi-a spus multe altele de felul acesta şi după lungi tăceri şi mai semnificative mi-a zis: „Trebuie să vă spun ceva, părinte Defră: omul pe care o să-l spovediţi este cel care a furat banii lui Remundu Corbu”, „Cine e?” l-am întrebat eu. La început n-a vrut să-mi spună. Apoi mi-a mărturisit că era vorba de Dionisi Oro. „Jorgeddu mi-a dezvăluit ceva din bănuielile lui şi când am aflat că Dionisi dispăruse, am început să-l caut. L-am găsit în biserica Sfântul Francisc, de hramul acestui lăcaş sfânt.

I-am pus tot soiul de întrebări şi l-am ameninţat. El tăgăfluia şi se prefăcea şi mai surd decât este, însă îl cuprinsese frica; la un moment dat mi-a scăpat din mână şi ia-l de unde nu-i! Am aflat că se învârtea pe lângă o stână, de lângă biserica Sfântul Francisc şi n-am dus până acolo să – caut. Când m-a văzut a înlemnit de frică şi apoi a încercat iar să fugă. L-am silit să vină la mine la stână; l-am legat ca pe un câine şi l-am ameninţat că o să chem jandarmii dacă nu-mi spune totul de-a fir a păr. A stat două zile tăcut şi posomorât şi, în cele din urmă, a început să se zvârcoaească, să geamă, să se văicărească şi să-şi dea cu pumnii în cap. Mi-a spus că voia să-i aduc un preot şi că numai lui avea să-i spună adevărul. Iată de ce am venit să vă chem".

Am ajuns la stână pe vremea aia îngrozitoare de ieri. Dionisi zăcea pe jos încă legat şi nici măcar nu încerca să se desfacă. Am spus să-l dezlege şi să-l ridice. Părea îndobitocit şi eu i-am reproşat lui mo? Arras că-l adusese în halul acela, dar bătrânul a strigat: „Păcatele lui l-au adus în haâul ăsta".

Atunci Dionisi a început să tremure, spunându-mi că vrea să se spovedească. După ce s-a spovedit mi-a povestit că în fiecare noapte îi apare în vis Sfântul Francisc îmbrăcat ca un cioban, cu barbă mare şi cu doi ochi înfricoşători care-i porunceşte să dea înapoi ce-a furat. Ca să-l împace pe sfânt a ascuns cutia cu banii de la Remundu în spatele zidului care împrejmuie biserica. Dar tot îl visează. Lucru ciudat, el povesteşte adesea chiar visul pe care i l-ai spus tu; i se pare că este el în locul tău şi-l cuprinde o mare spaimă când vorbeşte despre tine.

„De ce te duceai la el?" l-am întrebat. „Voiai să-i mărturiseşti?" EI s-a gândit o vreme, poate intimidai de întrebarea mea, apoi mi-a răspuns că da. „Ticălosule.

17 – Ulii şi porumbei 6 Marianna Sirca i-am zis, îţi dai seama elt rău ai făcut? O să dai înapoi ce-ai luat, o să

stai câţiva ani la puşcărie, dar umilinţa, defăimarea, batjocura, boala şi tot răul pe care i l-ai lăsat lui Jorgeddu cum o să le plăteşti!” Ei n-a răspuns: de altfel ce-ar mai fi putut spune. A intrat şi bătrânul şi i-a mărturisit şi lui c-a furat banii şi i-a spus cu de-amănuntul locul în care îi ascunsese.

Jorgi zise:

— Trebuie să fie anunţat Remundu Corbu şi să lăsăm treaba asta pe seama lui. Numai că mai este ceva, cu mult mai grav. Azi-noapte a venit la mine Columba. Nu cumva aflase de Dionisi?

— Nu, deocamdată nu ştie nimeni! Ah, care va să zică ea a venit aici. ia spune! Şi în timp ce Jorgi povestea întâmplarea ca şi când ar fi povestit un vis, preotul asculta profund tulburai.

— Lucrul este într-adevăr grav, Jorgi. Dacă ea află despre Dionisi e în stare să facă scandal şi atunci o să se aleagă praful de nunta ei.

— Dar eu nu vreau aşa ceva! zise Jorgi hotărât. Aş putea să îndur orice, în afară de dragostea ei: eu n-o mai iubesc; singura ei salvare este căsătoria eu vădanul acela. Să se ducă şi o să ne fie bine la amândoi.

— Şi atunci, ce-i de făcut?

— Să tăcem până se mărită ea şi pleacă de-aici.

Continuară discuţia, dar preotul socotea că părerea lui Jorgi nu era tocmai bună.

— Dacă dezvăluirea adevăratului vinovat o să-i producă o mare durere Columbei, mai bine înainte decât după căsătorie: s-ar crea impresia că noi vrem să fim uneltele pedepsei sale, iar noi nu vrem aşa ceva.

— Bine, atunci eu las totul în seama dumneavoastră.

părinte Defraja, spuse Jorgi obosit. Nu vreau decât ca să n-o mai vătl pe Columba aici. Ştiu eu cum e ea: acum e împinsă de gelozie şi de remuşcări: dar se frămiâs lă în

zadar, îşi zadar! Pentru că mai uşor îl întorci pe mort de ia groapă decât să reînvii o dragoste care s-a stins din ură şi care e… urmată de aâia dragoste!…

Preotul se duse din nou în piaţa bisericii şi începu să se plimbe în sus şi în jos îngrijorai şi năucit. Din când în când tuşea şi se oprea în ºC, parcă rechemat de o amintire neaşteptată. Şi paginile decolorate ale vieţii sale închideau un episod romantic: o femeie îl iubise, îl trădase şi apoi se întorsese la el când o dragoste mai mare decât toate pasiunile omeneşti, dragostea de Dumnezeu, îl eliberase de mărunta dragoste pământească.

Dar dacă sufletul este puternic, trupul este supus ispitei; şi ca să scape de insistenţele femeii se refugiase în munţi, ca un pustnic. Nefericitul de Jorgi nu putea să fugă: cum să-l ajute oare? Sufletul preotului şovăia între Jorgi şi Columba. Îi era milă de amândoi, dar balanţa înclina spre Jorgi. Până la urmă, după lungi ezitări şi frământări, se hotărâse să fie de partea prietenului său.

IV

În ciuda celor spuse cândva de Preţu, nunta Columbei a fost simplă, făcută aproape în taină, aşa cum se cuvine unei fete care se mărită cu un văduv.

Nunta a avut loc sâmbăta, în loc de duminica, şi mirii au plecat în aceeaşi zi. Bărbatul era cuprins de o fericire calmă şi senină. Îmbrăcat ca un senior din

Evul Mediu – vestă de catifea, haină brodată, chimir cu cartuşieră, ghete şi pinteni – atâta vreme ei t stătea în şa sau aşezat pe o laviţă părea tânăr şi frumos; dar de îndată ce se mişca, farmecul dispărea.

Columba nu se putea obişnui cu mişcarea picioarelor lui scurte şi când mergea i se părea că-l imită.

O soră mai în vârstă, Maria Juanna, înaltă şi dreaptă ca un plop, câţiva nepoţi şi veri, cu toţii flăcăi sprinteni şi fără astâmpăr, îl întovărăşiseră pe mire. Acest grup vesel şi

privirea scrutătoare a noii cumnate o ţinuseră pe Columba într-o stare de surescitare care părea bucurie; dar înainte de plecare se făcuse dintr-odată palidă, îngrijorată şi, eu scuza că vrea să-i mai dea unele lămuriri Bannei, dispăru în catul de sus.

O stăpânea o idee fixă: să-l mai vadă o dată pe Jorgi şi să-i ceară iertare. Dar cum să facă? Era cu neputinţă să ajungă la el fără să fie văzută.

În căldura amiezii, caii încărcaţi cu desagi de lină în dungi albe şi negre băteau din copite, gata de drum; femeile din vecini, rudele, prietenii şi mulţi curioşi se îmbulzeau în drum ca să vadă plecarea mirilor.

O larmă voioasă, râsete şi strigăte umpleau uliţa; Remundu poruncise să se împartă vin şi prăjituri la intrare, unde era o viermuială nedesluşită de capete de femei, alungite sub basmalele cu ciucuri, şi de capete de bărbaţi eu căciulile îndoite, sau puse pe-o ureche, Deodată lumea adunată în drum făcu loc să treacă preotul care luase masa ca cei apropiaţi ai casei şi pleca după ce-i binecuvântase pe miri pentru ultima oară. Dar în loc s-o ia pe uliţă, în sus, el intră în curtea lui Jorgi, dând din cap în semn de salut şi închizând ochii din cauza soarelui. Femeile! urmăreau cu privirile, unele tăcură, altele începură să-şi dea coate şuşotind. Pe chipurile curioase şi zeflemitoare trecu un fior melancolic, ca umbra unei amintiri triste. Kemundu ieşi pe poartă, călare; tinerii din partea mirelui încăleeară şi ei, aşezându-şi căciulile pe cap şi puştile pe umăr, aplecându-se apoi ca să-şi ia rămas bun de la noii prieteni şi de la rudele care rămâneau în sat.

Dar Columba tot nu apărea. Banna, care stătea dreaptă lângă calul bunicului, cu o scufie lungă sub basmaua înflorată, asculta ultimele îndrumări ale bătrânului, uitându-se ţintă la el cu ochii ei verzui, care scânteiau pe faţa îmbujorată şi mai încrezută ca de obicei: parcă ea ar fi fost mireasa şi o bucurie orgolioasă, ca după

o mare victorie, se răspândea din întreaga ei fiinţă puternică şi fără astâmpăr.

Columba tot nu se zărea. Sora mirelui, stând cu picioarele într-o parte pe o iapă albă, era aşa de înaltă încât atunci când ieşi în drum se aplecă sub bolta porţii. Imediat în urma ei apăru mirele, pe crupa calului său murg fiind aşezat un fel de scaun făcut dintr-o pernă şi-un obiânc roşu, în care trebuia să stea mireasa. Numai că aceasta tot nu mai apărea.

— S-a dus până sus: uitase ceva, zise Zuampredu, către soră-sa care îl întreba din priviri.

— Columbe, Columbe2 Nu mergem? strigă soţul Bannei de pe calul său, ridicându-şi capul spre fereastră.

Atunci Banna intră înăuntru; urcă repede la catul de sus şi o văzu pe Columba cum închidea uşa dinspre verandă şi plângea. Îşi luase rămas bun de la Jorgi; de departe, fiindcă nu se putea duce până acolo: spusese adio trecutului ei, plângând atât pentru unul cât şi pentru celălalt, care din ziua aceea erau moarte pentru ea.

— Columbe! Hei, Columba, surioare! Fii tare! zise

Banna, ieşindu-i înainte, O luă de mijloc şi începu şi ea să plângă. Nu te mai gândi la nimic, continuă printre suspine, şi ai să vezi că totul… totul o să fie bine… N-ai să-mi spui nimic?

Chiar cu o zi înainte Columba îi dăduse casa pe mâna ei, pe care Banna o cunoştea, de altfel, mai bine decât ea; nu mai avea să-i spună nimic, nu, ele nu mai aveau ce să-şi spună. Dar mireasa continua să plângă în timp ce soră-sa mai mult o târa în jos, pe scări, aşa cum o dusese toată viaţa. Ştergându-şi ochii cu dosul palmei, Banna continua să spună:

— Haide, scumpa mea, nu poţi să te arăţi în felul ăsta în faţa lumii: ce-or să spună? Că mergi la înmormântare?

Columba se opri, zvârcolindu-se să scape din

strânsoare: îşi şterse şi ea ochii încercând să-şi revină.

— Banna, spuse ea, pe şoptite, fiindcă în josul scării se zăreau nişte feţe curioase, aş vrea să te rog ceva.

— Spune-mi, surioară, spune!

— Ascultă, eu plec acum şi e ca şi când aş muri; nu o să mă mai întorc niciodată. Dar tu şi bunicul Remundu… să-i spui asta şi lui… vă rog, nu-l mai necăjiţi pe nenorocitul acela… Ajutaţi-l să-şi recapete bunul renume… şi dacă moare, duceţi-l la groapă cu preot, faceţi-i toate cele de cuviinţă şi o slujbă frumoasă… O să plătesc eu totul…

— Columba… surioară… începu Banna bătându-se cu pumnii peste coapse; dar nu mai spuse nimic: mireasa ajunsese deja la capătul scării şi zicea cu voce tare:

— Cu bine, cu bine: rămâneţi sănătoşi şi să veniţi curând pe la mine…

Îşi legă năframa pe sub bărbie şi, condusă de un grup de femei care o sărutau râzând şi plângând, ieşi în uliţă şi urcă sprintenă pe un scăunel, de unde săltă sus pe crupa calului lui Zuampredu.

— Te simţi bine, Columba? o întrebă el cu faţa întoarsă peste umăr. Aranjează-ţi bine fusta pe lângă picioare!

— Bine, bine. La revedere, vă las cu bine! Cu bine Banna; închide poarta…

Femeile îi aranjară fusta pe lângă picioare; ea îşi trecu mâna peste mijlocul bărbatului şi calul, dornic să stea în fruntea tuturor, se mişcă prin mulţimea care se dădea la o parte.

Deodată Columba zări, aproape sub picioarele ei, o faţă mică şi oacheşă, doi ochi mari strălucind de curiozitate; era Preţu, care şedea pe pietrele din faţa casei cerşetorului. El îi făcu un senin de rămas bun cu mâna; ea îi răspunse cu o privire deznădăjduită, iar ochii i se

umplură de lacrimi; dar simţi o uşurare fiindcă i se păruse că băiatul s-a îndreptai spre casa bietului Jorgeddu ca să-i transmită acest rămas bun. Îşi trase năframa pe frunte ca să se ferească de soare; mai văzu încă odată casă, poarta, pe soră-sa, zidul împrejmuitor al curţii lui Jorgi. Adio, se terminase, totul nu fusese decât un vis. Îşi aduse aminte că şi-a uitat degetarul pe verandă şi o cuprinse un fel de îngrijorare: acolo, în satul acela nou, va trebui să-şi cumpere un alt degetar şi să înceapă să lucreze altceva… Cum o fi curtea de acolo? Oare putea să coasă fără să fie urmărită de vecini? Ea voia. să rămână ascunsă, să trăiască singură cu gândurile ei tainice.

Deodată întreaga vale răsună ca la bătălie: caii se smuciră şi Zuampredu îi strânse mâna Columbei de teamă ca nu cumva să alunece de pe scăunaşul ei. Chiote puternice însoţeau focurile de armă pe care rudele le trăgeau în semn de bucurie: văile şi podişul răsunau de ecouri prelungi în amiaza senină.

Columba privea pe sub năframa ale cărei margini formau un fel de ramă pentru tabloul pe care încă îl mai zărea. Uite, acolo, sub cerul senin şi aproape trist, se vede biserica; uite şi copacul din faţa casei cărămizii a doctorului; şi căsuţele negre; dar uite şi casa! or bătrânească şi din nou zidul din jurul casei lui Jorgeddu… Lumea se tot mişca pe-acolo, departe, sub razele soarelui: o siluetă albă şi una neagră apărură pentru o clipă în faţa zidului, ca două umbre – una luminoasă şi alta întunecată; Columba avu impresia că era Preţu şi străina aceea şi-şi ascunse chipul după umărul lui Zuampredu, în timp ce el continua să-i strângă mâna şi din când în când se întorcea să-l întrebe câte ceva pe bătrân, arătându-i cu capătul frâului câte un zid sau vreo bucată de pământ.

— Lotul acela de colo al cui e? Cine l-a luat în arendă?

Bătrânul, al cărui cal mai avea încă dorinţa de a-i

depăşi pe ceilalţi, îşi făcea mâna pâlnie la ureche CeL S3< audă mai bine, dar în timp ce răspundea cu voce tare, ochii lui vii o scrutau neîncetat pe Columba.

Ah, ochii ei erau roşii, în umbra năframei înflorate: ăştia nu era ochi de mireasă fericită! Şi lui i se părea că a uitat ceva, acolo, în sat şi era neliniştit.

Grupul coborî într-o văiugă, apoi reîncepu urcuşul spre podiş. Tinerii cântau, conduşi de bărbatul Bannei, iar sora mirelui, ţeapănă şi înaltă pe iapa ei albă, părea o amazoană gata să se avânte prin văi şi munţi, păstrându-şi sângele rece la bucurii ca şi în caz de primejdii.

Smocurile de iarbă şi ienupăr înflorit, stânjeneii sălbatici şi bujorii care creşteau la umbra stoicilor ca într-o grădină părăsită, răspândeau miresme în aer.

Grupul nuntaşilor mergea pe acelaşi drum pe care – parcurseseră cândva familiile vrăjmaşe care se duceau să-şi jure împăcare în bisericuţa de pe podiş: şi planul mirelui era ca acolo să se facă un popas pentru o gustare.

Bunicul povestea arătând cu mâna undeva înainte.

— Uitaţi-vă, de acolo a apărut pe neaşteptate nebunul ăla de Innassiu Arras, care s-a dus apoi lângă episcop… Ce om mai era şi episcopul; avea însă şi e! o doagă lipsă: era un om care atunci când voia ceva, nu se lăsa până nu făcea aşa, în teiul ăsta nu s-a ajuns însă la nicio dezlegare a lucrurilor, dragii mei copilaşi. În schimb prefectul era un om al dracului, crăpa-i-aifierea în el! Eu i-am înţeles numaidecât planurile. Da, da, copilaşii mei, voia să ne pună ia adăpost… şi să ne înveţe ce înseamnă să stai la pârnaie!…

Se opriră lângă bisericuţă şi visul lui Zuampreda se împlini. Columba şedea ia umbra unui stejar, iar bărbatul Bannei scotea din desagi pâine, vin, bunătăţi. Dar nimănui nu-i era foame; doar tinerii băură ceva, apoi plecară să adape caii la pârâiaşul pe jumătate secat în a cărui apă se oglindeau leandrii şi păpurişu/ de pe mal.

Se auzi un fluierat prin stejarişul de pe coastă şi o capră neagră cu ochii mari şi umezi coborî în pârâiaş urmată de câteva oi deja tunse; alte capre îşi scoaseră boturile dintre tufişuri şi ici colo, căţărate pe stânci sau pe copaci, apărură alte capre cenuşii, care se uitau curioase spre oamenii şi caii opriţi între leandri.

Ciobanul le chema fhiierind; era un bătrân cu o barbă lungă, împărţită în două, cu o cuşmă pe cap şi o traistă de piele pe spate. Bărbatul Bannei, mai vesel ca de obicei, începu să glumească cu el:

— Moş Innassiu Arras, mata umbli tot cu comoara în spinare?

— Vezi-ţi de comoara ta, răspunse bătrânul ascuţit, da ce faci tu aici cu mânjii ăştia?

— I-am adăpat nu vezi?

Bătrânul îi scrută îndelung pe tinerii care râdeau şi priveau voioşi şi pentru o clipă rămase nemişcat. El venise aici încă de dimineaţă, ea la pândă, aşteptând trecerea nuntaşilor lui Kemundu: avea să le spună ceva, dar acum şovăia şi-i părea rău că o să tulbure nu atât bucuria mirilor, cât veselia „mânjilor”.

Dar un simţământ de dreptate îl împingea de la spate. Jorgeddu, bietul lui nepot, cel care venise într-o seară să-l caute în schivnicia lui dintre stânci, zăcea zdrobit de scorneli mincinoase, în timp ce ucigaşii lui hoinăreau prin pajişti înflorite, mângâiaţi de razele soarelui de iunie, surâzând mulţumiţi.

Era cinstii aşa? întreaga fire trufaşă a bătrânului se revolta în faţa acestei nedreptăţi: dar, fără să ţină seamă de aceasta, în el se împleteau, ca şi în Giuseppa Fiore, motivele personale de ură împotriva familiei Corbu cu cela care-i priveau pe Jorgi Nieddu: şi setea lui de răzbunare se contopea cu setea de dreptate.

Jorgi îl rugase s-o lase pe Columba să se mărite şi să

plece înainte de a-i spune lui Eemundu cine era cel care-i furase banii: ei, uite că fata se măritase şi pleca şi nimic nu mai putea să-l împiedice pe bătrân ca să vorbească.

— Ei sunt cei cu care v-aţi încuscrit? întrebă arătând spre tineri cu băia lui. Dar mirii unde s-au ascuns?

— Uite-i colo la umbra stejarului. Nu vii să bei ceva?

— Domnul să mă aibă în pază, da cum nu!

Şi lucrul care nu se întâmplase de atâţia ani, împăcarea, păru să se înfăptuiască acum când, urmărindu-i pe cei din Tibi, bătrânul bău din vinul cel bun de la nuntă.

— Ei, nu veniţi pe la stâna mea? zise el fără să-şi mai dezlipească ochii de pe Columba, care şedea pe un ciot şi-l privea tăcută. Vă dau lapte xirins şi zer ca să vă mai răcoriţi…

Vorbea în bătaie de joc iar Remundu crezu c-o să-l mai îmbâânzească spunându-i:

— Ei nu au sângele atât de fierbinte cum îl aveam noi la vârsta lor!

— Haideţi, haideţi, veniţi! continuă bătrânul, fără să-l bage în seamă, făcându-i Columbei semn cu capul ca să se ridice şi să meargă. E la doi paşi. E acolo şi un vecin de-al vostru.

— Cine? cine?

— Cum nu ştiţi? Dionisi Oro.

Columba tresări, dar Remundu zise dispreţuitor:

— O, ce mai vecin! Baronul de Siniscola! Dar ce învârteşte el pe acolo?

— Ştii tu mai bine decât mine; e bolnav şi s-a spovedit: cum să-l alungi pe bietul om? Haideţi. Atât de puţin vă interesează ce datorii are el?

Bunicul îl apucă de mâini, uitându-se fix în ochii lui cu o privire arzând de ură străveche. Din această singură privire amândoi pricepură totul.

— Innassie, ce datorii ar putea să aibă un cerşetor?

— Reinunde, răspunse bătrânul Arras, folosind la rândul lui diminutivul, ştii tu mai bine decât mine.

— Destul! strigă Remundu dându-i drumul, şi-şi încrucişa braţele spumegând de furie… clătina din cap în semn de batjocură usturătoare. Ei drăcie! Cică ştiu eu mai bine decât el; dar ce anume?

Arras se uită spre Columba care sărise în picioare, sprijinindu-se cu o mână de trunchiul copacului, clipind din ochi spre bătrân, vrând parcă să-i spună: Ce bine ştie să se prefacă!

Dacă bătrânul se prefăcea, atunci fără îndoială că o făcea bine; în timp ce Columba, care înţelesese absolut totul, chiar de la primele cuvinte ale lui Arras, tremura ca varga, sprijinindu-se de stejar ca să nu cadă.

Ziiampredu se duse în faţa musafirului neaşteptat, sfredelindu-l curios cu privirea.

— Dacă într-adevăr habar n-ai, continuă acesta, strângând pleoapele şi întorcându-se către Columba, care era singura dispusă să-l înţeleagă, ei, păi dacă e aşa, atunci când o să te întorci să treci pe la stânişoara mea, fiindcă zici că acum nu vrei să vii…

— Ce-mi pasă mie de-un dobitoc de calic? Mai dă-l dracu'! Hai mai bea, Innassie: noi trebuie să plecăm acum. Bine, atunci când o să mă întorc trec şi pe la stâna ta. Poate o să-mi dai şi mie nişte friptură de capră.

— Bine, o să-ţi dau friptură de capră… Adiosu, Columbe! Sănătate şi noroc bun! Vezi să nu uiţi de satul de baştină!

Ea găsea câte un subînţeles în fiecare cuvânt al lui. iar bunăvoinţa pe care o arătă dintr-odată bunicul îi sporea bănuielile. Inima îi bătea să-i spargă pieptul, de teamă, dar şi de bucurie. O, va să zică Dumnezeu se îndurase de ea şi-i dădea nădejdea că Jorgeddu va fi spălat de ruşinea pe care o îndurase: adevărul iese întotdeauna la iveală, aşa

cum răsare soarele după o noapte întunecoasă, iar raza sa luminează la fel şi: alea peregrinilor spre locurile sfinte şi pe cea a răufăcătorilor care se întorc acasă după ce au săvârşit o lirădeiege…

Dar ea voia să ştie totul, să afle adevărul: într-o clipă se simţi asaltată de obsesiile care o frământaseră de-a lungul atâtor luni de îndoieli.

În timp ce bărbatul Bannei, care nu mai deschisese? ura, dar înţelesese şi el câte ceva, le spunea băieţilor – i pună şeile şi căpestrele la cai, ea se dezlipi de: runchiul copacului şi ajunsă în faţa lui Arras îi făcu uşor semn cu ochiul:

— Va să zică Dionisi a mărturisit! Dar cel care l-a spovedit i-a iertat păcatele?

— Nu ştiu, Columbe! Nu l-am spovedit eu ci preotul Defraja.

— Spuneţi-i din partea mea, moş Innă, să se spovedească mai bine, să spună cu voce tare şi să recunoască tot răul pe care l-a făcut.

Bătrânul înţelese că ea se gândea la onoarea terfelită a nefericitului Jorgeddu, clar nu pierdu ocazia ca să dea totul în vileag.

— Ascultă, spuse el apropiindu-se de urechea Columbei, dar în aşa fel încât să poată auzi şi ceilalţi: înte la biserica Sfântul Francisc: cerşetorul a îngropat banii voştri sub zidul de lângă tintână…

Faţa ei se învineţi: se uită cu ochii holbaţi la bunic:

— Ai auzit, babbu Corbu?

Bătrânul îl apucă din nou de mâini pe vechiul lui vrăjmaş şi-l scutură scrâşnind din dinţi.

— Fir-ai tu afurisit, Innassiu Arras! Vedea-te-aş la spânzurătoare! Vii aici să-mi înşiri mie tpaţe poveş tile astea? în mijlocul drumului şi tocmai într-un moment ca ăsta?

— Pentru a da adevărul la iveală este bun orice moment.

— Dar ce, ăsta e adevăr?

— La vorbele astea nu-ţi mai dau niciun răspuns, Remundu Corbu, zău că nu! De altfel uită-te mai bine la nepoată-ta şi o să citeşti pe faţa ei adevărul!

Columbei îi tremurau genunchii, dar se ţinea din răsputeri să nu leşine. Zuampredu băgă de seamă şi veni mai aproape vrând s-o sprijine; dar ce-i mai păsa ei de el, sau de ce-ar putea ei să creadă? Ce-avea el de-a face cu ce spuneau cei doi bătrâni? Lucrurile astea o priveau numai pe ea şi ea trebuia să le îndrepte.

— Ai auzit, bunicule? repetă ea, Du-te, du-te şi caută! … şi îndreaptă răul pe care l-ai făcut…

Şi dintr-odată, în timp ce vocea bunicului răsună mânioasă odată cu nechezatul cailor nerăbdători să plece, se aplecă ca şi când ar fi vrut să se aşeze, întinse braţele înainte şi căzu ţeapănă cu faţa la pământ, la picioarele mirelui.

— Columba, Columba!

— Columbe, fetiţa mea!

Locul acela paşnic răsună de strigăte. Într-o clipă se adunară toţi ca o umbră neagră în jurul trupului oare se dăruia ca mort ţarinii umede. Dar Maria Juanna le făcu semn să se dea la o parte, se aşează jos şi puse pe genunchi capul Columbei, poruncindu-i lui Zuampredu:

— Întinde-i picioarele bine! Daţi-mi puţin vin! adăugă desfăcându-i corsetul… îi dădură paharul din care băuse moş Arras şi de-abia atunci bătrânu’! nepăsător păru că se înmoaie. Şi Remundu tăcea uitându-se înspăimântat la Columba. Dac-o fi murit? El, el o omorâse.

I se năzări că vede aievea un vis cumplit: Columba şedea în carul nupţial care ducea zestrea ei de la Oronou la Tibi (coarnele boilor erau acoperite cu frunze şi flori,

semănând cu nişte ramuri înmugurite), Columba care se întorcea în satul ei de baştină, după călătoria fatală, încremenită şi fără grai, încă înainte de a ajunge la casa ei cea nouă; şi soţul ei care scosese din desagi hainele sale de văduv şi le îmbrăcase, mergând în urma carului nupţial, transformat în car funebru.

Era într-adevăr un lucru atât de nedrept şi de împotriva naturii, încât bunicul se revoltă; o forţă care-l mâna să facă ceva îl împinse împotriva vechiului său duşman. Trebuia ca cineva să plătească pentru această soartă cumplită.

— Innassiu Arras, cred că acum eşti mulţumit! Uite ce-ai făcut!

Dar Zuampredu, care stătuse cu spaima în oase aplecat deasupra Columbei se ridică brusc, devenit şi el fioros.

— Terminaţi odată! Tăceţi; îşi revine!

Ea deschise într-adevăr ochii, se ridică în capul oaselor, îşi aplecă puţin capul străduindu-se parcă să-şi aducă aminte ce se întâmplase; apoi se sculă în picioare ruşinată de slăbiciunea ei.

— O, îmi pierise puterea; ce-o să zici de asta, Zuampredu? Ah, fraţilor, vă rog să nu mai spuneţi nimănui!

Tinerii o înconjurară râzând, deşi erau încă înspăimântaţi din cauza întâmplării care le umbrise puţin veselia.

— Hei, da ce fel de femeie eşti tu? Eşti făcută din caş?

— Hai, ţine-te bine, că altfel îţi punem proptele ca unui pomişor.

— Columbe, iartă-mă, spuse atunci moş Innassiu întinzând mâna, un pic fâsticit, căindu-se. Credeam că ştiţi deja!

Dar Zuampredu se vârî între ei din nou plin de

vigoare, bătându-l pe bătrân pe spate, sredelindu-l cu ochii lui sinceri.

— Moş Innă, uite ce este: lăsaţi-ne să plecăm! Ne grăbim să ajungem acasă: dacă aveţi ceva de lămurit cu bunicul Corbu, el n-are decât să rămână aici; o să ne ajungă el din urmă că este încă destul de sprinten.

Bunicul devenise gânditor şi parcă era alt om, cum stătea aşa cu mâna sprijinită de crupa calului, cu bărbia în piept. Dar când ceilalţi încălecară, el arătă spre drum şi zise cu o voce schimbată:

— Bine, duceţi-vă că vă ajung eu!

Şi astfel cei doi vechi duşmani rămaseră singuri, la umbra stejarului, în faţa bisericuţei care nu adăpostise împăcarea pusă la cale pentru ei.

După ce i-a ajuns şi i-a însoţit pe miri până la casa lor, la întoarcere bunicul se duse la biserica Sfântul Francisc. Câte amintiri nu se înşirau de-a lungul timpului, prin pârloagele muntelui Lula, prin stufărişurile care-l văzuseră copil pe spinarea calului bunicului său, apoi adolescent nestăpânit, apoi soţ cu nevasta lui, suflet strălucitor şi neschimbător ca oţelul; apoi bărbat cuprins de cele mai violente pasiuni; ură, sete de răzbunare – care adesea are înfăţişarea setei de dreptate –; erou rătăcitor, vânător şi vânat, în acelaşi timp, inimă de vultur care dă ocol duşmanului, ochi de hultan care-l scrutează… iar acum un bătrân care şi-a îngropat pasiunile lui zadarnice şi primejdioase, aşa cum a făcut cerşetorul cu comoara pe care i-a furat-o…

Da, el simţea că se prăbuşise ceva în el şi acum cădea într-un hău fără fund, ca piatra care se desprinde de pe vârful unei stânci lovită de trăsnet.

„Şi dacă totuşi Columba murea?” se gândea el fără încetare.

Nici chiar moartea soţiei, nici chiar pericolul prin

care trecuse odată în pădure când scosese un răcnet ca de leu nu-l clătinaseră atât de tare ca leşinul Columbei. Încerca să scape de obsesia lui, căutând, ca în atâtea alte dăţi, să meargă înapoi pe fluviul amintirilor, dar de fiecare dată gândurile i se întorceau acolo, la umbra stejarului, la faţa albă ca varul, la ochii Columbei închişi, la corpul încremenit, care îi stăruia neîncetat în faţa ochilor.

„Te-ai ramolit, Eemundu Corbu, zicea în sinea lui, izbind cu pumnul în minerul şeii. Şira spinării ţi-e ca o papură putredă".

În cele două zile într-adevăr se gârbovise; din când în când se îndrepta, dar de îndată se cocoşa tot mai tare. Singura explicaţie care-l satisfăcea, care-l liniştea pentru neaşteptata slăbiciune a corpului şi a minţii lui era aceasta:

„Ai îmbătrânit, te-ai ramolit, Remundu Corbu!" Cum să-şi explice altfel neaşteptata supunere în faţa vrăjmaşilor săi? Cu gândul numai şi numai la Columba, nici măcar n-a scos o vorbă, nici n-a încercat să ia în seamă aluziile răutăcioase, dojenile şi insultele bătrânului „netrebnic".

— Dacă ea leşină din nou? Dacă moare pe drum?

„Ramolit, ramolit", continua să repete şi în timp ce

27 Ş

bătrânul lui cal cobora Paula abruptă, atent să nu alunece pe lespezile de şist care scânteiau în soare ca argintul patinat. Vedea iar şi iar chipul palid al Columbei, nu numai aşa cum arăta la umbra stejarului, dar şi în casa soţului. Se mişca năucă, rătăcind la întâmplare, prin bucătăriile aproape întunecoase, prin cămăruţele uşor jilave, care răspândeau un iz de brânză şi de lână. Casa soţului era mare, dar nu prea veselă; te făcea să te duci cu gândul că fusese cândva mănăstire, transformată mai apoi în stână.

„Columbedda mea n-o să se sperie dacă o să aibă de

muncă şi de gospodărit atâta avere; ea e obişnuită, se gândea bătrânul trăgând de hăţuri. La urma urmelor a fost o nuntă frumoasă. Zuampredu e un suflet de aur şi o să trăiască acolo ca într-un cuib”.

Da, numai că nici sfintele în chiliile lor nu sunt prea vesele: iar Columba nu a fost niciodată. Dar nu gândul că ea o să fie o nevastă tristă îl tulbura pe bătrân, ci gândul acela fix care nu-i mai dădea pace: „Dacă murea!”

Şi o ţinea tot aşa bătrânul trufaş, fără să-şi dea seama că ceea ce-l apăsa în străfundul conştiinţei era chiar piatra căzută de la înălţimi; nu poate să recunoască în sinea lui dar simte că a ucis tinereţea Columbei, dragostea ei, sufletul ei – şi că adevăratul ei chip care-i va stărui de-acum încolo în minte va fi aceia al unei Columbe încremenită, palidă, oarbă, prăbuşită ca o moartă la umbra uriaşului arbore al vieţii.

Când ajunse în faţa bisericii Sfântul Francisc descălecă, îşi făcu semnul crucii; îşi scoase pălăria şi traversă curţile liniştite, trăgându-şi calul după el. Iarba crescuse de-a lungul zidului împrejmuitor şi pe acoperişurile căsuţelor care înconjurau locul de rugăciune; numai rânduneiele cu zborul lor şi cu ciripitul asemănător unor sunete de chitară mai însufleţeau acel loc pustiu.

Legă calul de un ţăruş, în curtea interioară, şi odată intrat în biserică îngenunche pe pardoseală, uitându-se ţintă ia un sfânt bărbos şi necruţător, care, de la înălţimea nişei lui, părea că-l priveşte bănuitor şi curios.

„Ai venit şi tu aici? părea că spune. Bine, dar ce ţi s-a întâmplat? Că doar ne cunoaştem de-o bucată bună de vreme!”

Câţi oameni frământaţi de patimi, cuprinşi de dorinţe sau de teamă, câţi oropsitori şi câţi obidiţi nu au stat în genunchi acolo, la picioarele sfântului bărbos, prietenul şi judecătorul lor! Dar bătrânul ştia că nu e uşor să-l îndupleci pe sfântul Francisc de Lula.

— Sfinte Francisc, tu, apărătorul celor buni, n-am venit aici ca să-ţi cer ceva nedrept! Sunt păcătos şi mă căiesc, dar am venit la tine să mă sfătuieşti. Sunt bătrân şi am greşit, dar care este omul care nu greşeşte? Tu ştii mai multe decât mine Santu Franziscu abbocadu)! Spune-mi ce să fac acum, când soarta m-a oropsit! O să sap sub zid şi dacă găsesc banii ţi-i las ţie; dar sfătuieşte-mă ce să fac, fiindcă am greşit, iar dacă am greşii numai şi numai eu sunt de vină, fiindcă m-am luat numai după capul meu crezând că numai eu sunt înţelept şi drept.

Se ridică şi scoase din desagă o cazma mică, pe care o luase din casa Columbei, şi se duse să sape în locul pe care i-l descrisese Innassiu Arras.

Zidul făcea o umbră prelungă pe fâşia întunecată a ierbii şi în liniştea deplină a după-amiezii pacea acelui loc era destrămaia doar de ciripitul rândunelelor.

Iată că vârful cazmalei atinge ceva tare şi metalic: inima bătrânului bătea de parcă ar fi descoperit o

1 Sfinte Francisc, şfătuitorule.

comoară ascunsă acolo clin vremuri îndepărtate. Cinci scoase în sfârşit afară lădiţa, înnegrită de umezeală, se aşeză pe pământ tremurând, tulburai ca un hoţ…

De ce tremura oare? Nu ştia nici ei. Poate că de furie, de umilinţă, ele nelinişte. În viaţa lui i se făcuseră multe şicane; avusese multe surprize neplăcute; clar niciuna nu-l umilise atât de mult ca aceasta.

Deschise lădiţa şi numără banii. Erau toţi: monezile de aur şi cele de argint; banii de hârtie împăturiţi pe care umezeala îi înnegrise şi-i putrezise ca pe nişte frunze.

— Aşa să putrezească sufletul tău în iad! strigă scos din sărite, şi vocea lui răsună ca într-un cimitir. O rândunică care-şi întinsese curioasă capul deasupra zidului, zbură speriată.

Puse o mână pe pământ şi sprijinit astfel se ridică,

luă cazmaua, şi intră din nou în biserică.

— Ce-i de făcut? se întrebă el.

Acum nu mai exista nicio cale de întoarcere: trebuia să-i dea dreptate lui Jorgi Niecidu. Moş Innassiu vorbise clar. „Sau îi redai bunul renume, nefericitului de băiat, sau te fac de ruşine în mijlocul oamenilor”.

— Totuşi, ce să fac, Sfinte Francisc? Sfântul cel bărbos privea de sus din nişa lui. Îl văzu pe bătrân apropiindu-se de cutia milelor şi lăsând să cadă una după alta monezile şi vârând banii de hârtie; după aceea îl văzu făcându-şi semnul crucii, îngenunchind şi plecându-şi capul ca un om obosii şi învins. Darul nemaipomenit sau tulburarea bătrânului să-i fi înduplecat pe sfânt? Oricum sfatul pe care i-l ceruse cu atâta ardoare îi iiumină dintr-odată mintea.

Rămase mult timp nemişcat, cu capul în piept, parcă ascultând un glas îndepărtai; în cele din urmă se ridică, se mai uită odată ia sfânt şi dădu din cap în semn că a înţeles.

Ba, aşa cum un om plăteşte unui avocat şi se lasă condus de sfaturile acestuia, tot aşa şi el se hotărî să dea ascultare acelei voci care-i spunea: „Du-te la Jorgi Nieddu şi fă dreptate”.

V

Veniseră iarăşi nopţile senine ale lunii iunie. Luna lumina satul, Carul Mare şi Carul Mic clipeau de o parte şi de alta a bisericii, deasupra liniei podişului, iar Remundu, aşezai pe scăriţa porţii, cu bastonul cei lucitor între picioare, aşa cum îl văzuse Jorgi când era copil, povestea femeilor întâmplări de-ale lui, printre care şi cea cu banii furaţi, pe care-i găsise mai apoi lângă zidul bisericii Sfântul Francisc. Dar nu pomenea niciodată numele hoţului chiar dacă femeile îşi întorceau capetele zâmbind cu subînţeles spre coliba veşnic închisă a lui Dionisi Oro. Toţi ştiau acum că cerşetorul fusese hoţul, dar nimeni nu-i pomenea numele atunci când vorbeau despre întâmplarea

aceea. Ce rost mai are să mai dai cu piatra într-un om doborât? într-un om care era deja mort pe jumătate? Dar nu mila îi oprea de la aşa ceva, ci ruşinea. Ei, care îl loviseră pe Jorgi Nieddu pentru că îi jignise în prejudecăţile lor, nu simţeau niciun fel de ranchiună împotriva neputinciosului Dionisi: fiecare îi dăduse o bucată de pâine sau un pahar cu apă, iar dacă nu-i pomeneau acum numele când vorbeau despre greşeala lui aveau impresia că încă îi mai datt ceva de pomană.

Într-o zi jandarmul, cel care adormise mai demult în cămăruţa lui Jorgi, o chemă la post pe Banna, pe bunicul ei, pe moş Innassiu, pe preot, pe Giuseppa Fiore, pe vecinele familiei Corbu; şi pe toţi îi întrebă dacă erau siguri că Dionisi furase banii. Dar nimeni nu putea să dovedească aşa ceva. Lui Innassiu îi era de ajuns că lucrurile fuseseră îndreptate în privinţa lui Jorgeddu, chiar dacă nu putea să-i fie redată şi sănătatea, însă nu voia să-l denunţe pe nenorocitul de zdrenţăros pe care îl găzduia; iar preotul nu era obligat să vorbească. Giuseppa Fiore a spus că numai Remundu Corbu ar putea să arate care e adevărul cu mâna pe inimă; iar Remundu a zis că pentru el era important să-l denunţe pe făptaş, nu să depună mărturie, şi că o să-l denunţe când conştiinţa lui o să-i ceară acest lucru.

Atunci jandarmul hotărî să fie adus făptaşul; dar acesta dispăruse şi de ia stâna lui Arras.

Strânse ciopor în jurul bătrânului, femeile comentau acest fapt, iar cele mai sărace dădeau cu gura:

— Remundu Corbu! Trebuia să împarţi aici toate monezile, nu să i le dai sfântului, care e mai bogat deci! noi! De ce ai făcut tu una ca asta?

Dar altele se împotriveau zicând că nu e bine să faci glume pe seama sfântului Francisc.

Dar nici Banna nu era de acord cu ce făcuse bătrânul; dar lui nu-i păsa, şi dacă amina din zi în zi vizita

pe care trebuia să i-o facă lui Jorgi, nu era pentru că îl împiedica un sentiment copilăresc de teamă. Lui de fapt îi era teamă să se înfăţişeze dinaintea lui Jorgi Nieddu. Cum să intre acolo, şi te să-i zică? Şi băiatul ăla înfumurat o să înţeleagă sentimentul care-i stă a încă pe bătrân? „O să creadă ea mă duc acolo fiindcă nu mai am niciun motiv să-mi fie frică de el, acum, după ce a plecat Columba. O să-şi bată joc de mine, cum făcea şi altă dată. Dar inima mea s-a schimbat, s-a înmuiat ca o pară coaptă…”

Numai că şovăiala asta a lui îl neliniştea şi-l umilea în propriii săi ochi. Cum să-i fie teamă de un biet băiat neputincios, căruia chiar el îi frânsese semeţia?

Alteori, când se gândea mai mult, îl cuprindea furia, pe care şi-o vărsa pe Simona, bătrâna servitoare adusă de Banna acum în casă.

Simona era aproape tot la fel de taciturnă ca tânăra ei stăpână, care tocmai plecase din casă, dar nu la fel de inimoasă şi de sprintenă; casa nu era întotdeauna în ordine şi adesea îl auzeai ţipând ca un vultur pe Eemundu Corbu, când se întorcea de la stână. Servitoarea tăcea, dar îşi vărsa năduful când vorbea cu micul ei tovarăş, Preţu…

— Bătrânul nu e mulţumit şi are şi de ce. Duminica trecută a fost la Tibi şi s-a întors tare bosumflat. Ascultă la mine ce-ţi spun: mi se pare mie că nu prea e mulţumită Columba acolo în satul ăla unde bate vântul mai dihai ca pe aici.

— Şi de ce nu vine să stea aici?

— Ei, cum ar putea să vină. Bărbatul ei e acolo… Şi se pare că în primele zile ea s-a pus pe plâns. Zuampredu a întrebat-o ce vrea şi ea i-a spus: „Oare n-am putea să mergem să stăm la Oronou? Mă gândesc tot timpul la bunicul”. La care Zuampredu s-a întunecat ca noaptea, dar i-a spus că aşa ceva nu se poate. Şi cică acum ar fi şi ei supărat. Ascultă-mă pe mine, Preţu, îţi spun ceva, dar să nu umbli cu vorba; asta-i pedeapsă cerească.

Preţu se ducea repede să-i povestească stăpânului exagerind tot ce-i spusese servitoarea, dar rămânea uimit văzând că lui Jorgi nu-i părea bine de necazurile pe care le aveau duşmanii lui.

Iar acolo, în odaie, totul intrase în tăcerea şi în rosturile dinainte. Mariana plecase. Căldura aducea înăuntru muştele care bâzâiau în jurul patului şi câteodată bolnavul suferea atât de tare încât te aşteptai să se prăpădească; dar după asfinţitul soarelui, când pătrundea aerul rece venit de pe podiş, şi când lumina roşcată a apusului făcea cămăruţa mai puţin tristă, ei se înveselea, începea să vorbească cu Preţu numărând zilele care mai rămăseseră până în octombrie.

Atunci… ei, atunci… când rândunelele vor pleca… poate că cealaltă rândunică va veni din nou aici. Poate? Nu, era sigur că o să se întoarcă, chiar dacă numai pentru o zi, sau pentru un ceas; şi aşa treceau zilele scormonind trecutul şi aşteptând sosirea acelei clipe.

Restul nu-l interesa; nici dispariţia cerşetorului, nici trăncăneala lumii despre aventurile doctorului care tot mai căuta un soţ pentru Margherita, nici presupusa nefericire a Columbei. Şi totuşi, într-o zi îşi dădu seama cu surprindere că se gântlea la ea. Din văi răsunau ţipetele şoimilor aflaţi în perioada împerecherii şi acele sunete chemătoare i se păreau o dorinţă nepotolită, care-i aducea în minte dragostea lui dureroasă. O vedea din nou pe Columba pe verandă, cu mieiul la picioarele ei, lângă vasul cu busuioc, şi gândul că acum ea aparţinea altcuiva îi dădea un simţământ de tristeţe şi de părere de rău, clacă nu chiar de gelozie.

El n-o să se bucure niciodată pe deplin de dragoste, o să se topească fără rost, ca o luminare în faţa chipurilor nemişcate ale sfinţilor. Şi Mariana o să aparţină într-o bună zi altui bărbat… De fapt gândul ăsta; 1 necăjea cel mai tare: nu-l înnebunea gândul că acum Columba era în

braţele unui cioban bogat, ci că Mariana este în braţele unui necunoscut. Şi gândul acesta îi răsuna în inimă ca nişte ţipete sălbatice şi triste, asemănătoare cu ţipetele şoimilor care-şi căutau femelele…

Imaginea Marianei o înlocui pe cea a Columbei; ea se întorsese aici şi şedea pe scaun lângă patul lui cu un bucheţel de trandafiri în nă, iar frumosul ei chip arăta mai alb ca de obicei, învăluit de o umbră care nu era cea a pălăriei negre. Cuvintele pe care i le spusese înainte de plecare răsunau încă în tăcerea odăii, umplându-i inima de freamăt şi de ecouri.

— Cu bine, Giorgio: o să mă întorc în curând. Sunt tare bucuroasă că toţi vă dau acum dreptate; că s-a descoperit adevăratul vinovat. Eu n-am crezut nicio clipă că aţi fi făptaşul şi cu atât mai puţin că vinovăţia n-o să iasă la iveală… Şi chiar dacă prin absurd aş fi aflat că sunteţi făptaşul eu tot nu v-aş fi dat uitării. De acum înainte noi suntem prieteni, iar prietenia nu cunoaşte nici vinovaţi nici nevinovaţi; e o legătură pe care nimic n-o poate destrăma.

Şi plecase; dispăruseră rochia ei albă, pălăria neagră, poşeta scânteietoare; dar privirea şi glasul stăruiau încă aici împrejurul lui, pentru totdeauna. Adesea el se trezea în miez de noapte având impresia că o s-o vadă dintr-o clipă în alta ivindu-se şi o aştepta aşa cum o aşteptase odată pe Columba.

Situaţia lui se îmbunătăţise vizibil după vizita pe care i-o făcuse comisarul. Persoanele cele mai de vază din sat ceruseră veşti despre el; preotul îl vizâta zilnic, îi citea ziarele şi amândoi comentau noutăţile din lumea întreagă.

Într-o zi, era în ajunul simţului Ioan, preotul îi citi o întâmplare extraordinară care, se petrecuse într-un orăşel din Umbria. Se spunea că o femeie, mama unui băiat pe care îl iubea ca pe ochii din cap, şi-a văzut odrasla scumpă pierind pe neaşteptate sub ochii ei şi durerea a fost atât de

violentă încât a fost şi ea gata-gata să moară. O paralizie nervoasă a ţinut-o înţepenită timp de trei ani; dar într-o noapte îl visă pe copilaşul ei, aşa cum era viu şi sănătos şi-l văzu cum îi întindea mâna zicând: „Mamă, hai ridică-te şi mergi!” Ea se ridică şi ieşi, condusă de el, în grădiniţă, se aşezară împreună pe

O bancă sub un păr, chiar pe locul unde şedea ea să-i supravegheze ia joacă atunci când era mic de tot: se uitară împreună la stele, unde, spunea el, se duc sufletele noastre, şi tot împreună se rugară. Trezindu-se a încercat să se ridice şi a reuşit.

Se vindecase.

Jorgi asculta, încercând în zadar să-şi ascundă un tremur.

„Ridică-te şi mergi!” erau chiar cuvintele pe care

I le spusese Mariana.

Colac peste pupăză, doctorul se apucă să comenteze întâmplarea, în timp ce Preţu, după ce ascultase câteva clipe numai ochi şi urechi, proaitând de neatenţia lui Jorgi, ieşi repede în uiiţă să-i spună tuşei Simona ce credea el.

— Cred că şi stăpânului meu o să i se întâmple la fel, ca femeii ălei a cu copilul: şi doctorul spune tot aşa; vrei să asculţi şi dumneata?

Dar Simona, aşezată pe scăriţa din faţa porţii, aşteptând întoarcerea bătrânului, era obosită şi apoi nu credea decât în minunile sfinţilor.

— Femeia aia s-o fi rugat de sfântul Giacinio, care se spune că-i apără pe ologi. Numai că stăpânul tău, băiete, nu crede în Dumnezeu şi n-o să se facă bine niciodată…

— Ba… spuse Preţu cu un aer misterios, dar se opri.

— Ştii ce leac e bun, dar numai pentru cei care cred în Dumnezeu? Apa de izvor luată chiar din locul da unde iese clin pământ şi numai la miezul nopţii, chiar în ajun de sfântul Io». Da, apa pe care o iei în noaptea asta, băieţaş;

alt leac nu e pentru cei ologi, dar numai pentru cei care cred în Domnul…

— Da, aşa mi-a spus şi tuşa Martina Appeddu. Dar mai e ceva; dar nu trebuie să-ţi spun… Ei, o să-ţi spun totuşi; e un leac pe care o să-l pregătească tuşa Martina chiar diseară, când răsare luna şi pe care eu… O, nu, nu trebuie să mai spun; dacă scot o vorbă leacul nu mai e bun…

Băiatul era frământat; ţinuse secretul ăsta de atâtea zile dar acum nu mai putea!

— Auzi, zise el pe şoptite aplecându-se spre Şimona; am rugat-o pe tuşa Martina, după ce m-am învoit cu Lia, servitoarea Giuseppei Fiore, să caute un leac pentru stăpânul meu. „Dacă se vindecă o să se însoare cu sora comisarului”, le-am spus eu. „Gândiţi-vă c-o să ne ajute pe toţi; dacă nu vreţi s-o faceţi pentru asta, faceţi-o din milă creştinească. El stă acolo şi se topeşte ca o luminare: haideţi, haideţi să încercăm vreun leac!” Ea a refuzat pentru că îi era teamă de doctor, prietenul apropiat al lui Jorgecidu. Atunci am pus-o pe Simona, fata oarbă a Martine!; şi cu toate că biata Simona n-are nicio încredere în tămăduielile maică-sii mi-a promis că o să ne-ajute.

— Îi trebuie credinţă; dacă nu crede în Dumnezeu, nimic nu izbuteşte să-l vindece, repetă servitoarea lui Remundu, nemişcată, galbenă la faţă şi solemnă în cadrul întunecat al porţii.

În clipa aceea apăru pe ulicioară Banna, care fusese pe la o fină de-a ei. Înfumurată, bocănind pe caldarâm, îmbrăcată cu haine groase cu toate că era cald, cu un şirag de amulete pe piept, ea îi aruncă băiatului o privire batjocoritoare şi în timp ce îşi desfăcea butonii de la cămaşă îi povestea Simonei ce se discutase pe la fină-sa.

— Ah, tuşă Simona, dacă ai vedea ce frumuşică e fina mea cea mică! Avea cerceluşii pe care i-am dat eu, frumoşi ca două stele; da, cerceluşi care costă patru scuzi. Da eu

când fac un dar, nu mă uit că trebuie să scot din pungă un scud sau un real; mulţumesc lui Dumnezeu că am de unde să dau. Ei, bine, fina Lisendra mi-a spus că şi nenorocita aia de Margherita, servitoarea doctorului, o să aibă un copil… Aşa că el trebuie să-i mărească zestrea, dacă vrea să-i mai găsească un bărbat…

— Mai încet! murmură servitoarea arătând cu capul înspre casa lui Jorgi. Doctorul e aici.

— Şi ce-mi pasă mie? zise Eanna îndreptându-se spre casă. Când e vorba de adevăr nu mi-e teamă să-l spun.

— Şi pentru că ai punga doldora de bani, murmură Simona, reluându-şi poziţia ei solemnă. Da chiar dacă spui adevărul trebuie să fii cu frica Sui Dumnezeu.

Preţu nu îndrăznise să deschidă gura. Banna era singura persoană care-l domina, şi de altfel în ziua aceea el se gândea la micile lui sforării aşa că poveştile celorlalţi îl interesau mai puţin ca de obicei.

Ajunse cât ai clipi din ochi din nou în odaie şi văzu că stăpânul lui, care şedea nemişcat pe perna albă, cu chipul palid, luminat de reflexele asfinţitului, avea ceva visător, în timp ce preotul şi doctorul continuau să discute.

Doctorul, îmbrăcat în alb din cap până în picioare, cu nişte haine din pânză, care fuseseră curăţate şi călcate de curând (în anii trecuţi costumul acesta avusese întotdeauna o culoare pământiu-ruginie) lovea eu pumnul în ziar de-ai fi zis că e o uşă pe care voia s-o deschidă.

— Spuneţi că Lombrozo se bazează, în experienţele lui, pe faptele relatate de ziare? strigă el revoltat către preot. Să ştiţi că eu am un respect mai mare pentru un ziar de azi, de ieri sau de acum o lună decât pentru toate hârţoagele dumitale prăfuite. Ziarul este realitatea, prietene; restul, inclusiv cărţile de istorie, sâni rodul fanteziei. Pe câtă vreme acestea sunt fapte, acesta e adevărul; şi cazul cu femeia aceea care şi-a visat copilul, s-a vindecat şi a început să umble este o dovadă că ştiinţa

noastră nu se înşală.

Freoiul surâdea ironic, cu blândeţe. Îşi lovi una de alta mâinile lui albe şi subţiri ca de femeie şi se uită ia Jorgi.

— Gata, doctore, destui! Să nu mai discutăm degeaba, că nu are niciun rost. De altfel nimeni n-o să fie mai bucuros decât mine dacă prietenul nostru Jorgeddu o să viseze la noapte persoana pe care o ştie el prea bine şi care o să-i dea mâna ca să-i ajute să se ridice.

— El n-are nevoie de vise: e de ajuns propria lui voinţă, dar tocmai asta îi lipseşte. El a ajuns să se obişnuiască cu poziţia asta şi a început să-i placă nemişcarea. Ce mai, e un pezevenghi, aşa cum spunea şi chirigiul.

Ca şi când cuvintele acelea l-ar fi tras într-acolo, tocmai atunci îl auziră pe chirigiu cum traversa şchiopătând curtea şi cum bate la uşa deja deschisă.

— Poşta!

Jorgi auzise deja pasul acela şi fremăta neliniştit: ochii i se făcuseră mari şi luminoşi, iar braţul lui slăbănog păru că se alungeşte fantastic ca să ia cât mai repede cu putinţă scrisoarea pe care i-o adusese chirigiul.

— Ei, cum ne mai simţim? Tot în pat şi la ora asta? Hai, ridică-te, pezevenghiule, că doar la noapte e Sfântul Ion; hai să mergem să culegem frunză de dafini şi s-o punem pe ziduri sus, încât nici hoţii, nici vulpile să nu poată sări…

Doctorul râdea zgomotos, arătându-l cu degetul pe poştaş şi spunându-i preotului Deâraja:

— Îl auziţi? Aşa vorbeau evangheliştii dumneavoastră!

Jorgi se uita fascinat la plicul subţire care-i tremura între degete, albastru şi parfumat ca o floare, şi încă nu se hotăra să-l deschidă. Voia să fie singur, ca să-şi dea frâu

liber bucuriei: preotul Deâraja îl înţelese şi se ridică să plece, în timp ce chirigiul se lovea cu mâna peste piciorul amorţit, spunându-i doctorului:

— Îmi face din când în când şotii şi ca să-l fac să tropăie trebuie să-l ameninţ cu fierăstrăul! Şi atunci zău că se mişcă

Doctorul hohotea uitându-se spre preotul Deâraja.

— Îl auziţi? Ăsta da bărbat!

Dar preotul nu mai voia să continue discuţia şi o luă din ioc cu pasul lui uşor şi sprinten. La ieşirea din curte se întâlni cu Kemundu care se întorcea de la stână, călare pe calul încărcai cu saci de iarbă din care se zăreau flori roşii de mac sălbatic şi flori galbene de piciorul-cocoşului.

Pe cerul senin al înserării licăreau deja primele stele: se lăsa o seară blâmlă şi curată, aerul răspândea miresme de ierburi, iar rândunelele ciripeau zburând de ia o căsuţă la alta, cuprinse şi ele de o frenezie a vieţii care le alunga ora de odihnă.

Umbra Simonei se îndepărtă din cadrul întunecat al porţii: bătrânul opri calul şi dădu bineţe preotului:

— Ce mai faceţi, pride Defră? întrebă el cu voce tare; dar glasul, ca şi trupul lui, îmbătrânise. Avea în înfăţişare, în privire, în toată fiinţa lui, un fel de moleşeală, de oboseală plăcută şi resemnată.

— Bine, moş Remundw. Dar dumneata?

— Îmbătrânim, pride Defră! Ei, ne-a venit şi nouă vremea!

— Bătrâneţea e vârsta cea mai frumoasă. E timpul recoltei, moş Remu!

— Şi dacă sămânţa n-a fost bună?

— Ei, păi eu vorbesc despre cei care au semănat bine, ea dumneata.

Oare preotul îşi bătea joc de el? De pe calul lui, bătrânul se uita în jos cu privirea lui vulturească, dând din

cap afirmativ, dar şi puţin ironic.

— Toţi avem impresia că semănăm bine. Dar uneori ne înşală chiar sămânţa! Dar să lăsăm asta! Nu vreţi să veniţi ca să bem un pahar de vin negru?

— Mulţumesc, dar e târziu; poate mâine ci e sărbătoare.

Preotul făcu un pas vrând să plece, dar bătrânul îl strigă din nou:

— Pride Defră, ia spuneţi-mi cum se mai simte Jorgi Nieddu?

Preotul se uită la el nevenindu-i să-şi creadă urechilor. Era pentru prima dată că bătrânul cerea veşti despre Jorgi. Dar abia îi răspunse „Se simte tot la fel”, că bătrânul deja minase calul spre poarta pe care servitoarea o deschisese larg, intrând fără să mai spună altceva.

Preotul se duse la biserică şi începu să se plimbe pe micul platou. Mâinile lui transparente şi chipul

palid de albinos păreau în lumina asfinţitului mai albe decât ale lui Jorgi.

Se plimba în sus şi în jos: ţinea ochii plecaţi şi adesea îi îndrepta spre cer de parcă ar fi spus rugăciuni cu voce tare; dar la un moment dat se opri lângă un parapet care dădea înspre râpă, se aplecă puţin, şi începu să tuşească ţinându-şi o mână la piept. Toată faţa parcă i se umflase, se învineţise, apoi se albăstrise; se scofâlci din nou şi se gălbeji ca un mort. Pe batista pe care şi-o dusese la gură rămăsese o pată, roşie ca floarea de mac din iarba adusă de la câmp de moş Remundu. Se sprijini atunci de parapet; îşi simţi genunchii tremurând şi beregata strângându-i-se ca şi când l-ar fi sugrumat cineva cu un laţ fierbinte.

— S-a terminat, murmură el.

Vara îi aducea flori roşii ca sângele, iar toamna avea să-i presare crizanteme. Şi el n-avea nimic, dar absolut nimic care să-i aducă o mângâiere, şi nici chirigiul nu-i

aducea din depărtările albastre ale zării vreun suflu de viaţă sau de vis.

Îl invidia pe Jorgi. După câtva timp se ridică şi începu să se plimbe din nou în timp ce din sat răsunau chiote de bucurie, iar în faţa bisericuţei Sfântul Ion, dincolo de primărie, câţiva cheflii aprindeau focuri de artificii, iar tinerii dădeau foc unui braţ de crengi de fistic.

„Moartea, se gândea preotul Defraja, plimbându-se pe micul platou ca o rândunică înfricoşată. Ce să-i faci, asta e soarta noastră; de ce să te împotriveşti? Astăzi, mâine, acum sau mai târzâu, e acelaşi lucru, numai să nu se stingă flacăra dragostei sfinte, dragostea pentru Dumnezeu care ne călăuzeşte şi este chiar sufletul nostru”.

Pe cerul înroşit al asfinţitului dârele exploziilor de artificii se răspândeau ca nişte săgeţi de aur aruncate de jos în sus, desfăcându-se în mănunchiuri albastre şi violete, în culori de diamante şi topaze. Luna stătea spânzurată pe muntele Acuto parcă nehotârâtă dacă să se înalţe pe cer, jignită de spectacolul acelor focuri cutezătoare care voiau să lumineze ele noaptea, O stea roşietică oprită deasupra turlei bisericii privea, în schimb, melancolică şi nemişcată, puţin palidă, întristată de falsa frumuseţe a focurilor de artificii…

Iar preotul Defraja se tot plimba gândindu-se că patimile omeneşti – ura, plăcerea, dragostea lumească, onorurile şi puterea – sunt asemenea focurilor de artificii într-o seară de sărbătoare.

Dragostea lui sfântă, bucuria că va ajunge din nou lângă Domnul trecea înaintea oricărei dorinţe, aşa cum steaua aceea fixă era mai presus de focurile trecătoare şi amăgitoare.

Şi totuşi el continua să se gândească la Jorgi, la scrisoarea care era ca o fâşie smulsă dintr-o mare îndepărtată, din zările lumii şi, la fel ca steaua de deasupra bisericii, dragostea lui faţă de Dumnezeu pălea în faţa

dragostei pentru lucrurile pământeşti.

VI

Şi în odăiţa luminată de lucirea roşcată a apusului Jorgi şi doctorul vorbeau tot despre dragoste.

Doctorul voia să-i spună lui Jorgi un secret şi atunci când avea o taină se purta la fel ca Preţu; nu putea s-o păstreze şi o împărtăşea şi altuia. După ce plecaseră preotul şi chirigiul îşi apropiase scaunul de pat, lovind în continuare ziarele cu mâna; şi fără să ia în seamă faptul că Jorgi voia să rămână singur, zise îmbufnat.

— Vreau să-ţi spun că Margherita e gravidă! Avea un glas tremurat, iar faţa i se roşise ca la o fetiţă. Jorgi se uita spre el, trezindu-se din visele sale.

— Şi ce? Nu e ceva în ordinea firii?

— Nu-mi pasă mie de asta acum… Acum… ei… acum, dragă prietene, e imposibil să-i mai găsesc un bărbat…

— Dar de ce vreţi s-o măritaţi?

— Cum de ce? V-am mai spus de atâtea ori: ca să nu mă însor eu cu ea.

Jorgi izbucni în râs.

— Asta nu mi-aţi spus-o. Ziceaţi doar că n-o s-o luaţi niciodată de nevastă: apoi într-o seară mi-aţi mărturisit că vă e teamă că n-o să puteţi să vă ţineţi de cuvânt: că până la urmă o să vă însuraţi cu ea: numai ca s-o bateţi, fiindcă Margherita pur şi simplu vă scoate din răbdări. Da, da, mi-aţi spus tot felul de aiureli de-astea…

— Aiureli? exclamă doctorul cu ochii în pământ, clătinând din cap şi repetând pentru sine cuvintele lui Jorgi. Da, aşa e!

Dar după o clipă de şovăială îşi ridică hotărât capul.

— Şi cu toate astea, Jorgi, vezi, eu sunt nespus de fericit, înţelegi? pentru că nu mai sunt singur.

Nimeni n-ar fi putut mai bine ca Jorgi să înţeleagă această bucurie, dar dintr-o dorinţă copilărească de a-l

tachina, îi spuse:

— Dar dumneavoastră nu eraţi singur, doctore; că doar femeia aceea vă iubea!

— Femeia? Pe dracu'! Mă iubeşte acum, cine ştie de ce; poate din prostie sau din interes, dar mâine o să mă mai iubească? Şi mai cu seamă cu o s-o mai iubesc mâine? N-o să mă satur de ea, n-o s-o alung? Iată de ce vreau să o mărit, ca să n-o ştiu legată de mine ca viţa de vie de arac; astăzi folositoare, mâine numai pagubă. Dar copilul, copilul e altceva, dragă prietene; copilul, nu-i aşa? e o părticică din noi înşine: este rodul nostru. E! n-are decât să mă părăsească vreodată; dar eu o să rămân tot tatăl lui; eu n-o să mai fiu singur, chiar dacă el o să se ducă la celălalt capăt al pământului, nu, n-o să mai fiu singur, pentru că o să port în mine dragostea pentru el. Ce-are a face aici legătură matrimonială, convieţuirea, raporturile sociale? Eu n-am niciun amestec. Legea este aici: raporturile sunt aici şi legătura este aici!

În timp ce vorbea, se lovea cu pumnul în piept: Jorgi îi dădea dreptate şi scrisoarea albăstruie se încălzea la inima lui care bătea pentru acea dragoste care nu avea nevoie de apropieri şi care traversează timpul şi spaţiile.

— O astfel de dragoste poate să hrănească şi fiinţe neunite prin legătură de sânge, fiindcă, de fapt, noi suntem cu toţii fraţi! spuse el sfios.

— Poveşti vechi, prietene dragă, tocite şi răstocite, false chiar înainte de a fi fost născocite. Nu există decât dragostea faţă de noi înşine, şi lucrul ăsta se vede când este vorba de rude şi mai cu seamă când e vorba de copii. Îi iubim pentru că ei sunt o parte din noi şi pentru nimic altceva. Şi orice formă ar lua durerea noastră, ea nu este decât spaima faţă de moarte, faţă de dispariţia noastră sau a unei părţi din noi înşine; ori un copil ne salvează din această spaimă; el o să trăiască după noi, şi o să poarte cu el prin viaţă făclia pe care i-am transmis-o. De aceea îl

iubim, de aceea nu mai simţim singurătatea din jurul nostru, adică moartea, sfârşitul.

— Şi totuşi mai sunt şi dintre cei care iubesc fără să aibă vreo speranţă că existenţa lor va fi continuată. Da, da; aşa e! Ei, bine, şi dacă, aşa cum spuneţi, durerea înseamnă, indiferent ce formă ar avea ea, spaimă faţă de sfârşit, adică faţă de moarte, atunci dragostea, în orice manifestare a ei, este semnul vieţii însăşi. Iubim şi vrem să fim iubiţi pentru a ne dovedi nouă înşine că trăim. Da, lucrul acesta se întâmplă tuturor, chiar şi celor ca mine, care sunt deja îngropaţi…

— O să le faci sănătos, zise doctorul ridicându-se şi punând capăt discuţiei pe care Jorgi, ca de obicei, o condusese pe un făgaş sentimental. Cine vorbeşte aşa cum vorbeşti tu, are încă făclia în mână. Totul e să n-o laşi să se stingă! Hună seara!

După ce rămase singur, Jorgi deschise scrisoarea, fiind atent să nu zboare nicio bucăţică de hârtie din plic: în odaie se făcuse întuneric, dar lui i se părea că vorbele scrise pe foiţa albăstruie scânteiau ca stelele pe cer.

Începu să tremure, iar hârtia i se scutura între degete. Ah, cuvintele pe care i le scrisese ea, erau atât de dulci, atât de pătimaşe că simţea cum îl cuprinde ameţeala. Avea impresia că dintr-odată zburase până la soare şi că de acolo domina întreg universul, cu toate că era gata să se prăbuşească din nou în hăuri.

„O să mă întorc, Giorgio, da, să nu vă îndoiţi, fiindcă vă iubesc la fel cum mă iubiţi şi dumneavoastră; iar dragostea noastră nu poate fi distrusă nici de timp şi nici de depărtări; această dragoste împărtăşită este izvorul nesecat al vieţii noastre. Este chiar Iubirea…”

Se înnoptase bine când Jorgi se dezmetici din nou. Se auzeau ţipete de copii, glasuri de femei care-şi jurau prietenie înnodând franjurile steagului sfântului Ion; şi el se văzu din nou copil, apoi adolescent; revăzu văile

inundate de lumina albăstruie a lunii pline, potecile galbene şi păduricea cenuşie de pe podiş, şi turmele rătăcitoare şi marea cea îndepărtată… Dorinţa de a se ridica şi de a alerga prin lumea aceea îl pătrundea ca frigul. I se părea că este din nou un băieţandru, terorizat de mamă-sa vitregă şi căuta ca şi atunci o cale de ieşire…

Preţu intră şi spuse:

— Hai, nene Jo, mănâncă ceva, că cu mă duc pe urmă să culeg frunze de dafin şi flori de sfântul Ion, şi să-mi înmoi picioarele în izvor. O să-ţi aduc şi matale puţină apă: haide, mănâncă ceva, că o să mai trec pe aci înainte de a mă duce la pădure; afară e o mândreţe de lună, frumoasă şi strălucitoare de-ai zice că e un chip de mireasă. Uite, că supa e gata.

Şi-şi luă tălpăşiţa, ducându-se drept spre casa Martinei Appeddu.

Pe ulicioară femeile, Banna, servitoarea ei şi copiii se sfătuiau cum să se ducă la izvor ca să-şi ude picioarele, şi strângeau la piept un steag al sâintului Ion, înnodând şi deznodând de şapte ori colţurile unei năframe. Aşezat în prag, cu bastonul între picioare, bătrânul Remundu privea şi tăcea. Când îl văzu pe Preţu că iese din curte, îl urmări cu privirea, apoi îşi lăsă capul în jos, lucru care nu i se mai întâmplase, până ce-şi sprijini barba cu mâinile aşezate pe covrigul bastonului. Cum stătea aşa, părea că doarme.

Preţu urca scăriţa spre primărie ca un berbecuţ, în piaţă îi ajunse din urmă pe preot, care se ducea spre casă, negru şi uşor ca o umbră. Îi sărută mâna; apoi o văzut pe Giuseppa Fiore şi pe Lia stând de vorbă cu alte femei. Vorbeau despre Margherita şi Lia spunea batjocoritor:

— Am văzut-o mai adineauri trecând pe aici: s-o fi dus! a Martina Appeddu după vreun leac… A, uite-l pe Preteddu; s-o fi ducând şi el tot pe la Martina, Preţu, iepuraşule, ia vino încoace puţin…

Dar băiatul era grăbit şi nu s-ar fi oprit dacă nu-l

striga tuşa Giuseppa cu vocea ei severă:

— Preţu! Te mai duci în seara asta pe la stăpânul tău? Să treci pe aici că am să-ţi dau ceva pentru el.

El promise şi o rupse din nou la fugă. Luna, care abia se ridicase peste munţi, îşi trimitea razele aurii pe deasupra văii în piaţa care părea luminată de o făclie îndepărtată: o jumătate a văii era în întuneric, în timp ce cealaltă părea presărată cu o pulbere argintie şi la fel păreau şi vârfurile munţilor întinse ca nişte aripi uriaşe de-o parte şi de alta a piscului Orthobene, care rămăsese în umbră.

Preţu coborî o cărăruie pe partea cealaltă a pieţii şi intră într-un cătun în care locuiau cei mai săraci oameni din Oronou. Erau îngrămădite acolo magherniţe lipite de stâncă, cocioabe, garduri, acoperişuri, un talmeş-balmeş de dărăpănături primitive care parcă fuseseră înjghebate de vechii nomazi, aflaţi în trecere pe acolo pentru câteva zile şi care apoi rămăseseră aşa secole de-a rândul.

Într-una din căsuţele acelea fără ferestre locuia şi Preţu: o cocioabă mică şi întunecoasă, pe cât de mare şi de luminoasă era zarea spre care se deschidea în zadar. Dar trecu mai departe pe cărăruie, lângă pere tele prin care se auzea plânsul frăţiorului său Bore, legănat de vocea somnoroasă a maică-sii. Ceva mai departe stătea tuşa Martina Appeddu, într-o căsuţă ciudată, o adevărată locuinţă de vrăjitoare. Un fel de turnuleţ rotund, înjghebat din pietricele negre şi lut, iar la catul de sus se ajungea pe o scăriţă exterioară, susţinută de un zid înalt, netencuit, făcut din bolovani. Casa îţi dădea impresia unei nuraghe şi nu lipsea pentru aceasta nici acea curte interioară, la fel ca la casa Giuseppei Fiore, care era de fapt un tăpşan mai ridicat unde Fretu o văzu pe Simona, fata oarbă a Martinei, care torcea şi se ruga.

— Vreau să merg la mama dumitale, tuşă Simo!

— Acum e cineva pe la ea. Mai aşteaptă.

Se aşează lângă ea pe parapet.

— Cum se mai simte stăpânul tău?

— Bine, dar nu cine ştie ce… Dumneata?

Ea torcea şi caierul umflat de lână părea o claie de păr blond din care degetele ei fine scoteau un fir auriu, nesfârşit, ca într-un basm.

— Şi eu mă simt bine… dar nu grozav! Avea o voec blândă şi ironică. Dar doctorul ce zice?

— Ce să zică? Că o să se însănătoşească. Dar eu…

— Tu ce?

— Am venit după leacul ăla pe care ai zis că o să mi-l dai… Cred că mama matale l-a făcut ceva mai devreme când a răsărit luna. Dar de ce nu-ţi face şi matale?

Oarba torcea surâzând la firul ei de aur care-i alerga printre degete; ochii ei mari şi negri păreau sănătoşi sub desişul sprâncenelor arcuite.

— Nu există niciun leac, dacă aşa e voia Domnului, zise ea în şoaptă. Facă-se voia Lui; e de ajuns ca pe lumea asta să fie pace pentru că sănătatea adevărată o găsim pe lumea cealaltă.

Dar Preţu nu înţelegea aşa ceva: el era plin de viaţă şi începu să ţopăie pe prispă, nerăbdător s-o vadă pe tuşa Martina.

— Ştiu cine e înăuntru; e Margherita, servitoarea doctorului. Lasă-mă şi pe mine să intru!

— A, drăcuşorule, de unde ştii?

— Ei, ştiu eu de unde ştiu, zise el cu un aer misterios. Şi pentru că şederea Margheritei se prelungea prea mult, el se prefăcu că pleacă şi, înşelând atenţia oarbei, se căţără pe scăriţă până la balconul în care clădea o uşă de la catul de sus.

Oarba însă avea auzul fin: îl strigă de două ori şi pentru că el nu-i răspunse o luă şi ea pe dibuite spre balcon.

— Mamă, mamă! strigă. Vezi că a venit cineva!

Preţu, care-şi vârâse curios capul prin uşa întredeschisă, o văzuse deja pe Margherita şi pe vrăjitoare stând în picioare în faţa unei măsuţe acoperite cu o pânză neagră pe care Martina punea în semicerc nişte cărţi de joc. Cămăruţa n-avea nimic deosebit; dar lampadarul de fier cu trei braţe, atârnat pe perete deasupra măsuţei, părea o pasăre neagră cu o făclie în cioc în loc de limbă. Umbra care se răsfrângea pe perete şi chipurile celor două femei – cel palid şi trist al Margheritei; şi cel solemn şi nervos al tuşei Martina, ale cărei sprâncene se mişcau continuu, în timp ce degetele zburau pe deasupra cărţilor ca nişte ghiare de uliu – făceau ca întreaga scenă să aibă ceva demonic.

Preţu se simţi înfricoşat şi bucuros în acelaşi timp.

— În cărţi îţi iese bine, spunea tuşa Martina. Nu-ţi fie teamă, porumbiţo! O să te măriţi cu el!

În clipa aceea se auzi glasul Simonei. Martina alergă la uşă şi îl văzu pe Preţu pe balcon.

— Dar ţie cine ţi-a dat voie să intri aici! Hei, Simone, de ce l-ai lăsat să urce?

— Mi-a scăpat, marnă!

— Ei, eu şi aşa ştiam cine era înăuntru! – zise Preţu, curajos. Nu-i aşa, tuşă Simona, că ştiam? Hai, daţi-mi lucrul ăla, tuşă Martina, şi apoi o să plec: zău că n-am să scot o vorbă, jur pe ce-am mai scump!

Ca să nu se mai împiedice de el pe-acolo, femeia! un cu un deget nişte pomadă dintr-un vas roşu şi o înveli într-o bucăţică de hârtie.

— Hai, şi acum cară-te! dar dacă spui cuiva că ai văzut-o aici pe Margherita, va fi vai de pielea ta. Ai înţeles?

— Tuşă Martina, să-mi sară ochii dac-oi deschide gura. Bună seara.

Dintr-un salt ajunse pe cărăruie şi de-acolo în piaţă,

ţinând cu grijă ghemotocul acela preţios în sân. Tuşa Giuseppa Fiore îl aştepta: voia să-i trimită lui Jorgi o doniţă plină cu lapte prins, dar el nu vru în ruptu! capului s-o ia.

— Mâine, mâine, că acum sunt grăbit.

— Ţi-a dat Martina leacul ăla? îl întrebă Lia, ţinându-se după el până la scăriţă. Dar Margherita?

— Era aco! o, zise el neînfricat. Iar leacul îl am aici. Acum stăpânu-meu doarme pentru că de obicei îl ia somnul imediat ce se înserează. Eu am să-i ung fruntea, lebul urechii şi gâtul şi chiar în noaptea asta, dacă o să se trezească, o să se simtă bine. Pe urmă am să mă duc să iau şi apă de la izvor pentru că şi aceea e bună.

Întorcându-se către stăpână-sa, Lia îi dezvălui planurile băiatului; tuşa Giuseppa povesti apoi nişte îng-97

tâmplări nemaipomenite petrecute în noaptea de sfântul Ion şi apoi spuse:

— Poate că şi Jorgeddu o să se facă bine! Dacă o să reuşească să se ridice şi o să fie iar un om în toată firea, ei, atunci… atunci… o să câştige timpul pierdut.

Ea nu-şi spunea gândul până la capăt; dar servitoarea cea credincioasă şi vecinele ştiau cam ce năd ăjduia ea.

— Păi, da, zise Lia, omul bolnav este ca o elrpă pe care o calcă toţi în picioare. Dacă Jorgi o să se vindece, va fi iar ca toţi oamenii şi o să se răzbune.

Luna se ridica printre copaci, albind piaţa şi femeile aşezate în patiu. Câteva plecară împreună cu Lia să-şi ude picioarele în râu şi să culeagă leandru şi cimbru de pe buza văii: altele se duseră pe la casele lor; tuşa Giuseppa rămase singură pe bancă, cu doniţa plină cu lapte lângă ea, Jorgi nu-i ieşea de loc din minte.

Dacă s-ar vindeca! Ea nu fusese în stare să-l răzbune, în schimb averea neamului Corbu crescuse şi întreeuse orice măsură. Dar bietul băiat a fost întotdeauna înconjurat de sfătuitori nepotriviţi: netrebnicul de doctor,

preotul prea cumsecade, tot felul de muieruşti, de copii şi de bătrâni ramoliţi. Da, până şi Innassiu Arras ajunsese un prost şi un flecar, ca o muiere! Tuşa Giuseppa nu mai reuşise deloc să-l găsească pe Jorgeddu singur, măcar o clipă, şi să-l lămurească cum stau lucrurile: iar acum, când toţi ştiau care era de fapt vinovatul, era timpul să-l împingă pe nefericitul ăia să-şi răzbune onoarea terfelită.

Deodată se ridică, încuie poarta, luă doniţa cu lapte şi ieşi. Ca şi altă dată coborî treptele pieţei şi se în dreptă spre casa lui Jorgi, ia să nu se îndepărteze prea mult de sat, câţiva copii îşi udau picioarele în şuvoiul de apă care curgea de la fântână, stropindu-se pe faţă, alergându-se încoace şi încolo, râzând.

Urmată de umbra sa, care avea şi ea o doniţă ce se clătina în mână, bătrâna trecu prin faţa casei Corbu, dar în locul „oatrânului o văzu doar pe servitoare aşezată pe prag. Uliţa era pustie pentru că femeile plecaseră la râu: însă în curtea lui Jorgi era Preţu! Şedea nemişcat, cu un umăr proptit de zid, cu o mână pe piept şi cu un picior ridicat în sus. Cum o văzu pe tuşa Giuseppa alergă înaintea ei şi i se pironi dinainte ca s-o împiedice să treacă mai departe.

— Ai venit matale până la urmă? Să nu intri acum; e cineva înăuntru.

— Cine, doctorul sau preotul?

Şi pentru că ea mergea mai departe fără să se sinchisească, Preţu ţopăi pe lângă ea şi îi zise gâfâind:

— Dacă vrei să ştii… e moş Remundu!

Ea rămase pe loc, năucită.

— Da. Chiar el! Se pare că vrea să se împace cu stăpânul meu. Stau acolo de vorbă de când m-am întors, matale m-ai văzut când am trecut. Nenea Jorgeddu m-a dat afară şi mi-a zis să nu las pe nimeni să intre…

Tuşa Giuseppa nu mai scoase o vorbă; se dădu brusc

înapoi până la poartă şi se întoarse spre casă, tropăind ca o catârcă bătrână, plesnită de bici. Sângele îi fierbea de furie şi ruşine: da, ruşinea de a ajunge să trăiască în vremurile astea de ticăloşii şi învoieli murdare.

Ah, uliul bătrân vrea să se împace cu biata pasăre căreia mai întâi i-a scos ochii şi apoi a sfâşiat-o. Iar

Jorgi Nieddu, care-şi dădea, trufaş, prietenii şi binefăcătorii de uşă afară, accepta în schimb vizita călăului său? Astea sunt vremurile şopârlelor şi ale mieilor! Ei, bine, ticăloşii să rămână cu ticăloşii; vulturul n-o să înceteze să fie vultur!

Şi bătrâna se duse din nou să se aşeze pe prispa ei, ca o locuitoare a vechilor nuraghe, nepăsătoare la cântecele din noaptea aceea senină, cu sufletul plin de gânduri duşmănoase şi mari proiecte de răzbunare.

VII

Pentru că îl văzuse pe Preţu ieşind şi crezând că n-o să se mai întoarcă în seara aceea, bătrânul aşteptase până ce femeile plecaseră spre izvor şi la cules de dafini; atunci se ridică îndreptându-se spre casa lui Jorgi.

Era liniştit şi ştia bine ce are de făcut. Ba chiar se mira că nu făcuse pasul ăsta până acum. Cu toate acestea, după ce a intrat în curte, s-a oprit vrând parcă să-şi vadă chipul în umbră, ca într-o oglindă, aranjându-şi căciula pe cap şi trecându-şi bastonul dintr-o mână în alta: în cele din urmă înaintă hotărât, ciocăni uşor în uşa întredeschisă şi intră.

Jorgi recitea scrisoarea Marianei şi prin ceaţa acelui vis văzu făptura întunecată a bătrânului înaintând până lângă patul lui. Nici el nu se miră (doar aştepta de atâta vreme vizita aceasta!) dar rămase puţin surprins când îl văzu atât de îmbătrânit, de încovoiat şi de ramolit. „Probabil că s-a îmbolnăvit şi-i e teamă că o să moară”, gândi el ascunzând scrisoarea sub pernă.

Bătrânul se aşează fără să dea bineţe, ca şi cum ar fi fost un lucru obişnuit să vină tot timpul pe la Jorgi.

Abia, după un răstimp, întrebă:

— Ei, cum merge?

— Bine, zise Jorgi cu vocea pierită.

Apoi tăcură. Ce-ar mai fi trebuit să-şi spună? Erau prea multe de zis ca să poată fi rostite în câteva cuvinte simple.

Bătrânul îşi aşează din nou căciuia pe cap şi se uită în jur ca să fie sigur că era acolo, în odaia lui Jorgi Nieddu, şi în cele din urmă zise:

— Să nu te mire că sunt aici. Trebuia să vin mai de mult, dar m-am luat cu alte treburi. Trebuie să-ţi cer o părere… ia spune, ce trebuie să facem? Să-l denunţăm pe Dionisi Oro?

Jorgi răspunse fără să şovăie.

— Nu-i treaba mea!

— Da, dar tu ai tras cel mai mult din tărăşenia asta; tu trebuia să-l denunţi pe vinovat, imediat ce-ai aflat că e ei. De ce n-ai făcut-o?

— Dar dumneata de ce n-ai făcut-o?

— Ei, bine, Jorge, o să-ţi spun fără ocolişuri: eu până azi n-am fost sigur.

Jorgi zâmbi, iar bătrânul înţelese rostul acelui zâmbet trist şi sarcastic. Apropie scăunelul de pat şi-şi sprijini mâinile pe baston: acum ochii îi scânteiau, iar privirea îi era pironită pe faţa lui Jorgi.

— Ţi-oi fi zicând în gând: moşul s-a ramolit şi a început să aibă scrupule. Simt că vorbele astea îţi stau pe buze. Ei bine, aşa e: vine şi vremea asta, ce să-i faci! Aşa cum vin toate în viaţă, cum vine şi moartea, Jorgi Nié, alege-s-ar praful de ea! Şi dacă am trăit în întuneric, trebuie să şi murim în întuneric? Ascultă la mine: nu e om pe lumea asta care să nu fi greşii! Zău, spune-mi tu măcar

unui, cu mâna pe Inimă, şi-am să te cred. Cristos? Dar Cristos nu era om: era Dumnezeu. Noi, ceilalţi, toţi, toţi, până şi Apostolii, cu toţii am greşit. Ori poate că tu nu? la gândeşte-te bine şi ai să vezi că şi tu ai făcut greşeli. Spune-mi că nu, pe ce-ai tu mai sfânt, şi atunci mie o să-mi fie ruşine să mărturisesc că am fost şi eu 0111 pe lumea asta!

Jorgi nu mai zâmbea: asculta şi simţea că în vorbele bătrânului fremăta nu numai remuşcarea, căinţa, slăbiciunea, ci însuşi orgoliul care-l susţinuse şi pe el, cum susţine o proptea casa gata să se dărâme.

— Ascultă la mine, Jorgeddu, e mai uşor să zici: „n-am greşii" decât să recunoşti, contrariul. Şi tu, care studiai dreptul, şi ştiai atâtea limbi străine, şi tu ai greşit când m-ai socotit un om neştiutor, neînvăţat şi rău ia suflet. Neînvăţat, da, dar nu idiot; trufaş, dar nu rău la suflet. Când mă socoteai astfel tu erai cel rău; pentru că suntem ca nişte oglinzi şi vedem chipul nostru în persoana pe care o judecăm. Dacă cu am ura în suflet, îl văd şi pe duşmanul meu cu chipul negru, pentru ea aşa este al meu: ca înfăţişarea diavolului. Iar dacă am dragoste în inima mea, îl văd frumos până şi pe duşmanul eu pumnalul pregătit să mă lovească… Şi acelaşi lucru se întâmplă şi cu el…

— Aşa este! zise Jorgi. Dar de ce nu v-au venit gândurile astea mai demult?

— Ce ştii în? Şi-apoi tu nu crai dispus ca acum să mă asculţi, iar eu nu eram dispus să te văd râzând cum începuseşi mai adineauri! Xu nu mă iubeai şi nici eu nu te iubeam pe tine. Asta a fost nenorocirea! Ce mai!… S-o lăsăm baltă! Ce-a fost, a fost, ce rost mai are să vorbim. Tu gândeşte-te să te faci bine şi-o să treacă toate.

— Eu n-o să mă mai fac bine, zise Jorgi. Oiâată ce raa fulgerat ura, nici chiar dragostea nu mai poate desface urzeala răutăţii.

Bătrânul clătină din cap.

— Cine ştie? Eşti tânăr, Jarge; să nu spui niciodată: aşa ceva n-o să se întâmple. Acum să-ţi spun ceva, pentru că sunt aici… Servitorul tău trebuie cumva să se întoarcă?

—! n seara asta nu.

Atunci bătrânul îi povesti pe şoptite cum vechiul său duşman Innassiu Arras îi dezvăluise cine era adevăratul vinovat şi unde ascunsese comoara, Părându-i-se că ochii scânteietori ai lui Jorgi îl privesc neîncrezători, un rest de răutate îl împiedică să vorbească despre Columba şi leşinul ei care-i răvăşise inima de spaimă şi de milă. Zise doar:

— Innassiu Arras mi-a spus lucrurile astea într-un moment cam nepotrivit; clar aşa a fost el mereu: un om care n-a ţinut seama de anumite lucruri. Să-l ia naiba! Ajunge! l-am iertat pentru toate aşa cum şi el m-a iertat pe mine. Am îmbătrânit amândoi şi patimile cad odată cu dinţii. Şi cum îţi spuneam, m-am dus aţă până la biserica Sfântul Francisc, am găsit banii mai blestemaţi decât arginţii lui Iuda, şi i-am dăruit… dar asta n-are a face… Şi m-am gândit imediat să vin la tine. Dar ce-ar fi trebuit să-ţi spun? Eram eu sigur de ceva? Nu! putea să fie o născocire a lui Innassiu Arras. Am avut întotdeauna bănuiala că vrea să mă tragă pe sfoară. Şi aşa au trecut zilele, măi băiete, zile mai mohorâte ca iarna. Dar ieri a venit preotul la mine şi mi-a zis: „Moş Remundu, dacă treceţi cumva pe la stâna lui Innassiu Arras, intraţi; e cineva acolo care vrea să vă spună două vorbe”. M-am uitat la el, s-a uitai la mine şi ne-am înţeles, Jorge, pentru că ochii sunt mai cinstiţi decât buzele. „Părinte Defraja”, i-am zis, „dumneavoastră ştiţi tot, ce mă sfătuiţi să fac?” Mi-a zis: „Ceea ce vă îndeamnă conştiinţa”. Vorbele astea, băiete, vorbele astea mi-au străpuns inima mai amarnic decât toate insultele, dojenile sau blestemele lui Innassiu Arras. Pentru că eu am conştiinţă, Jorge, şi e mereu trează, cum este cariul în lemn. Ei, şi pentru că părintele Defraja a insistai, am pus

şaua pe cal şi-am plecat; l-am găsit pe omul acela acolo sus, la stâna lui Innassiu, aruncat într-un colţ ca o fiară rănită; avea febră şi delira. Povestea cum a intrat la mine în casă, cum a furat şi cum a ascuns banii; vorbea despre tine, te chema ca pe un copil şi-ţi cerea iertare. Mi se pare că nu m-a recunoscut, dar mi-a povestit totul de-a fir a păr pentru că povesteşte la toată lumea care trece pe acolo. „Acum dacă ai auzit cu urechile tale, ai să crezi?" a zis Innassiu Arras, „Ce-ai de gând să faci?" Iar eu am venit la tine Jorgi Niecidu şi te întreb: Oare ce trebuie să facem?

— Ce te sfătuieşte sufletul dumitale.

Chipul bătrânului se lumină.

— Va să zică tu crezi că am şi eu suflet. Ei, bine, sufletul meu ar zice să lăsăm lucrurile aşa cum sunt… Ce câştig mai am eu dacă mă duc să-l denunţ pe zdrenţărosul ăla? El nu mai poate face nimănui niciun rău. E ca şi cum aş pedepsi un hoţ spânzurat. Dar tu, Jorge, tu…

Vocea îi tremură o clipă, iar cuvintele se stinseră parcă într-un suspin; dar Jorgi înţelese.

— Nu-ţi face griji pentru mine! zise încercând să-şi îngroaşe vocea ca să-şi ascundă emoţia.

În clipa aceea intră Preţu: făcu ochii cât cepele şi izbucni în râs: dar a fost de ajuns ca bătrânul să-şi răsucească capul lui înfricoşător şi să audă vocea stăpânului pentru ca sobrietatea tragică a momentului să se transmită şi sufletului său.

Şi Jorgi n-a sfârşit bine să zică:

— Ce găseşti de râs? Du-te pe afară şi să nu laşi pe nimeni să intre, că Preţu făcea deja de planton în curte.

Bătrânul se uită din nou spre bolnav; nu scoase nicio vorbă, dar avea o privire atât de temătoare că Jorgi îşi lăsă pleoapele în jos.

— Ei, moş Remundu, dacă inima îţi spune că trebuie să ierţi, atunci iartă. Eu, din partea mea… am iertat de

mult… şi pe el… şi pe ceilalţi…

Bătrânul oftă din adâncul sufletului, deschise gura ca să înceapă din nou să vorbească, dar un tremur puternic îl transfigura: sprâncenele lui stufoase se apropiară, se adunară ca un nod deasupra ochilor strălucitori sub fruntea întunecată, brăzdată de cute adânci asemenea unui cer înainte de furtună; gura i se strâmbă şi buzele care cunoscuseră minciuna, blestemul, urletul de ură, tremurară ca ale unui copil care e gata-gata să plângă.

Dar el se făcea că nu plânsese niciodată: nici atunci când fusese de-o şchioapă; îşi înfrânse tulburarea întinzând mâna, ţinând-o aproape suspendată peste cea a lui Jorgi voind parcă să se asigure mai întâi că aceasta era dispusă să i-o seringă pe a lui; până la urmă mâna lui neagră şi încă viguroasă se aşeză peste mânuţa palidă, care nici nu mergea în întâmpinarea celeilalte, dar nici nu se ferea de acel semn al împăcării.

— Jorge, eşti un bărbat în toată puterea cuvântului.

Apoi amândoi tăcură din nou, fără să se privească, cu mâinile împreunate. Jorgi se simţi zgândărit de vechea lui pornire răutăcioasă. Îi veneau pe buze tot felul de întrebări amare, iar bucuria îi era tulburată de neîncredere şi îndoieli. Bătrânii pricepu acea undă de neîncredere, îşi trase mâna şi spuse:

— Ascultă-mă Jorge! Azi m-am dus din nou la stâna lui Innassiu Arras. Cerşetorul era mai liniştit şi m-a recunoscut: dar de cum m-a văzut n-a mai vorbit în ruptul capului şi şi-a ascuns mutra sub o desagă. Am vorbit cu el tot timpul în glumă. I-am spus: „Stai şi tu pe aici până o să te faci mai bine, apoi vino în sat şi du-te la Jorgedtlu şi fă ce ţi-o zice ei! Pentru că de fapt tu nu m-ai lovit pe mine, pe Remundu Corbu, uşurindu-mă de nişte bani, care sunt ochiul dracului şi azi îi ai, mâine s-au dus; nu, tu m-ai lovit tulburându-mi pacea familiei şi a conştiinţei. Şi mai presus de toate, l-ai lovit pe bietul Jorgeddu. Aşa că el o să vină

într-una din zilele astea, iar tu poţi să-i spui, dacă vei crede de cuviinţă, ce s-a petrecut între noi în seara asta. Ei, şi acum mă cam duc şi eu Jorge: o să mai vin din când în când şi o să mai discutăm de una de alta, până când o să te ridici şi tu pe picioare şi-o să mergi pe uliţă mai repede ca înainte. Apoi o să-mi vină şi mie rândul să cad şi când eu o să zac pe rogojină, de n-o să mă mai pot ridica, o să vii şi tu câteodată... Ei, cu bine! Noapte bună!

Se ridică sprijinindu-se cu o mână în baston şi punând-o din nou pe cealaltă peste a lui Jorgi: dar de data aceasta mâna transparentă o strânse pe cea neagră şi viguroasă. Ochii lui limpezi, pe care durerea îi făcuse şi mai vii, îi căutară pe ai bătrânului, vrând parcă să-i prindă inima, aşa cum o mână o prinsese pe cealaltă.

— Stai puţin! Aş vrea să te mai întreb un singur lucru: m-ai crezut într-adevăr vinovat?

— În prima clipă, da.

— Dar de ce? De ce?

— Fiindcă te uram, aşa cum mă urai şi tu. Şi ura este la fel ea gelozia: îi bănuieşte pe toţi fără niciun motiv.

— Doamne, Dumnezeule! gemu Jorgi, copleşit din nou de neliniştea trecutului.

— Oamenii trăiesc în greşeală... spuse din nou bătrânul, după o clipă de tăcere. Şi izbi cu bastonul în pământ. Gata, ajunge! Important este să recunoaştem c-am greşit. Noapte bună, Jorgeddu... Nu-mi răspunzi?

— Noapte bună, răspunse în cele din urmă Jorgi, liniştindu-se. Şi abia atunci bătrânul se îndreptă spre uşă. În curte se opri, vrând parcă să-i spună ceva lui Preţu, dar băiatul o zbughise, dornic să intre cât mai degrabă la stăpânul său.

Jorgi era alb ca varul la faţă, cu ochii adânc încercănaţi, dar vii şi strălucitori. Şi eu toate că de obicei, după o criză nervoasă sau după o întxmplare neobişnuită,

cădea într-un soi de toropeală febrilă, în seara aceasta nu-şi găsea astâmpărul şi nu reuşea deloc să adoarmă.

„Tocmai în seara asta”, se gândea Preţu, pipăind din când în când ghemotocul din sân. Nu-l întrebă nimic pe stăpânul său despre vizită, ca să nu-l tulbure şi mai tare.

La rândul său Jorgi dorea să rămână singur ca să-şi adune gândurile şi să-şi potolească tumultul inimii. Uneori i se părea că este târât cu violenţă în spaţiu de însăşi rotirea planetei, iar alteori că totul în jurul său rămâne nemişcat şi golit de conţinut. I se părea că-i pocnesc timpiele, gata să plesnească ca nişte zăgazuri la marginea unui râu şi că tremurul lor trece şi în bietul său trup încremenit.

— Ai văzut? zise în şoaptă către Preţu, în timp ce acesta aranja pătura înainte de a pleca. A cedat bătrânul! Acum sunt mulţumit! Dar sunt obosit şi vreau să dorm! Hai, du-te!

— Bine, bine, culcă-te!

Preţu ieşi în grabă şi aşteptă afară. Luna înălţată pe cer lumina toată uliţa; bunicul se aşezase din nou pe locul lui de la portiţă, cu mâinile sprijinite de baston, aşteptând întoarcerea femeilor.

Satul părea pustiu, părăsit dintr-odată de vechii lui locuitori nomazi; numai bătrânul mai rămăsese pe pragul înalt de piatră, ca să păstreze amintirile şi să amintească, la rândul lui, de o întreagă epocă dispărută.

Dar o făptură înarmată, precedată de doi câini veseli, apăru la capătul uliţei tot urcând de parcă ar fi crescut din vale. Silueta se contură neagră şi mare pe fundalul cerului luminat de lună, cântând acompaniată de sunete de lănţişoare, pinteni şi clopoţei, de-a lungul uliţei pustii. Tot satul păru atunci să se trezească: câinii lătrau, ecoul răspundea, iar vocea doctorului care se ducea la vânătoare de iepuri umplu liniştea nopţii:

Dragoste, mister Solemnă, profundă…

Preţu moţăia la uşa stăpânului său: luminarea fusese stinsă, iar în încăpere era linişte. Tiptil, tiptil reintră lăsând uşa deschisă ca să pătrundă puţină lumină. Scoase pacheţelul din sân, îşi făcu semnul crucii, luă cu degetul puţină unsoare vrăjită şi se apropie în vârful picioarelor de pat.

Jorgi nu dormea, dar intrigat de manevrele suspecte ale băiatului stătea nemişcat cu ochii închişi; simţi o respiraţie temătoare, abia stăpânită, un deget rece şi unsuros care i se plimba pe frunte, pe bărbie, pe lobul urechilor: apoi lumina slabă din uşă dispăru, iar pasul uşor al lui Preţu se auzi în liniştea din curte părând că se pierde în sunetul vocii îndepărtate a doctorului.

Jorgi ghicise ce gânduri l-au minat pe Preţu şi, ştergându-şi faţa cu batista, izbucni în râs. Râsul, la început uşor, deveni treptat tot mai puternic, mai nervos şi mai stăruitor. Îl auzea răsunând în întuneric şi i se părea că este râsul altcuiva, al unui bărbat fericit care se mişca pregătindu-se să iasă şi să pornească voios prin lume. Şi totuşi, lăsându-se în voia bucuriei aceleia copilăreşti, se mira tot el: oare de ce-o fi râzând. De ce? De ce?

El era omul acela fericit. I se părea că nu mai este bolnav: sporovăielile doctorului, vizita bătrânului, vrăjitoriile lui Preţu, totul i se părea atât de frumos şi de hazliu!

Dar râsul se frânse într-un suspin şi din nou îl doborî o sfârşeală adâncă. De ce râdea aşa? Ce motive avea ca să râdă? Şi ce este cu insomnia din noaptea asta? Nesomnul ăsta mai lipsea ca să pună capac la toată mizeria. Ei, şi la ce-i folosea că bătrânul îşi recunoscuse greşelile? Poate cel mult asta o să-l ajute să-şi recapete reputaţia, dar nu şi sănătatea. Or, el asta vrea acum, după ce a avut toate celelalte. Reputaţia, dreptatea, dragostea.

Începe iar să se frământe, să palpite, se gândeşte la

scrisoarea prietenei sale şi i se pare că a uitat ce scria în ea:

„O să mă întorc, Giorgio, da, să nu vă îndoiţi, fiindcă cu vă iubesc aşa cum mă iubiţi şi dumneavoastră; iar dragostea noastră nu poate fi distrusă nici de timp şi nici de depărtări; această dragoste împărtăşită este izvorul nesecat al vieţii noastre… Este însăşi Iubirea…”

În jurul cuvântului „dragoste” celelalte cuvinte din scrisoare se aranjau ca nişte planete în jurul unui soare. În noaptea senină, al cărei aer, îmbătat de miresme şi de dulceaţa lunii, pătrundea până în odaie, Jorgi se uită îndelung la foaia albăstruie aşa cum, mai demult, de pe marginea unei prăpăstii, contemplase cerul înstelat.

Ca să se mai liniştească, vru să-i scrie prietenei sale. Luă de pe masă cartea şi hârtia, apropie călimara, luminarea şi apucă tocul. Dar acesta îi căzu pe jos. Nu mai avea altul şi ca să-l ia trebuia să se aplece. Mişcarea îl făcea întotdeauna să ameţească. Totuşi, fără să şovăie, se răsuci cu corpul peste marginea patului, cu capul în jos, cu mâna întinsă după toc.

Îl găsi şi se aşeză din nou în poziţia lui obişnuită. Abia atunci îşi dădu seama că făcuse toate mişcările acelea fără să ameţească.

O sudoare rece îi scălda trupul. Tâmplele, încheieturile, degetele i se zbătură violent, dar mintea îi era limpede, lucrurile din jur nu se mai roteau ca de obicei într-un vârtej.

Crezu c-o să moară de bucurie: o bucurie asemeni unei spaime, atât de violentă încât simţea că-i sfarmă inima.

Timp de câteva clipe stătu nemişcat. Uitase până şi de prietena lui. Vedea numai o strălucire îndepărtată, ca un incendiu.

Dar teama că s-ar putea să se înşele întunecă din nou

totul. Se ridică în capul oaselor în mijlocul culcuşului său fierbinte şi umed de sudoare, cu mâinile tremurând şi cu degetele înfipte în saltea ca nişte cuie. Capul îi tremura şi i se clătina, dinţii îi clănţăneau; dar gândurile continuau să i se perinde limpezi în minte, în timp ce lucrurile din jur rămâneau la locui lor, luminate din nou de o strălucire orbitoare.

Atunci se convinse că s-a vindecat. Se săltă încetâneet, dădu perna la o parte şi se sprijini de tăblia paiului, întoarse capul şi se uită prin odaie. Lucrurile rămâneau nemişcate, totul i se părea frumos şi luminos. Lada sărăcăcioasă, în care erau hainele lui, scaunul pe care se aşezase „ariana de atâtea ori, vatra bătrână, cana din care sorbise atâta amărăciune, sărmanele lucruri şi până şi pânzele de păianjen din colţuri, toate erau frumoase ca nişte podoabe şi mătăsuri din casa unui rege: vălul scânteietor care le acoperea era făcut din lacrimi care se preschimbau în nestemate.

Orele se scurgeau, luminarea se stinsese; dar el rămânea ridicai, nemişcat, în întuneric, aşteptând zorile.

MARIANNA SIRCA

În româneste de DANA KRASOVSKI

După moartea bogatului ci unchi, preotul, pe care-l moştenise, Marianna Sirca plecase să petreacă câteva zile la ţară, într-o căsuţă de la moşia din Serra di: Nuoro, în mijlocul pădurilor de stejari de plută.

Era în iunie, Marianna îşi îngrijise un lung răstimp unchiul care murise în urma unei paralizii ce durase doi ani. Acum, extenuată de oboseală, părea ca ieşită din închisoare, atât era de palidă, de slăbită şi de năucită; dinspre partea ei n-ar fi plecat şi nici n-ar fi ascultat sfatul doctorului care-i recomandase să se ducă să respire puţin aer curat, dacă tatăl ei, un păstor care fusese mereu un fel de servitor al fratelui său preotul, nu ar fi coborât anume de la Serra ca s-o ia, rugând-o, plin de respect:

— Marianna, ascultă de cine ţine la tine. Ascultă!

Şi servitoarea, o femeie din Barbagia, dintr-o bucată, hotărâtă, pe care preotul o avea în casă de ani de zile şi care-o văzuse pe Marianna crescând, îi pregăti lucrurile, i le îndesă fără multă grijă în traistă, ca şi cum ar fi fost lucrurile unui cioban, şi-i repetă:

— Marianna, ascultă de cine ţine la tine, ascultă!

Şi Marianna ascultase. Ascultase mereu; de când era copilă şi fusese închisă ca o păsărică în colivie în casa unchiului, ca să împrăştie bucuria şi lumina tinereţii ei în jurul sacerdotului melancolic, în schimbai unei posibile moşteniri.

Incăâecă aşadar tăcută pe crupa calului alături de tatăl ei şi-şi sprijini mâna pe centura bătrânului, răspunzând numai cu semne clin cap servitoarei grijulii care-i aranja fustele în jurul picioarelor şi o sfătuia să nu iasă afară noaptea când se răceşte.

— Şi n-o lăsa să se obosească prea mult, Berte Sirca!

El îşi duse un deget la gură şi îndemnă calul; vorbea puţin şi de-altfel cu Marianna nu aveau multe lucruri să-şi spună.

Pe drum îi arăta doar câte o bucată de pământ, spunându-i cine sunt proprietarii; dar ea cunoştea locurile pentru că primăvara, în fiecare an, afară de ultimii când preotul fusese bolnav, mergea cu el şi cu rudele să petreacă zile întregi la o moşioară ce-şi avea turmele şi cirezile exşi unde casa ţărănească luase locul primitivei colibe a ciobanilor sarzi.

Acolo, sus, s-a simţit mai bine din prima zi; locul era la înălţime, la graniţa dintre ţinutul Nuoro şi Orune; pădurea înflorea şi o seninătate nesfârşită părea că se întinde peste întregul pământ.

În a treia zi Marianna părea alta; fiinţa subţire, puţin încovoiată de spate, se îndreptase; faţa palidă, de culoarea

alabastrului sub cozile bogate ale părului negru lucios, căpătase o culoare opacă de ambră şi ochii mari, liniştiţi, căprui reflectau ca cei ai căprioarelor lumina verzuie a pădurii.

Cădea seara celei de-a treia zile şi ea şedea în faţa casei ţărăneşti (o mică construcţie din piatră neşlefuită, cu un şopron pentru animale, o bucătărie şi un dormitor). Privea în faţa ei poiana năpădită de iarbă cu un stejar de plută milenar în mijloc şi câinii legaţi de trunchi, şi dincolo de verdele pajiştii care pătrundea în pădure pierzându-se în umbra deja întunecată a desişurilor şi a stâncilor. La dreapta ei, printr-un şir de copaci, linia munţilor se desena încă albastră pe cerul roşu al apusului.

Era singură cu câinii care din când în când se ridicau ca să adulmece şi imediat se întorceau să se încolăcească în praf; aştepta întoarcerea tatălui ei şi a ciobanului şi sosirea unei rude ce-i promisese o vizită.

Era singură şi liniştită; nu-i lipsea nimic; în jurul ei se întindea marea avere moştenită, îngrijită de un servitor de încredere, cu sufletul simplu, care era tatăl ei; jos la Nuoro casa ei era păzită şi ea de servitoarea credincioasă, care noaptea nu dormea ca să vegheze împotriva hoţilor.

Nu-i lipsea nimic şi totuşi reflectând, se scruta cu atenţie şi vedea în ea un apus, senin, da senin, dar totuşi un apus roşu şi cenuşiu, cenuşiu şi roşu şi singuratic, asemeni apusului de la moşie.

I se părea că e bătrână; se revedea copilă în acelaşi loc, prima dată când o aduseseră acolo sus şi cineva îi şoptise la ureche: „Dacă vei fi cuminte toate astea vor fi ale tale”. Şi ea privise în jur, cu ochii ei liniştiţi, fără uimire şi fără dorinţă, dar totuşi încuviinţase. Şi rătăcind încoace şi încolo nu prea departe ca să nu se rătăcească, găsise un ascunziş, o piatră scobită ca un leagăn şi se vârâse înăuntru, atât de mulţumită că era singură, stăpână pe toate, dar ascunsă. Şi i se părea că este asemeni

sâmburelui într-un fruct, asemeni puiului în ou. Şi adormise aşa, ghemuită, mulţumită că ciobanii n-o mai trag de fustiţă când trece şi nu-i mai spun: „Mă Laşi pe mine în locul tău, Marianna?”

Acum, iată, se trezea după atâţia ani. Avea 30 şi nici măcar nu cunoştea dragostea, O educaseră în aparenţă ca pe o fată de familie nobilă, hărăzită unei căsătorii bogate; în realitate însă viaţa ei fusese aceea a unei servitoare supuse nu numai stăpânilor dar şi servitorilor mai mari în grad decât ea.

Iată-l pe tatăl ei întorcându-se şi gândurile se retrag în ascunzişul lor tainic; nimeni în lume nu trebuie să le ştie şi asta nu atât din orgoliu, cât pentru că ea îşi iubeşte sufletul ca şi casă, unde totul trebuie să fie ordonat, curat, închis în lăzi, să-i aparţină doar ei înşişi.

De altfel, tatăl, deşi are pentru ea o admiraţie mută şi îi e ataşat ca un servitor credincios, nu e omul potrivit s-o înţeleagă. Iată-l că se apropie mie, aplecat de spate, cu mâinile împreunate, capul mare, chel. pare tras în jos pe piept de barba lungă, încărunţită, creaţă. Pare un călugăr travestit în cioban, un eremit cumsecade cu ochii căprui încă nevinovaţi.

— Ce faci, te rogi? o întrebă el, trecându-i pe dinainte. Hai, bucură-te, la noapte veghem. O să avem oaspeţi.

— Cine, cine? tresări ea.

— Sebastiano şi-nca cineva; acum aprind focul. Dacă Sebastiano te întreabă cât ţi-au dat pe plută, adăugii întorcându-se înapoi, spune-i 1.000 de scuzi. Fii cuminte! Ascultă de cine ţine la tine!

Marianita era gata să se supună şi acestei nevinovate vanităţi a tatălui, care-i mărea de două ori venitul, cu atât mai mult cu cât ruda lor Sebastiano venea din panda un or negustori din Ozieri, care voiau să cumpere plută din pădurea ei. Fără să se ridice, îşi mijea ochii, gândindu-se la

acest văr de-al doilea al ei, nici tânăr, nici bătrân, nici bogat, nici sărac, văduv şi singur, care între atâtea rude care îi purtau pică pentru moştenirea unchiului, era singurul care se ataşase puţin de ea, dezinteresat.

Câteodată bănuia că Sebastiano ţine la ea, că o iubeşte; dar respingea cu dezgust ideea de a se căsători cu o rudă, cu un văduv, care nici nu mai era tânăr. Iată-l că sosea şi el; era călare.

Avea un palton de doliu ca cel al văduvilor şi catifeaua neagră a hainei îi punea în evidenţă încă de departe paloarea gălbuie a feţei slabe, înconjurată de o barbă ascuţită, rară, închisă la culoare. Ochii lui negri, mari, foarte vioi, care-i luminau figura tristă, o căutară imediat; ea se ridică în picioare, tăcută, şi imediat ce el descălecă sprinten în faţa ei îi înconjură umerii cu un braţ privind-o de jos în sus, puţin mai scund decât ea, familiar dar şi maliţios. Ea însă îl îndepărtă, atentă numai la un tânăr frumos, înalt care se apropia zâmbindu-i. I se părea că-l cunoaşte şi că nu-i cunoaşte; că ar mai fi văzut şi altă dată acei dinţi strălucitori printre buzele fragede, umbrite de o mustăcioară subţire, şi acei ochi alungiţi ce păreau albaştri pe faţa bronzată, din cauza albului ce bătea în albastru sidefiu.

Ajuns în faţa ei se opri, drept, ca un soldat în poziţie de drepţi. Ea se înroşi, clar imediat zâmbi şi-i întinse mâna.

— Simone Sole!

El încuviinţă, luându-i mâna fără să i-o strângă. Da, el era, Simone Soie, banditul.

Cu câţiva ani în urmă, Simone Sole, un băieţandru încă, fusese servitor în casa ei; ea îi cunoştea şi familia, săracă dar bună, de neam: tatăl şi mama erau bolnăvicioşi amândoi; surorile, foarte frumoase şi mândre, ieşeau doar la biserică şi îngenunchiau în umbră, unde de obicei se aşeza şi ea, lângă altarul de împărtăşanie. În rest trăiau

retrase în căsuţa lor de la poalele dealului Santu Nofre, tăcute şi îndurerate ca şi cum fratele lor ar fi murit deja.

— Simone, repetă ea cu voce potolită, după ce-şi plecă ochii, ridicându-i apoi din nou liniştiţi înaintea lui. Ce mai faci?

— Ei, am trecut pe-aici!

Şi continua să-i zâmbească cu toţi dinţii săi frumoşi, deşi ca un copil, care vrea să se stăpânească să nu izbucnească în râs; părea mulţumit că-i făcuse o surpriză, dar mult mai mulţumit de primirea ei.

— Aşa deci, Marianna, ai ieşit şi tu la drumul mare?

Râseră amândoi, puţin, ca şi cum s-ar fi înţeles; imediat însă Marianna văzu ochii lui căutându-i pe ai ei cu o privire care o tulbură; şi cum el se apropie până-i atinse genunchii, mândră, se dădu înapoi cu un pas.

Între timp tatăl ei ieşise în uşa bucătăriei, ştergându-şi pe pantaloni mâna plină de sânge şi-i îndemnă pe oaspeţi să se apropie, să intre. Intrară şi şezură în jurul vetrei, deşi era cald.

Simone privi în jur, salutând lucrurile ce le recunoştea: pereţii înnegriţi de fum, tavanul scund, rogojina unde dormise somnul său adânc de adolescent, băncile necioplite, vasele din plută, pieile şi pietrele şi toate celelalte lucruri ale târlei care miroseau a caş şi a piele şi dădeau camerei grosolane aspectul unui cort de păstori biblici. În faţa ferestruicii prin care se vedea verdele pădurii, se zărea prin uşa deschisă, cămăruţa vecină care avea o uşă ce dădea spre poiană. Totul era curat şi patul alb al Mariannei, masa, un tablou şi o mică oglindă de perete contrastau cu bucătăria.

Ea închise uşa dintre cele două camere şi se opri în spatele lui Sebastiano pentru că-şi dăduse deja seama, fără ca să se supere, că el îi urmărea cu maliţiozitate mişcările; dar el se întoarse într-o parte şi continuă s-o observe.

— Marianna, spuse Simone. Mi se pare un vis să te revăd.

— Şi mie, Simone!

— De atâta timp voiam să-ţi fac o vizită! Dar nu ştiam dacă ţi-ar fi făcut plăcere…

Maríanna făcu un gest cu mâna dându-i de înţeles că ar fi mai bine să înceteze, să nu mai spună nimic despre acel subiect delicat; şi el se înroşi, de mândrie pentru încrederea ei.

— Cum de-ai trecut pe aici? E-o bună bucată de vreme că nu te mai vedeam, spuse tatăl în timp ce Sebastiano apucase un colţ al şorţului Mariannei şi i-l trăgea, făcându-i semne cu capul să se aplece că vrea să-i spună ceva secret. Ea stătea dreaptă, i se părea că şi Simone o observă şi voia s-o vadă în noua ei calitate de femeie de-acum serioasă, de proprietară bogată. Într-adevăr Simone o privea, răspunzând în acelaşi timp întrebărilor aceluia care înainte îi fusese mai degrabă un tovarăş de slugărie decât stăpân.

— Da, cam aşa, e aproape un an de când n-am mai trecut pe aici, unchiule Berte! Sunt deja cinci ani de când n-am văzut-o pe Marianna a dumneavoastră. Aşadar preotul canonic a murit? Ce om ciudat era! Marianna, îţi aduci aminte că spunea că are mai mulţi ani decât avea?! Să nu-mi spui că făcea aşa pentru că viaţa i se părea prea scurtă. Pentru unul căruia îi mergea aşa de bine ca lui. Şi-odată s-a înfuriat atât de rău când Fidela, servitoarea (la naiba, mai trăieşte?), s-a dus la biserică şi-a pus să i se caute în scripte adevărata vârstă!

— Da, ca să creadă că trăieşte mai mult, aprobă Sebastiano. Şi-apoi el şi-a trăit bine anii şi avea de ce să-i înmulţească.

— Nu e mai rău cu cei ce-şi micşorează vârsta? Femeile? Chiar şi unii bărbaţi. Uite-l pe Cristoru al nostru care are tot 22 de când lumea!

Râseră cu toţii privind afară figura uriaşă şi neagră a servitorului care umbla înţepenit, ca şi cum ar fi fost făcut dintr-o bucată de lemn. Când ajunse la uşă se opri, fără a părea uimit că-l găseşte pe Simone care-i fusese tovarăş de slugărie; şi deşi cei doi oaspeţi îl chemară, întrebându-l despre sănătate, animale, ciobanii de pe moşia vecină, nu trecu un pas dincolo de prag.

Voia să vorbească cu Marianna şi Marianna trebui să iasă în ogradă ca să se sfătuiască cu el.

— Tatăl tău m-a pus să tai o oaie: spune-mi ce trebuie să fac şi dacă trebuie să fac şi sânger? Să ştii însă că nu am mentă; am numai două foi de dafin, uite-le aici!

I le arătă, ţinându-le între degetele însângerate şi ea se duse să aducă sarea, caşul şi puţină pâine de orz măcinat. Amestecară totul cu sângele strâns în stomacul oii curăţat ca o pungă de catifea: cusură apoi stomacul cu un ac de trestie şi-l puseră la copt sub o grămadă de cenuşă caldă.

Între timp bărbaţii discutau despre preţul plutei şi tatăl spunea, privind în pământ, căci nu ştia să mintă, că negustorii din Ozieri dăduseră 1.000 de scuzi; dar Sebastiano râdea, cu ochii negri strălucitori pe faţa gălbuie, şi o privea pe Marianna făcându-i semne.

— Unchiule Berte, ştii să-ţi lauzi marfa!

— Nu-i a mea, e a fiicei mele!

— Ea dumneavoastră pentru că e a mea, replică Marianna şi tatăl fu atât de fericit pentru că i se păruse că Sebastiano îşi bate puţin joc de el.

Între timp Marianna, aplecată deasupra vetrei, îi ajuta servitorului să pregătească cina; îşi ridicase colţurile basmalei negre în vârful capului lăsându-şi descoperite ceafa albă şi gâtul roz; la lumina focului nasturii de aur ai bluzei, legaţi cu o panglică verde, aruncau reflexe roşietice ca două căpşuni încă necoapte şi din când în când ea îi

privea ca şi cum i-ar fi fost frică să nu se desfacă, dar de fapt pentru că-şi dăduse seama că privirea lui Simone era aţintită asupra ei şi simţea o tulburare nelămurită. Îi era aproape ruşine să i se adreseze, lui, care-i fusese totuşi servitor; i se părea că el se întoarce dintr-o călătorie din alte locuri, unde crescuse, unde devenise bărbat şi învăţase toate lucrurile rele şi bune ale vieţii, asemeni emigranţilor ce se întorc din America. Tocmai de asta însă îi făcea şi plăcere că el o privea: era în sfârşit o privire de bărbat care vedea în ea numai femeia, fără să-şi aducă aminte de bani.

Când cina fu gata se aşeză între bărbaţi, la masa întinsă în dreptul uşii larg deschise. Masa era făcută dintr-o scândură de stejar de plută, o scoarţă întreagă de copac despicată şi netezită; tăvile şi vasele erau din plută şi cănile din corn încrustate de ciobani; servitorul cel uriaş, impasibil, asemeni unui sufragiu, rupea oasele fripturii cu degetele lui puternice: după ce făcu porţiile, împinse cârpătorul către Marianna spunându-i cu voce gravă:

— Pune sarea.

Şi ea luă sarea între degete cu aceeaşi eleganţă cu care amestecase foile de dafin cu sângele, o presără gânditoare, ca capul plecat, peste friptura bine prăjită.

Minean în tăcere. Luna roşie se înălţa ca un loc liniştit dintre stejarii de plută, jos, în fundul poienii, luminând pajiştile cu o lumină sângerie; femeia, tu corsajul de mătase stacojie, cu culorile mai vii în lumina flăcării vetrei, strălucea între figurile bărbaţilor asemeni lunii între trunchiuri.

După friptură, servitorul scoase sângerul de sub cenuşă, îl curăţă puţin, îl desfăcu şi din nou întinse cârpăforul Mariannei.

— Pune sarea.

Se părea că îndeplinesc un ritual, servitorul ţeapăn, cu barba neagră, pătrată, de sacerdot egiptean, ca palidă

şi fină în floarea de rodie a corsajului ei.

Simone fu servit cel dintâi.

— Nu ţi se întâmplă în fiecare seară să-ţi împarţi piinea cu o femeie, spuse unchiul Berte punându-i de băut în cana de corn.

— Şi ce femeie! răspunse imediat Simone, bând şi privind-o; şi ei i se păru că vinul străluceşte prin cana opacă.

— Şi totuşi şi ieri noapte Simone a mâncat împreună cu nişte femei, frumoase, nu glumă, asta fără >-o nedreptăţim pe Marianna! spuse Sebastiano gelos.

Marianna ridică ochii.

— Da! Erau surorile mele: am fost acasă căci marna e bolnavă.

Un moment de linişte adâncă şi tristă, apoi Marianna întrebă liniştită:

— Cum se simte mama ta?

— De, răul ei dintotdeauna, inima. Surorile mele sunt curajoase când e vorba de ele, dar se sperie uşor pentru altcineva; aşa că au trimis vorbă să mă cheme – o văd pe mama. Nenorocirea e că dacă mă duc s-o văd ar putea ieşi mai rău şi ea ştie bine asta! Noaptea trecută nu îndrăzneam să intru în camera ei; ea însă a spus: „Simone ai meu trebuie să fie pe aproape, îl simt. Lăsaţi-l să intre”. Atunci am intrat şi ea şi-a pus mâna pe capul meu şi apoi m-a rugat să plec imediat. Ei, de-ale vieţii! termină el şi-şi scutură puţin capul cu un gest infantil pe care Marianna îl ştia de când era copil încă.

— De, suspină şi Berte Sirca; şi Sebastiano nu mai insistă cu glumele lui.

Numai servitorul rămânea ţeapăn, impasibil, ca şi cum nimic în afara serviciului lui nu l-ar fi privit; şi totuşi el împrăştie umbra, întrebându-l pe Simone:

— Aveai un tovarăş, ce s-a ales de el? E închis?

— Închis? protestă Simone aproape jignit. Cât va sta cu mine n-o să-l prindă niciodată!

Totuşi începu să râdă de unul singur, amintindu-şi de tovarăşul său.

— Zău, e ca un mic călugăr, să nu-mi ajute Dumnezeu dacă nu-i aşa! Şi cum mai crede el în Dumnezeu! Se roagă mereu şi poartă atârnate de gât o grămadă de moaşte sfinte, Când vede o biserică îngenunchează de departe şi culmea e, dragii mei, că se roagă pentru mine, nu pentru el! Şi e bogat, e singurul copil; mama lui e cea mai înstărită femeie din Ottana şi i-ar da tot ce vrea el. Dar trăieşte ca un sărăntoc şi posteşte până-l apucă febra.

— Să mă ţină Dumnezeu în paza lui, dar zău că după cum ne povesteşti tu pare un paracliser şi nu un bandit, spuse Sebastiano, care o privea mereu pe Marianna făcându-i semne ca şi cum ar fi îndemnat-o să-l ia amândoi în tărbacă. Dar ce-a făcut, Doamne sfinte, de a fugit în pădure? O fi omorât vreo pisică?

Simone însă nu îngăduia să-şi bată cineva joc de tovarăşul lui; privi în jur şi ochii-i deveniră metalici şi povesti serios:

— Mama lui avea un proces; trebuia să-l câştige, clar a pierdut; nemulţumiţi numai cu atât, potrivnicii ei veneau în fiecare noapte sub ferestrele ei şi-i cântau cântece murdare, jignind-o. Era văduvă, nu avea pe nimeni ca s-o apere în afară de Constantino, care era un copil pe atunci; era şi credincios, legat de mama lui ca o fată. Dar într-o noapte s-a sculat şi a tras un foc de archebuză în cei ce-i batjocoreau mama. Unul din ei a căzut mort. Tovarăşul meu a vrut să se predea; mama însă I-a sfătuit să fugă, să-şi păstreze libertatea. Şi-a fugit. Şi bine-a făcut, pe cinstea mea!

Când vorbea pieptul i se umfla şi ceva ca de animal sălbatic îi înfrumuseţa chipul. Bărbaţii îl priveau cu atenţie aprobând cu capul.

Numai Marianna îndrăzni să spună:

— Numai Dumnezeu are dreptul să omoare.

Dar imediat tot servitorul schimbă vorba.

— În dimineaţa asta, să fi fost pe la 5, am văzut o femeie călare, jos ia Funtana e litu: purta o manta bărbătească, era înaltă, frumoasă: clar asta n-are importanţă. Era înarmată, şi când m-a văzut şi-a îndemnat calul şi s-a ascuns. Ce crezi, Simone, o fi fost Paka Devaddis, femeia care stă cu bandiţii din Orgosolo? O cunoşti?

Simone n-o cunoştea; nu făcuse niciodată parte din banda lui Corraine, bandiţii din Orgosolo, şi avea chiar grijă să-şi păstreze libertatea; numai el cu tânărul tovarăş care se legase de el ca un câine credincios; cu toate acestea era prieten şi-l admira pe Corraine. Vorbea cu respect despre oamenii lui. Şi-aşa începu o discuţie serioasă despre soarta tragică a acestei familii măcinate de ură. Pude împotriva rudelor, bătrâni care trăiau numai pentru a se răzbuna, femei şi copii târâţi de viitoarea fatală; marne care păzeau focul vetrei aşteptând în noapte strigătul ce anunţa moartea unuia dintre fii şi în zori o întecul cocoşului care deschidea o nouă zi de sânge.

— Şi pentru ce toate astea? zise Marianna cu vocea ei liniştită. Pentru câţiva bănuţi murdari! Asta e tot! Prima cauză a duşmăniei familiei: bani puţini şi rău împărţiţi, o moştenire nedrept împărţită. Of, şi totuşi nu banii îi fac fericiţi pe oameni!

Simone replică iritat:

— Vorbeşti aşa pentru că tu stai la căldură în casa ta, ai avere şi unchiul tău te-a lăsat în belşug! Dar ia încearcă să vezi ce e sărăcia! încearcă să afli ce e nedreptatea! Marianna, omul are dreptul să aibă partea sa; şi adevăratul bărbat spune: „ce-i al meu e al meu şi vai de cine îndrăzneşte să se atingă!

— Nimic nu este al nostru pe pământ căci toţi suntem trecători.

Atunci Sebastiano îi apucă din nou colţul şorţului şi zise trăgându-i-l şi scuturându-l.

— Marianna, draga mea vară, parcă ai fi preotul canonic când făcea predica! Atunci dacă tot suntem trecători dă-mi gratis pluta de la moşia cu păduricea de stejari de plută! Aha, cu urechea aia nu auzi, floarea mea frumoasă!

— Şi preotul, suflet bun, nimic de zis, predica bine, dar cheile le ţinea strâns în pumn, reluă Simone.

— Da, da, Dumnezeu să mă ţină în paza lui, voi bogaţii, sunteţi toţi ca negustorii la sărbători: întind mărfurile lor pe jos, pe pământ şi s-ar părea că le dispreţuiesc, dar apoi le vând cu un preţ mai mare decât de obicei.

Ce putea să răspundă Marianna? îi lăsă se vor bească dar din când în când se uita la Simone şi-i întâlnea mereu ochii care păndeau parcă să-i prindă privirea. Acum el povestea că în ultimul timp a fost să vorbească chiar cu bandiţii din Orgosolo, pentru o afacere, dar nu explica de ce fel; dar asta n-avea importanţă Era interesantă povestirea drumului, în sus, pe muntele Santu Janne, pe povârnişuri, râpe, prăpăstii, labirinturi, trecători pe sub pământ, peşteri şi ascunzişuri misterioase.

— Constantino venea după mine gâfâind ca un câine. Am dat peste o peşteră albă, toată, ce părea din marmură; bolta era găurită şi soarele intra ca printr-o sită; să nu-ţi vină să crezi, era un altar, un altar, adevărat, cu o cruce şi un Cristos din piatră naturală, atât de bine făcut că părea adevărat. Ei bine, Constantino a îngenunchiat. Ca să spun adevărul, şi pe mine m-a scuturat un fior. Mai în sus se trece printr-o strungă cu un torent adânc care dintr-odată dispare într-o prăpastie ca un fir de apă într-un pahar: acolo sus ne aştepta Corraine. Venise în grabă şi-i era sete.

S-a aplecai să bea şi să mă bată Dumnezeu dacă nu părea că vrea să bea toată apa din acel pahar adânc.

— Se spune că e tare frumos, Corraine, cum e? întrebă Marianna şi Simone, la rândul lui, păru puţin gelos.

— Frumos?… E înalt şi serios. Ţie ţi-ar place, Marianna.

— De ce? Nu frumuseţea îl face pe om.

Sebastiano începu să numere pe degete.

— Bogăţie nu, frumuseţe nu, mândrie nu, dar ce vrei tu, verişoară? Aşa laşi să-ţi treacă zilele, ca torentul acela, fără să ştii unde ajung.

— Şi ce te interesează pe tine? continuă povestea, Simone. După ce Corraine a băut…?

— După ce Corraine a băut şi-a şters gura!

— Lui Constantino îi era frică?

— Frică lui Constantino? Nu! De ce-ar fi trebuit să se teamă? sări repede Simone gata mereu să râdă de tovarăşul său, dar la fel de iute să-l apere de batjocura altora.

— Bea atunci! Se pare că ţie ţi-e teamă mai mult de paharul ăsta mic decât de celălalt mare. Bea, Simone! spuse cu bunătate unchiul Berte.

Pentru a arăta că nici măcar de vin, care e unul din cei mai răi duşmani ai banditului, nu se teme, Simone bău: şi continuă s-o privească pe Marianna pe deasupra cănii.

— Marianna, ce-ai mai făcut tot timpul ăsta? Nu te gândeşti să-ţi iei bărbat?

— Alege, răspunse Sebastiano pentru ea, îi alege cum se aleg perele sălbatice când o cauţi pe cea coaptă!

Ea nu răspunse: puse în coş pâinea, farfuriile, cârpătorul şi dădu totul servitorului ca să termine de strâns masa. Apoi se ridică şi mai aranjă câteva lucruri; dar cum Sebastiano glumea spunând că unchiul Berte ar fi trebuit să se însoare cu Fidela, servitoarea preotului

canonic, pentru că aceasta cu exemplul ei o împiedica pe Marianna să se mărite, ieşi în ogradă să se plimbe puţin.

Noaptea era caldă şi senină; stelele din marginea pădurii păreau atât de apropiate încât le-ai fi putut atinge, şi totul, iarba, frunzele, florile, răspândeau un miros dulce. Marianna nu se simţea jignită de glumeie vărului, îi părea rău doar că se vorbeşte aşa în prezenţa lui Simone.

Sebastiano ieşi afară s-o caute în timp ce tatăl şi servitorul plecaseră dincolo, în oborul unde erau închise animalele. Îi spuse apropiindu-şi faţa de a ei:

— Nu fi îmbufnată cu Simone. Fă-ţi-l prieten, Mar ian na!…

— Eu n-am nevoie de prieteni, răspunse ea aspru, dar totuşi intră şi pentru câteva clipe rămase singură cu Simone. Observă pe faţa şi-n trupul ce se îndoise puţin, un aer de oboseală şi de tristeţe.

— Bea, Simone!

El îi strânse încheietura mâinii care-i întindea cana.

— Marianna, aşa să mă pedepsească Dumnezeu dacă mint, te-ai făcut frumoasă! murmură şi ochii îi scânteiau felini, dar totuşi trişti, aproape rugători. Marianna, ţii minte cum îmi dădeai de băut când mă întorceam îngheţat de ia târlă?

— Chiar la asta mă gândeam, Simone!

— Ce-ai gândit despre mine în timpul ăsta? De-atâtea ori mi-a trecut prin cap gândul să vin să te văd; dar, îţi spun adevărul, mi-era ruşine.

— Ruşine de mine?

— De tine pentru că tu eşti mândră. Şi atunci erai mândră, dar nu cu mine, şi nici măcar acum nu eşti.

— Nici atunci şi nici acum. N-am de ce să fiu mândră. Hai, bea!

— Marianna, spuse luând cana cu cealaltă mână, fără să-i lase încheietura, când am auzit „Marianna, e la Serra”

m-am gândit imediat: „Vreau să merg s-o văd”. Eşti mulţumită că mă vezi?

Marianna începu să râdă, dar imediat deveni serioasă pentru că el, bând, nu înceta să-i strhigă mâna; cu degetele ei subţiri îi apucă degetele puternice, desfăcându-i-le unul câte unul pentru a se elibera.

— Lasă-mă, porunci încruntându-sip.

El se supuse, ca atunci când era servitor.

Dintr-odată însă ea – l văzu cum îşi înfige degetele în pământ ca nişte gheare, ca şi cum ar fi vrut să apuce pământul, apoi auzind zgomotele de afară, sări în picioare scuturându-se tot ca şi cum ar fi vrut să arunce de pe el o manta grea; şi din nou păru un altul – servitorul dezrobit care o privea de la egf. l ia egal, descătuşat de sclavia trecută.

Intrară din nou bărbaţii şi el nu-i mai spuse niciun cuvânt.

II

În întuneric, în timp ce încerca să adoarmă în cămăruţa ei unde pătrundea mirosul pădurii, Marianna îl revedea pe Simone înfigându-şi mâinile în pământ, vrând parcă să-l apuce, ridicându-se ca pentru a o domina pe ea şi toate lucrurile din jur. Da, aşa, ca din pământul gol se ridicase de la soarta lui mizeră de servitor pentru a deveni oaspetele temut chiar al stăpânilor săi. Şi îl vedea cum o privea de sus, cu ochi blânzi şi înfricoşători; dacă ar fi fost singur ar fi înşfăcat-o ca pe o pradă.

Şi totuşi, oricum ar fi el şi chiar dacă încheietura mâinii îi mai ardea încă din cauza strânsorii lui, tot ea se simţea stăpâna; era sigură că numai cu o privire l-ar fi plecat la pământ.

I se părea că-l revede copil, văcar la aceeaşi stână, în slujba ciobanilor unchiului; slab, înalt, măsliniu, mereu tăcut, cu capul plecat, puţin înclinat spre dreapta, ca şi

cum gânduri grele l-ar fi apăsat; din când în când îşi clătina capul şi privea în jur cu ochi luminoşi. În fiecare duminică maică-sa venea în casa stăpânilor să întrebe de el ca de un copil la şcoală. Da, se purta bine: era de încredere, atent, harnic. De Paşte se ducea să se împărtăşească şi apoi de Crăciun îl însoţea pe stăpân ia slujba de la miezul nopţii. Nu se uita la femei, nu bea, nu avea vicii. Marianna nu-şi amintea ca el să fi fost nerespectuos vreodată faţă de ea. Şi iată că într-o zi lipsise de la stână şi nu se mai întorsese. Familia îl plânsese ca pe un mort, luni în şir; la început se credea că o fi fost martor la vreo nelegiuire şi răufăcătorii, ca să evite mărturia lui periculoasă, l-ar fi omorât, ascunzându-i apoi cadavrul. Numai mama se încăpăţâna să se întoarcă din când – n cinci, cerând veşti Mariannei, ca şi cum el ar mai fi fost încă la stână, Câteodată mama se purta ciudat; se părea că cere stăpânilor să-i dea înapoi fiul cel drag, căci lor li-l încredinţase copil încă.

După un timp Simone trimisese veşti şi ea s-a închis în căsuţa ei pentru a nu mai ieşi apoi niciodată. Marianna, mulţumită că n-o mai vede cu ochii aceia mari, plini de nelinişte şi întrebări, uitase de micul servitor ca şi cum ar fi murit cu adevărat. Dar iată-l însă că-i apărea în faţă acuma, învia din mormâniul propriei mizerii şi apuca tot ce găsea la îndemână.

„Ce e al meu e al meu şi vai de cine îndrăzneşte să se atingă!”

Toate cuvintele lui îi stăruiau în minte şi încerca încă să-l contrazică în gând; dar replica lui îi bătea în inimă. Se răsuci în pat şi încercă să adoarmă, zâmbind puţin de ea însăşi. Somnul nu venea. Ceva se interpunea între ea şi somn. Era tot el; îi strângea încă încheietura mâinii, privind-o ameninţător şi rugător. Şi în vis se priveau ca şi cum s-ar fi cunoscut de ani şi ani şi şi-ar fi cunoscut până în străfunduri sufletul. Ea îi spunea: „Ştiu că-ţi plac şi –

vrei să te răzbuni pentru c-ai fost servitorul meu", şi el răspundea: „Ştiu că aşteptai un bărbat ca mine: uite, acum mă dau tot, cu binele şi răul clin mine, dar te vreau toată, cu binele şi răul tău".

Se răsuci din nou supărată, încălzită. Simţea foarte bine că totul nu era decât o născocire a imaginaţiei ei aprinse de trecerea lui Simone prin singurătatea stânii: un cântec trecător ca murmurul pădurii agitate în noapte de vântul de răsărit: poate Simone nu se va mai întoarce în viaţa ei şi totuşi... şi totuşi ştia deja că nu era aşa. Se va întoarce, îi încercuise mâna cu un inel de care nu era uşor să te eliberezi. Şi din nou îl revedea în timp ce-o învăluia toată cu o privire intensă ca mângâierea unei mâini drăgăstoase; şi ridicând ochii în întuneric, se înroşea pe perna ei ca şi cum faţa lui, întrezărită în visul ce nu avea consistenţă, s-ar fi apropiat de a ei şi bătăile tâmplelor lor s-ar fi unit într-o singură zvâcnire.

Şi dacă el ar fi afară şi ar deschide uşa? „Am febră, se gândi, pipăindu-şi încheietura mâinii; Marianna ce faci".

Murmurul nedesluşit al pădurii îi răspundea, legănând-o uşor. Se gândi la casa ei din Nuoro, caldă, umbrită, liniştită, plină de lucruri preţioase; o revăzu pe servitoarea Fidela care veghea împotriva hoţilor şi zâmbi din nou în sinea ei. „Marianna, ce faci?" i se păru că aude vocea ei înceată şi calmă. „Îţi roade creierul un vierme în noaptea asta? Trebuie să faci febră pentru că un bărbat puţin băut ţi-a strâns încheietura mâinii? Ori te ispiteşte dracu'? Ţi-a intrat în trup?"

Şi gândul că diavolul i-ar fi intrat cu adevărat în suflet şi în trup folosindu-se de Simone, o nelinişti şi o ruşină.

„Marianna, ce faci? Nu mai ştii cine eşti? Tu eşti

— Tăpina, e! servitorul, tu în vârstă, el tânăr, tu bogată, 1 demn de milă, fără casă şi fără libertate!" „Dar tocmai de-asta viaţa e frumoasă, pentru con – rasfele şi

pericolele ei, aşa cum spune cântecul”.

„Ah, Marianna, ce faci? Uite, a intrat cu adevărat în tine! E ispita!”

— Dumnezeule, seapă-mă, şopti trăgându-şi basmaua: este faţă. Şi i se păru că e ca o păsărică ce se ascunde sub aripă.

Sirnone plecase noaptea şi în zilele următoare nu mai apăru. Desigur Marianna nu-i aştepta; ba mai mult, i se părea că a visat şi nu mai voia să-şi amintească nici măcar visul; câteodată însă ridica atentă ipul părându-i-se că aude un pas îndepărtat şi privea vrăjită pădurea.

Un grup de stejari înflorea dincolo de păşune; frunzele uscate căzeau împinse de cele noi şi florile mboboceau şi se deschideau deodată cu frunzele, toate de aceeaşi culoare a aurului palid care chiar şi după apus dădea copacilor milenari o strălucire, ca şi am ar mai fi fost încă soare. Către seară întârzia la ferestruica bucătăriei privind acea pată luminoasă în lijloeul verdelui întunecat al pădurii; nu ştia de ce: niţea un sentiment nelămurit de bucurie văzând cum cătrânii stejari întineresc dintr-odată, strălucind ca şi am ar fi avut o lumină interioară. Într-o zi Sebastiano o văzu stând aşa la ferestruică, palidă dar cu ochii inimoşi; venea ca să-i aducă arvuna pentru pluia. r-ra şi el bucuros, ca întotdeauna când avea prilejul i-o vadă; dar o umbră de gelozie îi întunecă faţa când o surprinse astfel.

— Uite, spuse numărându-i banii pe micul pervaz, poţi să-i ţii şi aici, afară; oricum nu se va apropia nimeni să-i fure cât timp ai o pază atât de bună.

Marianna simţi inima băiându-i în piept ea o pasăre ce se trezeşte în colivia ei: înţelesese; dar voia să ştie mai multe.

— Despre cine vorbeşti? Despre Simone? Putea să mai vină, sau nu cumva ne-am purtat urât cu el?

— Urât? V-aţi purtat cu el regeşte, verişoară dragă! Numai fii atentă, nu-i da apă la moară!

— N-am permis nimănui nimic niciodată. Eu n-am nevoie de nimeni! răspunse repede, dispreţuitoare. Şi-apoi tu m-ai sfătuit să-l primesc bine!

Sebastiano plecă împăcat, dar ea rămase neliniştită, jignită de insinuările lui, dar de fapt fericită din cauza apropierii lui Simone.

Către seară se plimbă puţin pe pajişte privind întoarcerea vacilor de la păşune. În liniştea senină a moşiei iarba deasă vibra toată de cântecul greierilor şi zgomotele cele mai mici aveau un ecou adânc.

Credea şi acum că aude un pas în depărtare. Merse mai departe, dincolo de păduricea de stejari, până la o ridicătură de unde vedea cărarea; nu fusese niciodată aşa departe singură seara. Se întrebă de unde avea atâta curaj. Inima-i răspunse sincer: spera să-l întâlnească pe Simone. I se făcu ruşine şi se întoarse.

După cină se aşeză ca-n fiecare seară în faţa uşii cămăruţei ei. Tatăl şi servitorul dormeau deja în bucătărie şi totul în jurul ei era linişte, luciri de steie, cântec de greieri; luna apusese, dar ea mai rămase încă.

Gândindu-se, i se părea că alungase închipuirile şi că se ruşinează de mica ei plimbare de pe-nserate; îşi atingea uşor degetele reci, numărând zilele care-i mai rămâneau până la întoarcerea la casa ei din Nuoro:

Iar gândul acesta o-ngheţa; i se părea că se gândeşte Li o închisoare.

Dintr-odată ridică privirea neliniştită. Auzea din nou pasul şi crezând că se amăgeşte asculta tremurând. Inima n-o înşela: un bărbat venea drept către casă, ătre ea: îl recunoscu imediat şi-şi acoperi faţa cu mâinile ca pentru a-şi ascunde tulburarea. Nu se ridică, nu se mişcă.

Îşi dădu seama cu uimire că, deşi bărbatul trecea pe

sub stejar câinii nu-l lătrau; se apropie de uşa întredeschisă a bucătăriei, privi înăuntru, văzu e iobanii adormiţi şi se îndreptă către ea.

— Bună seara, Marianna, nu te-ai culcat încă?

— Bună seara, Simone, iar prin părţile astea?

— Iarăşi. Am fost s-o mai văd o dată pe mama, e mai bine.

— Nu vrei să intri? întrebă ea ridicându-se, dar el îi prinse braţul şi o obligă să se aşeze din nou. Fără – îşi scoată puşca, se aşează alături de ea, pe aceeaşi: reaptă, gâfâind puţin ca şi cum ar fi alergat.

Deşi atât de aproape, încât ea îi simţea căldura şi îiitul pieptului, nu se atingeau.

Pentru o clipă aşteptă rătăcită ca s-o îmbrăţişeze – în să-i ia măcar mâna, apoi se linişti. Nu vorbeau, încet, încet şi respiraţia lui deveni clin nou regulată, calmă. După câtva timp el se ridică, îşi trase sus pe umăr puşca şi plecă asemeni unui om care după ce s-a odihnit pe marginea drumului pleacă mai departe.

Se mai întoarse şi de alte dăţi, însă ziua, Se oprea cu ciobanii, vorbind despre treburile lor; abia o saluta pe Marianna care şedea lucrând liniştită la umbra casei.

Şi ei i se părea un alt om, ce semăna cu servitorul ei de altă dată clar care era mai serios; îi părea aproape un străin. Dându-şi seama că o priveşte pe furiş, ca şi cum s-ar fi simţit încă ruşinat amintindu-şi că fusese servitorul ei, urmărind la ea un gest sau o privire care să-l îndemne să fie mai îndrăzneţ, ea îl privea drept în faţă, hotărâtă, fără teamă, tremurând însă de o aşteptare chinuitoare.

Dar el nu întârzia, nu primea niciodată să mănânce sau să doarmă cu ciobanii şi dovada asta de ospitalitate, după prima seară, se părea că-l irită de-a dreptul. Numai cu o seară înainte de plecarea Mariannei la Nuoro, lucru neaşteptat, a întârziat mai mult cu ea sub copacul din

poiană. Se părea că ar vrea să-i spună, în sfârşit, ceva şi că nu-şi găseşte cuvintele. Şedea pe o piatră cu capul în mâini şi din când în când ridica ochii plini de umbre şi lumini iuţi, schimbătoare, privea departe apoi se închidea din nou în sine, căutând ceva.

În sfârşit întrebă:

— Marianna, ştii de ce am fugit atunci din casa ta?

Ea făcu semn cu capul: nu, nu ştia, nimeni, nici măcar mama lui nu ştia.

— Aş vrea să-ţi povestesc, Marianna!

Şi începu să-şi povestească viaţa de când era copil. Vorbea şoptit, ca pentru sine, cu faţa sprijinită în palmă, întors către ea. Părea că se mărturiseşte şi câteodată cuvintele i se pierdeau într-o suflare. Marianna îl privea şi faţa aceea palidă în umbră i se părea luminată de o lumină îndepărtată. Întâmplările ce i le povestea îi erau deja cunoscute ca şi cum chiar ea ar fi luat parte la ele; şi totuşi i se păreau misterioase, ca nişte aventuri fantastice.

Povestea despre familia lor săracă; tatăl mereu bolnăvicios din cauza unei hernii incurabile, surorile, fete tinere, nu puteau desigur să intre servitoare, căci erau dintr-o familie bună şi-apoi fiind atât de frumoase, în afara casei ar fi devenit imediat prada vreunui desfrânat; mama se spetea muncind ca să întreţină familia în aşa fel încât ochi străin din afară să nu vadă mizeria; era şi ea bolnavă, clar se ascundea ca să nu sporească durerea soţului. El, Simone, era cel mai mic dintre copii. Surorile îl crescuseră purtându-l mereu în braţe, mereu râzând cu el. Dar el creştea şi anii se strângeau tot mai mulţi şi cele mai mari îmbătrâneau şi nimeni nu le voia, căci erau prea frumoase şi prea sărace. Şi recoiiele erau triste; griul adus acasă de tatăl obosit era puţin, uleiul micii plantaţii de măslini, puţin; totul era neîndestulător în familia închisă între zidurile micii curţi, ca şi cum ar fi fost în exil, departe de bucuriile lumii.

Surorile mai mari nu mai râdeau: coseau, sub umbra basmalei trase pe frunte; coseau mantale de piele aspră ca soarta lor sau brodau cămăşi şi ilicuri de miri, clar nu pentru mirii lor. Câştigul însă era sărăcăcios: totul era sărăcăcios în viaţa lor.

O rudă îl luase cu el la târla lui când Simone era băieţandru; trecea drept om bogat, ruda asta a lor, clar era bogat numai în aparenţă şi avea vicii şi datorii şi cămătarii îi mâncau sufletul. Era gras şi părea bun, dar nu se ştie de ce câteodată de% enea crud.

— Aveam 10 ani, clar el vorbea cu mine de parc-aş fi fost bărbat în toată firea. Îmi spunea: „Simone, trebuie să fim bărbaţi, nu iepuri”. Şi mă împingea pe neaşteptate în jos pe câte-un povârniş cu riscul să-mi sfărâm oasele, ca să mă înveţe să sar sprinten ca să-mi pot salva viaţa, dacă aş fi fost urmărit. Odată m-a dus chiar într-o prăpastie şi m-a lăsat acolo pe fundul ei. El era călare şi imediat a fost din nou sus. De-acolo de sus mi-a strigat: „Aşa înveţi să urci până sus, să nu-ţi fie frică!” Şi eu m-am căţărat şi când am ajuns sus nu l-am mai găsit şi-a trebuit să-mi caut singur drumul. Nu, nu plângeam, dar simţeam că inima-mi plesneşte în piept. Apoi a murit şi datoriile i-au înghiţit toată averea. Familia mea sperase în zadar într-o moştenire, Apoi am fost singur, ani în şir singur, am slugărit ca cioban. Dibăcia şi sprinteneala mea nu-mi foloseau la nimic. Mă întorceam acasă şi-l găseam pe tata întins pe rogojină, mama obosită, bolnavă şi ea, surorile mele brodind rochiile altor mirese. Dintre ele nu se mărita niciodată niciuna. Şi eu aveam 18 ani; uram bărbaţii pentru că nu le căutau pe surorile mele şi femeile pentru că aproape toate aveau câte un amant şi nimănui nu-i păsa de surorile mele. Pe vremea aceea eram în casa ta, Da, te uram şi pe tine pentru că tu erai bogată şi te puteai mărita, iar ele nu. Eram mare, dar gândeam încă ca un copil. Plănuiam să te închid într-o noapte pe tine şi pe

unchiul tău într-o cameră, să vă leg, să vă oblig să-mi daţi toţi banii voştri. Dar ochii unchiului tău, Dumnezeu mi-e martor, mă îngrozeau, îi văd şi acum. Şi servitoarea ta, care se trezea la cel mai mic zgomot, mă punea pe gânduri. O dată m-aţi trimis undeva şi eu m-am dus la naşul meu, un preot bogat ce trăia într-un sat. M-am dus cu pretextul să-l întreb dacă nu vrea să mă ia ca servitor, dar de fapt speram, nu ştiu de ce, că m-o lua la el şi mă va lăsa apoi moştenitor, aşa cum unchiul tău făcea cu tine. M-a primit bine, lovi-l-ar boala, dar nu m-a vrut nici măcar ca servitor. Aşa mi-a trecut copilăria. Mă gândeam să fur ca să îmbogăţesc familia. Dar aş fi vrut să fur mult, mult, nu un miel sau un bou. Să dau nişte lovituri, da, să merg chiar în casa naşului meu şi să-i fur comoara; nu un miel ca vulturul sau nevăstuica. Dar unde găseam tovarăşii pentru o lovitură? Au trecut timpurile acelea.

Marianna mea! Nenorocirea era că povesteam tuturor gnu! urile mele şi mi-am făcut o faimă rea şi eram ţinut din scurt şi supravegheat şi urmării eu, eu care nu făcusem rău nici unei muşte. Şi când mă întorceam acasă mama mă privea tristă şi tata îmi predica de pe rogojină cu o voce ce părea că vine de sub pământ. Îi spuneam: „Tată, eşti un mort viu. Eşti îngropat aşa, fără pământ pentru că n-ai avut niciodată putere şi curaj, pentru c-ai trăit ca un iepure în vizuina lui”. Surorile mele zâmbeau pe sub basmale, dându-mi aproape dreptate. Şi-aşa, Marianna, într-o zi m-am hotărât să-mi schimb viaţa. Nu voi uita niciodată: era iarna, într-o duminică de carnaval. Mă amestecasem jos, în sat, cu lumea, în spatele măştilor, dar în timp ce toţi se distrau gândul meu era acasă la surorile mele triste, şezând lângă vatră şi la tata, afară, sprijinit de zid în uliţa pustie. La ce eram eu bun dacă nu puteam uşura viaţa nevoiaşă a familiei? în noaptea aceea trebuia să mă întorc aici la stână, dar am plecat în munţii din Orgosolo. La început nu aveam nicio idee clară, dar mă

gândeam să rămân cu vreun bandit şi să-mi încerc norocul cu el. Oricum era mai bine decât să fac pe servitorul toată săptămâna şi să mă întorc acasă ca să ascult predicile tatălui meu. L-am întâlnit pe Costaniino Moro, tovarăşul meu, ce se încălzea ca un cerşetor la un foc pe marginea drumului.

Când mi-a povestit necazurile lui am râs, pe cinstea mea, mi-era milă de el, dar ea să nu fiu singur am rămas cu el. Şi-aşa, Marianna, imediat am fost acuzat de mii de crime pe care nu le făptuisem. Judecătorul ar izbucni în râs dacă i-aş spune-o. Dar acum… acum…

Tăcu şi îşi plecă capul.

— Acum, reluă după o scurtă tăcere, acum aş vrea din nou să-mi schimb viaţa. Dar cum, Marianna, cum?

— S-ar putea într-un fel". răspunse Marianna cu vocea tremurândă, în care chiar şi ea simţea nesiguranţa şi tulburarea. Şi nu avu curajul să continue.

Simone însă înţelese imediat ce sfat voia să-i dea şi se păru că se trezeşte, că se revoltă. O privi pieziş, aproape cu ură, apoi se ridică, se scutură tot, aranjându-şi bine cartuşiera la brâu, luându-şi puşca. De sus căută ochii ei, dar ea nu-l mai privea. Se părea că-şi întind pe rând o capcană şi sunt atenţi amândoi să nu cadă în ea.

— În rest totul e bine, numai să nu-ţi pierzi libertatea, spuse el cu voce tare. Orice, Marianna, dar să nu devii din nou servitor. lană-mă că ţi-am spus atâtea poveşti. Adio, Marianna. Dă-mi mâna.

Marianna îi strânse mâna ridicând ochii; dar acum el ll-o mai privea. Abia îi atinse degetele şi plecă fără să se mai întoarcă, De la locul ei îl urmărea cu privirea, simţind un sentiment de eliberare şi în acelaşi timp de durere arzătoare, o pornire de mândrie şi umilire, ca şi cum vechiul ei servitor ar fi jignit-o, chiar dacă nu reuşise s-o clintească din poziţia ei sigură de stăpână.

— Du-te în bună pace, îi ură în sinea ei, oricum n-o să ne mai revedem niciodată.

Simţea însă că el se va întoarce.

După cină îşi pregăti lucrurile pentru întoarcerea la Nuoro; trebuia să plece în zori, dar cu toate acestea trebălui până noaptea târziu, nehotărându-se să se culce. Privea în jur prin cămăruţa singuratică înconjurată ca un cuib de foşnetul copacilor şi casa ei de la Nuoro, umedă şi întunecoasă, cu uşa ferecată şi ferestrele solide, continua să-i pară o închisoare; nu lipsea nici paznica nemilostivă, servitoarea Fidela, cu cheile la brâu şi ochi de iscoadă. De altfel în viaţă toţi suntem în situaţia asta: în închisoare, să ne ispăşim însăşi vina de a fi vii; sau te resemnezi sau dărâmi zidurile ca Simone. Va veni pentru toţi ora eliberării şi a răsplăţii.

Se aşeză pe pragul uşii către răsărit, gândindu-se la toate lucrurile astea înţelepte; dar se simţea neliniştită, I se părea că nu terminase cu pregătirile pentru călătoria de întoarcere şi că uită ceva important, cel mai important lucru, şi nu ştia care anume.

Bărbaţii dormeau în bucătărie, totul era linişte, scânteieri de stele, cântec ele greieri ca în seara celei de-a doua vizite a lui Simone: ar fi vrut să adoarmă acolo, pe prag. I se părea că e ca beată, beată de tot aerul băut în acele zile, ele acea moleşeală de primăvară.

Vedea copacul în mijlocul poienii argintii şi câinii adormiţi în umbră şi mai departe cele două aripi ale pădurii, luminoasă cea de stejari înfloriţi, neagră cea de stejari de plută şi între cele două aripi goiul depărtării, luminat de răsăritul lunii cu munţii ce începeau să se întrezărească ca şi cum s-ar fi apropiat printr-un văl tremurător de lumină.

La început apăru muntele din Oliena, alb, făcut din aer, apoi munţii din Dorgali la dreapta şi cei din Nuoro la stânga, albaştri şi negri şi dintr-odată tot orizontul păru că

înfloreşte cu nori de aur. Răsărea luna.

Şi imediat, peste vălul de aur ce se întinsese de la munţi până la Serra, păru că se aşterne un alt văl, o ţesătură de perie ce tremura peste toate lucrurile şi le înfrumuseţa, le clădea viaţă de vis. Pădurea râdea în noapte şi totuşi frunzele ce cădeau din stejari păreau lacrimi. Erau privighetorile ce cântau. Una era chiar în copacul din poiană; i se auzea cântecul, se vedea luna printre ramuri şi copacul părea o sferă strălucitoare.

Marianna îşi aminti nelămurit că în noaptea de Sfântul Ioan, când era copilă, aştepta ceva asemănător; aştepta în întunericul curţii casei ei ca să se deschidă cerul la miezul nopţii şi să-l vadă pe Dumnezeu în mijlocul unei grădini de lumină.

Se ridică uimită. Auzi din nou pasul îndepărtat, văzu un bărbat apropiindu-se de poiană, la început mic, apoi tot mai înalt, mai înalt, înalt să atingă cerul. Şi recunoscu pe Simone. Atunci se întoarse şi se aşeză, nemişcată, într-o aşteptare aproape înfricoşată.

Ştia că se va întoarce; şi-şi dădu seama că rămăsese acolo pe prag ca să-l aştepte. Acum ar fi vrut să intre în casă dar nu mai putea. I se părea că-i vede ochii strălucind în umbra aurită de lună, privirea aţintită asupra ei, încleştând-o de piatră. Şi mâinile lui parcă se întindeau s-o cuprindă ca în prima seară când încercase să apuce pământul.

Se ridică din nou. Îi era frică. Ştia doar că doi bărbaţi erau acolo, aproape de ea, gata s-o apere şi totuşi i se părea că e singură pe lume, singură cu umbra dulce şi înfricoşătoare care se apropia în linişte ca în vis. De fapt simţea că nimeni nu putea s-o elibereze de pericolul ce-o ameninţa, dacă nici ea însăşi nu reuşea să se apere.

Pe măsură însă ce bărbatul se apropia îşi pierdea chiar şi conştiinţa ultimă a forţei ei. Genunchii i se îndoiră şi când Simone îi luă mâinile şi o trase în jos invitând-o să

se aşeze din nou şi se aşează şi el pe pământ cu picioarele încrucişate, fără să-i slăbească strânsoarea mâinilor, se simţi imediat alta, a lui.

— Tata e acolo, şopti.

Fără să răspundă, Simone îşi aruncă cu o mişcare a capului căciula şi-şi puse capul în poala ei, copilăros şi obosit. Părul lui des, scurt, cu luciri negre, argintate de lună mirosea a iarbă, a praf, a sudoare. Un miros sălbatic şi parfumat în acelaşi timp, ce-o tulbură pe Marianna mai mult decât gestul lui. Simţi imediat inima topindu-i-se; i se păru că el îşi pusese capul în poala ei ca un zălog pentru el însuşi şi-l iubi ca pe-un copil adormit; i se păru că-l poate apăra, salva, că-l poate primi în pântec ca pe un copil al ei.

Îşi eliberă o mână din strânsoarea lui şi-i mângâic imntea. Plângea fără să-şi dea seama şi lacrimile-i cădeau pe părul lui şi străluceau ca roua în iarbă.

Dar el păru că se trezeşte dintr-odată din acel somn seurt. Cu gâtul tremurând încercă să-şi îngroape mai bine capul între genunchii ei şi nereuşind se ridică, îşi întinse faţa cu ochii închişi şi buzele deschise, lacome fi, pentru că ea încerca să se desprindă, îi prinse din nou mâinile, ţinându-i-le strâns ca între două gheare.

— Marianna, şopti fără glas, şi totuşi ameninţător şi rugător şi-apoi repetă dulce şi promiţător, Marianna!

O simţi tremurând şi-apoi liniştindu-se, lăsându-i încrezătoare mâinile. Atunci se linişti şi el din nou, nu mai încercă s-o sărute şi începu să-i vorbească încet, fără voce, cu faţa întinsă sub faţa ei care se apleca să-i asculte.

Ce e? Vocea lui sau vocea pădurii, însufleţită de cântecul privighetorilor, clătinată de vântul uşor ce însoţea răsăritul lunii când fiecare frunză se zbate, jelindu-se nu se ştie de ce. Poate pentru că nu se poate desprinde şi zbura, poate pentru că într-o zi va trebui să se desprindă şi să cadă; şi unduirea şi firea mătul pădurii păreau că repetă unduirea şi freamătul oceanului strâns între malurile sale

şi aruncat în zadar dintr-o margine în alta a pământului.

— De ce ţi-e frică, Marianna? Nu vezi că sunt aici la picioarele tale ca unei ine bolnav? Nu-ţi fie teamă, dacă voiam să-ţi fac vreun rău nu veneam aşa, la ora asta, singur, dezarmat. Nu vezi că sunt dezarmat? Nu am nici măcar pumnalul ce-i purtam cu mine când eram copil şi mergeam la vânătoare de licurici. Mi-am lăsat armele jos, la întâmplare, l'ot să şi rugineascâ, ce-mi pasă?! De cine ţi-e frică? De tatăl tău? Dacă ne-ar vedea aşa, iubindu-ne, ne-ar binecuvânta. De servitorul tău? El mi-a spus că pleci… De-asta am venit astăzi şi m-am întors acum… Dacă voiam să-ţi fac rău veneam cu tovarăşii mei şi te legam ca pe un miel şi te duceam în spate şi distrugeam totul în jur, dacă nu mă lăsau să trec… Marianna! Sunt însă aici, nu vezi? sunt încă servitorul tău, îmi pun capul în poala ta şi tu poţi să-l iei cu mâinile tale ea fructul castanului care pe dinafară e numai ţepi şi înăuntru e dulce ca pâinea…

Marianna îl asculta, tot mai aplecată şi i se părea că respiră un sentiment de putere sălbatică din căldura, din mirosul lui. Se simţi mândră că e iubită astfel, de un bărbat ca el, mândră că-l are la picioarele ei; dar ce era oare bine şi ce era rău? Ce diferenţă era între Simone şi ea, ce îi putea despărţi? Mult timp fuseseră servitori amândoi; şi-acum când erau liberi, stăpâni pe soarta lor, se întâlneau şi se iubeau tocmai ca să se răzbune pentru vechea robie.

— Ascultă-mă, Marianna, zilele astea m-am gândit mereu la tine. Ca şi cum m-ai fi legat cu firul privirii tale. Şi să nu crezi că asta e de mult timp, nu, când ram servitorul tău nu te iubeam, din contra, te uram, cum îi uram pe toţi. Te uram, clar mi-era ruşine de tine, de unchiul tău cu ochii severi pe faţa lui de sfânt sculptat în lemn, ochi care mă urmăreau, mă urmăreau şi pe care îi vedeam mereu şi câteodată îi mai văd şi-acum. Eraţi stăpânii şi eu îi uram pe stăpâni. Câteodată totuşi mă

gândeam: „Da, mi-ar plăcea să mă căsătoresc cu Marianna, dar nu pentru averea ei, cum vor ceilalţi”. Alte dăţi însă îmi spuneam: „Ah, dacă Marianna s-ar îndrăgosti de mine şi mi-ar spune-o, cum aş respinge-o ca s-o fac să sufere!” Cu toate acestea cine ştie, poate îmi plăceai. Îmi aduc aminte cum într-o zi priveam amândoi într-o fântână unde căzuse ceva şi te simţeam alături şi vedeam chipurile noastre în fundul fântânii. Şi aşa mi se părea că suntem împreună într-un loc îndepărtat, în afara lumii, şi aşa s-a întâmplat. Aşa să-mi ajute Dumnezeu, simţeam cum tremur. Şi acum mă simt răscolit când mă gândesc. Îţi aduci aminte?

— Da, răspunse ea amintindu-şi brusc şi tresări.

Sâmone îi strânse mai tare mâinile, scuturând-o puţin ca s-o readucă în prezent.

— Eu n-o să mă pot căsători niciodată cu tine, Marianna, iată de ce sunt aici, ca să nu crezi că sunt ca şi ceilalţi. Ştiu că n-am făcut bine venind aici… dar n-am putut să nu vin. Sunt ca vrăjit, Marianna, Dumnezeu să mă ajute. Crezi că n-am încercat să mă îndepărtez în prima seară, în a doua seară şi în toate celelalte zile, şi astăzi, când ţi-am spus adio? Am încercat, dar degeaba. În primele nopţi mă învârteam pe moşie în jurul casei tale ca şi când ar fi fost un zid înalt şi eu nu găseam intrarea. De mai multe ori m-am apropiat până aici şi simţeam ca o adiere de la tine şi-mi era destul. Ai văzut, câinii nici măcar nu s-au mişcat? Pentru că mă cunosc şi ştiu că ţin la tine, Marianna. Dar tu taci, Marianna, şi bine faci, Ce-ai putea să-mi spui? Nimic, şi eu sunt aici, servitorul tău, şi ţie nu mai trebuie să-ţi fie frică de nimic. De nimic, Marianna, de-acum înainte S Lucrurile tale vor fi păzite de mine ca de însăşi dreptatea. Nu te teme ele nimic. Dacă tatăl tău ar veni aici şi m-ar surprinde, eu m-aş lăsa omorât de el, aş lăsa să-mi curgă tot sângele în poala ta, fără să mă plâng. Dar ce faci acum? Marianna? Plângi? Tu plângi? O femeie

care iubeşte nu trebuie să plângă.

— Şi acum te vei ghidi „de ce-am ţinut la ei imediat?” Pentru că mi-ai văzut ochii, Marianna, şi în ochi sufletul. Aşa şi eu ţie. Nu ne privisem niciodată, de-asta nu ne întâlnisem încă. Acum însă ne cunoaştem. Şi tu poate gântleşti: eu fac rău iubindu-l pentru că el a furat lucrurile altora şi a vărsat sânge creştin şi e păcat să ţin la el. Te gândeşti aşa, dar nu crezi, pentru că sufletul îţi spune că nu e deloc adevărat că eu am făcut atâta rău.

— Aşa e! spuse ea cu elan.

Atunci el se ridică în genunchi fără să-i lase mâinile.

— Mă vezi? Stau îngenuncheat în faţa ta ca în faţa fecioarei Maria. Mă vezi, Marianna? Nu mint. Eu nu sunt laş: n-am făcut niciodată atâta rău încât tu să nu mă poţi iubi.

Şi deşi feţele lor se atingeau n-o sărută, Se aplecă din nou, se apropie mai mult de ea până îi strânse picioarele între genunchi şi rămase aşa privind-o, cu respiraţia tăiată.

— Şi totuşi, ascultă-mă, reluă după un moment. Sper să-ţi pun eu în deget inelul de mireasă. Dacă tu mă vei aştepta, eu voi fi mirele tău, Marianna Sirca, ţine minte. Vezi, de-asta am jurat să nici să nu te sărut măcar, pentru că te respect ca pe femeia ce va trebui să vină la mine fecioară şi pură. Făgăduieşte-mi: a mă vei aştepta, dar fii atentă, mai întâi, gândeşte-te bine, Marianna!

— Eu îmi ţin cuvântul când făgăduiesc! spuse ea din nou liniştită şi gravă. Tu nu mă cunoşti încă, Simone!

— Eu te cunosc, femeie i protestă el. Te cunosc de mult, de când am pus piciorul în casa ta. Mă credeai un băiat, nu? Eram ca un bătrân de o sută de ani şi citeam în sufletul oamenilor prin ochi. Vezi, tu îmi trezeai milă şi furie. Te uram, dar te cunoşteam. Tu erai ce eram eu, o servitoare şi nimic altceva. Şi tu erai acolo servitoare, din mila familiei tale, ca să nu fii povară tatălui tău şi mamei

tale. Şi lucrurile din jurul tău nu erau ale tale, aşa cum nu erau nici ale mele. Asta e, Marianna! Am fost proşti mult timp, am fost asemeni copiilor care nu pot pune mâna pe nimica. Dar acum noi suntem stăpânii şi vom face ce vom vrea.

Marianna zâmbi puţin neîncrezătoare; ca să-şi ascundă zâmbetul se aplecă până-i atinse părul cu buzele şi la acea atingere el simţi din nou cum îl străbate un fior de la călcâie la ceafă, dar se stăpâni.

— Marianna, eu nu ştiu încă bine ce voi face, dar tu trebuie să ai încredere în mine. Voi veni într-o noapte la tine, la Nuoro, nu ştiu sigur când, dar înainte de Crăciun. Tu aşteaptă-mă! Dacă nu mă vei vedea până în acea zi înseamnă că am murit 1 Dacă însă voi veni, va fi pentru ca să-ţi aduc veşti bune. Tu nu te obosi şi dacă mă vorbesc de rău, nu-i crede. Dar mai ales să nu-ţi fie teamă. Şi-acum lasă-mă să plec.

Îi lăsă mâinile, dar rămase încă aplecat, cu faţa pe genunchii ei şi părea că se odihneşte înainte de-a porni într-o călătorie misterioasă spre binele ce-l hotărâse.

„Ce va face?” se întreba Marianna. Deşi numai se zbătea pilnă de încredere, nu veciea decât un singur mijloc sigur pentru a trece direct din vis în realitate. Atunci avu puterea să-şi spună gândul întreg.

— Simone, ascultă-mă, dacă tu n-ai făptuit crime, aşa cum spui şi eu te cred, atunci… Simone, de ce nu te prezinţi ia judecător? Vei fi iertat sau condamnat ia o mică pedeapsă, apoi va veni fericirea noastră. Da, eu te voi aştepta.

Şi ea şi cum ar fi făcut un efort violent simţi cum îi tremură genunchii. Se temu pentru promisiunea ei, dar nu-i păru rău. Lacrimi de fericire şi de nelinişte îi umeziră ochii şi prin vălul lor ţesut din mii de culori i se păru că vede un curcubeu ce se arcuieşte pe deasupra, de la o margine la cealaltă a pământurilor ei, şi-şi aminti că atunci

când era copilă căuta inelul, inelul fericirii, îngropat unde începe sau unde se termină curcubeul.

Da, acesta era inelul ce i-l promitea Simone.

Ei însă se trezi, îi luă o mână şi şi-o trecu peste faţă, făcându-şi semnul crucii.

— Marianna, spuse ridicându-se, fără să răspundă la întrebarea ei, nu plânge, ai promis să nu plângi. Adio, aşteaptă-mă!

III

Umblă până în zori îndreptându-se spre muntele Gonare, al cărui vârf în formă de piramidă se desena albastru între ceilalţi munţi cenuşii în lumina lunii.

Mergea sprinten, uşor, cu gura puştii pe umăr strălucind ca un inel de argint.

Da, acum i se părea că e atât de înalt încât ar putea atinge luna, cum visa tind era copilandru şi privea ars de febră şi flămând turmele altora. Totul i se aşternea înainte şi el putea să apuce orice şi putea doborî totul la pământ, jos la picioarele lui, cu o mişcare a degetului.

Devenise stăpân aşa cum năzuia pe vremea când era servitor. Marianna, stăpâna lui din ace! timp, aceea care nici măcar nu-l privea în faţă, Marianna îl iubea şi-i promisese că-l va aştepta. Cum se întâmplase? Imediat ce o revăzuse acolo sus în faţa casei ţărăneşti, în locurile în care fusese servitor, bruscat de servitori, simţise cum îl copleşesc toate dorinţele violente din acea vreme, personificate în ea. S-o aibă şi-ar avea toate lucrurile pe care ea le întruchipa; rămăsese deci ia pândă în pădure, în preajmă, urmărind-o ca pe-un vânat... Şi stând la pândă se gândea cum s-o prindă mai bine; vie, nu moartă, în aşa fel încât s-o aibă pentru totdeauna şi nu numai pentru o clipă.

Aşa îi căzuse ia picioare, în loc s-o atace, şi acum era mulţumit că făcuse aşa, că şi-o apropiase ca pe o imagine din oglinda unei fântâni. Şi-o apropiase? Dintr-odată se

opri, se întoarse, privi departe către desişul întunecat de la Serra.

Şi un gâfâit îi agită pieptul.

La început simţi cum o doreşte, apoi părerea de rău că nu o luase. Şi-o apropiase? Dar dacă cumva ea era depărtată, imposibil de atins, ca o imagine din fundul fântânii? Şi simţi cum înăuntrul său se trezeşte o fiară sălbatică ce-i dormea în adâncul măruntaielor şi se trezea brusc acum zguduindu-l cu totul şi făcându-l să tresară; un urlet de foame şi de durere îi răsuna înăuntru, îi umplu urechile cu vuiet şi ochii cu sânge.

Se trânti jos înfrigurat, apăsându-şi pieptul şi măruntaie de pământ ca să strivească fiara şi s-o alunge în adânc, în ascunzişul ei; ca s-o împiedice să-l silească să se întoarcă şi s-o ia pe Marianna chiar prin sânge şi moarte.

După ce zbuciumul trecu se ridică; încă mai asuda şi tremura, dar se aşeză pe iarbă, netezindu-şi apăsat părul cu palmele; apoi îşi mirosi degetele şi simţi mirosul Mariannei. Reîncepu să-i vorbească cu voce înăbuşită, cu pieptul zbătându-i-se încă din cauza luptei feroce împotriva lui însuşi.

„Vei vedea, Marianna, nu-ţi voi face niciun rău, vei vedea. Tu fii liniştită şi hotărâtă: eu voi merge, voi merge aşa cum mă îndeamnă soarta, cum porunceşte Cel de Sus şi voi găsi norocul cu orice preţ, da. chiar dacă ar trebui să merg până unde se termina curcubeul”.

Porni din nou la drum. Nu ştia nici măcar el ce avea de făcut, unde era norocul pe care-l căuta; deocamdată mergea către refugiu! unde-şi lăsase tovarăşul şi mai mult decât orice voia să ajungă în ascunzătoarea lui ca să se poată gândi.

Mergea, mergea; cunoştea locurile, drumurile, potecile ca pe palma mâinii sale. Puţin înaintea zorilor ajunse ia adăpost, în inima muntelui Gonare, către văile Olzai. Era un loc de-o frumuseţe înfricoşătoare: cu o

peşteră cu două ieşiri, una din ele ducea la o scară de stânci pe unde puteai fugi uşor dacă erai urmărit. Ca să ajungă trebui să ocolească printr-un adevărat labirint de stânci, pietre, desişuri şi copaci sălbatici. Printre stejarii negri, răsuciţi de spasmul de milenii al viaturilor, stâncile apăreau ici şi co! o ca nişte capete de diavoli; apoi o pădure de stejari pitici se strângea în jurul peşterii. De-acolo de sus dintr-un fel de nişă săpată în stâncă, Simone domina toată panorama văii.

Cercetă cu o privire de vultur singurătatea din jur şi intră în peşteră: focul acoperii cu cenuşă, o bucată le carne crudă într-o firidă şi o sfoară legată de un obl în perete îi spuneau că tovarăşul plecat se va întoarce repede. Privi urmele prin arbuştii călcaţi în picioare în faţa intrării peşterii, privi cenuşa fumegândă: nea din cauza grăsimii, oasele risipite şi-şi dădu seama că acolo înăuntru fuseseră şi alţi oameni, care benchetuiseră şi poate complotaseră; şi se nelinişti. Avea încredere în tovarăşul său ca într-un frate, dar îl îngrijora naivitatea lui.

Se întoarse aşadar în nişa de deasupra stâncii cu puşca alături şi aşteptă, stând la pândă. Văzu cerul luminându-se şi printre arbuşti sclipi oglinda unui iaz unde se strângea apa unui izvor care după ce coborâse năvalnic de pe stâncile de deasupra peşterii părea că se opreşte în mijlocul unei ghirlande de trestii înflorite să se odihnească, aşa cum făcea el, înainte fie-a o porni la goană pe drumul său.

Luna bătea în oglinda iazului ca şi cum ar fi vrut să coboare înăuntru, atrasă de lucirile dulci ale luminii ei.

Şi părea că luna se joacă în noaptea ce stătea să moară, liberă şi singură în pustiul cerului crepuscular, deasupra pământului încă adormit. Se ascundea şi reapărea printre ramuri şi se oglindea în apă stârnind mii de zâmbete, bucurându-se să se vadă goală, liberă şi singură.

Dar ceva inevitabil o atrăgea şi pe ea departe, acolo în jos, către soarta ei. Şi dându-şi seama, devenea palidă, tristă şi rece şi zâmbetul ei se stingea în oglinda apei. Încercă să întârzie între ramurile unui stejar ca într-un refugiu, curând însă trebui să coboare. Se agăţă de tulpina cea mai înaltă a unui arbust şi rămase acolo o clipă dar era deja obosită şi palidă şi dintr-odată se desprinse şi de tulpină şi păru că se prăbuşeşte şi-apoi în sfârşit că se topeşte ca o floare ce-şi scutură petalele.

Totul suspină atunci în penumbra argintată a zorilor; la respiraţia apei între trestii răspunse respiraţia frunzelor. Ziua se trezea în singurătate. Simone însă se simţea tras în jos, asemeni lunii, de forţa dulce a somnului. Şi lupta şi el, şi Marianna era cu el şi îl săruta, dar printre stânci stăteau la pândă duşmanii şi nu trebuia să se piardă în somn şi dragoste.

După argintiul zorilor totul deveni roşu, apoi se făcu aur şi albastru şi vântul răscoli copacii împotriva cerului. Trecu turma norişorilor albi de vară, şoimii şi şorliţele. Soarele era sus pe cer şi iazul îl reflecta în întregime.

Simone se ridică liniştit acum şi coborî în peşteră.

Aprinse focul, băgă carnea în frigăruia de lemn şi o puse să se prăjească deasupra flăcării. În sfârşit se dezbrăcă şi coborî la iaz privindu-şi pieptul alb ca al unei femei.

Iscodea mereu în jur în timp ce îşi freca picioarele cu şomoioage de buruieni de părul maicii domnului ce-i lăsau pielea verzuie. Când îşi ridica faţa ca să asculte zgomotele depărtate, ochii săi frumoşi reflectau verdele şi aurul din jur şi spatele alb pătat de negi mari ca boabele de linte se-nfiora şi umbrele trestiilor tremurau.

Se ridică şi încercă cu piciorul fundul iazului. Înaintă încet, încet şi se cufundă cu totul în apă, chiar şi cu capul. Şi-l scoase imediat şi se scutură împrăştiind scântei din păr.

Se-nveseli imediat şi deveni încrezător; totul era frumos în jur, printre trestii scânteiau ca nişte flăcărui crinii de aur. Între o floare şi alta se legănau pânzele păianjenilor cu mii de culori ca ale curcubeului. Se auzeau trilurile unei privighetori şi se părea că din cântecul ei ţâşnea apa izvorului.

Aplecat în apă îşi freca bine pielea dar clin când în când se ridica privindu-şi pieptul şi braţele pe care străluceau ca perlele picături de apă; apoi se apleca din nou încercând în zadar să prindă între mâinhe împreunate vreun păstrăv mic cenuşiu care traversa dus de curent.

— Dar pe tine te voi prinde, Marianna! strigă pe neaşteptate trezind ecoul. Marianna l Marianna!

Ecoul răspunse şi lui i se păru că e o voce adevărată, depărtată, liniştită şi înăbuşită, chiar vocea Mariannei.

Atunci strigă şi numele lui „Simone! Simone!” înşelindu-se copilăreşte că ea îi răspunde.

Astfel trecură orele şi se făcu iar seară, cu lună şi tu marile suspine ale cerului care dădeau o nelinişte misterioasă lucrurilor; profilurile stâncilor, pe culmea muntelui, păreau feţe omeneşti întoarse să privească ceru!: stelele le erau aproape dar nu se hotărau să le atingă; totul era suspendat, totul aştepta în nemişcare, năzuind spre ceva ce era iminent, dar care nu mai venea.

Simone moţăise îndelung după baie şi după mâncare. Acum stătea din nou în nişa de deasupra peşterii, aşteptându-şi tovarăşul. Era mai liniştit, dar în acelaşi timp mai tulburat de gândul Mariannei.

„Ieri noapte la ora asta eram împreună…” şi i se părea că-şi scufundă faţa între genunchii ei şi dorea să-i muşte „Ce prost am fost! Lui Constantino însă am să-i spun că am sărutat-o. Uite-i! În sfârşit, mulţumesc cerului, soseşte şi diavolul ăla, abia se mişcă!”

Îl recunoştea după pas, «n pas precaut dar nu

sprinten şi sigur ca al său şi care-l sâcâia de câte ori îl auzea.

De altfel totul în Constantino îl deranja, mai ales când era vorba să se mişte, să facă ceva împreună. Erau ca doi fraţi mici care se iubesc dar se ceartă încontinuu şi cel mai mare este tiranul dar şi protectorul. Iaiă-l că soseşte, mic, liniştit ca un vânător de iepuri, cu puşca peste haina de catifea verzuie. În jurul feţei sale roşietice, cu pometii ieşiţi, cârlionţii negri ai căciulei de blană îi puneau un al doilea rând de păr sălbatic. Gura mare, întredeschisă, cu dinţii mari pare că zâmbeşte întruna, dar ochii lui oblici sunt trişti, ameninţători sub cârlionţii căciulii negre trase pe frunte.

Intră în peşteră, se aşează şi începu să-şi desfacă şireturile ghetelor la lumina lunii, fără să răspundă la întrebările ironice pe care Simone, ieşindu-i în întâmpinare, i le punea.

— Cosiânti! Fericit e cel ce te vede! Ai fost la petrecere? Ai fost să-ţi întâlneşti drăguţa?

Constantino se întinse pe pământ fără să răspundă; respira greu. Tovarăşul său îi atinse mâna şi simţi că ardea; atunci schimbă tonul.

— Ce e? Ai febră? Unde ai fost? Cine a venit aici?

Constantino îi prinse mâna şi nu i-o mai lăsă, jelindu-se.

— De ce m-ai lăsat singur, de ce?

— De ce? Oi fi maică-ta şi trebuie să-ţi dau să sugi?

— Au venit trei inşi să te caute, doi bătrâni şi un tinerel, voiau să te vadă cu orice preţ. „Căutaţi-l, zic eu, trebuie să vi-l fac din lemn dacă nu-i? E plecat de vinerea trecută şi nu ştiu unde e”. Dar ăia insistau şi mă batjocoreau. Au plecat, s-au întors, au adus o oaie şi vin. Te aşteptau. Din vorbele lor, dar mai ales din ce mi-a spus cel tânăr, am înţeles că te căutau ca să mergeţi să jefuiţi un

preot de la ocolurile de vite, un preot bogat care are un ştiu cât aur şi argintărie.

Preotul ăsta e paroli într-un sat, dar averea şi-o ţine ascunsă la ocoluri, unde trăieşte maică-sa, o bătrână şi unde se duce el din când în când să stea un timp. Văzând că nu te întorci, cei trei s-au supărat pe mine, Simone. „Ce faci tu aici ţârcovnice?” îmi spuneau… E treaba mea”. Şi îşi băteau joc de mine şi spuneau: Noi nu ştim cum Simone Sole poate suporta tovărăşia ta. Bute, ia-ţi o traistă şi umblă cu cerşetorii să ceri de pomană la sărbătorile din Sare”. Fină la urmă m-am înfuriat. Tu ştii că nu mă-nfurii niciodată, Simone, dar şi când mă-nfurii… Le-a fost frică de mine şi au plecat, dar pentru o clipă am crezut că se vor întoarce să mă omoare. Atunci am plecat şi eu.

Simone asculta nemişcat; acum el era cel care răcea, privindu-şi cu atenţie tovarăşul, a cărui povestire i se părea ciudată şi incompletă.

— Nu, spuse în cele din urmă, tu mă înşeli, Constanti! Deschide bine ochii şi priveşte-mă. Unde ai fost?

Constantino se ridică într-un cot şi-l privi fix în ochi.

— Ce-ţi pasă? Dar tu, tu unde ai fost?

Îşi lăsă iar capul pe braţ şi închise ochii. Atunci Simone îşi aminti că tovarăşul său era gelos şi încăpăţânat; trebuia să-i vorbeşti cu violenţă sau cu blândeţe, aşa că se întinse şi el alături şi-i atinse uşor piciorul cu piciorul lui.

— Bine, îţi voi povesti unde am fost, de ce să nu-ţi povestesc? Vorbeşte tu înainte. Cum erau cei trei?

După ce Constantino îi descrise bine, zâmbi măgulit.

— Acum ştiu cine sunt. Cel mai tânăr e Bantine Fera. Ştiam eu că până la urmă are să vină să mă caute.

Constantino deschise ochii gelos. Ştia cine e acest Bantine Fera; un bandit foarte tânăr, chiar mai tânăr decât Simone şi mai îndrăzneţ, fără scrupule, independent.

Tovarăşul lui îi vorbise despre el de atâtea ori şi chiar şi acum începu să-l laude nu fără o uşoară urmă de invidie în glas.

— Asta e unul care va avea noroc; am auzit că ai lui Corraine i-au propus să vină în banda lor, pentru că trage foarte bine, e bun la toate, prinde pasărea din zbor. Şi-apoi nu îi e frică de nimic, nu-şi riscă decât pielea lui, la urma urmelor, pentru că n-are nici mamă, nici surori ca noi. E copilul nimănui. Totul îi reuşeşte. Pe crucea mea, sunt mulţumit că a venit să mă caute!

— Spuneai că vorbeşte rău de tine, că te batjocoreşte.

— Pe mine? De mine nu şi-a bătut joc nimeni, Constanti! Ce tot vorbeşti! Nu-i destul să fii un bun trăgător şi să omori oamenii la drumul mare ca să-l poţi batjocori pe Simone Sole! Ori poate şi-a bătut joc de mine împreună cu tine, puiul ăla de căţea?

— Nu, răspunse Constantino, care era conştiincios şi nu minţea niciodată. Nu şi-a bătut joc de tine. Dar poate mi-am bătut eu joc de el. Ei da, după ce au plecat cei trei, am pornit de capul meu, şi-am fost până sus la ocol să-l previn pe preot… că poţi fura de la oricine dar nu de la un preot… Ei da. continuă cu ochii închişi, obosit dar în sfârşit liniştit, am alergat două zile şi două nopţi. La ocol era numai bătrâna, albă ca o porumbiţă. „Daţi-mi de băut, i-am spus, sunt un călător însetat”. Şi după ce ea mi-a dat de băut am prevenit-o de pericolul ce ameninţa ocolul şi am plecat. Şi-acum poate veni să mă înjunghie Bantine al tău, mă poate Iovi şi de departe. Să-mi fie mie conştiinţa liniştită, altceva n-are importanţă. Dar un preot nu, nu trebuie jefuit un preot…

— Constantino Moro, ştii ce-ţi spun eu? Nici eu şi nici tu nu suntem croiţi să fim bandiţi. Paracliseri ne-am născut şi paracliseri vom muri.

— Înghiţi-te-ar păaiintui arzăt-e-ar focul, înjura în

şoaptă Constantino, dar înjurăturile lui păreau adresate nu atât tovarăşului său cât mai degrabă unor persoane absente, poate celor trei răufăcători ce-l chinuiseră.

Între timp Simone nu ştia dacă era mulţumit sau nemulţumit de ceea ce se întâmplase. Îi părea rău, desigur, să se facă de ruşine în faţa lui Bantine Fera, şi în acelaşi timp îl aproba pe Constantino care în slăbiciunea lui arătase totuşi că nu-i pasă de îngâmfarea tânărului bandit.

Fe de altă parte lovitura propusă de cei trei răufăcători era bună şi nu numai bună dar şi uşoară şi el înţelegea bine care era scopul lui Bantine Fera când îi propusese să se asocieze cu ei; şi se simţea tot mai măgulit.

Dintr-odată trufia îi umplu inima de bucurie şi de orgoliu.

— Sigur, n-o să mă duc să-i caut dacă el nu se întoarce, spuse el, ca şi cum ar fi vorbit singur, dar trebuie… trebuie…

Ce trebuie?

— Constantino, spune-mi unde-i ocolul preotului?

Constantino nu mai spuse nimic, înţelegea prea bine jândurile tovarăşului; nu se căia că vorbise, dar îl încerca o mare tristeţe şi, mai mult decât tristeţe, pentru intenţia ce-o ghicea în Simone simţea gelozie, invidie pentru puterea lui Bantine Fera, şi mai ales îl apăsa singurătatea, depărtarea ce-l separa de toţi, prieteni ori străini.

La rândul lui Simone se simţea încurcat de judecata lui Constantino; îl irita şi încerca să se ascundă vorbind; şi vorbind se ascundea de el însuşi în aşa fel încât ascultându-şi cuvintele le credea adevărate.

— Ba, Costantl! Vreau să mă duc singur la ocol ca să arăt că nu te-am trimis eu! Am nevoie de bani, mă-nţelegi? De ce să las să-mi scape ocazia? Am nevoie ele bani, Constanti! Mi s-a întâmplat ceva. Am întâlnit o femeie şi

am nevoie de bani… Tu nu crezi? reluă după un moment de tăcere apăsătoare. N-are importanţă dacă nu crezi, e adevărat şi ajunge. Femeia e bogată şi dacă există femeie frumoasă în lumea asta atunci ea e aceea. E stăpână pe toată averea ei. Bogată ca toate rudele tale puse la un loc, insistă tot mai iritat de nemişcarea lui Constantino. Numai din pluta din pădurea ei scoate 1.000 de scuzi pe an, casa ei de la ţară e cea mai frumoasă din împrejurimi. Ei bine, da, e Marianna Sirca, aceea care a fost stăpâna mea. Ea ţinea la mine încă de pe timpul când eram servitor în casa ei, dar nu era stăpână pe ea atunci şi pe de-altă parte eu mă purtam mândru cu ea. Acum ne-am înţeles. Dumnezeu a vrut aşa. Alaltăieri noapte am fost împreună la moşia ei, am stat împreună deşi era şi tatăl ei acolo. Am fost împreună, repetă închizând şi el ochii şi simţindu-se tulburat adăugă, şi am sărutat-o.

Constantino nu răspunse imediat, simţea inima bătându-i pe pământul tare şi-apoi în sfârşit pentru că Simone tăcea ca pierdut în amintiri, întrebă batjocoritor.

— Şi de-asta ai nevoie de bani? Trebuie să te-nsori cu ea?

— Da, pot să mă căsătoresc cu ea dacă vreau! Tocmai asta vrea ea pentru că nu e o femeie ca toate celelalte.

— Da din ce e făcută? Dacă ar fi o femeie serioasă nu te-ar băga în seamă!

Simone furios se ridică în capul oaselor, înspăimântător la înfăţişare.

— Dacă mai continui să vorbeşti despre ea îţi sfărâm capul chiar cu picioarele tale, ai înţeles?

Lui Constantino nu-i era frică. Se ridică şi el, se aşează cu capul pe genunchi şi cu faţa-n palmă şi privi focul; şi când văzu că Simone se aşază din nou jos, spuse gânditor.

— Simone, tu nu mai vorbeşti ca un bărbat. Cum poţi tu să te căsătoreşti cu o astfel de femeie, tu?

— Cum? Cu preot, în numele lui Dumnezeu, în secret. Şi-apoi nu-i scris că cu o să rămân mereu hoinar ca o fiară sălbatică. Fot deveni şi om liber.

— A, vezi, nu mai judeci. Femeia te-a şi făcut asemeni ei! Şi-apoi te-a şi vrăjit. Bine, fii atent să nu te pierzi, omule!

— Vorbeşti aşa din invidie şi gelozie! Ţi-e frică să nu rămâi singur!

— Mie? spuse Constantino ridicându-şi ochii trişti. Dar imediat zâmbi şi-şi clătină capul cu gestul ce-l învăţase de la Simone. Aşa o fi, oricum aş putea veni cu tine pe banca acuzaţilor.

— Blestemat să fii tu cu toate păcatele tale. Cine vorbeşte de banca acuzaţilor?

— Nu cumva vrei să fii din nou liber fără proces şi fără judecată? Tu până la urmă vei ajunge la judecător şi te vei lăsa legat şi nu vei mai scoate niciodată piciorul din laţ. Mărturiseşte! Femeia nu te-a sfătuit aşa?

— Da, da, spuse Simone şi simţi cum îl cuprinde o uşoară spaimă.

Era adevărat, da, totul era adevărat. Câteodată i se părea că e ca vrăjit. Marianna îl stăpânea, îi apăsa umerii şi îi fu ruşine că şi Constantino ghicise asta. Sări în picioare, ca şi cum ar fi vrut să se elibereze de femeie şi-şi trânti căciula peste flacără, pentru că i se părea că şi flacăra şopteşte ceva împotriva lui; şi flacăra se îndoi şi păru că încearcă să fugă înfricoşată, dar imediat se ridică mai înaltă, şuierând mai tare.

— Soarta noastră nu se mai schimbă, spuse Constantino. Tu nu mai eşti cel de-acum trei zile. Eşti alt om. Soarta ta e pecetluită.

— Nu, Constanti, mai bine să-mi sece picioarele înainte. Îţi jur pe această flacără, îţi jur pe inima mamei mele. N-o să mă predau niciodată. Nici n-am de gând să

mă-nsor! Nici în public, nici în secret! O spuneam aşa, ca să mă aflu în treabă. Dacă ea mă vrea, să mă ia aşa!

— Ea nu te va lua aşa!

— Atunci o voi lua eu! se lăudă.

Imediat însă îşi sprijini şi el cotul pe genunchi şi faţa în mână; rămaseră aşa mult timp amândoi, ca împietriţi, ascultând şoaptele uşoare ale nopţii din jurul ascunzişului lor de stâncă, mari şi cruzi ca fiarele sălbatice la pândă, mici şi înfricoşaţi ca păsărelele în cuib.

IV

Marianna era din nou în casa ei de la Nuoro.

Întinsă în patul mare, proaspăt primenit, moleşită de o oboseală plăcută, o cuprindea somnul şi i se părea că se află încă pe pragul casei ţărăneşti, cu capul lui Simoiie pe genunchi. Şi-i vorbea tânărului încet, liniştită şi serioasă, spunându-i toate lucrurile pe care cu o noapte înainte nu ştiuse să i le spună. Şi-i mângâia îndrăzneaţă părul moale şi cald şi la acea atingere un fior o străbătea toată, de la genunchi la bărbie, şi pleoapele îi tremurau, dar le închidea cu putere ca să nu plângă, să nu se trezească.

„O femeie ce iubeşte un bărbat ca mine nu trebuie să plângă… Da, da, Simone, nu trebuie să plângă”.

Şi rămânea nemişcată şi i se părea că are un laţ la încheietura mâinilor, un lanţ la picioare; pot să treacă nii, dar ea nu se va mişca, pentru că laţul era el, lanţul era el.

Aceasta era aşadar dragostea; suferinţă ascunsă în dineul inimii şi supunere oarbă la această suferinţă; şi totuşi cât era de bine să adormi aşa, legată, cu propria taină în inimă.

Dimineaţa, trezindu-se devreme, încercă vaga bucurie a prizonierului care-şi numără zilele pedepsei ştiind că trebuie să se sfârşească; începe o zi, dar o alta a trecut, era şi fiecare clipă duce către libertate.

„De Crăciun, dacă nu chiar mai devreme…”

Va veni Crăciunul; era obişnuită cu lungile luni de singurătate şi de linişte: şi altă dată, fiindcă nu aştepta nimic, i se părea că nimic nou nu avea să i se mai întâmple. Acum, însă, zilele i se păreau pline de aşteptare, de speranţă: şi zilele şi lunile erau pe vârful degetelor ei, uşoare ca petalele unei flori. La Crăciun va veni Simone! Şi dacă nu venea? Dacă soarta crudă căreia i se dăruise îl îndepărta pentru totdeauna, îi despărţea din nou?

La acest gând sări în picioare, alergă să deschidă ferestruica căci i se părea că se sufocă.

Ferestruica joasă, cu patru geamuri mici, dădea în spatele casei, spre grădinile de zarzavat şi căsuţele negre dincolo de care, pe orizontul luminos, se înălţau vârfurile stâncoase ale muntelui Orthobene.

Lumina trandafirie a răsăritului năvăli în camera spaţioasă, scundă, cu tavanul din lemn vopsit galben; oglinda unui dulap nou străluci alături de vechea ladă de zestre împodobită cu păsări şi fiori primitive. Şi ¡Vlarianna se îndreptã cãtre marele ei pat de Iemji întorcându-se cu spatele la peretele din fund pentru a nu se vedea aproape goală în oglindă.

Dar îmbrăcându-se mişcările imaginii ei reflectate de cristalul oglinzii îi atrăgeau ochii împotriva voinţei ei; şi se întorcea în treacăt, privindu-se cu o curiozitate timidă. Da, parcă o altă femeie locuia în camera ei; o femeie vie şi frumoasă. Vechea Marianna rămăsese îngropată sub frunzele moarte ale stejarilor de la moşie. Dar de ce nu trebuia să se privească? Se întoarse hotărâtă şi se privi cu curiozitate castă, ca şi cum ar fi privit o statuie.

Văzu deasupra picioarelor lungi şi netede, micii genunchi palizi şi strălucitori ca două fructe de marmură lustruită; îi cuprinse în căuşul palmelor. Apoi se aplecă să-şi încalţe pantofii. Cozile desfăcute îi alunecară ca nişte şerpi negri de pe umerii aplecaţi pe pieptul alb-albăstrui împânzit de vinişoare; le aruncă înapoi cu o mână în timp

ce cu cealaltă întârzie puţin mângâindu-şi piciorul împodobit cu călcâiul trandafiriu; dar dintr-odată se înroşi, fugi lângă fereastră şi începu să-şi strângă părul şi să şi-l netezească bine pe frunte, în aşa fel încât să i-o înconjoare ca o fâşie de catifea neagră abia întreruptă de linia albă a cărării. Mirosul grădinilor de zarzavat, liniştea acelui ceas, îi aminteau moşia; şi iată-l din nou pe Simone la picioarele ei, legându-i genunchii, împiedicând-o să se mişte. Şi totuşi trebuia să se mişte, să reînoade firul rupt al vechii vieţi. I se părea că se apleacă şi-i spune. „Hai, Simone, trebuie să mă laşi puţin!” Dar el n-o lăsa, o urma, o strângea. Atunci i se păru ică-l poartă peste tot cu ea ca pe un copil în braţe ca să-i arate casa unde fusese servitor şi unde acum devenea stăpân.

Iată holul în capul scării abrupte, din ardezie puţin întunecată, între doi pereţi albi, pardosit cu cărămizi vechi, descojite. În hol dădeau uşile camerelor, gălbui 5; umezeală. Toate camerele erau umede din cauza n-ai umbrar mare de viţă ce acoperea curtea între aşa şi stradă; pereţii văruiţi se înverzeau, şi ici-colo tsvanurile de lemn putrezeau, deşi erau deseori înlotnite; numai jos, la parter, bucătăria, cu fereastra ce fi – ea la răsărit spre o grădiniţă de zarzavat şi cu uşa spre curte, era caldă şi veselă pentru că-n vatră focul – dea mereu.

Când Marianna coborî, servitoarea ieşise deja, Cafeaua J iar bea alături de jarul vetrei şi lumina soarelui ce răsărea făcea să scânteieze vasele de aramă atârnate pe pereţii întunecaţi. Prin gratiile de la fereastră tremurau măciuliile trestiilor din grădiniţă şi mai încolo, între tufele de trandafiri albi scânteietori de rouă şi micii cireşi acoperiţi de fructe ce păreau ciorchini de oral, zbura un măcăleandru repetându-şi strigătul vesel de chemare.

Marianna deschise larg geamurile şi scutură încet gratiile ruginite, parcă împinsă de o dorinţă de libertate. Da, Simone avea dreptate să nu vrea să renunţe la

libertatea sa: totul se putea pierde, dar nu libertatea!

Dincolo de grădiniţă, în uliţa care trecea prin faţa casei, răsună pasul unui cal. Ţeava unei puşti şi vârful unei căciuli treceau pe deasupra zidului. Ea îl recunoscu pe Sebastiano şi din nou realitatea o izbi, făcând-o să se înroşească. Speră ca ruda el să treacă drept înainte. El însă se opri şi bătu cu piciorul în poartă. Marianna traversă fără grabă curtea umbrită încă de viţa de vie şi deschise; şi imediat văzu că Sebastiano o privea de sus încercând să zâmbească cu obişnuita-i ironie, dar ochii-i erau întunecaţi de îndoieli, ba chiar trişti.

— Voiam să ştiu dacă unchiul Berte a plecat.

— Ba, a plecat de ieri.

— Şi tu, Marianna, ai dormit bine azi-noapte?

— Eu dorm întotdeauna bine.

— Da, ştiu… Nu ai gânduri! Dar… ce voiam să spun? a, da, aerul de la ţară ţi-a făcut bine.

Marianna a privea fix, aşteptând vreun cuvânt înţepător; el însă privea înaintea sa drumul pustiu şi dintr-odată slăbi Mul şi plecă salutând-o puţin trist.

— Rănii şi cu Dumnezeu, Marianna, adio.

Ea rămase la poartă până când calul coti după colţul străzii. Avea impresia că Sebastiano îi ghicise taina şi o supraveghează şi-i poartă grija cum faci cu o persoană ameninţată de un pericol sau de o boală. Pentru o clipă îi fu frică: frică de el, frică de sine însăşi; imediat însă se scutură trufaşă, gândindu-se încă o dată că e stăpână pe sine şi pe propria-i soartă, că fusese destul servitoarea altora şi că nu trebuia să dea socoteală de nimic nimănui.

Şi ca şi cum ar fi vrut să-şi demonstreze sieşi că e liberă şi singură rămase la poartă, ceea ce nu i se întâmpla niciodată, privind în sus şi în jos strada singuratică. Uşor în pantă, strada cotea în jos printre căsuţe şi case vechi cu cerdacuri de lemn şi balcoane de fier ruginit; iar sus, după

ce traversa uliţa, se deschidea într-o piaţă, cu puţin verde şi turnurile Catedralei înălţându-se pe cerul senin al dimineţii. Nu trecea nimeni; în depărtare se auzea doar zgomotul roţilor vreunui car, cântecul vreunui cocoş. În sfârşit în stisul străzii apăru o femeie cu un vas de tablă în mână şi Marianna îşi dădu seama că rămăsese ia poartă tocmai pentru asta, pentru a dovedi servitoarei că timpul libertăţii venise. De fapt de departe o văzu cum îşi încruntă sprâncenele dese, cărunte, deasupra ochilor rotunzi lie vultur băt-rin, dar nu se retrase. Femeia r-ăbi pasul: bocancii ei mari răsunau pa pietre ca potcoavele de cai şi întreaga ei înfăţişare, înaltă, dură, înfăşurată în costumul popular, avea ceva de fier, mândru, bătrână de-acum şi totuşi nelmbilnzită încă.

— La ce te uiţi? îşi întrebă stăpâna împingând-o aşor în trecere.

— Eram cu Sebastiano, răspunse Marianna; şi imediat îi citi în ochi îndoiala.

— La ora asta? Ce voia?

— Voia să mă fure, spuse ea râzând în timp ce servitoarea încuia soarta cu cheia.

Era de-ajuns ca poarta să fie bine încuiată, iar Marianna să stea înăuntru, liniştită şi tăcută, lucrând; servitoarea nu cerea altceva. Lucra şi ea, tăcea şi ea; numai pasul ei răsuna în întreaga casă făcând să tremure podelele.

Lăt-o, de fapt, după ce făcuse ordine în cameră, aşezată pe jos în camera de la parter, alături de bucătărie, cernând făină de orz pentru pâinea oamenilor de la stână.

Zgomotul sitei îi dă o stare de somnolenţă Mariannei ce stă şi ea lângă fereastră şi coase; ghidul îi e departe. În locul trestiilor şi micilor cireşi din grădină, în faţa ochilor i se aştern pădurile din Serra şi munţii albaştri, şi viaţa i se pare un vis. Din când în cânii, ca să se dezmeticească, se ridică, iese în curte, se apropie de fântână şi, fără să vrea,

priveşte înăuntru; dar numai imaginea ei singuratică se reflectă în apa nemişcată, metalică şi rotundă ca o oglindă netedă. El nu mai e nici măcar acolo, e în alt loc mai adânc şi mai misterios.

Marianna intră din nou în casă şi aruncă o privire la lucrul servitoarei; la rândul ei servitoarea săltă capul ca s-o supravegheze, dar îşi continuă treaba, căci poarta n-a fost deschisă şi stăpâna n-a ieşit din casă. Dacă n-ar fi mişcarea braţelor lungi care agită sita în coşul mare din crin de pădure, ar părea, aşa cum e acoperită de făină până la scufie, o statuie de piatră albită de puţină zăpadă spulberată de vânt.

Şi Marianna se întoarce la scăunelul ei lângă fereastră; dar orele sunt lungi când aştepţi să treacă; niciodată nu i s-au părut atât de lungi. Se ridică din nou şi se duce sus în camera ei, deschide Iada şi îşi vede toate lucrurile în ordine; corsetul bine împăturit cu mânecile desfăcute şi nasturii de argint potriviţi unul peste celălalt, şi tunica şi ea bine întinsă, cu pliurile aranjate, panglica roşie dedesubt, îi dau însă impresia unei Marianne moarte, întinsă în sicriu gata de îngropăciune.

Tot trecutul i se pare astfel: mort, retezat din viaţa ei ca o creangă nefolositoare dintr-un copac. Închide lada şi se duce în celelalte camere. Dar în toate, începând cu cea care fusese a preotului canonic, cu patul încă acoperit de învelitoarea verde, cu portretul preotului deasupra lăzii de zestre, cu cărţile în biblioteca cu geamuri translucide, domneşte un miros apăsător de închis, de umed, de pivniţă.

Atunci urcă în pod. O cameră spaţioasă sub acoperişul înclinat, destul de înaltă, cu două ferestruici de ia care se văd curtea şi strada, şi grădinile, valea şi muntele. De bârne atârnă ciorchini de struguri şi de pere, pe podea sunt întinse migdalele aurii şi cartofii încă galbeni, ca merele. În coşuri e şi pâinea; pâinea cenuşie de

orz pentru stână, pâinea neagră pentru servitoare, pâinea aibă pentru ea. Şi făina şi tăieţeii şi legumele şi toate proviziile de care e nevoie într-o casă de oameni gospodari. Nu lipseşte nimic; iar într-un

nu, între cele două ferestruici, iată, în sfârşit, şi i culcuşul servitoarei, un pat jos, de lemn ros de carii, ca o pătură aspră de lină gri şi neagră ce pare pielea xnui tigru.

Marianna se aşază şi amintirile o năpădesc. Aerul înmiresmat trece de la o ferestruică la cealaltă prin; are se vede cerul albastru deasupra muntelui Orthoene, cu un norişor roşu ca o floare. Voci îndepărtate t. brează în tăcere şi ei i se pare că aude încă vocile i-e la moşie; şi retrăieşte trecutul, îşi aminteşte ziua: ind tatăl şi mama ei o aduseseră de mână în casa unchiului şi-i arătaseră camerele, scara şi podul acela plin de toate bunătăţile pământului. Şi atunci se aşease pe pat, atingând cu mânuţa negricioasă pătura i>oră, gândindu-se că de-acum înainte nu se va mai juca desculţă pe stradă, nu va mai merge la fântână seara cu copiii, nu va mai putea spune cuvinte urâte şi înjurături, decât poate în gând, pe şoptite. Adio liberla e; trebuie să poarte mereu pantofi, pantofii ei cei – oi, grei care i se părea că-i trag în jos picioarele, că i le lungesc, i le încleştează de pământ, obligând-o să gândească înaintea fiecărui pas.

La început servitoarea Fidela o amuzase cu poveştile’s: obiceiurile ei ciudate. Iată, se revedea ghemuită în: indul patului, sprijinindu-se cu spatele de picioarele mari şi aspre ale servitoarei. Cu atâtea paturi mari şi mici în casă, cu atâtea camere goale, Fidela voia să doarmă sus şi povestea de ce: „Trebuie să ştii că aici, iacă se aude un zgomot, poţi iscodi şi vedea în toate părţile”.

De fapt noaptea se scula deseori şi se uita pe una din cele două ferestruici: Marianna, neliniştită, ridicată pe jumătate din pat, o urmărea cu ochii arzători în penumbră, dacă era lună: şi-o zărea cu totul goală, dar cu scufia mare

şi cu carnea îndesată ca o statuie de lemn ce se mişcă datorită vrăjilor. Şi îi era frică. Mariannei, îi era frică de toate, de servitoarea ce stătea la pândă ia ferestruică, de zgomotele de afară şi mai ales dacă nu se auzeau dar trebuiau dintr-un moment într-altul să răsune; de obiectele care se zăreau în fundul podului, de ciorchinii negri care atârnau ca nişte capete ciufulite, de bârnele înclinate; îi era frică de toate şi totuşi teama asta îi plăcea şi ziua când se plictisea sau când era obligată să stea cu ochii plecaţi, spăsită, în faţa unchiului, se gândea cu bucurie la orele nopţii, la viaţa misterioasă a podului, la poveştile servitoarei.

„Povesteşte, povesteşte! Când erai acolo, în casa stăpânilor tăi... atunci? Atunci cum a fost? Dacă nu povesteşti sar jos, spunea trăgând pătura când Fidela venea în pat.

„Atunci... aşteaptă... ce spuneam? Stai cuminte, zvârlugă!”

„Ia-o de la început! încălzeşte-mi picioarele, Fidela”.

Fidela îi ţinea picioruşele între genunchii ei de piatră şi o lua iar de la capăt.

„Aşadar tu trebuie să ştii că la vârsta aceea, la 15 sau 16 sau 18 ani, nu mai ştiu bine, eram servitoare în casa Cristinei Zandu. Erau bogaţi stăpânii mei; bogat e şi stăpânul meu de-aici, Dumnezeu să-i dea sănătate, dar bogaţi erau şi ceilalţi; aveau chiar şi fântână cu apă dulce în casă. Şi bănet şi argintărie şi lucruri sfinte ca într-o biserică. Până şi la intrarea casei erau bani, într-o ladă. Monedele de aramă le ţineau într-un coş ca pe fasole. Acum eu nu ştiu să-ţi spun bine cum s-a întâmplat, dar într-o seară, aşa, într-o seară de sărbătoare, stăpânul s-a întors acasă cu bastonul lui şi s-a aşezat în pat fără să mănânce. Poate băuse. N-aş în ea jura, dar poate că băuse. Noi femeile stăteam în taeâiârie, servitorul dădea de mâncare cailor când iată vedem intrând speriat cu ochii

holbaţi ţipând: ipină! Măiculiţa mea, ce spaimă! Ce spaimă!” şi itffdiat fuge sus pe o scăriţă sprijinită de zid, care» tea într-un pod de sub tavan, deasupra bucătăriei. – după el, cu părul vâlvoi de spaimă, deşi nu ştiam 1 – e întâmplă. Într-o clipă a tras sus scăriţa şi-a spriyaiî-o de perete, s-a urcat, a spart acoperişul şi dus a. i – Eu căzusem şi printr-o crăpătură a scândurilor» dului vedeam înfricoşătorul lucru ce se petrecea în tărie: o grămadă de bărbaţi mascaţi ce păreau în, năvăliseră înăuntru şi trei dintre ei o prinseseră pe stăpână mea şi unul din ei avea o secure! Ceilalţi s-au dus repede în hol şi de-acolo au urcat în nereic de sus; se auzeau paşii lor ca de diavoli Ipieliţaţi ieşiţi din iad. Era o bandă de tâlhari, ai înţeles, nu? Erau mulţi, poate 30, poate mai mulţi: servitorul, pe acoperiş, striga chemând ajutor, dar

— icni nu îndrăznea să se arate de frică să nu-l nime –; ască vreun glonte al răufăcătorilor. În câteva minute i-au omorât pe stăpân, au luat toate lucrurile preţioase. Dar tot nu erau mulţumiţi! Cel cu securea şi ceilalţi Soi o purtau pe stăpână de ici-colo, târând-o ca şi cum ar fi fost moartă, să le arate ascunzişurile banilor. De iiară au răsunat două focuri de puşcă: erau vecinii me încercau să-i sperie pe tâlhari. Dar câţiva dintre i rămăseseră de pază în curte şi strigau celor de – înăuntru: „Curaj, daţi-i bătaie!” şi toată casa era ăscolită ca de cutremur. I-am văzut pe cei trei cum au adus-o pe stăpână din nou în bucătărie. Îşi târâia

— Cioatele pe pământ ca două cârpe şi avea faţa albă, schimonosită toată de groază. O loveau cu pumnii în ¿paté, o ameninţau cu securea pentru că nu ştiuse să le arate ascunzişurile. Apoi au dezbrăcat-o. I-au găsit cusute în corset două bancnote de 1.000 de lire fiecare şi parcă s-au liniştit. Ea bâiguia: „Fie-vă milă, gândiţi-vă la mama voastră!” şi ei repetau: „Lasă asta! Spune-ne unde e bănetul, dacă nu te punem să şezi goală pe pirostiile înroşite în foc”. Şi unul chiar a pus pirostiile în vatră; dar

afară au răsunat alte focuri de puşcă şi dintr-odată au fugit toţi şi stăpâna mea văzându-se singură a fugit. Eu am rămas acolo sus toată noaptea. M-am ascuns printre mănunchiurile de trestii ce erau în pod şi câteodată mi se pare că sunt încă acolo, că aud paşii răufăcătorilor, că mor sufocată. După noaptea aceea, de frică, n-am mai fost femeie".

Această concluzie o distra foarte mult pe Marianna şi o făcea să râdă cu gâtul încă uscat de groază. I se părea că o vede pe Fidela ascunsă printre mănunchiurile de trestii, în pod, cum sare afară şi dintr-odată din fată se schimbă în băiat. Şi de fiecare dată aştepta sfârşitul poveştii cu nelinişte, tremurând de teamă şi de milă şi totuşi muşcându-şi buzele, ca să nu râdă înainte de timp.

„Apoi am fost servitoarea preotului canonic, care venise acolo sus paroh. Or fi vreo 20 sau 25 de ani şi când el s-a întors la Nuoro am venit cu el. Ca să spun adevărul, am fost liniştiţi. Numai o singură dată ne-au furat o găină, dar desigur că Maria Conzu, vecina, a fost. Ei, ce vrei, Nuoro nu e un sătuc unde se pot întâmpla tâlhării, cu câtă poliţie este! Şi apoi timpurile s-au schimbat: dar răufăcători există de când lumea şi nu trebuie să te culci pe urechea aia".

Marianna însă nu era atentă la aceste cuvinte înţelepte. Îşi împingea picioruşele în pântecul tare ale femeii şi insista ridicându-şi faţa de pe pernă:

„Cum ai devenit băiat? De ce-ai devenit băiat?

pentru că spargi lemnele cu genunchiul? Pentru că feoţi cuiele cu dinţii? Hai, spune-mi! Atunci eşti un «nitor nu o servitoare! Hai, spune-mi! Ca să spun 6 adevărul..."

Ca să spun adevărul, da, aş fi preferat să fiu un – Trvitor-bărbat".

Atunci râsul înăbuşit al Mariannei umplea de la curie umbra misterioasă a podului.

Apoi poveştile începeau din nou.

După atâţia ani Fidela nu se schimbase de loc. În m² ce Marianna rămânea în curte, spre seară, sub mbrarul cel negru, sub cerul trandafiriu, iat-o pe – iujnică bătând în cuie o scândură a porţii ce se f icâcleiase puţin de căldura soarelui de iunie.

Marianna îi dăduse cuiele, apoi se aşezase în penumferă şi privea din când în când luna nouă care răsărea ieneşă, ca un ochi întredeschis de voluptate; şi gândinia-se la secretul ei avea în ochi ceva din blândeţea – inară. Dar prezenţa servitoarei o deranja. Din zi în zi, fin oră în oră, gândul devenea tot mai insistent.

Dacă venea Simone?

Cum să-l primească? Cum să înşele atenţia paşnicei închisorii ei?

Mai avea încă timp; aştepta mereu şi în linişte i se area că aude pasul lui cum se apropie tot mai mult.

Zilele ei erau doar un vis de aşteptare: aştepta cu nelinişte întoarcerea tatălui, vizita lui Sebastiano, zilele de sărbătoare Cet să poată merge la slujbă şi să poată sta alături de surorile lui Shnone: căuta tot ce-i aducea în vreun fel aminte de el.

După ce termină de bătut în cuie scândură, Fidela se duse în casă şi atunci ea se ridică şi, precaută, deschise poarta, iscodind în susul şi în josul străzii. Era într-o sâmbătă seara şi poate măcar servitorul s-o întoarce de la Serra; dar apusul se întuneca tot mai mult şi rândunicile se retrăgeau tăcute, brăzdând pentru ultima oară ceru! roşu deasupra caselor negre şi nimeni nu sosea. Dincolo de strada pustie, deasupra turlelor roşietice ale bisericii, un nor roşu se îndoia ca un arc de foc; totul era negru şi sângeriu, totul ardea într-o flacără misterioasă pe care umbra o stingea încet, încet; şi cântecele tinerilor ţărani îndrăgostiţi umpleau aerul de nostalgie. Marianna îşi sprijini tâmpla de stâlpu! porţii, gândindu-se că iubitul ei

nu poate să-i cânte sub fereastră. Cât de departe erau! Depărtaţi ca şi când s-ar fi aflat fiecare la câte un capăt al pământului; atât de îndepărtaţi încât, gândindu-se bine, i se părea că el nici măcar nu există... Dar iată, tot gândindu-se stăruitor, numai se zbate din cauza aceleiaşi disperări şi pasul lui Simone îi răsună puternic înăuntrul său, în timp ce din adâncul inimii vocea lui cântă umplând seara de chemări de dragoste.

Se întoarse sub umbrar. La fiecare zgomot de paşi ridică ochii, până când servitoarea se întoarce în curte şi se apropie să închidă din nou poarta.

— Dar lasă puţin deschis! spuse aspru Marianna.

— Ar putea intra cineva!

— Şi ce dacă intră? Lasă-l să intre!

Fidela închise însă fără să mai răspundă; zgomotul bocancilor ei pe pietrele curţii părea într-adevăr zgomotul făcut de paşii unui paznic de închisoare

Aprinse fitilul lămpii de la flacăra vetrei şi pregăti mâncarea; cina era frugală ca o cină de oameni sărmani: pâtne prăjită cu brânză şi legume. Pe masă era un caş întreg şi servitoarea tăia mereu din el felii mari mâncind pâine multă, ca un cioban. Apoi ridică carafa de apă şi bău mult în timp ce Marianna, aproape iritată

— Să mergem, e gata, spuse intrând prima.

jrife «ea seninătate grosolană, luă numai o bucată de îl – e tare şi se întoarse afară.

Creierii cântau între frunzele de viţă de vie şi în fe» arţare p lingea o pasăre de noapte. Unde era toaone? În misterul nopţii, în plânsetul păsării, sau în sal ce se apropia? Pasul se opri la poartă şi ea sări în picioare, simţindu-şi inima ca strânsă într-o gheară. St inse să deschidă şi simţi imediat mirosul de tutun ip A = sălbatic al lui Sebastiano.

— Vai, vai! spuse el intrând, tot cu aceeaşi ironie a

voce şi în privire, mă aşteptai?

se aşezară în faţa uşii şi el se aplecă s-o strige pe

ISKritoare.

— Hei, vino-ncoa’! Am văzut cinci oameni aşteptând s-o mai în jos, la colţul străzii. Erau nişte bărbaţi lata-.: ¡ţi. Pe crucea mea, poate or fi tâlhari. Ochii-n jsirr-a noaptea asta, tuşă Fide!

— Răni fi tu să ne aperi, spuse servitoarea nu fără et strop de ironie în voce. Doar ai briceagul la tine!

— Tuşă Fide! insistă el amenin ţând-o glumei. Să iz-mi ajute Cel de Sus dacă în noaptea asta nu ajungi

Iar în pod!

Marianna râse, dar el adăugă:

— De Marianna nu se ating, că ştiu deja că şi dacă-i i bb cămaşa de pe ea, ei toi nu-i pasă.

— De ce? întrebă ea curioasă. Nu-mi văd de treburăe mele?

Sebastiano se întoarse; îşi apropie scăunelul de alţi Avea chef de glumă în seara aceea, dar spunea şi eruri care dureau.

— Nu, nu, îţi vezi bine de treburi, dar neglijezi ce ţ? mai bun, Mană, Iaşi să treacă timpul! Ce faci tu i aici singură ca o nevăstuică-n cuibul ei?

— Şi ţie ce-ţi pasă? Sau ai să-mi faci vreo propunere?

— Mai ştii? până una alta daţi-mi ceva de băut. femeilor! Daţi-mi să beau ceva, dar să fie vin bun! Ce naiba, puteţi pune şi voi pe masă o cană de vin bun!

Servitoarea se duse să aducă vinul.

— Ai fost la Serra? întrebă Marianna coborând vocea fără să vrea, şi imediat i se păru că ochii lu’: strălucesc şi îi fu aproape frică de răspuns.

Da, fusese la Serra; îl văzuse pe tatăl ei, pe servi torul ei, turmele ei, oamenii care strângeau pluta pentru negustorii din Ozieresi. Şi nimic altceva. Dar şi simpifapt

de a auzi vorbindu-se de locurile unde îşi lăsasi inima îi dădea Mariannei un fior lăuntric, ca o lumini în întuneric. Şi aştepta ca el să mai spună ceva; da; Sebastiano glumea cu servitoarea; îi întindea pahar ca să i-l umple din nou şi o trăgea de şorţ.

— Da stai odată aici şi toarnă, că doar nu-mi da din sângele dumitale! ia spune-mi, de data asta unde o ştergi dacă se întorc prietenii dumitale… Aşa dar unul era tânăr şi frumos ca o femeie… Cum era şi securea era ascuţită?

Insistenţa lui de a aminti înfricoşătoarea întâmplare începu s-o supere pe Marianna; se trase înapo în timp ce servitoarea, căreia nu-i plăceau glumei u acolo în grădiniţă, nu lătra niciodată: Marianna simţea sau credea că simte prea multe aluzii i: ioase în vorbele lui Sebastiano; începu să se şi spuse cu tonul acela rece pe care ştia să-l tscă când voia să pună pe cineva la locul lui: Sebastiano, nu jigni lumea! J – îşi luă paharul şi bău în tăcere; apoi răspunse nadul lui rece şi aşezat la câteva întrebări ale ei, Îfcă să mai glumească.

rbeau de păşune şi de recoltă, de orz şi de miei şi felul în care Marianna ar fi trebuit să folosească i luaţi de pe plută: voia să cumpere o moşie înată cu cea a ei, dar îi mai trebuiau şi alţi bani; fi trebuit să mai aştepte un an sau să vândă din al e; dar era păcat să vândă animalele, cu atât mult cu cât unchiul Berte n-ar fi vrut căci ţinea va cele şi junincile sale; deci trebuia să mai aştepte la sau să-l convingă pe proprietarul moşiei s-o dea rate; dar era greu, dacă nu chiar imposibil, să-ţi rugă pe proprietar s-o dea în rate sau să mai epte încă un an; poate făcuse deja târgul cu vreun cumpărător, s-ar fi putut ca Marianna să nu poată pâra moşia, ba chiar să se mai şi trezească cu on vecin incomod. Ea vorbea liniştită ca despre lucru ce n-o priveşte; nimic de fapt din lucrurile despre întâmplarea asta, turna vinul-fără să răspundă. inteşii n-o mai interesa, învăluită cum era de celă Sebastiano puse jos paharul şi

continuă

— Ei, tuşă fi de o să vezi, dacă Marianna nu hotărăşte în una din serile astea, prietenii sunt ale: Veghează, tuşă Fidé, ţine ochii deschişi… Dar acum aici nu vedeţi şi nu auziţi mai nimic: vreau să vă dau un câine că al vostru, ca toţi câinii preoţilor, nu mă latră. E prea gras şi doarme mereu.

De fapt bătrânul câine pe care cele două femei sind al ei. Dintr-odată însă Sebastiano se-nsufleţi nou; aplecă capul spre ea, ca şi cum ar fi ştiut doi înţelesul cuvintelor pe care el le pronunţa: – Să-l trimitem pe Simone la proprietarul moşiei i ¿a-l convingă!

tMarianna se-nfioră ca şi cum o aripă neagră, înfri – iroare ar fi atins-o şi pentru prima dată înţelese prăpastie înspăimântătoare o separa pe ea, fiinţă

A

cinstită, en frica lui Dumnezeu, pură, de un bandit, na răufăcător cum era Simone.

O clipă îi trecură şi alte închipuiri diavoleşti prin fa ochilor: o poartă se deschidea, venea Simone, da, a. cum promisese, dar ca s-o îndemne să facă rău, sar ca să-i facă ei rău, ca s-o jefuiască, s-o violeze, şi şantajeze.

Totul durase o clipă; Sebastiano se ridicase, rizir.: încet, batjocoritor, ca şi cum ar fi fost mulţumit că păcălise şi o înfricoşase că ea deja reacţionase violer, mai mult împotriva ei înşişi decât împotriva lui. í’s părea că se îndoise chiar de propriul ei suflet, că crezuse capabilă de lucrurile cele mai monstruoas

— Sebastiano, spuse gravă, dar cu un tremur furie în voce, eşti din ce în ce mai prost!

Multă vreme după ce Sebastiano plecase şi servitoarea zăvorise din nou cu drugul şi cu lacătul poarts aţă deasupra lui ca asupra apei unei fântâni, în încerca în zadar să-şi înmoaie buzele arse de: cealaltă, la pândă,

atentă, rece, gata să se apere – şi apere tovarăşa neprevăzătoare. Dar când pasul bărbat răsună în stradă, clar şi tot mai aproape, t opri la poartă, simţi din nou o înţepătură în n-a: sări în picioare, ţinându-şi respiraţia şi alergă deschidă. Bărbatul era un călător care se oprise es întâmplare şi plecă imediat; ea se întoarse tresărind încă de nelinişte; o văzu pe servitoare cum» ridică ţeapănă, dar simţi că orice supraveghere era –; irnică, că atunci când va sosi momentul va şti să –", „H> şi să învingă orice obstacol. Urcă în camera ei p ce trânti în pat obosită, aşteptând încă.

aşezându-se apoi în colţul de lângă fereastră în aştepprimul pentru că aştepta să se întoarcă cei trei tare ca stăpâna să se retragă, Marianna rămase I: locul ei tăcută, nemişcată.

Se mai gândea la cuvintelelui Sebastiano; fără îndoială el o suspecta; dar se simţea mai puternică deci el; era de-ajuns să-i vorbească aspru ca să-l pună I punct. Se gândea mai degrabă cum să scape de supravegherea servitoarei dacă venea Simone.

Era greu şi pe cât de greu pe atât de necesar.

Pe gânduri, în timp ce sforăitul uşor al Fidelei, (aţipise, o deranja ca zgomotul surd al unei pile! amintea de ora întâlnirii lor, i se părea că vorbeşte e Simone aplecat peste genunchii ei, că-i mărturiseşi tot chinul şi neliniştea care o copleşeau. Şi era conştientă de tot, şi se asculta şi se simţea făcută din don Marianne, atât de diferite: una care vorbea cu Simon;

Oteva zile Simone şi Constantino nu părăsiră ascunriaiâcători, celălalt pentru că fără tovarăş nu ştia isde să meargă. Constantino simţea însă cum îl pierde pe Simone; deşi dormea alături de el se părea că e nir, părăsit şi gelozia îl rodea. Nu înţelegea de ce: a să se alăture altor bandiţi: se simţeau atât de: – ne doar ei doi singuri. Odată Simone îşi luase un rrine, unul din acei faimoşi câini de

Barbagia, atenţi fi cruzi; îl lua cu el peste tot şi noaptea dormea între doi. Constantino suferise mult; urâse câinele aşa sm se urăşte un om: atât de mult încât mai târziu tind câinele se-mbolnăvâse şi murise, Simone îşi aeuxase tovarăşul că-l omorâse.

Apoi trăiseră complet singuri şi pentru că ceilalţi: indiţi nu-i apreciau prea mult. Trăiau mulţumindu-se cu puţin, nu aveau ambiţii mari, erau atenţi doar'ş evite capcanele jandarmilor; de altfel nici nu era căutaţi, căci nu se stabilise încă o recompensă pentru ei. Simone suferea mult din cauza asta, ca de o calom ale sau de o nedreptate şi Constantino, care-l cunoştea bine, dacă voia să-l umilească câteodată, făcea socoteala recompenselor oferite pentru prinderea altoi bandiţi.

„Pentru Corraine s-au dat 2000 de scuzi, pentru Pittanu, care totuşi e-un nimic, 1.000 de scuzi; pentru Battista Mossa, ptiu, 1.000 de lire, chiar şi pentru Bantine Fera au dat 100 de scuzi. Dar el spunea e va ajunge la 2000 ca şi Corraine, chiar de-ar fi să facă vreo nebunie pentru asta".

Simone scuipa cu dispreţ, dar se simţea umilit.

Ei doi trăiau din mici prădăciuni şi o singură dată la începutul vieţii lor de bandiţi atacaseră un neguţător de iezi, luându-i banii; se ruşinau însă de această faptă de borfaşi de stradă şi vorbeau de ea ca de o ştrengărie.

Imitau pe marii bandiţi numai când căutau respectul şi ajutorul ciobanilor şi al proprietarilor de animale, cărora în schimb le ofereau mai mult sau mai puţin tacit protecţia lor împotriva răufăcătorilor sau a hoţi lor de rând. Când Simone avea nevoie de câteva ml de lire, se ducea la un proprietar şi-i cerea împrumu şi proprietarul îi dădea fără să creadă că-i va mai avea înapoi. Sau cerea un cal sau o junincă sau u berbec, zicând că vrea să cumpere, dar cu condiţia de a plăti mai încolo când va avea bani; dar banii nis-i avea niciodată.

Ciobanii de altfel nu se temeau de ei. Erau mai puternici decât bandiţii; aproape s-ar putea spune că ei erau stăpânii, căci ei cunosc toate mişcările, întăm lor fix de observaţie, să-i prindă când trec şi să răzbune uşor dacă vreunul dintre bandiţi le face Bei. unsuri.

ts afară de asta Constantino primea bani de la şi: ă-sa; şi veniturile păşunilor lui se întreiseră de 1 el ducea viaţa asta căci ciobanii închiriau pământe la el. Nici lui şi nici lui Simone nu-i plăcea, erse sânge de creştin, dar erau totuşi gata să-şi «ere libertatea cu orice preţ.

fa zilele acelea trăiră ca nişte pustnici, hrănindu-se t vânat şi buruieni. Vorbeau puţin, şi o duşmănie se simţea între ei. Constantino era gelos mai (ps fiindcă simţea că Simone se gândeşte mereu la Bărianna şi zâmbetul lui batjocoritor devenea aproape rânjet când se vorbea de ea. De fapt i se părea jtajjsibil ca o femeie aşa cum o descria Simone să i face nebunia de a iubi şi de a aştepta un bandit: – r fi o fetişcană de 15 ani, treacă meargă, la vârsta i toate femeile sunt uşuratice; dar o femeie de 30 ani, crescută astfel, cu atâţia pretendenţi în jur! ŞI le mângâia sperând că totul este o închipuire a orgo

ui tovarăşului său. Cei trei răufăcători însă nu se întorceau: Simonf pu să se înfurie şi se încrunta adesea, cu ochii de umbră. Înăuntrul lui, bestia se mişca; apoi o zi deveni din nou calm, cu chipul aspru, înjţeirit de tăria hotărârii luate. Şedeau în faţa peşterii şi în timp ce Constantino i foia o carte de „Cântece sarde” el îşi cosea haina de piele sfâşiată şi cerea explicaţii amănunţite despre tnmul ce ducea la ocolul de vite al preotului: şi nu – îi înjura ca zilele trecute, nu se mai înfuria şi nu-şi

dispreţuia tovarăşul pentru acţiunea lui absurdă.

plările, sunt deseori gazde şi protectori; pot, din pune-i Aesăta îşi ridica şi cobora repede ochii de pe carte, 371 379

ghicind gândul asenns al lui Simone: în cele din urmă

spuse muşcându-şi buzele:

— Simone! Te ispiteşte diavolul, Simone < Eu aş tura mai degrabă din casa mea decât din casa unui preot.

Simone înfigea cu putere acul în piele, aplecându-se mult, şi-şi făcea mai departe socotelile lui fără să-i mai pese de celălalt.

— Vezi, Simone! pentru femeia aia!

Marianna stătea între ei; nu-i părăsea o clipă. Simone se roşi; îşi ridică ochii şi se păru că vrea să răspundă violent; îşi reveni însă imediat şi trase cu acul pe piele câteva linii, ca şi când ar fi desenat drumuri şi poteci.

Noaptea fu agitat. Constantino îi auzi răsucindu-se sculându-se, ieşind şi intrând din n-au; nici e! nu dormea, dar nu mai îndrăznea să vorbească fiindcă de fapt îi era şi frică de tovarăşul său când îl vedea în starea aceea, şi-l simţea altfel decât de obicei: nu Simone cel bun, de toate zilele, ci unul obsedat, posedat de diavolul ce-l rodea pe dinăuntru. Atunci era mai bine să-l laşi în pace, să-l laşi în voia lui şi-a suferinţei; Cel de Sus îiu-l va părăsi.

Şi Constantino se rugă, cu căuşul mâinii peste legă tura de moaşte sfinte ce-i înţepau pieptul ca o cămăşi aspră de pocăinţă. În zori simţi cum tovarăşul lui se linişteşte şi adormi şi el. Dar nu după mult timp! trezi zgomotul surd şi îndepărtat, apoi tot mai puterni al unei furtuni ce izbucnea pe neaşteptate în zorii acei; tragici. Nu ploua încă, dar prin intrarea peşterii’s; vedea cerul apăsător, vânăt, descompunându-se parc în căldura înăbuşitoare a unei atmosfere ce mirase; a sulf: tunetul bubuia deasupra ascunzişului cu u:

zgomot neîncetat: se părea că nişte uriaşi distrug muntele rostogolind siâneile» mă în vale.

Simone se scula şi privi afară: ochii lui răsfrângeau furtuna şi ispita continua să clocotească în el ca uraganul din văzduh.

Constantino se şi aşezase pe pragul peşterei cu cartea lui de cântece, privea depărtarea neagră a cerului unde vântui de răsărit clătina furios vârfurile copaciiar, clar din când în când îşi întorcea capul şi-l vedea pe Simone cum îşi curăţă cu grijă puşca, îşi leagă: n-ins ghetele şi în sfârşit cum caută ceva într-o firidă, ridicându-se pe vârfuri şi întinzându-se ca o pisică pentru a ajunge mai bine. Acolo ascundeau muniţiile: e rezervă.

— Simone, zise închizând cartea pe genunchi şi prijinindu-se în coate, o porneşti pe timpul ăsta?

Simone se întoarse fără să se desprindă de stâncă; r? a o faţă răutăcioasă; privi în depărtare, afară, cu chi metalici şi rânji; părea că sfidează furtuna, apoi e epu din nou să caute; scoase o cartuşieră ce şi«5 t ră strâns în jurul mijlocului, privind-o cu capul cai. După ce şi-o prinse bine, o şterse de praf cu: a.la hainei de piele şi părea că zâmbeşte celor trei zunare aplicate pe care înfloreau trandafiri primiri galbeni şi roşii brodaţi cu mătase. Apoi îşi puse – ca în bandulieră şi-o aranjă bine pe umăr şi ataşe puţin nemişcat în pragul ascunzişului privind i în depărtare şi lucirea tulbure a apei care cobora (între pietre şi arbuştii răscoliţi de vânt: părea un Mboinic gala de plecare.

Constantino se făcuse palid; ochii „lui tulburi şi areroşi nu-l părăseau o clipă pe Simone.

— Când te întorci? întrebă şoptit. Lua-te-ar naiba, că te întorci? repetă înfuriindu-se.

În loc să-i răspundă Simone îi dădu câteva sfaturi ca unui servitor ce rămâne să păzească casa. Apoi sări afară, dar se opri din nou puţin mai în jos de peşteră, căci picături mari de ploaie, tari şi strălucitoare ca perlele, începeau să cadă cu furie şi şerpi de foc, însoţiţi de bubuituri înfricoşătoare, se prăvăleau peste pădure, căzând parcă în fântâna ce se aprindea cu totul. După o clipă de şovăire se scutură ca şi cum l-ar fi învăluit chiar

furia uraganului, cu o poftă nebună de luptă în inimă; voia să cucerească totul, voia să dărâme zidul închisorii care îl strângea de atâta timp. Oare câteva picături de ploaie şi zgomotul tunetului puteau să-l oprească la poarta casei ca pe-o femeiuşcă?

Continuă să coboare cu paşi mari printre tufişuri, în sfârşit ploaia şiroia ridicată de vânt ca un văl ţesut cu fire de oţel şi se frângea şi mugea recăzând cu furie peste copacii şi peste tufişurile răscolite de spaimă, în poiană stejarii seculari, prinşi în plasa aceea de apă, se zbăteau ca nişte păianjeni uriaşi în pânzele lor. Pe cer treceau şerpi de foc, treceau monştri minaţi de vânt şi chiar şi ploaia părea că aleargă, că fuge îndepărtându-se, ici şi colo, înfricoşată de propria ei violenţă. Totul gonea, împins parcă de groază şi tot ce nu se putea desprinde de pământ, pietrele strălucind cu reflexe sumbre, desişurile, iarba ce se unduia nebuneşte, tot ce tiu putea să ia parte la fugă se frângea într-un spasm disperat.

Simone făcea paşi tot mai mari: când ajunse în poiană începu să alerge ca împins de instinctul de a se amesteca cu elementele; puşca şi haina de piele ude de ploaie, aveau reflexe cenuşii; peste puţin simţi cum căciula îl apasă pe cap şi din păr i se scurge apă ca din iarba pajiştii; şi totuşi respira cu un gâfâit de rare; se simţea ca în dimineaţa aceea când se lbăia în iaz, cu numele Mariannei ce-i izvora parcă un inimă şi răsuna odată cu tunetul umplând de zgomot lumea.

Când bubuitul tunetelor se linişti, simţi un pas în spatele lui; se întoarse şi se opri o clipă, iritat, apoi «şi continuă drumul. Era Constantino care-l urma ca eu câine. Îl ajunse şi-şi potrivi pasul alături de el, rr ivind înainte tăcut, cu ochii nemişcaţi ce păreau că Tră un singur punct îndepărtat. Nu-şi spuseră nicio Torbă, continuându-şi drumul grăbiţi.

Merseră mult sub ploaia ce devenea liniştită, deasă,

îi întreruptă. Simone îşi scutura capul ca să scape de ipa ce-i umplea căciula; prezenţa lui Constantino îl irita, i se părea că-l încurcă mai mult decât de obicei.

Spre apus ploaia încetă şi soarele apăru printre norii ce se adunaseră roată la orizont. Întinderi de mirişti de orz străluceau ca nişte mlaştini argintii în mijlocul t erdelui pârloagelor. O căprioară ca de aur, strălucind re umezeală şi cu ochii speriaţi, de cristal negru, le tăie pe neaşteptate calea. O femeie, călare, înfăşurată jută într-o manta de postav, înainta încet profilându-se pe fundalul peisajului fantastic al norilor. Când ajunse în dreptul celor doi bărbaţi îi privi de sus răspunzând cu un semn al capului la salutul lor. Era mără şi frumoasă, cu pinteni la picioare, ca un bărbat; chii ei mari, castanii, în umbra glugii cu care îşi acoperise capul, semănau cu cei ai căprioarei, dar enini, încrezători; şi Simone se gândi la femeia pe – are o văzuse servitorul Mariannei, apoi la Marianna.

— Dac-ar fi şi ea aşa de curajoasă!

— Femeile n-au nevoie să fie curajoase când sunt cu a oi, răspunse iritat Constantino.

Şi totuşi urmărea cu ochi arzători silueta femeii călare. Simone râse, dar pe chipul lui vibra un freamăt: şi totul în jurul lor fremăta ca şi cum trecerea femeii ar fi clintit însăşi nemişcarea peisajului.

Se gândeau că dacă ar fi fost doi simpli călăreţi poate ar fi atacat-o; erau însă doi bandiţi şi trebuiau să respecte nu atât femeia cât mai degrabă pe ei înşişi. Şi-apoi Constantino simţea sfintele moaşte deasupra inimii tulburate de dorinţă şi se gândi că Dumnezeu trimite ispitele pentru a le învinge.

Această întâlnire păru că-i apropie, ca şi cum şocul neaşteptat i-ar fi lovit unu! de umărul celuilalt. Simone îşi privi tovarăşul ca şi cum abia atunci l-ar fi văzut.

— Şi-ncotro ai pornit-o, puişorule? Ştii unde mergem?

Constantino nu răspunse: se aplecă să ia o piatră şi

O aruncă departe într-o băltoacă ce se sparse ca o oglindă.

— Gândeşte-te bine, reluă Simone. Eu merg la ocolul de vite al preotului. Bătrâna poate te va recunoaşte…!

— Las să mă recunoască! Şi Cel de Sus ne cunoaşte şi ne recunoaşte.

Simone nu-i răspunse, nemulţumit, dar treptat cutezanţa cu care plecase i se risipea din suflet. Se lăsa seara şi amurgul îl învăluia cu umbra lui. Ei da, de fapt simţea că prezenţa lui Constantino îl deranja ca aceea a unui martor periculos. Şi-apoi îşi mai amintea că-i promisese Mariannei să nu mai facă rău nimănui, i se părea că târându-l după sine pe tovarăşul său nehotărât şi expunându-l riscului de a fi recunoscut, păcatul lui ar fi mai mare. Din când în când însă se scutura tot ca să scape de umezeala ce-i intră până în oase şi de scrupulele plictisitoare. Şi mergeau aşa, amândoi neliniştiţi, urcând poteca unei văi şi părând că amblă fără niciun ţel spre norii din zare.

La cotitura potecii văzură o colibă ţuguiată, profiiindu-se pe nori, la buza văii, cu un foc ce ardea în – a şi alături figura neagră a ciobanului. Îşi îndreptară paşii într-acolo ca să se usuce şi să se mai odihnească, dar înainte de-a sosi, Simone îi spuse încruntat tovarăşului său:

— Ţine-ţi gura, să nu cumva să sufli vreo vorbă. Dacă nu, e mai bine să nu vii mai departe cu mine!

Constantino se opri, îşi muşcă încheietura arătătorului. apoi îşi ridică faţa arzând de mânie:

— Simooe, tu crezi oare ce gândeşti? Eu nu sunt C.un! Dacă îmi mai spui şi a treia oară să mă duc, fu chiar m-oi duce, dar ascultă-mă, n-o să mă mai r; zi niciodată. Aminteşte-ţi că ne-am jurat credinţă fa noaptea de Sfântul

Ion şi fratele de cruce din r i uptea. de Sfântul Ion, cum suntem noi unul pentru altul, e mai mult decât o nevastă, decât o iubită, decât un frate, ba mai mult decât un copil al tău. Nu-l poate întrece decât tatăl şi mama. De-asta vin eu astăzi cu tine, chiar dacă o fac căicându-mi pe eonii iinţă şi punându-mi viaţa în pericol. Şi tu te porţi cu ine ca şi cu un câine! Gândul la femeia aia îţi roade creierul şi de-asta te plâng.

Simone nu răspunse. Cu capul plecat merse mai departe înspre ciobanul ce-i saluta de sus.

Umblară şi toată ziua următoare. După apus ajunseră către malul mării, sub poalele unui munte golaş, negru ab cerul roşu ca o grămadă de cărbune stins. Un sătuc cu bordeie cenuşii îngropate în nişte găuri întunecate asemeni unor mine de piatră părăsite, cu uliţe acoperite ele praf galben, sporea dezolarea peisajului.

Mai departe totul începu să strălucească în lumina apusului: în fundul întinderii sălbatice a malului mării, în mijlocul galbenului auriu al dunelor şi al albastrului mării, lungi pete de apă mlăştinoasă tremurau argintii şi roşii în reflexul cerului ca nişte peşti uriaşi zbătându-se pe nisip.

Printre rocile mari, negre, poate nişte stânei dezgolite de marea ce se retrăsese, ţipau ascuţit vulturii de mare. Şi Simone crezu că ar fi mai bine să se oprească într-una din aceste fortăreţe singuratice din care se domina marea şi pământul. Sprijinit gânflitor de vârful stâncii privea înaintea sa asemeni cârmaciului ce scrutează depărtările. Totul era liniştit; în umbră la poalele muntelui câteva luminiţe străluceau în sătuc; se stingeau şi se aprindeau, scântei ale unei vetre acoperite cu cenuşă; din când în când o adiere uşoară de vânt scormonea desişurue şi aducea mirosul mării şi ţesătura de aur a stelelor cobora tot mai mult peste pământul tăcut.

Constantino obosit, dar din nou resemnat să accepte ordinele lui Simone, spera să petreacă noaptea acolo jos şi

se aşezase deja cu braţele în jurul genunchilor ce-i foloseau de pernă, când tovarăşul său se întoarse aspru, neîndurător ca un căpitan către soldaţii săi:

— Constantino, scoală-te! Trebuie să faci rost de două paltoane lungi, unul pentru tine, unul pentru mine.

Şi Constantino se sculă şi plecă, fără să zică o vorbă.

Atunci Simone, văzându-l cum dispare în întuneric, se înduioşă ca pentru un frate mai mic care pleacă într-un loc depărtat şi necunoscut. Şi dintr-odată i se păru că e un laş, că-l trădează şi că abuzează de el.

Erau pâlpâiri slabe ale conştiinţei, asemeni licăririlor ce brăzdau cerul deasupra munţilor coastei, dar care au erau fulgere. Orele treceau, cerul se despărţi de mare şi vulturii ţipară trezindu-se. Ce se-ntâmpla cu p rostul ăla de Cestantino? Până la ora asta un om descurcăreţ s-ar fi întors de-o mie de ori. Bineînţeles, n-a reuşit să fure paltoanele. Nici măcar la asta nu e bun.

Cerul deveni roşu şi marea păru toată stropită cu sânge auriu.

Constantino nu mai apărea şi Simone se-nfurie la început, apoi începu să se neliniştească. Când văzu oarele răsărind din mare hotărî să pornească singur. Cine ştie, poate era mai bine că soarta îl scăpase de tovărăşia Hota. Dar iată-l pe Constantino că se întoarce eu un pachet negru sub braţ, liniştit ca un servitor re-a făcut o cumpărătură.

Simone despachetă paltoanele, le scutură, le întoarse re toate feţele şi încercă unul: îi venea bine, era larg, H acoperea haina şi gluga îi cădea până ia nas.

— Ar încăpea în ei şi o biserică cu sfinţi cu tot, puse în timp ce Constantino privea trist, dar părea că zâmbeşte. Încearcă-i şi pe-al tău!

— L-am încercat!

Simone îşi scoase paltonul şi-i scutură din nou înainte

de-a-l împacheta sirius: şi păsările zburau departe din desişurile din jur, săgetând aerul albastru.

Îşi continuară drumul mergând pe o potecă a pârloajei ce cobora până la mare.

— Acum povesteşte-mi ce-ai făcut, Constanti! Ai intimat, dar ai fost pricepui.

Constantino privea marea şi pometii obrajilor ieşiţi în afară îi dădeau feţei sale mai mult ca niciodată un aer de sarcasm trist.

— Ce-am făcut? Simplu, le-am cumpărat!

— Acum ascultă-mă, Constantino! Riscul e mare şi poate câştigul va fi mic. Cine ştie? Uite acolo sus ocolul de vite; se pare că totul e liniştit; dar putem fi oare siguri? Dacă bătrâna te-a crezut, dacă nu te-a luat drept un vagabond prost, o fi făcut ceva; o fi ascuns banii şi lucrurile preţioase, o fi chemat în casă oameni care să păzească şi să-i aştepte pe răufăcători. Trebuie să ne asigurăm întâi că ocolul nu e păzit şi trebuie să dăm lovitura în plină zi. Încrede-te în mine. Voi lega ochii bătrânei ca să nu te recunoască. Şi – îi jur pe ochii mamei mele că nu-i voi face niciun rău. Ascultă-mă acum: tu rămâi aici, eu mă duc să cercetez acolo sus prin împrejurimi.

Ajunseseră într-un ţinut ciudat, melancolic; marea dispăruse la orizont şi dâncolo de pârloagă, la stânga, către interiorul insulei, se înălţa un lanţ de dealuri negricioase ea stâncile; între o culme şi alta se iveau vârfurile albastre ale munţilor îndepărtaţi ce lăsau să se întrevadă în spatele zidului întunecat un sat neclar şi proaspăt.

Dincoace totul era trist în dezolarea pârloagei ce se căţăra până la poalele dealurilor întunecate. Pe înălţimi se ivea câte un ocol de vite; căsuţe cenuşii sau albe, văruite, în mijlocul gardurilor de spini sau de nopali, tăcute şi parcă părăsite. Una dintre ele, între două văi stâncoase, deasupra unui povârniş întărit de ziduri netencuite, albă şi

dreaptă ca un mic castel, era casa preotului.

Simone se îndepărtă lăsându-l pe Constantino între tufişuri, în fundul văii, la stânga; o potecuţă ce se ghicea prin iarba fragedă a povârnişurilor pietroase îl conducea; şi în jur domnea singurătatea adâncă, gravă sub cerul melancolic ai amiezii.

Sub zidul povârnişului se opri; îl încerca un fel de: camă; avea impresia că înăuntrul ocolului stă cineva ia pândă, gata să se apere, dar se gândi la Bantine Fera şi înaintă.

În jurul ogrăzii casei iarba creştea înaltă şi peste frunzele albăstrui de nopal se deschideau florile de aur. Stâna în spatele ocolului, adăpostul din ramuri iscate, un şopron asemănător cu o locuinţă lacustră cu ieslele de piatră şi fierăria pentru potcovitul cailor: otul clădea impresia unei locuinţe preistorice, pără – ită de veacuri. Se poate oare ca aici înăuntru să se afle comori? Totul e posibil în lume şi acum Simone ştia mai bine decât oricine. Înconjură ocolul de două ori într-un cerc tot mai strâns, atent ca vulpea să nu a se urme. Ferestruicile înalte de la parter, cu zăbrele – dovadă sigură pentru comoară – şi balconaşele de lemn, aproape atingând acoperişul, uşa şi poarta mare, totul era închis. Atunci se întoarse jos, în vale, nemulţumit.

Treaba i se părea prea uşoară.

— Mişcă-te, îi spuse lui Constantino care aştepta – ezind în spatele desişurilor şi privea pachetul cu paltoane ca şi cum ar fi fost o comoară.

— Frumoasă treabă de bandiţi! Nu sunt nici măcar muşte!

Cu toate astea Constantino desfăcu pachetul şi-şi puse paltonul trăgându-şi gluga pe ochi. Simone râdea, dar mai în glumă, mai în serios şi-l puse şi el, înfăşurându-se bine. Urcară în sus încet, încet, sub soarele ce-i făcea să asude. Umbra lor proiectată pe pământ îi distra.

— Să mă bată Dumnezeu clacă nu mi se pare că sunt costumat şi că merg la un bal mascat, spunea Simone; dar veselia lui era amară.

Ajunşi ia ocol bătură la uşă; nu răspunse nimeni, r. u veni nimeni să le deschidă. Numai în fundul văii din partea cealaltă un câine începu că latre şi alţii-i răspunseră. Şi cei doi tovarăşi se priviră cu senzaţia că până şi câinîi îşi bat joc de ei. În mod neaşteptat şi curios uşa cedă sub umărul lui Simone şi se deschise. Apăru o cameră mare cu bucătăria în dreapta şi cu o mică cameră în stânga, în fund o scăriţă de piatră ce primea lumină printr-o ferestruică cu zăbrele.

Nu apărea nimeni. Intrară şi Simone strigă:

— Hei, sunt acasă stăpânii?

Le răspunse numai tăcerea.

Casa era pustie, nelocuită; până şi mobila fusese dusă. Numai în bucătărie, în jurul vetrei de piatră, în care se vedea o grămadă alburie de cenuşă, două scăunele vechi, negre păreau că aşteaptă triste dar hotărâte îngrozitoarea întâmplare ce-i obligase pe stăpâni să plece.

VI

Vara fu lungă şi caldă; apoi dintr-odată, ia sfârşitul lui octombrie, începu frigul. Ceaţa vătuia nopţile deja lungi şi la orizont, în spatele curţii Mariannei, muntele Orthobene era mereu învăluit în nori. Se părea că şi stâncile se topesc în aburi cenuşii. Inima Mariannei se topea şi ea de tristeţe. Timpul trecea: trecea zadarnic.

Către Crăciun ninse. În noaptea ajunului ieşi un moment la fereastră şi satul, văile şi munţii, transformaţi în marmură de zăpada îngheţată, mai albi sub lumina cerului palid, i se părură un cimitir nesfârşit.

Simţea cum se strânge şi mai mult în jurul casei ei această linişte, această albeaţă lugubră; şi i se părea i iarna nu va mai trece niciodată. Din când în când răsuna

câte un zgomot surd; erau bucăţi de zăpadă ce cădeau de pe barele umbrarului.

Nici măcar în seara aceea bărbaţii nu veniseră. După-masa Sebastâano venise în una din obişnuitele sale vizite afectuoase, dar care nu spuneau nimic clar; numise cu servitoarea sfătuind-o să închidă bine p: arta în noaptea aceea căci Craii de la Răsărit porii seră în călătorie şi mulţi hoţi băteau drumurile în rău tarea lor profitând între timp de ceea ce găseau; a în sfârşit, aranjându-şi mai bine paltonul pe umeri n timp ce se pregătea de plecare, îi spuse verişoarei p rivind-o în ochi;

— În seara asta iubitul îţi va aduce desigur darul: a pore gras din care îmi vei ţine partea mea. Aşa stăruia el s-o nelinişteascâ cu aluziâie lui; poate erau decât glume nevinovate, dar de fiecare dată îi bătea inima când îl vedea. Şi totuşi numele lui Simone nu fusese pronunţat încă niciodată în discuţiile lor.

După ce plecă, Fidela închise poarta; seara se munţa tristă pentru cele două femei singure; de-altfel itotdeauna fusese aşa, de pe timpul preotului canonicire mergea la slujba de la miezul nopţii, condus de – n servitor fără să le îngăduie femeilor să-l însoţească: îi să primească lume în casă; la întoarcere se retrăgea fără să mănânce în camera lui. Nu, Marianna în se distrase cu adevărat niciodată, nici măcar la 16 ani.

După cină se aşează lângă vatră şi deşi înconjurată toată de lumina roşie a flăcărilor i se părea că-i e frig, că e încă copilă, singură, coborâtă pe ascuns să aştepte întoarcerea unchiului ele la slujbă, cu speranţa că va veni cu cineva şi că va fi puţină bucurie şi la ei, ca-n alte case creştine.

Într-un an Simone îl însoţise pe canonic; clar la întoarcere ceruse voie să meargă să cineze cu ai lui şi Marianna nu-şi mai amintea altceva.

De-altfel nu-i plăcea să-şi amintească scurta perioadă

în care el îi fusese servitor; Simone, cel de atunci, era un altul, umil şi supus; una din atâtea imagini melancolice şterse din tabloul trecutului, o figură scufundată în fundul fântânii.

După ce-şi termină treburile, Fidela puse drugul la uşă şi se aşeză şi ea în faţa focului pe jos. Marianna privi o vreme pe perete umbra mare, vulturească a profilului servitoarei şi spuse cu amărăciune:

— Ce ne mai distrăm în seara asta de sărbătoare, tuşă Fide!

— E vina ta, Mană, tu nu eşti născută ca să petreci!

— Şi ce-ar trebui să fac? întrebă ea înclinându-şi faţa, mai serioasă decât ar fi crezut cealaltă. Dumneata te-ai distrat vreodată?

— Soarta mea nu-i a ta, Marianna! Dar, sigur, tlac-aş fi fost în locul tău n-aş fi avut viaţa ta.

— Şi ce-ai fi făcut?

Şi pentru că servitoarea se codea să răspundă, se supără.

— Te-ai fi măritat, asta-i tot, ce vreai să-mi spui. Asta e petrecerea? A, da, şi în noaptea asta el şi-ar fi invitat prietenii, ar fi cântat şi s-ar fi îmbătat. Şi noi, după ce am fi robotit toată ziulica, ar fi trebuit să le turnăm vin în pahare. Atât şi nimic altceva:

— Nu-i aşa, Marianna! Un bărbat aşezat, un soţ bun e cu totul altceva pentru soţia lui.

— Şi unde găsesc eu soţul ăsta bun? Nu mă vrea nimeni.

Atunci servitoarea o privi cu reproş.

— Nu-l mânia pe Dumnezeu. Tu eşti cea care nu vrei, Marianna. Eu sunt servitoarea ta şi n-ar trebui să vorbesc aşa, dar în noaptea asta se naşte Cristos şi el a spus că toţi suntem egali în faţa lui. Lasă-mă să-ţi spun ceva, Marianna). tu ţi-ai închis inima ca pe-o casetă cu lucruri

scumpe. Şi ce e înăuntru? Numai tu ştii. Dar e ceva care te apasă.

La început Marianna îşi săltă capul cu mândrie şi rinele-i clipiră de câteva ori, uşor, ca două aripi subţiri de păsăruică; dintr-odată simţi cu-adevărat ca o îreutate pe inimă ce i-o strivea şi taina ei i se urcă în it şi i se păru că o sufocă. Îşi plecă iarăşi capul şi un văl de lacrimi fierbinţi îi arse ochii: lacrimi de dragoste, de umilinţă, dar şi de disperare. Căci acum aproape că nu mai aştepta nimic şi taina ei îi apăsa sufletul ca un muribund care se lasă în braţele cuiva tare-l iubeşte şi speră să-l revadă întorcându-se la viaţă dar agonizează cu el. Deci şi servitoarea citise în ochii ei şi ştia; această umilinţă era cu atât mai mare cu cât era inutilă.

Câteodată i se părea că-l urăşte pe Simone. De ce apăruse în viaţa ei? îi alungase pacea, mândria, asemeni mieilor dintr-o stână prădată, şi-apoi el se întorsese în pădure ca să se ascundă.

În fiecare duminică dimineaţă le vedea pe surorile lui împreună, întâi două, apoi celelalte două, la urmă teamai mare ca şi cum le-ar fi păzit pe celelalte, nemişcate îngenunchiate pe piatra goală a bisericii încă pustii. Erau îmbrăcate în roşu şi negru, cu panaiieile negre, ce-abia lăsau să se zărească paloarea diafană a chipurilor lor, ca imprimate pe medalii. Se rugau cu mâinile încrucişate în poală, cu rozariul ce se scurgea încet printre degetele ţepene, ca şi cum s-ar fi mişcat singur. Şi primele două şi celelalte două semănau atât de mult încât păreau perechi de gemene. Marianna îngenunchla lângă ultima şi părea sora ¡or. Inima-i bătea tare, întregul corp îi tremura ca o coardă de dorinţa de-a se apleca spre fete să le ceară veşti despre Simone; când îşi întorceau ochii spre ea ca s-o salute, i se părea că vede ochii lui, de departe; în adânc, în fântâna visului şi a durerii. Dar nu îndrăznea să întrebe de el şi pleca, calmă în aparenţă, închisă în dragostea ei ce

devenea pe zi ce trecea durere.

Nu, dacă Simone ar fi vrut, ar fi găsit el curajul şi calea de a-i trimite veşti. Un bărbat care iubeşte cu adevărat nu poate trăi aşa, depărtat şi tăcut ca un mort.

Şi mii de nelinişti îi zumzăiau în suflet. Închipuiri tulburi, monstruoase ca norii ce necontenit se urcau din munte, îi treceau prin minte. Apoi pe neaşteptate totul se însenina. Amintirea cuvintelor lui îi adia în inimă ca un vânt de bucurie, un semnal ce aducea din nou zorii senini ai speranţei. Siguranţa că el se va întoarce o făcea atunci să-şi ridice capul în ascultare; şi i se părea că aude pasul lui depărtat care umbla, umbla pe drumurile lumii numai ca să se apropie din nou de ea.

Iată-l! Şi acum, în timp ce servitoarea mai bombănea încă ceva ce ea nu mai asculta, paşii se apropiau. Erau înăbuşiţi de zăpadă; dar ea îi auzea totuşi, grăbiţi, sprinteni, siguri ca cei ai muflonilor în munţi.

Iluzia fu atât de puternică încât sări în picioare, sprijinindu-se cu mâna de perete ca să nu cadă; apoi făcu câţiva paşi spre uşă şi cum servitoarea era deja gata

a deschidă şi să iasă ea dinţii, alergă după ea şi o prinse de mâini, obligând-o să se oprească.

— Tuşă Fidela, lasă că deschid eu… şi nu lua în seamă cine vine. Tuşă Ficie, fă asta pentru mine…

Chipul ei paâid, răsuflarea gâfâită şi vocea rugătoare arătau mai bine decât orice cuvânt sine era cel ce stătea în spatele porţii.

Fidela încercă să rămână totuşi ea cea mai puternică, căci simţea că bărbatul aşteptat de stăpână era an duşman.

— Marianna, ai grijă! Suntem două femei singure, Marianna!…

Pentru prima dată în atâţia ani de sclavie Marianna; e revoltă; pasiunea îi dădea o forţă aproape brutală, făcu s-

o târască pe servitoare până la scăriţă şi acolo în linişte şi întuneric vocea ei răsună altfel, răguşită şi poruncitoare:

— Du-te! Eu poruncesc aici!

Niciodată nu uită zgomotul paşilor servitoarei în sus pe scară şi în camerele de deasupra; răsuna puternic în întuneric, un zgomot atotstăpânitor; şi ei i se păru că întreaga casă îi tremură deasupra ca o greutate de care în zadar încerca să scape.

Se-ntoarse afară; dar nu deschise imediat; îi era aproape teamă să deschidă. Bătăi uşoare dar nu timide se auzeau în poartă: o voce joasă chemă de ouă ori: „Marianna, Marianna”, şi se părea că-i reproşează că şovăie, că întârzie atâta să deschidă.

O clipă şi lunga durere, lunga iarnă încetară: era iar noaptea de la Serra, cu luna şi cântecul privighetorii. Atunci i se păru că poarta se deschide singură împinsă de o forţă misterioasă ce îndepărta orice obstacol dintre cei doi îndrăgostiţi. Simone apăru înalt, negru, cu gluga acoperită de zăpadă, ca profilul unui munte; intră hotărât, ea altă dată, ca şi cum s-ar fi întors de la stână ori de la slujba de miezul nopţii şi se duse direct în bucătărie. Privi în jur ca să se asigure că erau singuri, apoi îşi scoase paltonul, îl agăţă lângă vatră cum făcea când era servitor, puse jos traista umedă şi umflată, şi-şi ridică ochii scânteietori de bucurie.

— Marianna, am venit!

Şi scuturându-şi capul ca şi cum ar fi vrut să se scuture de zăpadă dar să-i şi spună: „da, sunt chiar eu”, îi luă mâinile în mâinile lui reci.

Se priviră în tăcere, Marianna tremura, picioarele i se tăiară. I se părea că bărbatul îi soarbe sufletul cu ochii şi că mâinile lor nu trebuie să se mai despartă niciodată. Şi orice voinţă se topea în faţa lui aşa cum zăpada ce-o adusese de-afară se topea la flacăra vetrei.

Fără să-i lase mâinile, Simone se dădu înapoi un pas ca s-o vadă mai bine, apoi privi către uşa coridorului şi râse încetişor, scuturându-şi din nou capul cu gestul lui copilăresc.

— Tuşa Fidela va spune pe drept cuvânt că au intrat bandiţii în noaptea asta!

Ajunseră cuvintele astea pentru ca Marianna să-şi revină.

— Eu sunt stăpâna, nu ea! spuse cu voce gravă, încercând să-şi elibereze mâinile. Lasă-mă, Simone, spune-mi mai degrabă ce mi-ai adus. Lasă-mă, repetă cu mai multă putere, desprinzându-se, căci el era atât de aproape încât îi simţea răsuflarea pe buze.

— Ce ţi-am adus? Uite! spuse el imediat, intimidat; şi îndoindu-şi genunchii, se plecă, scoase din traistă un pachet umed de sânge. Să nu crezi că e furat! E un pui de porc mistreţ!

Marianna privea de sus, recunoscătoare şi emoţionată: şi încerca un sentiment de milă, de – duioşie, ca pentru darul unui copil: mic, clar sincer.

Între timp el desfăcea pe piatra vetrei cârpa însângerată. Puiul de mistreţ cu şoricul roşu, cu burta despicată, plină de frunze de mirt, se ivi gura deschisă, cu colţi lungi, ieşiţi în afară printre dinţii mici albi, părea că vrea să muşte încă cu un spasm de durere. Marianna apucă cârpa de colţuri şi o puse pe masă, apoi îşi şterse vârfurile degetelor însângerate şi se aşează lângă foc, făcându-i semn lui Simone să se aşeze lângă ea.

— Îţi mulţumesc, spuse cu glasul din nou liniştit, împreunându-şi mâinile în poală. Aşază-te, Simone! Ai fost la mama ta?

— Da, am fost. Se simte rău şi surorile mele nu voiau să mă lase nici măcar să intru. Da, am fost, adăugă puţin timid şi nehotărât, luându-i din nou o mână pe care ea

încerca să nu i-o lase; îi şterse cu mâna lui un deget roz încă de sânge.

Tăcură din nou, fără să se mai privească: se gândeau la acelaşi lucru şi o ştiau. Şi Marianna fu prima care vorbi despre asta; îi lăsă mâna şi întrebă şoptit:

— I-ai spus mamei tale că vii aici?

— I-am spus, Marianna!

— Ai făcut bine, Simone, şi ea ce-a spus?

— M-a rugat să nu-ţi fac niciun rău. Asta este, Marianna! eu ascult de conştiinţa mea. Marianna, ascultă-mă, pe credinţa mea, mi-e frică să nu-ţi fac rău, şi tovarăşul meu îmi spune aşa. Şi totuşi… şi totuşi nu am rezistat dorinţei de a te revedea… Dar tu? Mă aşteptai?

Marianna tăcea; îşi simţea inima zbătându-i-se şi un nod i se urcase în gât. Realitatea nu-i apăruse niciodată aşa de clară ca în acel moment de vis; ştia că destinul ei şi al lui Simone depind de un cuvânt şi ar fi vrut să nu-l spună; totul o împiedica, şi totuşi nu putu minţi:

— Da, te-am aşteptat.

Şi imediat îşi retrase din nou mâna şi se gârbovi ca sub povara răspunderii. Dar el părea că devenise altul; îşi îndreptase spatele şi privea în jur cu ochi strălucitori.

— Mă aşteptai, Marianna I Deci am făcut bine că am venit! Şi-acum?

Ea răspunse cu un gest vag al mâinii.

— Acum suntem aici împreună.

— Împreună… repetă el; dar pentru a treia oară tăcură ca şi cum ar fi fost străini şi nu ar mai fi avut nimic să-şi spună.

„Împreună!” gândea Simone, cu capul plecat, umilit de neputinţa lui. „Ce folos că suntem aproape dacă nu o pot strânge în braţe? De ce-am venit?”

„Împreună! se gândea ea, închizându-se în orgoliul ei. Dar în zadar l-am aşteptat atâta; în zadar a venit dacă

nu mă iubeşte cu dragostea cu care-l iubesc eu.

Dar nici măcar ea nu ştia care era acea dragoste: nu putea exista decât un fel de dragoste între ea şi Simone, dragoste făcută din durere şi din uitarea oricărei speranţe. Ea aşteptase luni şi luni în şir şi el umblase îndelung pentru a ajunge; şi totuşi întreaga ei aşteptare şi drumul lui fuseseră zadarnice dacă orgoliul îi despărţea încă.

— Ce-ai făcut tot timpul ăsta când nu ne-am văzut? întrebă în sfârşit.

Simone păru că ezită, că nu are încredere; apoi zâmbi.

— Ce-am făcut? Bine, îţi voi spune tot, ascultă-mă.

Povesti aventura de la ocolul preotului şi cum îşi petrecuse restul timpului cu tovarăşul lui, aproape mereu ascunşi în refugiu ca doi pustnici, trăind din mici prădăciuni, certându-se pentru lucruri mărunte, chitind şi râzând împreună. Apoi către toamnă Constantino se îmbolnăvise. Voise să urce sus la bisericuţa din vârful muntelui, ca să se roage; i se păruse că e urmărit, hăituit prin pădure ca un cerb. Ca să nu-şi trădeze tovarăşul, nu se întorsese la refugiu, petrecând noaptea şi ziua următoare într-o grotă din fundul văii către Olzai.

— Şi, după trei zile, m-am trezit cu el cu moartea scrisă pe faţă. Avea febră mare şi pneumonie şi vorbea într-una că trebuie să fugim. I-am făcut un aşternut din piei calde, am aprins un foc într-o parte şi altul în cealaltă, l-am ţinut de mâini aşezat lângă el, opt zile. Transpiram cu el, aşa să-mi ajute Dumnezeu, şi deliram cu el. I se părea că fuge mereu şi eu fugeam cu el. Apoi, când s-a făcut mai bine, am fost la mama lui şi ea a venit sus cu mine, şi-a stat cu noi trei zile. Asta i-a făcut bine, l-a vindecat. Apoi a venit sus pe la noi, într-o zi de noiembrie, da, cam atunci, or fi cam cinci săptămâni de-atunci, a venit sus la noi Bantine Fera…

Şopti acest nume aproape cu religiozitate, dar şi cu

teamă şi mândrie; şi imediat ridică ochii ca să observe efectul cuvintelor sale asupra Mariannei. Marianna asculta liniştită, cu capul în mâini. Numele lui Bantine Fera nu i se părea nici mai important, nici mai înspăimântător decât cel al lui Constantino Moro; amândoi îi sporeau doar umbra din adâncul inimii şi Simone se simţi jignii.

— Tu ştii cine e Bantine?! E curajos, dar şi crud dacă e nevoie. Dar ţine la mine, da, ţine la mine ca la un fraie. Cum îţi spuneam, a venit sus... Era a doua oară că mă căuta.

Dintr-odată tăcu. Din moment ce Marianna nu înţelegea importanţa venirii lui Bantine Fera la refugiu, era inutil să-i povestească ce-a urmat; clar era şi un instinct obscur de neîncredere ce-i oprea cuvintele. Vorbi aşadar de alte mici aventuri: din când în când însă numele noului tovarăş îi venea pe buze.

Marianna asculta tot aplecată; când povestirile se terminară ridică ochii şi privirea ei fu atât de tristă şi gravă încât chipul lui Simone se întunecă.

— Tu nu eşti mulţumită?

În loc să-i răspundă, ea întrebă:

— Şi dacă ai fi găsit-o pe bătrână?

— Care bătrână?

— Cea de la ocolul de vite.

Pe Simone îl cuprindea râsul ori de câte ori îşi amintea de această aventură; râse aşadar şi-i luă din nou mâna şi i-o strânse la piept.

— Eşti geloasă pe bătrâna de la ocol? Dacă o găseam dansam cu ea, îţi jur pe conştiinţa mea, nimic altceva. Marianna, mie nu-mi place sângele. Marianna. ai văzut cum ţi-am şters degetul? Dar tu nu crezi în mine, tu nu eşti mulţumită de mine. Ei bine, priveşte-mă, spuse întorcându-se cu totul spre ea şi obligând-o să se ridice, priveşte-mă în faţă, priveşte-mă. Îţi par eu un om rău? Şi clacă tu m-ai

crede un om rău, ai mai ţine tu la mine?

— Nu, răspunse ea repede.

— Atunci priveşte-mă! Nu-ţi fie ruşine să mă priveşti, Marianna! Eu voi învinge totul ca în război. Ei bine, da, m-aş duce şi la închisoare dacă ar fi nevoie; şi ce, nu se fac prizonieri şi în război? Şi-apoi aş fi liber şi aş fi clin nou servitorul tău; ţi-aş săpa pământul la picioare ca să nu-ţi fie prea tare. Ce vrei altceva ele la mine? spuse mi, ce vrei de la mine, spune-mi Marianna! Da, nu neg, înainte de a te revedea, închisoarea sau moartea şi iadul erau acelaşi lucru pentru mine, voiam să trăiesc mereu în mijlocul stâncilor şi al pădurii ca un mistreţ. Ce-mi păsa de rest? Da, şi aşteptam timpul şi ocazia ca să devin bogat şi să-mi ajut familia. Nu-mi păsa de nimic altceva. Dar acum totul s-a schimbat. Când mama lui Constantino a venit sus la noi, se rugau, mama şi fiul, ca şi cum peştera ar fi fost o biserică. Spuneau litaniile în şuieratul vântului. Ei bine, Marianna, îţi jur, stăteam ghemuit în fundul peşterii şi nu-mi mişcăm buzele, dar mă rugam cu ei. Asta ai făcut din mine: aşa să-mi ajute Cel de Sus, m-ai făcut din nou copil! Aşa sunt, Marianna, priveşte-mă!

Şi ea îl privi cu ochii atât de umezi de dorinţă încât el îşi aminti izvorul din mijlocul pădurii unde aveau ascunzişul; i se păru că intră, că se scufundă în acea apă şi că moare în ea. Îşi sprijini capul de sânul ei şi apoi şi-i lăsă să cadă în poală, ca şi cum ar fi adormit dintr-cdată. Şi ea la rândul ei îşi amintea prima lor întâlnire, cântecul privighetorii, ce purifica noaptea şi părea că alungă din jurul lor spiritele răului; îşi trecu mâna peste ochi ca să destrame vălul de orgoliu ce o despărţea de el.

Iată că vălul căzu, zidul căzu; acum îl vedea bine pe Simone pe care-l aşteptase şi iarăşi îl aşteptase, pe Sinione ce umblase şi iarăşi umblase pentru a ajunge la ea. Era în poala ei, devenit cu-adevărat copil. Era bărbatul în poala femeii; copilul nevinovat căruia mama îi arată calea cea

bună.

Atunci nu mai simţi nici ruşine, nici frică, nici orgoliu: avea numai sentimentul unei răspunderi aproape înspăimântătoare. Un bărbat era acolo, la picioarele ei; ea putea să-l reteze ca pe-o floare, putea să-l folosească ca pe o armă; câteva cuvinte şi destinul lui se schimba.

Totuşi şovăia să vorbească. Îi trecea degetele prin părul umed şi genunchii îi tremurau sub greutatea capului lui.

— Ridică-te, spuse în sfârşit. Tu ştii ce vreau eu de la tine, Simone. Să nu crezi că o vreau din frică: vreau ca să devii cu adevărat nevinovat, să-ţi speli sufletul ca faţa la fântână. Cum te-am aşteptat şase luni te voi aştepta şase ani, douăzeci de ani, dar tu trebuie să vii la mine ca nou botezat. Până atunci vei fi hăituit ca Lucifer alungat din cer, numai demonul îţi va ţine tovărăşie. Va lua formă de om, demonul, ca să-ţi ţină tovărăşie şi să-ţi sugă sângele. Va fi Constantino Moro, va fi Bantine Fera, va fi oricine, dar va fi demonul şi câteodată îţi va fi atât de aproape încât ţi se va părea că-l ai înăuntrul tău.

— E adevărat! spuse cu un oftat adânc.

— Simone, trebuie să fugi de demon. Trebuie să te închizi ca într-o mănăstire, pentru pedeapsă şi penitenţă; înainte însă trebuie să-ţi întrebi bine conştiinţa şi să urmezi sfatul meu numai dacă asta e voinţa ta cu-adevărat.

— Ei bine, da, dacă tu vrei asta, începu el, dar deja suflul realităţii îl îngheţa din nou, mai crud decât acela al furtunii de zăpadă ce-l însoţise din munţi. Revăzu zâmbetul abia schiţat al gurii mari, feline a lui Bantine; ezită să promită.

Erau momente grele, chinuitoare, în timpul cărora amândoi simţiră în colţul cel mai ascuns al inimii dorinţa de a fi din nou departe, de a nu se fi întâlnit niciodată. Marianna spuse cu vocea puţin răguşită:

— Simone, la nu trebuie să promiţi nimic, dacă conştiinţa îţi spune că nu-ţi vei menţine promisiunea.

El oftă din nou, adânc; părea că nu mai are aer.

— Ascultă-mi inima, Marianna. Parcă mi se fringe. Da, voi merge la închisoare, asta e ceea ce vrei. Dar şi eu aş vrea să fiu sigur de tine! Nu-mi pasă nici măcar dacă mor: cu o moarte suntem datori toţi. Dar aş vrea să fiu sigur de tine. Ce trebuie să fac dacă tu nu mă crezi pe cuvânt?

Se aplecară amândoi către foc, tăcuţi, ca şi cum ar fi scormonit în formele jarului destinul lor. Amândoi se gândeau din nou la acelaşi lucru, dar nu îndrăzneau să-l spună.

— Nici eu nu vreau să-ţi fac rău, spuse în sfârşit şoptit Marianna. Am conştiinţă şi eu şi nu ştiu dacă acum sfătuindu-te să mergi la închisoare fac bine ori rău. Şi dacă apoi te vei căi? Eşti chiar sigur că nu ai făcut atâta rău încât să nu fi condamnat ia mulţi ani de pedeapsă?

— Rău încât să fiu condamnat la o pedeapsă lungă, nu, dacă există o dreptate în lumea asta. Dar am duşmani şi voi fi acuzat de lucruri pe care nu le-am făcut. Dar îţi jur, Marianna, îţi jur pe mama mea, să n-o mai revăd dacă te mint, nu am vărsai niciodată sânge de creştin!

După un moment de tăcere Marianna spuse:

— Să nu crezi că cu nu-mi dau seama de gravitatea lucrului ce-ţi cer, Simone. Ştiu, Simone, şi ştiu şi ceea ce tu-mi ceri în schimb. Şi suntem deci egali, da, suntem egali… Simone… da.

Se înroşi toată, până la mâini, apoi începu să tremure.

— Ei bine, lâiişif SS-SÂtL e! Să ne căsătorim!

Simone se ridică în picioare rigid, înspăimântat de bucurie. O prinse de mâini şi o trase toată spre el. Încercă să vorbească dar nu putu; şi începu să râdă încet, încet, ca

şi cum ar fi înnebunit.

Mariannei i se făcu frică; îl privi şi redeveni stăpână pe ea.

— Nu râde, nu râde aşa!

— Ştiu… e un lucru serios… Iartă-mă, spuse el umil.

Apoi se gândi ce altceva ar putea să-i spună pentru a-i face plăcere, pentru a o mulţumi. Nu reuşea; i se părea că i-a promis deja totul; îi trecu prin minte să se rănească la încheietura mâinii şi să lase să curgă sângele lui înaintea ei şi pentru că recunoştinţa îi dădea o suferinţă greu de înţeles.

În sfârşit se ridică şi o trase sus şi pe Marianna, privind-o din cap până la picioare ca şi cum s-ar fi măsurat cu ea.

— Marianna, îi spuse aplecat peste faţa ei, voi f» bun. Vei vedea că voi fi altul.

Apoi îşi petrecu mâinile peste şoldurile ei cu degetele deschise, ca s-o cuprindă mai bine, toată, între mâini, o ridică puţin ca pe o amforă din care ar fi vrut să bea şi-i sărută gura.

VII

Întinsă în patul ei Marianna avea din nou, ca-n dimineaţa de după întoarcerea de la Serra, impresia că a visat; şi totuşi inima îi bătea încă în piept, ca şi cum ar fi căpătat aripi şi ar fi dorit să zboare.

Luna şi albeaţa zăpezii luminau camera: un clopot bătea undeva afară în tăcerea rece a orei matinale, bătăi dese ce cădeau ca boabe de cristal pe zăpada îngheţată a acoperişurilor. Era la vremea slujbei din zori şi Fidela se auzea mişcându-se ici şi colo jos, la parter, şi pe scară, pregătindu-se să iasă. Marianna îi asculta paşii cu un fel de teamă; teama de a o vedea intrând în cameră, cu bărbia scoasă în afară de panglicile scufiei negre, ochii rotunzi, austeri, tăcută şi ostilă. De-acum secretul ei, ca toate

celelalte lucruri ale ei, erau în mâna servitoarei.

Oricum acum merita să-i dezvăluie întreg secretul, să-i încredinţeze cheia inimii sale: şi-apoi se gândea că linguşind-o cu mărturisirea ei putea să-i obţină ajutorul în această grea încercare.

Se sculă, deschise uşa şi-o chemă şoptit; apoi în timp ce Fidela intra cu lampa în mână, gata deja pentru slujbă, îmbrăcată cu haina aspră, cu pantofii cu plachiuri şi cu rozariul în jurul încheieturii mâinii, se întoarse repede în pat şi-şi acoperi copilăreşte faţa cu colţul cearşafului.

— Fidela… trebuie să-ţi spun ceva. Ieri noapte am primit în casă un bărbat.

Şi imediat îşi descoperi faţa roşie, căreia ochii scânteietori îi dădeau o neobişnuită expresie de mândrie.

— Dă de-o parte lampa aia, spuse întorcându-şi în sus faţa pe pernă. Trebuie să-ţi spun ceva, Fidela. Bărbatul care a venit ieri noapte e logodnicul meu.

Servitoarea puse lampa pe ladă şi se apropie de pat; aştepta ca stăpâna să continue.

Şi stăpâna continuă:

— E logodnicul meu. E logodnicul meu, repetă după un moment de tăcere. Şi se ridică, şezând în pat, uimită de ceea ce voia să spună, dar hotărâtă să rupă tăcerea.

— E sărac, e mai tânăr decât mine, în sfârşit e unul cu care eu nu m-aş putea căsători în faţa hunii. Nu că ar avea alte legături, dar, în sfârşit, nu ne putem lua cum fac alţii. Şi totuşi trebuie să ne căsătorim, pentru ispăşirea sufletelor noastre şi pentru salvarea vieţii lui. Trebuie, Fidela, căci dacă nu, putem muri în păcat de moarte. Ascultă-mă bine, acum: eu am încredere în tine, Fidela, ca într-un bărbat, tu nu vei spune nâmănui nimic. Ascultă-mă. Am hotărât să ne căsătorim pe ascuns. El a promis că va găsi un preot care să vrea să ne căsătorească în secret. Voiam să-ţi spun asta.

Servitoarea o privea şi nu părea surprinsă, îşi strângea numai puţin nervoasă rozariul în jurul mâinii.

— Cine-i bărbatul ăsta?

— E un servitor, adică unul care a fost servitor cu câţiva ani în urmă, şi eu eram servitoare şi aşa ne-am întâlnit!

— Tu erai servitoare? Tu, Marian na?

— Da, ce altceva eram dacă nu o servitoare? Şi tu-l cunoşti pe acest bărbat. E Simone Sole.

Fidela se dădu un pas înapoi înspăimântată. Rozariul îi tremura în mână.

— Marianna, eşti bolnavă?

Marianna îşi îndreptă spatele, umerii goi, strângându-şi cearşaful la pieptul ce-i gâfâia repezit şi-şi ridică faţa într-un gest de sfidare.

— Da, da, Marianna a făcut asta! Voi o închideaţi înăuntru pe Marianna ca pe-o monedă într-o cutie, şi totuşi ea a fugit. Da, se va mărita cu un servitor, un bandit! Ce-ţi pasă? El cel puţin nu m-a ales pentru bogăţia mea. Da, da, mă mărit cu el. Eu sunt stăpână pe mine însămi.

Fidela se apropie din nou şi-şi puse mâna pe umărul ei părând că o ocroteşte toată cu umbra ei.

— Marianna, spuse cu neobişnuită duioşie, ca şi cum ar fi vorbit cu adevărat unei bolnave, tu eşti stăpâna, cine spune altfel? Tu ai plinea şi cuţitul în mâinile tale. Nu-i de datoria mea să te judec. Te întreb însă numai un lucru: nu te gândeşti la tatăl tău?

— Tatăl meu nu-mi mai porunceşte; a comandat cât am fost copilă şi-a făcut din mine ce-a vrut. Ajunge acum!

— Şi totuşi trebuie să-i spui. Îmi spui mie care-ţi sunt servitoare?

— Nu. N-o să mai spun nimănui, Fidela! Ţi-am spus ţie pentru că tu eşti aici şi vezi ceea ce fac şi nu vreau să mă judeci drept ceea ce nu sunt.

— Eu nu te judec! Tu mă poţi alunga şi poţi face cu mine ce vrei.

Marianna îşi plecă privirea; un tremur uşor îi scutura umerii. Vedea umbra servitoarei peste patul ei şi simţea mâna aspră şi puternică apăsându-i umărul. Da, i se părea că se află într-adevăr la umbra unui copac sau a unei stânci, apărată în timpul furtunii: simţea căldura corpului mare, ca de bărbat, al Fidelei şi-şi amintea de nopţile copilăriei, de patul din pod, de neliniştea şi bucuria de a fi alături de ea.

Nu se schimbase nimic după aceea: i se părea că e din nou copilă. Misterul podului se păstrase şi în camera ei de femeie. Personajele legendelor prinseseră viaţă, lucrurile inexplicabile luaseră formă şi totul era încă mister.

Apucă cu amândouă mâinile braţul aşezat pe umărul ei ca o ramură de care se agaţă ca să se sprijine, şi-şi înfundă gura în el ca să-şi înăbuşe plânsul.

— Nu ştiu ce e, spuse apoi, revenindu-şi; sunt mulţumită de ceea ce-am făcut, dar mi-e teamă. Mi se pare mereu că visez şi că o mână mă conduce. Mă conduce, dar eu o urmez pentru că asta e voinţa mea. M-am gândit bine la toate şi nu dau înapoi un pas nici măcar de-ar fi ca să-mi pun tatăl în pericol. E destinul, Fidela mea! E zadarnic să mă contrazici, Fidela, e inutil să-mi vorbeşti. Acesta e destinul meu.

Se întinse din nou în pat şi oftă ca şi când ar fi scăpat de o mare greutate.

— N-am închis ochii toată noaptea. Acum sunt obosită şi-am să dorm, şopti acoperindu-şi faţa din nou, Sunt mulţumită că ţi-am spus tot. În noaptea asta el se va întoarce.

Fidela se aplecă peste pernă.

— Marianna, tu eşti stăpâna şi poţi face ce vrei, dar

dacă ai avut încredere în mine şi mi-ai vorbit trebuie să primeşti şi un sfat de la mine. Cheamă-l acasă pe tatăl tău şi deschide-ţi inima înaintea lui. Noi suntem cu toţii orbi. Marianna, şi avem nevoie să ne ajutăm unul pe altul. Şi-apoi tu eşti o bună creştină şi cunoşti poruncile Domnului. Tatăl rămâne tată întotdeauna.

Deasupra cearşafului Marianna simţi mâna aspră atingându-i faţa, făcându-i semnul crucii, ca atunci când era fetiţă, ca să-i alunge din minte gândurile rele: îşi aminti de groaza ce-o cuprinsese în acea noapte la Serra, când Simone o privise pentru prima oară, dar nu-şi schimba gândul.

— Lasă-mă să dorm, sunt obosită şi mă doare capul, îţi dau mai târziu un răspuns.

Servitoarea insistă:

— Lasă-mă să trimit vorbă tatălui tău. Apoi vei fi liniştită.

— Bine, trimite să-l cheme, spuse în sfârşit obosită.

După ce rămase singură o cuprinse un sentiment de pace; acum că secretul era în afara ei se simţea mai liberă şi mai puternică; i se părea că-şi ţine secretul alături de ea, pe inima ei, ca pe un copil abia născut; şi adormi cu el.

Între timp servitoarea se ducea la slujbă. Răsucise de două ori cheia în poartă cu un zâmbet amar în colţul gurii aspre. Pentru nimic în lume nu ar fi trădat taina stăpânei ei, dar se gândea cum s-o salveze. i se părea că Marianna e bolnavă, obsedată: trebuia alungat diavolul din trupul ei. De-ar fi trăit încă preotul canonic ar fi putut cu cărţile sfinte să alunge cumplita nelegiuire ce-i ameninţa casa; dar aşa, erau două femei singure, acum; şi ea nu avea prea multă speranţă în ajutorul lui Berte Sirca. Era un om slab; lăsat cu junincile lui, cu treburile lui de cioban, cu urda şi caşul proaspăt îşi face datoria cum trebuie. Dar adus în faţa unui alt om, a unei greutăţi a vieţii va cădea ca o frunză luată de vânt.

Şi totuşi trebuia să-l cheme. Şi ca să-l facă să se hotărască să plece de la stână pe timpul ăsta prin nămeţi de zăpadă, Lăsând grija animalelor, a hranei lor şi paza ca nu cumva să moară de frig, trebuia să trimită să-l cheme de urgenţă. După ce hotărî aşa, Fidela ascultă mai liniştită slujba. Ea nu se adresa niciodată lui Dumnezeu pentru a-i cere ajutor, mai ales în anumite situaţii: Dumnezeu ne ajută la o boală şi se poate îngriji de nevoile noastre de toate zilele, dar când nenorocirea, ca în cazul Mariannei, ne-o facem noi, Dumnezeu poate chiar refuza să ne ajute. Fidela îşi amintea, de altfel, cum ceruse cu groază ajutorul divin în noaptea aceea, în podul nefericiţilor ei stăpâni: Dumnezeu nu înţelesese, n-o ajutase. În schimb îi dăruise puterea de a munci toată viaţa1 ei fără a suferi prea mult pentru durerile altora şi fără a mai avea altele ale ei: să muncească, să-şi câştige pâinea, să-şi merite odihna, să-şi ajute stăpânii. De fapt acum, dacă se ocupa de treburile Mariannei era pentru că i se părea că e de datoria ei ca servitoare. Durerea şi pasiunea stăpânei ei n-o mişcau; trebuia doar să-şi ajute stăpâna. Dacă stăpâna ar fi fost bolnavă, ea ar fi trimis după medic, la fel trimise acum după Berte Sirca.

Ciad se întoarse, Marianna dormea încă. Se sculă târziu. Se duse la slujbă, se întoarse palidă şi tristă şi nu vorbi toată ziua: o ocolea pe Fidela ca şi cum i-ar fi fost ruşine de ea şi către seară se aşeză lângă foc aşteptând căderea nopţii.

Venind din curte, după ce închise bine poarta, Fidela crezu c-o vede zâmbind şi zâmfai şi ea, un zâmbet care pe faţa ei aspră se-aşternea ca reflexul lunii peste o stâncă de granit.

— Încai în zadar, îi spuse stăpâna puţin supărată şi ironică, trebuie să deschizi căci el se va întoarce. A promis şi se va întoarce.

Servitoarea se aşeză fără să răspundă: câteva

momente în bucătăria caldă şi închisă nu se auzi decât zgomotul zăpezii ce continua să cadă de pe umbrar, în timp ce jocul flăcării părea că învălmăşeşte pe pereţi, împreună cu umbrele şi lumina, neliniştea ascunsă a celor două femei.

Mai târziu se auziră în depărtare paşi şi voci, dar păreau că vin dintr-o lume îndepărtată, complet străină de cea a Mariannei.

— Vezi, spuse ea după o lungă tăcere, tatăl meu nu vine. Vezi? Chiar dacă aş fi fost bolnavă, tot n-ar fi venit; sunt mai importante vitele pentru el.

— Frica păzeşte via şi-apoi e bine că se interesează de toate astea. E avuţia ta.

— Sigur, mereu avuţia, nimic altceva decât avuţia! Tocmai de-asta vorbeam!

— Îţi spun şi eu ceva, Marianna, dacă nu te superi. Tu crezi că Simone, clacă n-ai fi fost bogată…

Dar stăpâna! se-ntoarse spre ea cu mândrie dispreţuitoare: părea că vrea s-o muşte.

— Taci din gură! Ce-nţelegi tu din dragoste?

Fidela însă era curajoasă. Şi-apoi toată ziua mestecase atâtea gânduri, ca pe nişte buruieni amare al căror gust îţi rămâne pe limbă.

— Lasă-mă să vorbesc, spuse oprindu-şi ochii asupra flăcării ce-i aurea pupilele ca pe cele ale unui vultur. Da, eu nu mă pricep la dragoste. Tocmai pentru că sunt săracă şi sâni servitoare. Dacă aş fi fost bogată, bărbaţii mi-ar fi roit în jur şi m-ar fi învăţat ce e dragostea. Pentru că bărbatul o învaţă pe femeie; femeia e ca lemnul; bărbatul aprinde focul. Ei bine, tu ce ştiai despre dragoste iarna trecută?

— Asta aşa e! Dar nu poţi spune că nu aveam bărbaţi în jur!

— Nu, nu aveai, Marianna! Pe cine aveai? Luminarea

aia de gheaţă de văr al tău, Sebastiano?

— Dar tu şi toţi ceilalţi paznici ai mei, de ce nu i-aţi lăsat să se apropie?

— Pentru că nu venise timpul.

— Aha, timpul. Când trebuia să vină? Odată cu moartea? în sfârşit, acum a venit timpul. Lasă-mă în pace.

— Marianna, spuse servitoarea fără să se întoarcă, parcă ţi-ar fi frică să vorbeşti. Parcă ai vrea să te răzbuni pentru ceva. Greşeşti, inima mea. Mergi în întâmpinarea nenorocirii şi-o ştii bine.

— Ei da! replică Marianna tot mai iritată. Merg în întâmpinarea nenorocirii! Tocmai de-asta-mi place!

— Marianna, Majrianna, vorbeşti ca o copilă!

— Sunt însă bătrână, asta vrei să spui! Da, da, ştiu, ăsta e defectul meu!

— Răul tău e aici, spuse servitoarea atingându-şi fruntea cu degetul. Şi-apoi o duci prea bine. Trebuie să fii sărac, să fii obligat să munceşti pentru a-ţi măcina bine zilele vieţii.

— Şi tu şi le-ai măcinat bine? Cum? Ca măgarul în jurul pietrei de moară; pentru alţii! Lasă-mă ca eu să mi le macin pentru mine. Ei da, aşa îmi place, repetă tare, îndreptându-şi umerii şi lovindu-şi genunchii cu palmele. Vreau să cunosc toată nenorocirea, da! Ştiu tot: n-am ochii legaţi. Mă aşteaptă furia rudelor, bârfa tuturor, dar asta nu-i nimic. El va fi poate condamnat: ăsta-i chinul cel mare: pâinea asta amară o vreau. Numai să fie salvate pentru veşnicie sufletele noastre.

— Dar spune-mi, Marianna, de ce te măriţi? Nu-l poţi convinge şi fără asta să intre la închisoare? Dacă te iubeşte, o va face.

— De ce? Bine, îţi voi spune, deşi tu nu poţi înţelege: pentru că vreau să mă leg de el mai mult pentru moarte decât pentru viaţă.

Chipul i se aprinsese; ochii îi străluceau. Dar pe neaşteptate Fidela o auzi gemând sălbatic şi-o văzu frângându-se din nou, cu caipul în mâini, cu degetele ude de lacrimi.

„Lupta e zadarnică”, gândi bătrâna.

O forţă înspăimântătoare şi de neclintit o târa pe Marianna, asemeni forţei ce devastase casa vechilor ei stăpâni într-o noapte: însăşi forţa destinului.

Dar imediat Mairianna îşi reveni. Îşi şterse ochii şi degetele cu mâneca bluzei şi-şi scutură capul pe spate ca să-şi alunge lacrimile.

— Şi-apoi el n-a făcut rău niciodată. Nu va fi condamnat. Mă mărit cu el căci vreau să-l ajut. Ce e al meu va fi şi al lui şi barnii ajută să se facă dreptate. Şi-apoi după iarnă vine întotdeauna vremea frumoasă. Peste câteva luni, la primăvară, totul se va sfârşi: vom fi cu toţii fericiţi şi liniştiţi. Vom merge la Serra să petrecem luna mai şi el va fi cu adevărat ca un copac uriaş care împrospătează cu umbra lui totul în jur. De ce să ne chinuim acum? Şi-apoi, nu e aşa? urmez eu oare legea lui Dumnezeu, spunenii? Dumnezeu n-a lăsat nici bogaţi, nici săraci, nici buni, nici răi. A spus numai „iubiţi-vă şi uniţi-vă”. Şi-aşa vom face şi noi. Şi tu ridică-te acum şi pregăteşte cina pentru toţi. E timpul, haide!

Servitoarea se ridică şi sără puiul de mistreţ deja pus în frigare.

Dar Simone întârzia şi pe Marianna o cuprindea din nou neliniştea; ieşi în curte, trase cu urechea la poartă. Se părea că tăcerea devenea tot mai deplină odată cu întunericul. Simone promisese că se va întoarce: dar ea ştia bine că el nu e stăpân pe propriul cuvânt, deşi se amăgea că este liber. Nu, nimeni nu e liber: şi ea de-acum se simţea legată de-o mie de ori mai mult decât înainte, trasă de un lanţ nevăzut. De ce să se revolte? Mai bine să-şi aplece capul ca sclavul, aşteptând soarta.

Intră din nou în bucătărie, se întoarse la locul ei.

Din când în când servitoarea întorcea frigarea cu mistreţul; şoricul se înnegrise şi despicătura de pe burtă lăsa să se întrevadă carnea roşie-aurie, acoperită de un strat de sare şi măruntaiele întunecate între coastele albicioase. Dinţişorii şi colţii străluceau în lumina focului.

Trecuse o oră.

Vinul şi pâinea erau gata pe masă şi ea să-şi amăgească puţin neliniştea şi ca să se convingă că totul era un vis al fanteziei ei, Ma (nanna se duse în pod să ia struguri.

Cu o trestie în mână rămase aşa, cu capul pe spate alegând ciorchinele pe care să-l ia; toţi ciorchinii erau frumoşi, atârnau perechi, de bârna clin mijloc ca de un umbrar fără viţă de vie, cu toate boaibele neatinse, proaspete şi galbene ca ambra. Ridicând trestia, desprinse un ciorchine, îl coborî cu grijă, îl cântări în mâini: nu i se păru destul de frumos şi luă un altul, clar trestia se rupse, ciorchineie căzu peste ea şi boabele se rostogoliră împrăştiindu-se pe podea ca mărgelele unui şirag rupt. Strânse câte putu, ridicând din când în când capul să asculte zgomotele străzii.

Şi înainte de-a coborî privi prin ferestruica închisă. Prin geam văzu o parte din oraş: e întindere de acoperişuri negre şi albe, iar pe orizontul întunecat, sub cerul jos, se ridica muntele înzăpezit, întins în noapte ca un enorm urs alb adormit. Se schimba vremea; valuri de ceaţă se ridicau din vale şi acru! se făcea umed.

Domnea o tăcere adâncă. Deschise ferestruica, se aplecă puţin şi simţi o mască de gheaţă pe faţă. Întreaga lume de afară părea o mare navă eşuată printre gheţari; chiar şi cerul se lăsa tot mai jos, întinzându-se peste atâta tristeţe ca o pânză moartă.

Şi totuşi pe neaşteptate i se păru că vede o sferă scânteietoare la orizont, ca şi cum dintr-odată ar fi apărut

soarele şi privighetoarea ar fi cântat. Închise imediat şi coborî cu luminarea într-o mână şi cu coşul cu struguri în cealaltă: şi amândouă, luminarea şi coşul îi tremurau între degete, dar păreau că se balansează ca s-o susţină.

Se întorsese Simone.

În timp ce servitoarea întârzia cu încuiatul porţii, el porni în întâmpinarea Mariannei până la uşa scăriţei şi se aplecă să culeagă ca un copil cu buzele un bob de strugure din coş.

— Marianna, spuse puţin mirat, strângându-i mâna ce ţinea lumânarea, Fidela mi-a deschis şi m-a lăsat să intru? Cum aşa?

— Ştie tot. Nu te teme de ea.

— A, nu de asta! exclamă râzând. Mai degrabă mi se pare că ei îi e frică. Iat-o: mătuşa Fidela, ce faci? Aşa te îngrijeşti de casa stăpânilor dumitale? Beschizi uşa bandiţilor? Şi data trecută aţi făcut aşa?

Servitoarea îl privea cu ochii ei sticloşi şi reci, cu ceva aspru şi ostil în întreaga persoană ce-l sfida şi aproape îi trezea frica; era ura, nu împotriva lui personal ci împotriva tuturor bărbaţilor înfricoşători şi a lucrurilor înspăimântătoare pe care ei le reprezenta: ură şi hotărâre să lupte împotriva lui ca împotriva întruchipării răului.

Şi privind-o din nou pe Marianna, care la intrarea servitoarei se făcuse palidă, Simone îşi dădu seama că lucrurile se schimbaseră mult faţă de ieri noapte. Acum între ei doi se ivea realitatea: visul se sfârşise şi trebuia să discute.

Îşi scoase paltonul, dar nu îndrăzni să-l agaţe în faţa vetrei aşa cum face servitorul sau stăpânul; îl aruncă pe taburet cum face musafirul ce trebuie să plece curând şi simţi o tristeţe neaşteptată, un sentiment de ruşine. Şi deşi Marianna, după ce-l invitase îi se aşeze în faţa ei, aştepta nerăbdătoare să vorbească, el tăcea cu capul plecat,

privind printre genunchii desfăcuţi piatra vetrei. Câteva clipe domni o tăcere mai îngheţată decât cea de afară.

După ce întoarse frigarea, servitoarea ridică privirea privindu-l mai întâi pe Simone şi apoi pe Marianna.

— Ei, şi ce zici, Simone?

— Am venit să mă odihnesc asemeni călătorului lângă fântână, răspunse nu fără o uşoară pornire glumeaţă.

Apoi o privi imediat pe Marianna ca să-şi ceară iertare. Marianna îi zâmbi şi-l întrebă la rândul ei:

— Ei, ce-mi spui? Poţi vorbi, adăugă, Fidela ştie tot.

— Marianna, spuse el atunci, lucrurile sunt mai grele decât credeam noi. Am vorbit cu mama mea şi ea s-a dus la preot ca să-l roage să ne căsătorească în secret. Bineînţeles n-a pomenit numele tău. A spus numai că vreau să mă căsătoresc cu o femeie înainte de a intra la închisoare. Preotul a refuzat şi-a spus că toţi preoţii din Nuoro vor face ca el. Tremura ca iepurii de frică. Dar marna nu şi-a pierdut speranţa. Numai că… trebuie timp…

Marianna plecase ochii şi tăcea, puţin neîncrezătoare, ca şi cum n-ar fi crezut în vorbele lui. Atunci el se aprinse la faţă.

— Marianna)!

— Da?

— Ce-mi răspunzi?

— Simone, spuse ea ridicându-se, te cred, tla, clar îţi cer un lucru. Vreau ca mama ta să vorbească cu mine.

— Marna va face cum vrei tu.

Fidela întorcea frigarea: şi cei doi o vedeau, o simţeau între ei; era realitatea inflexibilă. Spuse şi ea:

— Dacă mă lăsaţi să vorbesc, am să vă spun ceva; căsătoria, cum o vreţi voi, e recunoscută numai pe patul de moarte. Şi-apoi e nevoie şi de căsătoria prin lege. De ce nu faceţi lucrurile cum trebuie?

Simone îi făcu un semn Mariannei ca şi cum i-ar fi

spus: „acum îi răspund eu”; şi-şi clătină capul exclamând cu gravitate exagerată:

— Dar, mătuşă Fidela, nu pot merge la primar!

— Ba poţi, Simone! Când vei ieşi din închisoare. Mă priveşti buimac? Şi totuşi ceea ce-ţi spun eu e atât de simplu. Întreabă-ţi conştiinţa şi vei vedea. Eşti sigur că nu vei fi condamnat? Cu atât mai bine. Şi dacă nu eşti sigur, de ce vrei s-o ieşi pe Marianna de tine? Ce rău ţi-a făcut Marianna? Dacă eşti nemulţumit de ceva, numai de «a nu te poţi plânge. Ea se poartă cu tine ca de la egal ia egal. Şi tu trebuie să te porţi asemeni ei. N-o lega de tine, Simone, ea e o femeie singură şi nimeni n-o apără. Lasă-i ce! puţin libertatea, dacă va trebui să te plângă condamnat…

— Ajunge, isprăviţi! protestă Marianna, dar chipul lui Simone se făcuse cu adevărat grav.

— N-ajunge, Marianna! Dacă el ţine la tine şi tu ţii la ei, nicio legătură nu va fi mai puternică decât dragostea voastră. Şi tu, Simone, m-ai înţeles? spuse Fidela ridicându-se şi punându-şi o mână pe umărul îni.

Simone o privi de jos şi prin ochii lui treceau umbre şi lumini; şi cum Marianna încerca s-o îndepărteze pe servitoare el întinse braţul şi-i prinse mâna.

— Marianna, spuse cu voce tristă, poate că servitoarea ta are dreptate! Dar, adăugă imediat, văzând chipul ei întuuecându-se, tu eşti stăpâna şi tu trebuie să hotărăşti.

Urmă o tăcere grea. Marianna îşi retrase mâna şi nu răspunse. Părea convinsă de adevărul spus de Fidela. Fidela însă nu se simţea sigură; pregătea cina şi nu mai vorbea, căci nu mai era nimic de adăugat, dar tăcerea şi nemişcarea stăpânei îi dădeau impresia a ceva obscur, compact, împotriva căruia era zadarnic să lupţi.

La rândul lui Simone era trist, asemeni logodnicului ce-şi vedea amânată cu mult ziua nunţii; se simţea obosit,

cu mintea înceţoşată şi se gândea cum să rămână cel puţin un moment singur cu Marianna ca s-o smulgă din descurajarea mută şi adâncă în care părea cufundată.

Când totul fu gata pe masă, servitoarea îl invită să-şi schimbe locui.

Marianna se ridică, păru că priveşte să vadă dacă nu lipseşte ceva de pe masă. Ridică sticla de vin.

— Fidela, în noaptea asta trebuie vin de Marreri: du-te şi adu, şi cum servitoarea şovăia, o fixă cu ochi întunecaţi, poruncitori.

Şi când Fidela îi lăsă singuri, luă mâinile lui Simone, le uni şi spuse aplecându-se ca şi cum ar fi vărsai cuvintele ei în căuşul palmelor lui:

— Tu nu eşti un bărbat care să ia în seamă vorbele unei servitoare. Noi trebuie sau să ne căsătorim sau să ne despărţim. Tu, eu şi marna ta vom căuta şi vom găsi un preot care să vrea să ne unească. Eu te voi aştepta. Jură că vei face ce vreau eu.

Simone oftă adânc, eliberat de o greutate: şopti „jur” şi apropie cu putere mâinile ei de ale lui ca şi cum ar fi închis între ele jurământul.

VIII

A doua zi de Crăciun, văzând că timpul se luminează, unchiul Berte se gândi că putea lăsa moşia ca să se ducă la Nuoro şi să vadă ce voiau femeile de la el. I se spusese că Marianna e sănătoasă şi că nu era vorba de afaceri; de ce atunci îl chemau dacă Marianna era sănătoasă şi afacerile mergeau bine?

Cu toate astea porni; clar la jumătatea drumului fu tentat să se întoarcă fiindcă cerul se acoperea de nori deşi şi începea din nou să ningă. Matrianna era sănătoasă, stătea la căldură, liniştită în casa ei bine păzită, în tovărăşia credincioasă a servitoarei; stătea ca o regină pe tron, în timp ce săracâle juninci şi viţeluşii îngheţaţi aveau

nevoie de hrană şi îngrijire.

Un singur gând îl îndemna să-şi continue drumul: spera să fie vorba de vreo propunere de căsătorie pentru Marianna; ba mai mult, se întreba cine-o fi pretendentul. Să sperăm că nu e vorba de un ţăran; oricât ar fi fost de frumoşi, de tineri şi de bogaţi, ţăranii holtei nu i se păreau potriviţi pentru Marianna; prefera mai degrabă un burghez înstărit, poate chiar un avocat, chiar dacă nu foarte bogat. Marianna era fină, nobilă, şi avea deja mult de lucru ca să-i îngrijească averea ei. Dacă se mărita cu un cioban bogat sau cu un ţăran bogat ar fi trebuit să lucreze mai mult, în dauna sănătăţii sale. Un avocat, însă câştigă bani peşin şi-i poate cheltui cu familia fără prea multă bătaie de cap.

Şi-apoi el, tatăl, era obişnuit să facă pe stăpânul; un alt cioban sau ţăran l-ar fi încurcat.

Dar dacă Marianna îl vrea, să-l ia chiar cioban sau ţăran ce-o fi; stăpâna adevărată e ea şi e destul de înţeleaptă ca să ştie ce e spre binele ei; şi timpul zboară şi recolta s-a cam copt pentru ea care de atâţia ani o îngrijeşte.

Ajunse cu gândurile astea. Se lăsa deja seara şi totul era liniştit în jurul locuinţei fiicei lui; şi el se simţea mândru de atâta linişte, de fiecare dată când intra în casa care fusese a preotului canonic şi care păstra încă o fizionomie tăcută de mănăstire. Acolo, înăuntru, trăia Marianna, singura lui fiică; ca o sfântă de lemn în altarul ei aurit. Da, şi el, tatăl, se simţea mândru şi emoţionat pentru că i se părea că tocmai el, cu sacrificiul lui de tată ce se lipseşte de unica lui fiică, îi adusese atâta bine. Şi încerca să nu facă zgomot intrând ca să nu tulbure liniştea. Descăleca aşadar în faţa porţii închise şi bătu uşor cu palma, în timp ce căluţul, respectuos, îşi scutura la rândul lui zăpada de pe urechi.

Deschise chiar Marianna, puţin palidă şi răvăşită. Văzându-şi tatăl îi făcu loc să intre.

— Bucuroşi de oaspeţi? întrebă el binevoitor şi glumeţ dar şi prin de respect, daţi găzduire unui călător?

Cu sumanul său lung, barba plină de zăpadă, cu spatele gârbovit şi căluţul încărcat de desagi, părea de fapt unul din acele personaje de basm care coboară din păduri şi nu se ştie încotro se îndreaptă; şi cer găzduire ca să încerce inima bună a oamenilor şi ca să-i acopere apoi de daruri ca răsplată.

La auzul zgomotului, servitoarea apăruse în uşa bucătăriei cu luminarea în mână. Unchiul Berte se grăbi s-o salute, aşteptând mai mult de la ea decât de la Marianna vestea cea bună; dar chipul Fidelei era aspru, brăzdat de umbre negre şi el îşi dădu seama imediat că se întâmplase ceva trist.

— Fidela! spuse totuşi cu voce veselă, descărcând desagii, de ce-ai lăsat să-ţi cadă zăpada pe cap?

Şi râse căci femeia îşi duse instinctiv mâna în părul alb ce-i scăpa de sub scufia neagră. Zâmbi şi ea, cu zâmbetul ei aspru; de fapt prezenţa acelui bărbat simplu, mereu acelaşi, aducea puţină lumină în casă. Nu era un protector şi nici măcar nu se putea spera ca el să se revolte împotriva nebuniilor Mariannei; dar era bun şi bunătatea împrăştie în jurul ei o lumină sigură ca o lampă închisă pe care vântul nu o stinge.

Între timp Marianna îşi luă locul ei alături de vatră; nu-i era teamă, căci de-acum era hotărâtă pentru toate, dar nu spera mult de la întoarcerea tatălui său.

Nu, nu-i era teamă. Iată-l acolo, pe tatăl ei, aşezat în faţa focului, ca un bătrân venit clin pădure: din hainele lui ieşeau aburi şi e! învăluit în norul acela uşor, privea cu plăcere grătarul de lemn atârnat deasupra, vetrei, încărcat de roţi de caş puse acolo sus să se afume; şi privea pe pereţi enormele tigăi de aramă, preţioase şi Inutile asemeni vieţii fiicei lui; se uita şi zâmbea spre Fidela, făcându-i semn ca şi cum i-ar fi spus „dacă Marianna are

vreun capriciu şi-i poate îndeplini”.

Fidela însă nu răspundea zâmbetului; şi pe măsură ce trecea timpul simţea tot mai puternică senzaţia că s-a întâmplat sau că trebuie să se întâmple o nenorocire.

— Ei, ce s-a întâmplat? întrebă privind-o pe Marianna. Apoi adăugă ca să se amăgească. Ieri a venit Sebastiano şi l-am întrebat „ştii ceva despre ai mei ue-acasă? Mi-au trimis vorbă să mă duc”. Şi el mi-a răspuns râzând „pe\ o fi vorba de afaceri ele măritiş”.

Marianna tresări. Ce ştia Sebastiano? Privi repede cu suspiciune spre servitoare şi o cuprinse dorinţa să-şi bată joc de toţi.

— Fidela de fapt vrea să te întrebe pentru că vrea să se mărite…

— Marianna! exclamă servitoarea cu tristeţe severă. Mai ai şi chef de glumă!?

— N-am niciun motiv să plâng!

Era ceva crud în zâmbetul ei; dar tatăl se amăgea şi văzând-o pe neaşteptate aşa de veselă se gândea că într-adevăr nu exista niciun motiv ca Marianna lui, bogată şi înţeleaptă, înzestrată cu atâtea averi şi calităţi, să nu fie fericită. Nu-şi cucerise palmă cu palmă împărăţia ei pe pământ? Şi el, tatăl, nu se despărţise de ea ea de lucrul cel mai vital, nu o trimisese de-acasă de copilă, pentru ca ea să-şi cucerească această împărăţie?

— Las-o să glumească, babo! Ea n-a văzut bandiţi în casă ca tine!

Simţi imediat o aripă îngheţată fâlfâind în spatele lui, ca şi cum vântul ar fi deschis larg, cu violenţă uşa; în faţa lui Marianna se făcuse albă, dându-şi capul pe spate. Părea că leşină. Imediat însă se ridică cu chipul a spru şi hotărât, de marmură.

— Tată, spuse cu voce surdă, fără să-l privească. Teemai un bandit e cel pe care l-am primit în casă şi cu

care vreau să mă mărit. Da, şi ca să terminăm îţi voi spune imediat cine e: e Simone Sole.

La-nceput bărbatul păru că se apleacă umil cu mâinile împreunate între genunchi, acceptând faptul împlinit; era însă doar lovitura prea puternică ce-i tăiase aproape respiraţia. În sfârşit ridică ochii rugători, dar nu-i întâlni pe cei ai fiicei sale.

— Marianna, îngăimă, un servitor! Un servitor! repetă făcându-şi curaj. Un bandit! De-ar fi cel puţin un bandit faimos, de-ar fi cel puţin Giovanni Corraine!

— Pentru mine e mai mare decât toţi bărbaţii din lume! spuse Marianna şi se aplecă cu capul în mâini, hotărâtă să nu se înverşuneze.

Tatăl însă se ridică, scuturându-şi umerii ca să se elibereze de greutatea ce-l strivea: privi în jur şi totul i se păru schimbat, totul devastat ca şi cum cu adevărat o bandă de răufăcători ar fi trecut prin casa fiicei lui aducând disperarea morţii. Apoi căută ochii credincioşi ai servitoarei şi începu să-şi clatine capul, cerându-i ajutorul şi sfatul cu o privire îndurerată. Nu se mai bizuia pe Marianna; era acolo moartă, ucisă de bandiţi.

Fidela îi răspundea şi ea cu privirea, dând din cap: da, asta era, asta era nenorocirea. Dar în faţa Mariannei, palidă şi rigidă, ca o moartă, simţeau amândoi că orice durere, orice împotrivire era zadarnică. Şi ăsta era lucrul cei mai îngrozitor: imposibilitatea de a lupta.

Cu toate acestea, în neputinţa lui, bărbatul începu să fremete: i se părea că e legat, da, că e învins, dar mai existau oameni puternici, ce puteau să-l ajute. Oftă adânc, aproape sigur că a găsit leacul.

— Şi vărul tău Sebastiano îţi dă dreptate, Marianna?

— Vărul meu Sebastiano? Vărul meu Sebastiano stă la casa lui şi eu la a mea.

Tată! începu să-şi tragă barba cu amândouă mâinile

puţin dintr-o parte, puţin din cealaltă, înclinându-şi capul; nu, Marianna nu se temea de nimeni: era idarnic să ceri ajutorul împotriva ei.

— Dar de ce-ai făcut asta, fata mea? De ce-ai făcut asta?

Ea nu răspunse. Nici ea măcar nu ştia de ce, deşi încercase de multe ori în nopţi de aşteptare, în timpul vreunui apus când cobori în adâncul propriei conştiinţe asemeni scufundătorului în fundul mării.

— Cum de ţi-a venit gândul ăsta, Marianna, fata mea? Simone Sole! Un servitor, un văcar, unul ce n-a Lost bun să-şi croiască nicio viaţă de libertate şi nu e bun să facă nici măcar pe banditul? E un om de „ama ta, Simone? Ce te-a vrăjit la el? Ce-ţi poate îi el? Nimic! Un cerşetor ar putea să-ţi dea mai mult.

— De-asta îmi place.

— De-asta-ţi place? Ţi-e mintea bolnavă, Marianna, iată mea? Nu mai eşti o copilă.

— Tocmai de-asta.

— Dar poate v-aţi înţeles ele cânc! era aici servitor? Atunci erai mai tânără, eraţi aproape şi nimeni nu vă supraveghea.

— Nu-i adevărat, protestă Fidela. Nu, pe-atunci nu era nimic între ei.

— E-adevărat, întări Marianna. Dar toate astea n-au importanţă. Şi degeaba mai baţi apa-n piuă, tată. Eu v-am anunţat căci era. datoria mea; nu încerca nici să discuţi şi nici să-mi faci vreun rău.

— Să-ţi fac eu ţie rău? Un tată poate face vreun rău fetei lui? Eu, eu, Marianna? Tu eşti cea care-ţi faci rău. Eu ţi-am vrut totdeauna binele şi credeam că m-am lipsit de tot pentru tine. M-am înşelat. Da, recunosc în faţa Domnului, am greşii.

— Da, spuse ea înduioşată de durerea lui umilă. Ai

greşii.

Şi el se învârti în jurul vetrei şi se plecă alături, la picioarele ei, ca un servitor, ca un eline ce-i linge mâinile.

— Marianna! Marianna, ascultă-mă: spune-mi măcar că te vei mai gândi.

Părea copleşită de gânduri, cu faţa ascunsă în mâini, cu umerii plecaţi, îngreunaţi de o brazdă de nelinişte.

Rămaseră aşa câtva timp în tăcere ca rătăciţi, dar în aşteptarea unei voci, a unei lumini îndepărtate, care să le arate drumul de urmat.

— Mai gândeşte-te, Marianna, înainte să faci o asemenea nebunie. Şi-apoi… şi-apoi să te măriţi! Cum te-ai putea mărita cu el? Şi ce are de gând după aceea?

— Se va duce la judecător şi dacă va fi condamnat îşi va ispăşi pedeapsa.

— Să mă bată Dumnezeu, fata mea, dacă nu mi se pare că visez. Dorm”, isez. Uite iau în mână jăratec ca să mă conving că visez şi că nu mă ard. Tu eşti bolnavă, Marianna, Trebuie să chemăm doctorul.

Ea continuă să tacă; nu mai răspunde la cuvintele lui. Numai când servitoarea crezu de cuviinţă să intervină, repetând rugămintea stăpânului:

— Trebuie să te gândeşti la asta, Marianna, înainte de-a te hotărî.

Fata săltă capul şi tot fără să-i privească spuse:

— M-am gândit şi m-am hotărât deja! Lăsaţi-mă în pace!

Apoi îşi acoperi faţa din nou cu masca mâinilor şi încercă să nu mai asculte nici măcar cuvintele tatălui. Numai numele lui Sebastiano pronunţat de el îi trezea o agitaţie nelămurită, o presimţire, pe care n-o înţelegea. Dar nu se temea de nimic. Chiar dacă Sebastiano îi cunoştea secretul, ce importanţă avea? Ce putea l’ace Sebastiano împotriva voinţei ei şi-a lui Simone? Nimeni nu

putea face nimic împotriva voinţei lor, dacă ei rămâneau neclintiţi în dragostea lor şi-n hotărârea lor.

I se părea aşadar că rugăminţile, sfaturile, ameninţările tatălui sună în gol şi se risipesc pe jos ca pietricelele pe care copiii le aruncă în joacă în copaci. Şi el îşi dădea seama foarte clar de neputinţa lui şi tăcu, copleşit de tăcerea încăpăţânată a fetei.

Veniră din nou zile de aşteptare şi de nelinişte.

Simone nu se întorcea şi Mariannei i se părea că tânărul s-a rătăcit în necunoscut, în ceaţa ce acoperea orizontul.

Îarna era foarte aspră; câteodată vântui de la răsărit topea căciulile de zăpadă de pe vârfurile muntelui Orthobene şi soarele glumea, printre nori, ca un musafir ce aduce daruri şi bucurie în casa prietenilor; dar iarna aspră nu întârzia să pună din nou căciuli munţilor, să înfăşoare în umbră lucrurile şi să oblige pământul să adoarmă din nou în visul lui chinuit.

Mariannei i se părea că e şi ea îngropată sub zăpadă şi că trebuie să stea nemişcată, tăcută, asemeni seminţei ce încă nu încolţeşte. Îşi petrecea zilele ghemuită lângă vatră, cu mâinile încrucişate înaintea feţei: se părea că se pierde într-un ritual de adoraţie a focului. Câteodată ajungeau până la ea zgomote şi strigăte îndepărtate; îşi amintea atunci că era carnavalul, dar vocile acelea, strigătele acelea i se păreau mai degrabă ţipete tragice ale unor oameni ce suferă decât semne de bucurie.

Şi ea ar fi vrut să strige aşa, şi nu putea. Şi totuşi în fiecare dimineaţă trezindu-se în camera ei rece, albă în reflexele zăpezii şi ale cerului noros, se gândea: „¡Poarte va veni astãzi”, şi dintr-odată ziua întunecată i se deschidea înainte ca o scoică zgronţuroasă ce are în mijloc perla speranţei.

Dar orele treceau în zadar şi la căderea nopţii durerea îşi arunca peste ca vălul ei negru aşa cum iarna şi-

l aşternea peste pământ.

Într-o zi, în februarie, veni vărul Sebastiano pentru una din obişnuitele lui vizite aproape ceremonioase.

De mult timp nu mai venise; fusese şi el ocupat să-şi îngrijească şi să-şi salveze de frig şi de foame turma.

Intră cu mersul lui puţin clătinat, pe care Fidela îl asemănase odată cu o barcă pe marea agitată, şi se aşeză în faţa Mariannei. Fereastra, cu tocurile de lemn impregnate de umezeală, era deschisă şi din barele ruginite ale gratiilor cădeau încă picături mari de apă, dense, roşiatice ca sângele. Aerul deja primăvăraiic intra în casă şi deasupra acoperişurilor de pe care dispăruseră ultimii ţurţuri, se-ngrămădeau mici nori albi pe un cer albastru ce părea acoperit de-o uimire copilărească. Da, soarele mai exista încă; şi murmurul îndepărtat al pârâului în liniştea dimineţii calme depăna duioase poveşti îndepărtate despre iarbă, despre stejari uzi ce se scutură ca naufragiaţii scăpaţi de furtună, despre primii mieluşei de ia moşie, ce sug lapte privind în sus cu voluptate, despre câinii ce latră văzând spre seară strălucirea unui foc în depărtare în apusul albastru şi de pe cer luna lui februarie cădea printre migdalii înfloriţi în valea Oliena.

— Vremea bună le-aduce! Fericii cei ce te vede, spuse Marianna.

Vărul o privea şi zâmbea arătându-şi dinţii frumoşi pe faţa palidă; era mai slab şi mai galben decât de obicei şi tocmai dinţii aceia sănătoşi pe faţa răvăşită te făceau să crezi că abia ieşise din boală. Ochii lui verzui se întunecau uneori, chiar şi când zâmbea, ca şi cum prin ei ar fi trecut, rostogolindu-se, umbrele.

Mariannei îi ajunse o privire pentru a simţi că era ceva nou la el, ca şi cum legătura de rudenie rece şi inutilă s-ar fi rupt dintr-odată şi el s-ar fi apropiat de ea, dincolo de acel văi, bărbat ca toţi ceilalţi, duşman ca toţi ceilalţi.

— Ce iarnă afurisită, spuse el, trecându-şi mâna

peste ghetra de pâslă. De mult timp n-am mai avut o iarnă ca asta. A trebuit să ne luptăm ca-n război şi ieşim acum muraţi ca din pârâu. Of, oftă ridicându-se, trebuie să fii bogat ca tine sau să nu ai nimic ca să nu ai gântluri.

— Da! Dar şi pe noi ne-au măcinat gândurile.

— Pe tine? spuse el puţin dispreţuitor, dar imediat păru că se căieşie şi-şi aplecă ochii plini de umbră.

— Cum adică pe mine? întrebă ea aproape supărată. Foaie că eu nu am gânduri?

— Tu? Ba da, ai, cum să nu ai. Dar e comod să le gândeşti lângă loc, cu toate lucrurile bine rânduite în Jur.

— Da! Şi lucrurile de-afară?

— A, da, blestemat să fie păcatul de moarte. Lucrurile de-afară! inima care se umflă ca o pânză pe marea în furtună!

— Sebastiano, inima mea e înăuntru, e înăuntru ca într-o colivie.

— Dă-mi cheia atunci!

— Nu există cheie! E-o colivie stricată, dar ce-ţi pasă ţie?

— Sigur că-mi pasă! spuse el apăsat ridicând glasul; şi dintr-odată îşi zmunci capul şi-o privi pe Marianna ameninţător.

Şi ea îşi simţi inima zbătându-i-se înăuntrul coliviei; şi în faţa nelămuritei ameninţări încercă un sentiment nou: se temu.

Dar imediat instinctul de apărare o înăspri. „Ce vrei acuma?” spuse privirea ei dreaptă, ţintuită în ochii bărbatului. „Nu mi-ai dat niciodată ajutor, niciodată dragoste, niciodată ceva al tău: şi-acum vii să încerci să-mi iei ce-i al meu?”

— Marianna, reluă el gâfâind, stăpânindu-şi cu greu agitaţia. Marianna, adăugă coborând vocea pentru ca servitoarea ce era în curte să nu audă. Am venit ca să-ţi

vorbesc de lucruri serioase. Da, iarna, a fost lungă şi aspră, şi n-am mai venit căci luptam împotriva furiei, ca împotriva vântului. Şi-apoi credeam că totul e o glumă, un lucru trecător.

Marianna îl ţintuia cu privirea fără să clipească ca şi cum ar fi primit în ochi cuvintele lui.

— Tu eşti cel ce ia mereu lucrurile în glumă. Eu însă n-am fost niciodată obişnuită cu gluma.

Sebastiano aştepta ca ea să continue; după un moment de linişte întrebă:

— Asta-i tot ce ai să-mi spui, verişoara mea? Da? Bine, eşti înţeleaptă. Da, se mai glumeşte câteodată, dar dintr-odată gluma se schimbă şi devine ceva serios. Şi aşa îţi spun: Ce-ai de gând să faci? Nu vrei să-ţi întrebi rudele? Marianna! Ce vrei să faci?

Se ridică şi închise fereastra; se sprijini de ea şi-o privi îndelung cu ochii când luminoşi de speranţă, când tulburi de furie.

— Marianna, în ultimul timp tatăl tău a venit de mai multe ori la mine. E bolnav de inimă: da, parc-ar fi vrut să-mi mărturisească ceva, dar apoi pleca şi nu-mi răspundea nici măcar la întrebări. Atunci mi-am dat seama că se întâmplă ceva grav. Acum sunt aici. Ridică capul, Marianna, vreau să mă priveşti, vreau să-mi spui ce vrei să faci!

Ea păru că i se supune; îl privi din nou, dar privirea ei se schimbase, ochii erau limpezi, luminoşi, ca o apă liniştită ce lasă să i se vadă adâncul. Nu-i mai era teamă: coborâse în adâncul conştiinţei ei şi-şi regăsise toată forţa.

— Sebastiano, spuse calmă. Tu ştii că eu sunt stăpână pe mine însămi. Îl iubesc pe Simone şi mă voi căsători cu el.

Sebastiano îşi smulse căciula de pe cap şi-o trânti de pământ; apoi o luă şi începu s-o lovească de picioare.

Gâfâia de furie şi nu putea vorbi. Marianna nu văzuse niciodată un om atât de agitat; i se făcu milă, dar o milă amestecată cu batjocură; îşi coborî din nou ochii ca el să nu se înfurie şi mai mult văzând-o aşa de calmă şi fără să vrea zâmbi.

El îşi lovea mai departe căciula de genunchi.

— Râzi, râzi, femeie! Numai atâta îţi spun! Niciuna din rudeniile noastre nu ii-a cerut niciodată nimic, Marianna, nimic! Nici cei mai nevoiaşi! Era ca o înţelegere între noi, să nu te supărăm, să te lăsăm liberă, liniştită, ca un trandafir în mijlocul spinilor. Aşa erai tu pentru noi, chiar aşa, ca o floare. Erai femeia cea mai mândră, cea mai pură din neamul nostru. Acum însă te mânjeşti cu noroi; acum ne înjoseşti pe toţi. Ei bine, ascultă-mă: dacă tatăl tău nu e bun de nimic, dacă el nu ştie să te apere şi să te păzească, te voi apăra eu. Da, eu, pe cuvântul meu de creştin! Te voi apăra împotriva voinţei tale, cu orice preţ, chiar cu preţul vieţii şi al libertăţii. Ţine minte!

Îşi puse din nou căciula pe cap şi se îndreptă spre uşă. Marianna îi sări înainte, îl apucă de mânecile paltonului, cu faţa rătăcită, fără culoare, ca şi cum el ar fi rănit-o în inimă.

— Sebastiano, nu pleca! Sebastiano, ce-ai vrut să spui?

— Înţelegi foarte bine fără ca eu să-ţi explic, spuse el încercând s-o îndepărteze, să-i desprindă unghiile ce i le înfipsese în stofa mânecilor.

— Atunci trebuie să-mi spui măcar de ce-ţi pasă? De ce-ţi pasă? Ce-ţi pasă ţie şi celorlalţi? Dacă-i pentru bogăţii, luaţi-le, luaţi-vă tot; luaţi şi cenuşa din vatră. Eu nu vreau nimic, nimic altceva decât libertatea mea. Dar de ce nu pot fi liberă să fac ceea ce vreau? Rude! Rudele! Cui i-a păsat vreodată de mine? Nu v-aţi interesat niciodată de mine pentru că nu m-aţi iubit niciodată. Poate m-aţi invidiat doar câteodată. Şi acum vă amintiţi de mine,

acum? Ca să-mi luaţi ceea ce vouă vi se pare prea mult: fericirea mea. Tatăl meu nu e bun de nimic, ai dreptate: m-a dat de-acasă de copilă pentru că nu se simţea în stare să vadă singur de fiica lui, dar el cel puţin el îşi recunoaşte greşeala.

— Greşeala?

— Da, şi-o recunoaşte. Iat-o aici pe Fidela. Poate să-ţi spună cum mi-a dat dreptate tata. Fidela?

Fidela se apropiase de uşă şi asculta: era gata să-şi apere stăpâna dacă vărul ar fi încercat s-o jignească, dar se mulţumi să răspundă:

— Marianna, ascultă de cine ţine la tine. Şi-i luă mâna încercând s-o despartă de Sebastiano.

— Lasă-mă, strigă Marianna agitată. Nimeni nu ţine la mine. Cine, cine ţine la mine? Credeţi că dacă cineva ar fi ţinut la mine m-aş fi aruncat în braţele unui servitor? Disperarea m-a împins, pentru că eram singură ca fiara în pădure... Eram singură... eram singură!... repetă cu un strigăt de nelinişte.

O împinse pe servitoare, se desprinse de bărbat şi se ghemui din nou la locul ei lângă vatră, suspinând.

Se părea că Sebastiano se calmase; o respinse şi el pe servitoare făcându-i semn să plece şi să tacă şi se aplecă deasupra Mariannei ca pentru a-i asculta mai bine suspinele; apoi o strigă şoptit:

— Marianna? Marianna, ascultă-mă. Erai singură pentru că tu voiai aşa, Marianna! O lăsai pe servitoare să te închidă ca şi cum toţi ceilalţi ar fi fost bandiţi. Cine nu ţinea la tine? Eu... eu... poate nu ţineam eu la tine? Nu ţin, poate?... Numai eu ştiu ce-a fost în mine în ultimul timp.

Şi pentru că fata plângea tare, faţa i se făcu palidă.

— Dar cine putea vorbi cu tine 7 Erai ca un zid de gheaţă, Marianna! Erai ca o regină în faţa căreia chiar şi fraţii ei se simt ruşinaţi. Aşa erai, vara mea!

Ea nu auzea nimic, atât de tare plângea. Încet, încet Sebastiano se lăsă jos lângă ea şi-o ascultă plângând; i se părea că aude ecoul propriei lui dureri; dar nu ştia ce să facă, ce să spună ca s-o ajute. Şi totuşi simţea în adâncul sufletului o plăcere crudă, văzând-o umilită şi învinsă; i se părea că acum sunt egali, săraci amândoi, în sfârşit uniţi de adevărata rudenie a durerii.

Fără să vrea, fără să-şi dea seama îi luă timid o mână şi-i atinse degetele unul câte unul. Marianna tresări, încetă să plângă şi ridică ochii privind în jur ca trezită dintr-un vis urât. Nu-şi retrase mâna: şi el îi vorbea acum aşa cum îi vorbise într-o noapte Simone, cu aceeaşi voce de servitor, aproape cu aceleaşi cuvinte.

— Marianna, ascultă-mă. Eu te-am iubit întotdeauna, dar mi-era teamă de tine. Eram sărac şi tu erai bogată. Da, tatăl tău a greşit: dacă te ţinea în casa lui, săracă dar nu orfană, creşteai mai veselă şi eu nu m-aş fi simţit că un prost în faţa ta. Ne-am fi iubit, ne-am fi luat. Acum am fi amândoi mulţumiţi. Aşa însă… aşa însă… tu puteai crede că te vreau pentru bogăţia ta. Şi-apoi eu le credeam mândră, credeam că vrei să te măriţi cu un domn. Şi mă simţeam un nătâng în faţa ta… Şi-acum… acum…

Marianna îşi trase mâna.

El o privea de jos, rugător, ca din adâncul unei prăpăstii, aşteptând ajutor: dar ochii ei erau reci, roşii ca şi cum ar fi plâns cu sânge şi privindu-l clătina capul ca şi cum ar fi spus: „Acum e prea târziu!”

Se priviră aşa un moment, depărtaţi din nou, înstrăinaţi mai tare de ruşinea de-a se fi arătat unul altuia în goliciunea mizeriei lor.

IX

Pentru Mariamna începu un alt chin: Simone nu se întorcea şi ei îi era frică clin mii de pricini acum cinci secretul nu mai era doar al ei.

Sebastiano plecase în dimineaţa aceea cu ochii înecaţi de disperare; tatăl ei nu mai trimitea veşti, se părea că din nou toţi o uitaseră închisă în casa ei ca într-o închisoare; numai Cel de Sus ştie ce plănuiau departe bărbaţii cu pretextul de a o apăra şi salva de ea însăşi. Atunci sărea în picioare, se plimba prin curte şi deschidea poarta ca şi cum ar fi iscodit ce se întâmplă în lume. Îşi amintea de ameninţările lui Sebastiano, iar tăcerea şi absenţa lui îi sporeau temerile.

Nimic nu i se părea mai înspăimântător ca această singurătate, ca acealstă neputinţă de a se mişca, de a ieşi în întâmpinarea destinului. I se părea că este cu adevărat legată, constrânsă să nu se lupte şi stătea ore şi ore în şir aplecată cu obrazul sprijinit în palmă, de parcă şi-ar fi ros lanţul ce-o strângea, în timp ce ochii de căprioară prizonieră iscodeau în jur căutând o portiţă de scăpare.

Primăvara dulce şi toropitoare îi pătrundea până în Bânge şi-i mărea nerăbdarea. Dar mai ales îşi simţea inima plină de o durere pe care nu voia s-o cerceteze: era aceeaşi durere ce-o făcuse să plângă în faţa lui Sebastiano.

Simone nu se întorcea…

Într-o zi din postul mare, se îmbrăcă cu hainele ei cele mai frumoase; printre cutele roşii ale hainei se zărea catifeaua de culoarea perlei a corsajului ca un sâmbure de rodie prin coaja despicată; nasturii filigranaţi de argint se legănau la deschizătura mânecilor, fiecare cu câte o perlă albăstrie în vârf, ca înmuiaţi în albastrul cerului de martie.

Îi spuse Fidelei că se duce la biserică: urcând pe strada ce ducea de-acasă spre catedrală îşi mai aranjă o dată cutele bluzei pe piept, capetele basmalei sub bărbie: se gândea că cele cinci surori ale lui Simone erau deja! a biserică şi voia să fie egală cu ele, ca o soră a lor, gătită şi veselă.

Când intră, biserica era încă aproape pustie, plină numai de umbre albăstrii către răsărit şi de raze de soare

ce traversau ca nişte panglici late de aur nava din fund. Îngenunche în locul unde obişnuiau să stea ele şi sfera aurită de deasupra altarului îi amintea noaptea de la Serra, copacul pe care cântecul privighetorii îi făcuse să strălucească.

Credincioşii începeau să umple biserica: femei tinere, neveste cu copii mici strânşi la piept, văduve cu pasul uşor, bătrâni cu pasul greoi.

De fiecare dată când se deschidea uşa un mănunchi de lumină roşie se împrăştia în penumbra albastră a navei; încet, încet roşul acela păru că inundă podeaua şi ca o lumină de foc înveseli biserica rece. Femeile se aşezaseră toate pe podea; nemişcate, hieratice, cu hainele lor de mătase stacojie: panglica galbenă, vopsită cu şofran, înconjura feţele lor ca o aureolă de aur.

Dar frumoasele între frumoase, cele cinci surori Sole nu veneau şi pe Marianna, singură în colţul rezervat oamenilor îndureraţi, o cuprindea mai puternic ca niciodată sentimentul de singurătate, de exil din comunitatea celorlalte femei.

Simţea cum i se frânge inima. De ce nu veneau nici măcar ele? Ieşise în acea zi ca să stea printre ele, să simtă în mijlocul lor că dragostea şi durerea ei nu erau un vis. De ce nu veneau nici măcar ei e?

Predica începuse şi ea se încăpăţâna încă să le aştepte; când intra câte un întârziat întorcea repede ochii către uşă; şi imediat îi pleca din nou cu tristeţe; nu-i ajungeau decât frânturi din predică la urechi şi vocea preotului, suavă şi sonoră, i se părea o muzică rătăcitoare în înaltul navei.

Numai când preotul începu să explice parabola Fiului rătăcitor, ea îşi ridică ochii atenţi, ascultându-l. Era un tânăr frumos preotul, cu buzele roşii şi ochii albaştri, strălucitori; cu mâinile albe, nemişcate pe marginea amvonului, se apleca când într-o parte când în alta ca

peste marginea unei fântâni de marmură şi părul lui blond părea că reflectă aurul razelor Sfântului Spirit suspendat deasupra amvonului în formă de porumbel.

Femeile ascultau mai atente decât de obicei şi se părea că într-adevăr pe deasupra lor trece o suflare misterioasă, un zbor dulce de porumbei. Mamele bătrâne ai căror fii apucaseră pe căi greşite, plângeau nepierzând speranţa îndreptării lor, mamele tinere cu copii la sân se aplecau să-i privească ridicând temătoare, ca şi cum ar fi fost vălul viitorului, colţul scutecului ce-i acoperea. Marianna se gândea că şi Simone era un fiu rătăcitor ce plecase prin lume să-şi risipească bogăţiile tinereţii lui; şi el se va întoarce; cuvintele preotului erau un semn, o promisiune. Dar când vocea tăcu, vraja se risipi: lumea începu să plece, ea îşi aminti de ce plecase de acasă şi hotărî să nu se întoarcă până nu va fi aflat ceva. Aşteptă să se golească biserica; obosită, gârbovită de tristeţe ca în faţă, vetrei de-acasă, i se părea că totul în jur îşi pierde din strălucire; chiar aerul devenea cenuşiu, totul era rece. Numai câte un ţăran bătrân mai întârzia în băncile bărbaţilor; se ridică şi ea şi privi mai bine. Da, tatăl lui Simone era acolo, îmbrăcat îngrijit dar ca un om în doiiu, părul lung încărunţit îi cădea de-o parte şi de alta a feţei slabe, supte de durere şi de boală; barba albă scurtă contrasta cu culoarea arsă a pielii. Semăna cu tatăl Fiului rătăcitor cum îl descrisese preotul.

Marianna îngenunche din nou pe treapta altarului şi aşteptă ca bătrânul să se ridice; apoi se luă încet după el, cu pas uşor, temătoare ca nu cumva să-i dispară şi el dinainte.

El însă umblă agale, trist, privind departe înaintea sa cu ochii roşii, adânciţi în orbite; din când în când buzele lui vineţii sub mustaţa albă părea că se strâmbă de dezgust ca şi cum ar fi mestecat ceva amar; şi când Marianna îl ajunse şi-l întrebă şoptit „Unchiule Franziscu, ce mai faceţi?” se

păru că n-o recunoaşte.

Nu răspunse dar o privi lung în ochi şi dintr-odată ochii lui se luminară. Ea se înroşi; iată-i, erau ochii lui Simone, dar atât de depărtaţi în adâncul fântânii.

— Marianne! Tu eşti? spuse bătrânul oprindu-se şi sprijinindu-se în baston. Soţia mea se simte rău.

Continua s-o privească şi toată faţa i se lumina, şi Mariannei i se părea că îl întâlnise într-un moment de disperare şi rătăcire. Şi un alt gând îi bucură într-ascuns inima: „Dacă mama e bolnavă, Simone se va întoarce s-o vadă”.

— Ce are soţia dumneavoastră? Ceva uşor, să sperăm.

— Să sperăm.

El începu din nou să meargă bătând uşor cu bastonul în pământ: Marianna îl însoţea.

Mergea încet, de-a lungul zidului grădinii parohiale, apoi în sus pe străduţa pietruită, mai în sus pe o uliţă acoperită de iarbă. În sfârşit, în fundul unei pieţe de unde se vedea toată vaiea singuratică plină acum de umbre şi de zgomotul îndepărtat al pârâului, apăru casa lui, casa lui Simone. Marianna privi mica faţadă cu un brâu de piatră necioplită, cu două ferestruici înconjurate de o ramă negricioasă şi o uşiţă închisă deasupra unei scări în jurul căreia creşteau iarba şi urzicile, şi ochii i se înceţoşară de lacrimi; căsuţa i se părea un chip trist, tragic.

Femeile ieşeau la portiţele celorlalte case şi o ţintuiau cu privirea, salutând-o cu un semn al capului şi ei i se părea că şi ele „ştiau”, că secretul ei se scuturase ca o (loare şi toţi aveau câte o petală; dar simţea curajul iubirii ei şi numai în acel moment se ruşina de bucuria ce în zadar încerca să şi-o stăpânească în adâncul inimii gândindu-se că dacă mama era grav bolnavă, Simone va veni s-o vadă…

Îşi ridică privirea şi răspunse la salutul femeilor apropiindu-se mai mult de bătrân; i se părea că-l sprijină, că l-a găsit întins la pământ, doborât de o boală gravă, şi că-l conduce ia casa lui, creştineşte. Dar pe măsură ce se apropiau de poartă el grăbea pasul cu chipul din nou palid şi închis. Împinse cu bastonul poarta cu lemnul mâncat şi n-o pofti să intre. Ea se încăpăţâna însă să gândească: „Trebuie să intru, poate voi aduce puţină lumină în locul ăsta de atâta timp întunecat”, şi-l urmă prin curtea pustie şi-n sus, pe scăriţa exterioară ce ducea la etaj. Pe balcon, într-un vas de plută, legat cu o trestie, tremura o floricică albastră: şi i se păru că o salută. Pe neaşteptate bătrânul ce urca tăcut, sprijinindu-se în baston la fiecare treaptă, o strigă pe una din fete. Vocea lui aspră trădă o iritare interioară atât de puternică încât Marianna se sperie şi se căi că intrase; simţi că vizita ei nu era bine venită, că nu s-ar fi cuvenit să vină. De fapt văzu ochii mari, aurii ai fetei mici ce ieşise pe balcon, privind-o cu uimire şi curiozitate, apoi cu durere şi în sfârşit cu ostilitate, ce părea de-a dreptul ură.

Şi în timp ce tatăl mergea mai departe către o a doua uşă de pe balcon, fata păru că nu vrea s-o lase pe Marianna să intre în cămăruţa unde mama gemea chinuită de febră. Faţa musafirei era însă atât de blândă şi de speriată, păstrând totuşi pe buze o expresie de mândrie, încât cealaltă se simţi dezarmată. Nu era femeia bogată şi îngâmfată ce-l vrăjea pe Simone ca să se folosească de el ca de o unealtă oarbă pentru scopurile ei ambiţioase, pentru interesele ei de proprietară şi pentru dorinţa ei de amantă, nu era aşa cea care urca cu nelinişte scările casei sărace părând că răspunde la salutul florii de pe balcon. Sora lui Simone o lăsă aşadar să treacă, dar când o văzură celelalte surori se ridicară duşmănoase şi înconjurară patul mamei ca pentru a o împiedica pe Marianna să se apropie.

Ea însă merse drept către pat şi se aplecă peste faţa bolnavei.

— Cum vă simţiţi? întrebă şoptit.

Simţea că numai ea şi mania lui Simone puteau să se înţeleagă; numai dragostea lor putea să se contopească. Femeia, de fapt, îşi întoarse capul; faţa îi strălucea aprinsă de febră în părul umed, încă des şi negru; pupilele ei dilatate, care înotau într-o lumină tulbure, ţintuiră pupilele Mariannci şi părură că o recunosc.

— Te-ai întors, Simone? şopti cu o voce nelămurită, îndepărtată. Dacă ai nevoie de traistă e acolo…

Marianna se ridică. Un tremur o străbătea din cap până-n picioare. Desigur mama văzuse imaginea lui Simone în fundul ochilor ei. Şi-o confundase cu el.

Atunci se aşeză lângă uşă; avea aerul că trebuie să se dezvinovăţească pentru ceva în fala surorilor lui care şedeau şi ele, serioase, cu mâinile în poală şi o priveau reci, ca nişte judecători; îi era aproape frică de ele şi nu îndrăznea să le pună întrebarea pentru care venise; privea însă floarea care tremura pe balcon şi i se părea că ea e stăpâna casei şi că-i spune ceva în secret.

„Shnone se va întoarce”.

Şi în ciuda durerii şi a umilinţei, gându! acesta continua să-i răsune înăuntru, grav şi dulce, ca orga din biserică.

Reîntorcându-se acasă o găsi pe Fidela aşteptând-o la poartă.

— Iată-mă! Credeai că m-au furat?

Se părea că glumeşte, dar avea acel accent crud al momentelor ei rele; şi cum Fidela se ferea, la rândul ei tăcută şi ostilă, trecu mai departe, merse în camera ei şi se dezbrăcă, dar nu mai coborî, deşi ştia că cina era gata. Se duse la fereastră şi cu faţa în mâini încercă să-şi adune gândurile.

Seara se lăsa blândă, dulce, plină de stele şi de mirosul plantelor; zgomotul îndepărtat al pârâului ajungea până acolo sus; totul era linişte şi pace. Asta nu ajungea ca să-i domolească furtuna interioară. Numele lui Simone nu fusese pronunţat decât de mama bolnavă, în delir; şi totuşi ea simţea că vizita ei nu fusese zadarnică. Tăcerea şi rezerva surorilor lui îi spuneau multe; nu ştia ce exact anume, dar simţea că erau lucruri triste, potrivnice ei.

„Iată de ce nu se întoarce, se gândea, pentru că surorile nu vor. Sunt din acelaşi neam, sânge din sânge e lui. Preferă să-l vadă aşa, ar prefera să-l vadă mai degrabă mort decâfsă-l predea judecăţii sau mie”.

Dar în adâncul sufletului simţea că se înşală. Nu, dacă el nu se întorcea însemna că există un motiv mai puternic. Numai el putea să i-l explice; dar el nu venea.

Şi totuşi se încăpăţâna să-l aştepte: poate chiar în noaptea aceea… Şi încerca să se amăgească, aplecată peste pervazul ferestrei, ascultând suspinele nopţii, zgomotele îndepărtate. Se aude un pas; e pasul lui ce-i răsună în inimă. O clipă şi inima refuză s-o înşele: nu, nu e pasul lui.

Apoi totul se linişti din nou. Grădinile, cu straturile lor umede, miroseau a busuioc şi rozmarin înflorit; din căsuţele sărace fumul se ridica încolăcindu-se; se auzeau glasurile nelămurite ale copiilor mici; viaţa palidă de fiecare zi se liniştea în jur, se întindea ca o servitoare obosită ce nu are nici visuri, nici suferinţe. Într-un colţ ascuns al sufletului Marianna simţea o umbră de invidie pentru viaţa umilă din jur, o umbră de oboseală pentru visul ei zadarnic.

De-ar fi putut măcar să-şi apere visul, să-l salveze de pericolele ce-l ameninţau; dar nici măcar ca nu ştia care erau aceste pericole, şi i se părea că are înaintea ei un zid şi că-şi macină unghiile încercând în zadar să se caţere pentru a privi dincolo.

Dintr-odată simţi ca o lovitură în piept: i se păru că cineva bate la poartă ca să-i spună că pericolul exista, că era aproape de ea. Se auzeau într-adevăr paşi, paşi egali, greoi, paşi pe care-i recunoştea, pe care-i ascultase şi de alte dăţi cu nelinişte, în nişte locuri misterioase.

Se ridică şi se apropie de fereastră, pândind prin deschizătură. Doi bărbaţi coborau dinspre biserică: se întoarseră în ulicioară, se opriră.

Inima n-o înşela nici măcar o clipă; erau doi jandarmi în civii ce-i spionau grădina: aşteptau şi ei sosirea lui Simone.

Rămase îndelung în spatele ferestrei: vedea o stea în înaltul cerului, mai auzea încă zgomotul îndepărtat al pârâului. Şi i se părea că revine ia viaţă, că vede lucrurile mişcându-se din nou în jurul ei, căci înţelegea în sfârşit pericolul ce-o ameninţa şi putea să lupte.

Fidela întredeschise uşa şi-o chemă; neprimind răspuns străbătu camera cu paşii ei greoi şi se opri lângă fereastră.

Lângă fereastră Marianna stătea nemişcată, cu chipul palid în umbră ca luminat de lumina ochilor ce-i străluceau de curaj, de ură şi de teamă. În sfârşit închise complet obloanele şi în întuneric strânse cu putere braţul servitoarei.

— Aşa, va să zică, spuse mânioasă. M-aţi trădai încă o dată, toţi, de la tată până la servitoare. Acum însă înşelătoria s-a terminat: ajunge acum! Ajunge, ai înţeles?

Femeia se eliberă din strânsoare.

— Marianna, mi-e milă de tine că suferî. Dar nu-i vina mea dacă ţi-e casa supravegheată ca o casă de hoţi.

Mariannei îi scăpă un strigăt printre dinţii încleştaţi; o apucă din nou, pe întuneric, se atârra A de ea cum făcuse cu Sebastiano.

— A, ştiai?! Ştiai că mi-e supravegheată casa?

— Ştiam; nu-i din noaptea asta…

— Pleacă, pleacă atunci! Strânge-ţi lucrurile şi pleacă. Şi încuie poarta dacă vrei, căci nu voi mai deschide nimănui, nici măcar tatălui meu… nici măcar mamei mele, de-ar fi să se întoarcă de-acolo…

Fidela nu răspundea; nu mai încerca să se elibereze din strânsoarea mâinilor ei; ba chiar se părea că vrea ca stăpâna să se sprijine de ea în întuneric, în rătăcirea acelui moment chinuitor. Marianna însă o împingea, gâfâind puţin, repetând cu voce tot mai răguşită şi mai ameninţătoare:

— Pleacă, pleacă!

Când reuşi s-o alunge din cameră, închise uşa şi se întoarse la fereastră: tremura toată şi dinţii-i clănţăneau. Se sprijini de perete şi-şi strânse capul între mâini, apoi îşi aminti de promisiunea făcută lui Simone, să nu plângă niciodată, nici în momente de pericol, nici în momente de durere. Rămase în umbră dreaptă, dar fără să-şi poată învinge tremurul care-o scutura toată. Apoi încet. Încet se linişti; o linişte tristă, conştientă. Totul îi apărea acum clar, ea şi cum ar fi fost zi şi lumina realităţii ar fi descoperit fiecare lucru. Fusese trădată; începuse să se trădeze singură, mărturisindu-şi taina: de ce oare ceilalţi n-ar fi trebuit s-o trădeze? Şi Simone nu se mai întorcea pentru că între ei doi se ridica acum zidul răutăţii omeneşti.

X

În aprilie hotărî să se ducă să stea câteva zile în casa ei ţărănească de la Serra.

Din nou se simţea istovită, slăbită, ca după o boală lungă. Câteodată, gândindu-se la aventura ei, i se părea că totul fusese un vis; apoi mândria, dragostea, părerea de rău, umilirea de a se fi amăgit ca o fetişcană de 15 ani, o făceau să tresară şi să se înroşească.

Ceruse iertare servitoarei, rugând-o să nu plece, apoi

îi păruse rău; o puternică dorinţă de singurătate o făcea să se închidă zile întregi în camera ei, să caute colţurile cele mai liniştite ale casei; sau rătăcea de ici colo, fugind de ea însăşi, fără să reuşească niciodată. Urca în pod şi după ce lua un ciorchine de struguri se aşeza pe patul servitoarei. Îi era sete, dar nu putea bea; îi era somn, dar nu putea dormi. Viului de primăvară ce-i aducea cântecul cucului şi mirosul griului ce încolţea, trecea de la o ferestruică la alta, făcând să tremure pânzele de păienjeni în colţuri şi viţele goale ale ciorchinilor de struguri agăţate de grinzi. Tremura. I se părea că are picioarele îngreunate, ca atunci când era fată şi o obligaseră să se încalţe cu pantofi noi, eu toc înalt şi ea dorea să meargă desculţă, să umble mereu desculţă, să devină din nou copilă. Apoi zâmbea cu ciudă, râzându-şi de ea însăşi. În sfârşit îşi lăsa capul în jos şi rămânea nemişcată, privind boabele de struguri ce le lăsa să cadă ca pe nişte pietricele, într-un joc de copii, dintr-o mână slăbită în cealaltă.

Îşi amintea cu încăpăţânate noaptea de Crăciun, de Simone cu gluga acoperită de zăpadă, dar i se părea un lucru îndepărtat, una din povestirile Fidelei din nopţile copilăriei ei. I se părea… Totul i se părea îndepărtat, deşi totul zăcea înăuntrul ei clar, nemişcat. I se părea că uită şi nu uita nici măcar o clipă; i se părea că nu mai aşteaptă şi la fiecare pas inima îi bătea mai repede. Îşi spunea sieşi că Simone e ca toţi ceilalţi bărbaţi, care promit şi nu-şi ţin cuvântul; şi că nu merită să sufere pentru el; şi din nou tresărea iritată şi rătăcea de ici colo, amintindu-şi planurile lui curajoase, cum se oferise să-şi deschidă pieptul pentru a-i da ei inima, în schimb el nu se întorcea de frică, Dar ea voia să fie o femeie adevărată; să trăiască ca să se vindece de răul ei, să trăiască ca să se învingă. Se întoarse aşadar în casa ei de la ţară, ca să respire puţin aer curat şi să-şi refacă sănătatea, Iat-o clin nou şezând sub stejarul din poiană: nimic nu se schimbase în jur; şi ea

e din nou, ca anul trecut, puţin gârbovită şi palidă, puţin îmbătrânită.

Primăvara, plină de verde, fără flori, pură şi austeră, aproape sfântă, se aşternea peste moşie. Pe pajiştile întinse ce păreau nişte lacuri, între grupurile de stânci şi desişurile pădurii, iarba strălucitoare unduia asemeni apei şi reflecta albastrul cerului, umbra norilor.

Şi, sus, dintre munţii verzi şi albaştri ai orizontului, norii de primăvară răsăreau încontinuu ca vlăstarii; scoteau muguri, îmboboceau, se deschideau; zburau îndepărtându-se ca nişte petale mari de trandafir smulse şi ofilite de vânt.

O tăcere neţărmurită făcea mai intensă armonia peisajului; şi dacă un taur mugea sau dacă lătrau câinii, păreau voci îndepărtate de monştri, repetate cu uimire de ecou; şi lucrurile din jur ascultau uimite că în afara uşorului murmur al copacilor în vânt mai existau şi alte voci.

Marianna simţea că se topeşte în tăcere, în amintiri; avea impresia că nu se va mai întoarce în închisoarea de la Nuoro niciodată; şi asta pentru moment, îi era suficient.

Tatăl său o privea în treacăt, de departe; ştia că Simone nu mai venise şi că totul părea terminat. Dar nu se bucura; nu-i plăcea chipul Mariannei. Iat-o tăcută, la umbra tremurătoare a copacului bătut de vânt, palidă şi tristă în mijlocul înfloririi pământului, în mijlocul atâtor bogăţii inutile. Primăvara nu se întorcea pentru ea; ci din contra parcă toate mlădiţele vieţii erau arse în ea. Unchiul Berte clatină din cap, priveşte în jur, măsurând cu ochii întinderea bogăţiilor fiicei lui, apoi o priveşte din nou pe ea, diafană, aplecată ca o trestie sub stejar. Şi viaţa e scurtă şi când mori nu-i voie să duci cu tine strâns în pumn nici măcar un fir de iarbă, nici măcar un grăunte de ţărână.

Dar văzând ochii Mariannei întorcându-se încet spre

el, ca şi cum i-ar fi spus că acum mila lui e inutilă, el se retrage în bucătărie şi începe să încingă pietrele pentru laptele prins. Când cu mâinile sale insensibile, când cu cleştele mare de fier, întoarce şi răsuceşte pietrele pe jăratic, cocându-le ca pe nişte pâini de bronz, şi vorbeşte cu ele şoptit, făcându-le semn să păstreze taina.

„De altfel Domnul ne-a pus în piept o inimă ca a voastră, tare, rece. Şi-apoi deodată se încinge ca voi. Şi dacă ea nu vrea alt bărbat? Dar când bărbatul şi femeia sunt goi, cum i-a făcut Domnul, ce importanţă mai are restul? Suntem toţi egali în faţa lui. Şi el ne întoarce şi ne răsuceşte cum fac eu acum cu voi, pietrele mele”.

Luă o piatră şi o aruncă în găleata unde laptele sclipea alb, liniştit, cu câteva băşicuţe plutitoare; şi păru că laptele se trezeşte brusc şi că tresare într-un val înspumat: aşa făcu cu toate pietrele până ce tot laptele începu să fiarbă, frânt, închegat, îngălbenit. Stropii ajungeau până la pisoiul ce dormita lângă foc şi care simţindu-şi blana udă îşi scutură numai câte o ureche; dar un strop îi ajunse chiar în ureche; atunci se ridică, îşi arcui spinarea şi se uită să vadă ce se întâmplă. Desigur se întâmpla ceva deosebit, căci stăpânul se îndepărtase de găleata cu laptele prins alergând cu cleştele în mână la uşă să privească afară. Pisoul profită de ocazie şi se cocoţă pe buza găleţii, îşi lungi botul spre laptele aburind; dar ca şi cum ar fi văzut un câine în fundul vasului începu să sufle şi să-şi frece lăbuţa de bot. Se fripsese; sări pe pământ şi se apropie de stăpân, dar stăpânul, care totuşi îl iubea, îl împinse cu piciorul.

Se vedea un bărbat străbătând pajiştea, îndreptându-se către Marianna; un bărbat mic, îmbrăcat ca un vânător, cu o căciulă de blană îndesată bine pe frunte. Era un străin şi unchiul Berte nu-şi amintea să-i ti văzut vreodată; şi totuşi i se părea că-l recunoaşte şi se simţea tulburat.

Şi Marianna îl privea pe omul ce se apropia lăsând o

dungă argintie în îarba pajiştii; şi ochii ei, la început plini de uimire, sclipiră de bucurie, apoi redeveniră blânzi luminând cu lumina lor aurie chipul palid în jurul căruia ea îşi strânsese puţin colţurile basmalei.

Inima îi bătea tare şi din nou i se părea că aude pasul lui Simone. Cum oare nu-i mai auzise? I se păru că se trezeşte dintr-odată, că a dormit luni în şir, într-un loc rece şi întunecat, într-o peşteră în mijlocul viselor urâte. Dar în timp ce ea dormea Simone nu încetase să umble, căutând-o şi era de-ajuns acum zgomotul paşilor lui ca să rupă vraja.

Între timp bărbatul se apropiase; străbătea poiana şi în loc să se îndrepte spre casă, venea drept spre ea salutând-o eu capul. Părea că zâmbeşte, dar privindu-l bine, când ajunse înaintea ei, Marianna văzu că era serios şi trist.

— Domnul să fie cu tine, o salută, în timp ce c'îmi sub copac lătrau neîncetat, Tu eşti Marianna Sirca?

— Eu sunt. Se ridică. Era mai înaltă decât el şi-l domina cu privirea ei neliniştită.

Şi el o privea în ochi; şi înainte să-şi spună un cuvânt se înţeleseseră ca şi cum s-ar fi cunoscut de ani de zile.

— Marianna, ştii cine mă trimite?

— Ştiu!

— Atunci mă recunoşti?

— Cum să nu te recunosc? Tu nu m-ai recunoscut?

— Adevărat este! Pot să-ţi vorbesc atunci?

— Ai veşti bune?

— Dacă tu nu ţi-ai schimbat gândul, am veşti bune!

— Mulţumescu-ţi Doamne, spuse ea, şi privi în jur oftând. I se părea că ieşise dintr-o vizuină şi că dintr-odată locui se lărgea în jurul ei.

Dar tatăl plecase de la uşă şi se apropia nehotărât, aproape timid.

Ea îi ieşi în întâmpinare, prezentându-i oaspetele:

— E tovarăşul lui Simone, Constantino Moro!

— Fii binevenit, ŞI salută tatăl; şi ea fu uimită de vocea lui binevoitoare.

Intrară în bucătărie. Constantino se aşeză lângă vatră, după ce-şi sprijini puşca de perete, dar cum pisoiul îi zgâria cocoşul, se ridică şi-şi atârnă arma de cuiul de lângă fereastră. Cunoştea locul ca şi cum ar mai fi fost şi-n alte dăţi, atât de bine i-l descrisese Simone: da, era o casă ca de oraş, nu o mică stână de ciobani sărmani în război întregul an cu oamenii şi cu natura; o casă adevărată, în care totul respira bunăsta! re, pace, siguranţă. Uşa era dublă, fereastra cu geam, vatra ca cele ale bucătăriilor proprietarilor bogaţi avea atârnat deasupra, la înălţimea omului, grătarul de lemn pentru afumatul brânzei.

Desigur că era frumos în serile de iarnă să te întinzi pe rogojini în faţa focului de buşteni şi să asculţi vocea pădurii certându-se sălbatic cu vântul.

Îşi scoase căciula, şi-o puse din nou şi oftă. Îşi amintea de casa lui, bine adăpostită, de mama singură, acolo, jos, neîmpăcată în mijlocul atâtor bogăţii; şi i se păru că ochii unchiului Berte seamănă cu ai ei. Marianna i se aşezase înainte, serioasă, dar cu faţa încordată de o nelinişte stăpânită; el însă nu ştia cum să-i spună solia; i se părea că prezenţa unchiului Berte îi face din nou străini şi duşmani.

Marianna spuse:

— Tată, aşază-te!

Unchiul Berte se supuse; se aşeză pe pământ şi-i întrebă pe Constantino, îndemnându-l uşor cu capul să vorbească liber:

— Cum de-ai trecut prin părţile astea?

— Vin de la Nuoro. Am pentru opt zile permis de libertate căci am fost martor într-un proces al unos;

oameni din satul meu. Ei, şi-am venit să vă caut la Nuoro, dar servitoarea dumneavoastră mi-a spus că sunteţi aici.

— Ai venit să mă cauţi la Nuoro?

— De fapt… spuse Constantino încurcat, o căutam pe Marianna.

— Ba, adăugă ea întorcându-se puţin nerăbdătoare către tată, l-a trimis Simone.

Atunci o umbră trecu pe faţa lui Constantino. Dacă Marianna vorbea aşa, însemna că erau înţeleşi ea şi cu tatăl ei; şi e! sperase până atunci că-n treburile tovarăşului său era multă închipuire, multă fantezie.

— Da… aşadar… reîncepu, apoi tăcu şi-şi plecă privirea ca şi cum ar fi vrut să-şi amintească mai bine; în sfârşit o privi pe Marianna ca s-o întrebe din ochi dacă putea vorbi deschis; şi imediat îşi dădu seama că şi chipul ei se întunecase.

— Aşadar, reîncepu cu curaj încercând să cumpănească bine cuvintele înainte de-a le rosti, ştiţi cine sunt. Se vede că el v-a vorbit despre mine! Da, suntem ca fraţii, de trei ani… pentru că vedeţi, omul oricât dn sălbatic ar fi tot are nevoie de tovărăşie. Dacă n-are altceva se mulţumeşte şi cu un câine… Şi eu în toamna trecută am fost bolnav; dacă el, Simone, nu m-ar fi ajutat, nu mi s-ar mai fi găsit nici măcar oasele pentru îngropăciune. Dar nu e numai asta… continuă, tot mai gânditor şi mai serios şi totuşi încurcat, cu impresia că introducerea nu-i înşelase pe ascultătorii săi. Omul trebuie să-l ajute pe seamănul lui. Aşa şi eu, la rândul meu, după puterile mele, când Simone îmi povesteşte unele lucruri, îi vorbesc cu inima deschisă şi dacă n-are dreptate i-o spun în faţă; şi câteodată într-adevăr povesteşte unele lucruri încât pare că-şi bate joc de cel ce-l ascultă…

Urmă un moment de tăcere grea. El continuă să privească în jur şi Marianna foarte palidă îşi stăpânea cu greu emoţia.

— Constantino, spuse în sfârşit, tu poţi spune solia lui. Tatăl meu ştie totul.

— Atunci uite cum stau lucrurile. El îmi spunea: „Sunt logodit, trebuie să mă însor!” Eu atunci credeam să-şi bate joc de mine. Dar apoi îl vedeam mereu pe gânduri. Şi-am început să-l cred. De Crăciun a vânat un pui de mistreţ şi mi-a spus: „Îl duc ei, femeii, ca dar pentru sărbătoare”. Apoi a venit la Nuoro; la întoarcere mi-a spus: „Constantino, ne căsătorim; apoi eu mă predau şi ispăşesc în închisoare ce am de ispăşit”. Până aici ştiţi cum stau lucrurile. Acum să vă spxtn restul. El spunea: „Trebuie să căutăm un preot să ne cunune, căci cei din Nuoro nici nu vor s-audă de-asta”. Şi-aşa ne-am dus la un preot, n-are importanţă să vă spun care. Părea că ne ducem în glumă, dar din când în când Simone se făcea negru la faţă ca un muribund. Era în ianuarie trecut; ningea tare; trecând prin elmpie noaptea, părea că suntem pe mare; nu mai ştiam în ce parte s-o luăm. Cu ajutorul Celui de Sus am ajuns. Preotul ne-a primit bine, Dumnezeu să-l răsplătească. Chiar când a auzit cine suntem toi bine s-a purtat cu noi, dar când a auzit ce vrem a început să râdă: „De Paşti, de Paşti, spunea glumind atunci dacă mireasa mă invită voi veni la stâna ei şi acolo voi face ce vreţi. Numai să nu mă şantajaţi”. Trebuie să ştiţi că e un preot vesel. La insistenţele lui Simone, ne-a spus: „Dacă eşti grăbit să te legi, ei bine, te poţi lega de femeie cu o trestie”. Apoi ba una ba alta, în cele din urmă a promis să vină aici la primăvară să vă cunune. Aşa am rămas înţeleşi. Şi Simone a pornit către tine, Marianna, ca să-ţi spună, dar înainte să ajungă în sat s-a întâlnit cu una din surorile lui, îmbrăcată bărbăteşte, care-l aştepta ca să-i spună că casa ta e înconjurată de iscoade. Înţelegi, Marianna, surorile lui Simone îl aşteptau pe rând, îmbrăcate bărbăteşte, în locul pe unde ştiau că trebuie el să treacă ca să vină în sat. Sunt fete curajoase. EI s-a întors înapoi, aşteptând timpuri mai

bune; şi nu s-a dus s-o vadă nici măcar pe mama lui bolnavă şi nu ţi-a trimis vorbă ca să nu te înspăimânţi…

Marianna zâmbi; ochii ei străluciră de-o mândrie feroce.

— El nu are dreptul să creadă că cu mă tem.

— Lasă-mă să termin. El spera să vină din zi în zi la tine şi ca să-ţi trimită salutări nu se încredea nici în surori. Atunci, venind prilejul ăsta bun ca să vin eu pentru proces, s-a hotărât că cu îţi voi aduce salutările.

— Mulţumesc; numai pentru asta te-ai deranjat? Dar aici… dar aici… continuă ea, dar nu sfârşi căci Constantino spuse şoptit:

— Şi moşia ta e înconjurată de iscoade.

Marianna tresări şi-şi privi tatăl; apoi zimţii din nou cu sarcasm.

— Tată, acum trebuie să arătăm că şi noi suntem oameni curajoşi. Du-te şi vezi unde s-au ascuns iscoadele. Hai, du-te, şi spune-le că-şi pierd timpul în zadar.

Tatăl său o privea şi i se părea că începuse s-o bântuie nebunia: nu reuşea să înţeleagă bine, dar avea impresia că fata vrea să-l trimită afară ca să poată vorbi mai bine cu Constantino; şi fără să deschidă gura se ridică şi ieşi, în timp ce banditul îl urmărea cu ochii, încruntându-şi sprâncenele jignit.

— De ce l-ai gonit, Marianna? Putea, ba chiar trebuia să asculte ce mai am de spus.

— Aşteaptă, se va întoarce repede, vei vedea. Dar acum eu trebuie să-ţi spun ceva fără ca tatăl meu să mă audă; el nu trebuie să fie răspunzător de ceea ce spun eu! Ei bine, iată, e inutil să mai continui. Am înţeles foarte bine totul. Simone nu mai vrea să aibă de-a face cu mine, S-a căit, i s-a făcut ruşine. De ce? Cine l-a îndepărtat şi schimbat? Nu vreau să ştiu. Însă te rog să-i spui din partea mea că e un la! ş.

Constantino îşi duse o mână la frunte ca şi cum l-ar fi lovit ceva. Se-nroşi, apoi se făcu din nou palid şi-şi lăsă capul în jos înclinându-l puţin spre stânga cu gestul de resemnare care-i era obişnuit. Inima însă i se zbătea de mânie. Dacă Marianna ar fi fost bărbat şi l-ar fi lovit, nu l-ar fi jignit aşa cum îl jignise astfel, cu an singur cuvânt de femeie slabă şi disperată. De fapt însă îi dădea dreptate şi încercând s-o liniştească simţea că-şi linişteşte propria conştiinţă.

— Marianna, începu; apoi rămase nesigur un moment. Cum să-i povestească totul? Cum să-i povestească în aşa fel încât ea, de-acum descurajată, să înţeleagă furiile lui Simone, primele lui izbucniri de mânie, urmate apoi de momente de gingăşie în care cei doi tovarăşi, ascunşi în refugiul lor înconjurat de furia vântului sau de calma dezolare a zăpezilor, îşi petreceau timpul într-o întrecere de cântece improvizate în ale căror versuri primitive figura ei, a Mariannei, trecea şi se întorcea luminoasă şi îndepărtată ca luna printr-un păienjeniş al norilor de iarnă? Şi cum să-i povestească restul? Schimbarea lui Simone, neliniştea ce sălăşluia în el?

— De-o mie de ori a pornit spre tine; dar se întorcea mereu ca să nu te pună în pericol. Şi în furia lui sfâşia cu cuţitul trunchiurile copacilor, scrâşnea şi blestema pe toţi şi pe toate. Apoi se liniştea spunând „Oricum ea e sigură de mine şi mă va aştepta şi o mie, da chiar şi-o mie de ani…” Marianna, ce-ai făcut dintr-un bărbat? L-ai făcut un copil. Rostea numele tău şi-l mai spune şi acum în somn, şi-acum mai e ca un copil. Întreabă-ţi conştiinţa, Marianna, şi dă-mi dreptate. Tu trebuie să-ţi urmezi drumul tău şi el pe-al lui. Nu înţelegi că ar fi condamnat? Şi el nu vrea să-şi lege soarta de a ta. Dar vrea ca tu să-l ierţi.

Vorbea şoptit şi deşi simţea în sfârşit ruptă vraja ce-l unise pe Simone de Marianna, gelozia se amesteca încă cu cuvintele lui de pace ca o sevă amară, Cine! spuse „el vrea

ca tu să-l ierţi” se aplecă în faţa ei ca şi cum ar fi implorat iertare şi pentru sine. Dar ea simţea că el îi ascundea o parte de adevăr; şi deveni din nou aspră, implacabilă.

— Marianna, trebuie să mă duc, nu mă lăsa să plec aşa ca pe un duşman. Ce să-i spun?

— Eu nu am decât un cuvânt. Unul i l-ara spus lui şi unul ţi l-am spus ţie.

— Şi eu n-o să i-l spun! Vreau să vorbesc întâi cu tatăl tău. Uite-l, se întoarce.

— Tu nu-i vei spune nimic tatălui meu dacă eşti bărbat! Ai venit să vorbeşti cu mine nu cu el.

Atunci Constantino se ridică gata să-şi ia puşca.

Unchiul Berte intra după ce fusese până la fântâna ascunsă printre copacii de la capătul pajiştii. Simţise nevoia să se sfătuiască cu lucrurile din jur, cu fântâna, cu plantele şi cu arbuştii, cu singurătatea prietenă a sufletului său simplu: şi atinsese trunchiurile stejarilor de plută, cerându-le lor sfat ca unor înţelepţi singuratici. Vorbea tare.

— Se poate să fie iscoade. Se poate întâmpla totul. Dar nu pricep supărarea Mariannei, sau mai bine zis, înţeleg, înţeleg foarte bine. Cum să nu fie supărată? Ea? Ce vrajă blestemată! N-are încredere în nimeni, nici măcar în mine. De-asta m-a gonit... Of! suspină el, şi-i veni pe buze numele lui Dumnezeu dar nu-l rosti.

Nu fusese niciodată un om prea religios. Trecuseră ani în şir fără să pună piciorul în biserică şi nu era nici măcar superstiţios, deşi avea inima simplă. Şi, deşi sta departe de oameni şi de lucrurile pământeşti, se simţea totuşi legat de aceşti oameni şi de aceste lucruri, ca frunza din vârf de cea mai ascunsă rădăcină a copacului. Era însă conştient că-şi trimisese din casă fata, singura lui fată, din vanitate, din dragoste, fie ea şi indirectă, pentru bunurile pământeşti şi simţea că trebuie să-şi ispăşească până la

capăt păcatul.

Şi se duse să bea apă de la fântână, deşi nu-i era sete. Îngenunchie, îşi văzu chipul reflectat în apa întunecată, curată, ca într-un mare ochi ce avea ca pupilă prima lucire a lunii.

„Berte Sirca, Berte Sirea, spuse imaginii sale, fă ce-ţi spune conştiinţa să faci. Ajută-ţi fata!”

Se întoarse către casă cu paşi înceţi, gânditori. Îl văzu pe Costanlino pregătindu-se de plecare; luase deja puşca din cui şi-şi îndesa căciula pe frunte.

— Nu pleca, îi spuse, n-o să ne faci nouă una ca asta. Marianna aprinde acuma focul şi pregăteşte cina. Vino să-i vezi averea!

Costanlino se codi o clipă, apoi agăţă din nou puşca şi-şi urmă gazda până în poiană; se vedea servitorul, mare, liniştit, aducând vatile ce traversau păşunea încet, sătule, cu pielea argintată de lumina lunii.

Da, Marianna era frumoasă, mândră şi bogată: Simone putea foarte bine să-şi sacrifice chiar şi libertatea şi să petreacă ani în şir în închisoare pentru ea. Constantino privea şi i se părea că şi el este acum stăpânit de o vrajă; nu numai că nu-şi mai învinuia tovarăşul, dar simţea o nelămurită dorinţă ca totul să se îndrepte; şi acceptă invitaţia unchiului Berte cu speranţa că de la el va porni cuvântul de pace.

De fapt unchiul Berte întârzia gânditor, cu mâinile împreunate, ca şi cum s-ar fi rugat vacilor şi junincilor ce-i treceau prin faţă solemne, în procesiune. Când intrară toate în grajd, se întoarse şi şopti:

— Îţi poţi încredinţa tovarăşul că aici în jurul stânii nu sunt iscoade. Îţi jur pe conştiinţa mea.

XI

Cinară în bucătăria luminată de un foc mare. Afară totul era liniştit sub lumina lunii ce înainta peste prag,

încercând să-şi amestece gingăşia ei calmă cu ardoarea acelei odăi pline de pasiune.

Marianna aducea pâinea şi vinul şi punea sarea ca în seara primei vizite a lui Simone; era calmă, aproape rigidă. Tatăl ei deschisese casa pentru Constantino şi nu se cădea să încalce ea legile ospitalităţii.

Îşi dădea seama de nesiguranţa oaspetelui şi de nedumerirea în care se găsea tatăl ei, dar aştepta ca tânărul să plece ca să se lămurească lucrurile. Tăcea şi pentru că servitorul care intrase privea curios scena fără să se trădeze. El întoarse primul capul când se auzi un pas depărtat de cal.

— Trebuie să fie Sebastiano.

Marianna deschise ochii mari, dar imediat îşi reveni.

De-atâta timp nu-l mai văzuse pe Sebastiano şi iată-l că apărea tocmai în momentul în care se părea că soarta a hotărât totul. Zgomotul pasului calului răsuna ea acela al primelor picături de ploaie ale furtunii.

În scurt timp ajunse în faţa uşii. Umbra lui şi a calului întunecară uşa, ştergând blinda lumină a lunii. Lătratul clinilor spărgea tăcerea nopţii.

Marianna nu se mişcă; se îndreptase doar duşmănoasă şi ochii ei, întâlnindu-se cu cei întrebători ai lui Constantino, fulgerară ca o lumină metalică, încât banditului i se păru că vede strălucind o armă.

Sebastiano intră şi după ce fu poftit, se aşeză la masă; era mai palid decât de obicei, ca şi cum lumina lunii i se aşternuse pe faţă.

Nu vru să mănânce, dar îi lăsă pe ceilalţi să termine cina; nu primi nici măcar vinul.

— Te simţi rău? întrebă unchiul Berte.

— Da, mă simt rău, răspunse privindu-i unul după altul pe toţi, ca să se încredinţeze că înţeleseseră care era suferinţa lui; dar numai Marianna îi răspunse, cu o privire

dreaptă, aprinsă.

El înclină capul. Da, venise să se „lupte. Dacă ea se schimbase, dacă-şi lepădase haina moale de femeie blândă şi înţeleaptă şi, cuprinsă parcă de nebunie, se înarma şi voia să facă rău, atunci, şi ei se schimbase, şi el se înarmase; şi suferinţa îi dubla forţele, asemeni febrei şi delirului. Be-ar fi fost singuri! Se simţea în stare s-o apuce de mijloc şi s-o frângă pe genunchi ea pe o trestie.

Cina paşnică a bărbaţilor ce vorbeau de lucruri indiferente, de păşuni şi de animale, începu să-l exaspereze. Nici măcar nu întrebase cine era musafirul şi-l privea cu indiferenţă amestecată cu dispreţ, ca şi cum ar fi fost un servitor al vreunui cioban din vecini. Marianna strânse masa ducând coşul de pâine şi cârpătorul. Atunci el îşi plesni cu putere mâna peste genunchi, să-şi amintească sieşi scopul vizitei clătină de mai multe ori capul aplecat în piept, mirat de ceea ce se întâmpla. Apoi spuse servitorului:

— Du-te de vezi calul meu dacă mănâncă, şi servitorul înţelese că trebuia să plece, deşi era obişnuit să ia parte la toate treburile stăpânilor lui.

Şi Marianna se pregăti să plece; el se întoarse brusc spre ea, încruntându-şi fruntea:

— Stai aici, Marianna, căci trebuie să vorbim!

Ea se opri, dar nu se aşeză. Cu capul sprijinit în mână Constantino părea închis în sine, străin, ea musafirul ce se gândeşte la treburile lui; unchiul Berte însă simţea mirosul furtunii şi inima îi bătea ca unei femei; nu ştia dacă de bucurie pentru speranţa că soarta fetei lui se va schimba, sau de frică pentru lucrurile triste pe care de fapt le simţea inevitabile.

N-avea multă încredere în Marianna şi cu atât mai puţin în liniştea, şi bunătatea lui Constantino; stătea acolo, liniştit ca un bătrânel sătul, pe jumătate adormit; atinge – şi va sări înfricoşător, ca fiara sălbatică trezită în vizuina

ei.

— Marianna, spuse încercând să îndepărteze furtuna, toarnă-i de băut vărului tău!

— Nu vrea! Lasă-l în pace!

— Aşază-te atunci. Să bem noi, Constantino Moro! Hai, ai timp să dormi. la de bea, omule!

Constantino se îndreptă, deschizând un pic ochii.

— Ei, pe crucea mea, aproape că adormisem… Sunt obosit, ajute-mi Cel de Sus.

Atunci Sebastiano deveni agresiv.

— Aa, da, ai umblat azi. Meseria de codoş e mai obositoare decât cea de bandit.

Constantino lăsă paharul plin jos pe piatra vetrii; şi vinul la suprafaţă străluci ca un ochi însângerat.

— Ce vrei să spui?

— Ştii prea bine ce vreau să spun!

— Eu nu ştiu. nimic… Nu te cunosc. Cine eşti tu?

Se ridicase impunător: simţea că-l cuprinde pofta să râdă, gândindu-se că Sebastiano ajungea puţin cam târziu şi se luptă împotriva morţilor; dar nu şovăi o clipă să apere demnitatea lui Simone şi să nu se lase jignit nici pe el şi nici pe Simone.

De sus Marianna îl privea cu neîncredere dar şi cu admiraţie, aproape încurajându-l să se apere, în timp ce tatăl ei, după ce sorbise tremurat vinul, îi întindea pe la spate paharul pe care ea nu-l luă.

În cele din urmă şi unchiul Berte puse şi el paharul jos, dar într-o parte; apoi îl îndepărtă pe cel al lui Constantino, ca şi cum ar fi eliberat terenul pentru luptă. Mâna îi tremura puţin: încercă să spună cu dojană „Sebastiano, Sebastiano” dar vocea i se pierdu în acea pornire de furtună.

— Cine sunt eu? strigă Sebastiano încrucişându-şi mâinile peste piept. Sunt un bărbat.

Celălalt rânji.

— Văd, pe crucea mea, văd că eşti un bărbat!

— Lasă batjocura! Nu-i de tine! Tu, despre care se spune că te duci în fiecare zi să te rogi la bisericile din creierul munţilor. Ascultă-mă mai bine. De ce-ai venit aici?

— Da ce îmi ţii socoteală? Şi tu de ce-ai venit aici?

— Am venit pentru că aici o femeie are nevoie de apărare.

— Şi cine o jigneşte pe femeia asta?

— Tu o jigneşti! Tu! Ce-ai căutat azi-dimineaţă la casa ei de la Nuoro şi ce cauţi acum aici? De ce nu vine el, tovarăşul tău, în loc să te trimită pe tine ca sol? Aha, îi e frică acum, curajosului ăluia îi e frică… Femeia nu mai e singură ca el să poată veni.

Constantino făcu gestul de-a se scula, dar o văzu pe Marianna înaintea lui palidă, cu buzele, tremurânde, şi se aşează dintr-odată calm, ironic.

— Şi tu, care eşti atât de curajos, de ce nu te duci la el să-i spui toate lucrurile astea, în loc să mi le înşiri mie?

— Nu eşti tu trimisul lui? Ţie ţi le spun, dar nu-ţi fie teamă că le voi spune şi lui. Nu va lipsi prilejul. Şi uite ce mai trebuie să-i spui: să-şi amintească ce era şi să nu creadă că şi-a schimbat starea. Marianna Sirca nu-i de el. El tot sluga ei a rămas. Şi dacă ea şi-a pierdut judecata, mai este încă, mulţumesc lui Dumnezeu, cineva care să mai judece aici…

Atunci Marianna se aplecă înainte ca şi cum era să cadă, cu pumnii strânşi şi genunchii tremurând.

— Tată, strigă, spune-i să se potolească, să se ducă!

Unchiul Berte îşi agita mâinile ca să-i calmeze pe toţi.

— Hai, gata, terminaţi! Sunt probleme de familie, le pom aranja între noi.

— Dumneata! i se adresă cu dispreţ Sebastiano, Desigur nu de la dumneata poate spera fiica dumitale să-şi

vadă aranjate treburile. Şi tu, verişoară, goneşte-mă dacă vrei, cheamă-ţi servitorul şi pune câinele pe mine, dar eu tot o să te apăr, împotriva ta însăţi, cum se apără o nebună. Şi acum ascultă-mă şi tu! Ascultaţi-mă toţi. Degeaba strigăm. Eu îi trimit vorbă lui Simone Sole să nu se mai apropie în viaţa lui de tine, Marianna Sirca, altfel, pe-această sfântă cruce, îl omor ca pe un mistreţ, ca pe-o vulpe ce intră în stână.

Îşi scoase căciula şi făcu o cruce mare peste foc, despărţind cu mâna flacăra. Marianna se îndreptase mândră din nou.

— Şi eu îţi spun, Sebastiano Sirca, că vorbele tale sunt ea vântul ce trece.

— Bine! Dar ai grijă de tine, femeie. Şi-ţi spun şi ţie, Constantino Moro, ţie despre care se spune că eşti om cu frica lui Dumnezeu. Încearcă tu să îndrepţi lucrurile, poate tu vei da socoteală în faţa Domnului de ceea ce se va întâmpla.

Constantino continuă să-l privească ironic.

— În faţa Domnului voi răspunde de greşelile mele şi nu de-ale tale! Şi nici lui Simone Sole nu-i poate fi frică de unul ca tine? De ce vrei să devii stăpânul sorţii?

— Asta ţi-e răspunsul?

— Deocamdată da, apoi îţi voi răspunde la cuvintele ce mi le-ai spus. Acum sunt în casa altora. Ba nu, hai să facem aşa: să plecăm, şi să trecem pe un pământ care să nu fie al Mariannei Sirca, şi voi şti imediat să-ţi răspund mai bine la întrebările tale.

Marianna spuse:

— Nimeni, nici în casa mea şi nici în altă parte n-are dreptul să discute despre treburile mele. Eu sunt stăpâna, v-o repet! Şi nici măcar tatăl meu nu-mi poate porunci!

Unchiul Berte aprobă şi-apoi deveni grav şi trist.

Sebastiano se ridicase primind provocarea lui

Constantino; se priveau peste vatră ca doi duşmani de moarte, ei, care nu se întâlniseră niciodată înainte şi care nu aveau nimic de împărţit; dintr-odată însă Constantino îşi plecă capul şi păru că ascultă, în tăcerea tragică ce se tăcuse în jur, murmurul flăcării de la picioarele lui.

— Nu, eu nu mai am nimic să-ţi spun acum. Dacă o vrea soarta ne vom mai întâlni, spuse liniştit.

Sebastiano nu insistă: se duse să-şi ia calul, se urcă în şa şi trecu prin faţa bucătăriei; şi din nou umbra lui întunecă claritatea lunii. Apoi pasul calului său răsună îndelung în seninătatea nopţii.

Marianna se aşeză din nou; în ciuda voinţei ei lacrimi de nelinişte şi teamă îi cădeau din ochi. Constantino aţâţă focul şi când se aplecă rozariul – un mic rozariu roşu ce părea făcut din boabe de pomişor ghimpos – îi căzu din brâu lovindu-se de piatra vetrei.

Zgomotul uşor păru că-i trezeşte pe toţi; unchiul Berte îşi împreună mâinile între genunchi şi în timp ce Constantino îşi lua rozariul şopti:

— Asta e, noi uităm de soartă şi că trebuie să murim. Marianna, fata mea, ascultă-mă: mi se pare că sunt în ceasul morţii şi că-ţi vorbesc deschis despre lucrurile pământeşti: ascultă-mă, Marianna, nu nenoroci doi creştini. Pentru că, vezi tu, Simone se mai poate salva încă, la fel şi Sebastiano, dacă tu vrei. Tu însă vrei sfârşitu) lor. Marianna, cu o moarte suntem datori, viaţa e scurtă ca şi cărarea de la casa asta până la pomul de acolo, în timp ce viaţa veşnică e totul.

— Eu nu pot face nimic, spuse Marianna, ştiu, viaţa e scurtă, da, dar tocmai pentru că drumul ei e scurt trebuie s-o străbatem dintr-odată, fără să ne întoarcem. După aceea numai cel de sus ne poate judeca.

Atunci tatăl se întoarse spre Constantino.

— Tu ce spui? Tu care crezi în Dumnezeu.

— Şi eu cred că numai el e judecătorul, asta am gândit şi eu întotdeauna. Marianna, de ce nu-i spui tatălui tău adevărul?

Atunci ea se ridică şi spuse cu voce hotărâtă:

— Tată, între mine şi Simone totul s-a terminat.

Şi se duse în cămăruţa ei; se închise înăuntru şi se apropie de ferestruică. Luna strălucea în mijlocul cerului albastru, pur, ca cel al zorilor de vară, şi fiecare fir de iarbă răspândea cel mai dulce parfum al său; şi totuşi din când în când strigătul păsării de noapte părea geamătul inimii pământului care în atâta tăcere se tânguia de-o suferinţă ascunsă, de nevindecat. Şi Marianna se gândea că tot aşa trebuia să-şi închidă şi ea suferinţa ei, în aparenţa de bucurie şi de soartă bună pe care viaţa i le dădea: să trăieşti şi să mori, aşa, fără să ridici un colţ al vălului de pe chipul misterios al fericirii.

Şi i se părea că e puternică, susţinută din cap până-n picioare de-o vână de mândrie; dar din când în când îi fulgera înainte, cu razele lunii printre frunze, amintirea ochilor lui Simone şi în inimă îi răsuna ecoul zadarnicelor lui promisiuni. Atunci toate măruntaiele i se zvârcoleau – durerea se ciocnea de mândrie, ca marea în furtună de un stâlp fragii. Şi lacrimile îi căzeau pe pervazul ferestruicii şi de-aco! o s-o rostogoleau pe iarba pajiştii, amestecându-se cu lacrimile de rouă pe care noaptea le plângea în poala pământului.

Constantino mergea pe acelaşi tirum pe care se întorsese Simone cu un an înainte. Şi în jur domnea aceeaşi seninătate argintie a lunii, aceeaşi blândeţe a primăverii; el însă nu se simţea înalt şi puternic ca tovarăşul său; mergea încet, mic ca un băieţandru, cu capul plecat, sigur pentru că avea încă permisul de liberă trecere, dar totuşi la fel de prudent, de teamă să nu fie urmărit. Şi ducea cu el greutatea durerii Mariannei şi umilirea cuvântului ei pentru Simone.

I se părea că este asemeni unui sărman servitor care a dus, forţat de stăpân, un dar jugnitor pentru cineva şi că se întoarce aducând înapoi un dar mult mai jignitor.

Câteodată simţea amintirea jignirilor lui Sebastiano rănindu-l până în inimă. Atunci se oprea şi el, asemeni tovarăşului, simţea trezindu-se înăuntru, în adâncul sufletului, o fiară sălbatică care-l îndemna să se oprească şi să privească în urmă cu dorinţa de a se întoarce la Sebastiano ca să-i vâre înapoi pe gât, amestecate cu sânge, cuvintele prosteşti, jignirile zadarnice pe care le rostise.

— Mie? Mie să-mi vorbească aşa? Neobrăzatule, laşule! Aşteaptă, blestematule, aşteaptă! spunea cu glas tare, ameninţând umbrele tufelor.

Apoi se liniştea; i se părea că aude un murmur îndepărtat de rugăciune şi era doar liniştea nopţii ce-l învăluia şi-l ducea ca un val, despărţindu-l de chinul lui. Atunci pornea din nou continuându-şi drumul ca un somnambul, pe cărăruile cenuşii prin iarba argintie, peste umbra tufişurilor şi a florilor. Şi Marianr. a şi Simone, cu pasiunea lor făcută mai mult din ură decât din dragoste, i se păreau atât ele îndepărtaţi, la cele două capete ale lumii; chiar şi furia prostească a lui Sebastiano, ca şi umilirealui şi ura lui, totul i se părea umbră.

Dar era de-ajuns un pas îndepărtat, o pietricică ce se rostogolea, o pasăre ce tresărea în somn, ca să tresară şi el din nou.

Ajunse înainte de ivirea zorilor. Simone nu era. Şi el lăsase sforicică legată de cui şi după cenuşa din care ieşea fumul grăsimii arse, după oasele împrăştiate, după resturile de mâncare, Constantino îşi dădu seama că şi alţi tovarăşi mai fuseseră pe-acolo, să benchetuiască sau să comploteze, cât lipsise el. Se aşează obosit în faţa focului stins; simţi o pornire de furie treptat învinsă de o mare tristeţe; şi începu să vorbească în gând cu Marianna, ca şi cum ea l-ar fi urmat până acolo sus şi îl asculta şezând în

întunericul peşterii.

„Vezi? Te-a înşelat. Cine ştie dacă tu, cunoscând întreg adevărul, ai fi pronunţai acel cuvânt? Ştim oare vreodată ceva? Tu crezi că Simone te părăseşte din dragoste, din slăbiciune, dar de fapt te părăseşte din vanitate sau din curaj, poate... Ştim oare vreodată adevărul? Dar eu nu ţi-am spus totul, nefericito. Nu ţi-am spus că cei trei, de-acum un an, au venit din nou să-l caute pe Simone şi l-au măgulit, l-au lăudat şi cel mai tânăr, Bantine Fera, a râs ştiindu-l pe Simone. Îndrăgostit şi a scuipat în semn de dispreţ ştiind că Simone vrea să se căsătorească pe ascuns şi să se prezisite în faţa judecătorului. Iată de ce te părăseşte Simone: pentru că-i este ruşine să iubească. Eu îi vorbeam încontinuu cu cuvinte frumoase: «Simone, ai grijă de conştiinţa ta, Simone, nu face nefericită o femeie ce te iubeşte.» Cât timp era în faţa mea, noi doi singuri, a râs de mine şi de predicile mele; ei e cel mai puternic sau se crede cel mai puternic şi se înţelege că ascultă numai de dorinţa lui. Dar după ce-a venit celălalt, Bantine Fera, care-i mai puternic decât el, a cedat: dar ca să se prefacă în faţa lui însuşi că e puternic, a găsit obişnuita scuză: că nu ştia ce se întâmplă, că era vrăjit, că tu îl vrăjisei, dar că acum vrea să fie puternic, liber, generos. Pentru că Bantine Fera a părăsit o femeie, ce nu-ţi ajungea nici măcar până la degetul tău cel mic, Marianna, şi el te părăseşte. Şi te iubeşte, Marianna! Cine poate să nu te iubească? Dac-ar coborî uriaşii din munţi şi ei s-ar pleca în faţa ta. Dar el vrea să-l imite pe Bantine Fera; şi exagerează; ca să-l imite i-o ia înainte cum aleargă câinele înaintea calului!”

Şi Marianna stătea acolo, liniştită şi palidă, cu faţa între mâini şi repeta încet cuvintele ei.

„Îi vei spune din partea mea că e un laş”.

„Da, îi voi spune”.

Îşi dădu seama că curajul de-a-i vorbi clar tovarăşului

i-l dădea nu numai conştiinţa lui, ci şi furia ce-l apucase negăsindu-l acolo, aşteptându-l, faptul de-a-l şti cu celălalt prieten ce devenise stăpânul lor, cel mai puternic dintre toţi. Şi se plecă din nou, singur cu suferinţa lui. Apoi somnul îl birui.

Simone nu era departe. Nu era pentru prima dată că-l însoţea, după ce se întâlniseră, pe Bantine Fera în incursiunile lui. Bantine Fera era un bandit adevărat, dintr-o bucată, inconştient şi brutal. Mergea ţintă către scopul lui; ceea ce voia obţinea, întâmplă-se ce s-o întâmplă. Ucisese pentru a se răzbuna pentru o jignire: fura şi continua să ucidă nu pentru că ar fi crezut că este dreptul lui, ci pentru că instinctul îi poruncea astfel. Era cel mai tânăr dintre tovarăşi şi-i conducea, îi domina.

Ca să scape de el, căci aştepta întoarcerea lui Constantino, Simone se prefăcuse bolnav; şi de fapt era bolnav de nesiguranţă, de dragoste, de remuşcare. Se ghemuise între stânei ca să urmărească întoarcerea lui Constanţino şi-şi amintea zorile întoarcerii lui de la Serra; şi încerca să nu se gândească la Marianna, căci Bantine Fera spunea că e slăbiciune să te gândeşti la o femeie din cauza căreia trebuie să-ţi pierzi libertatea; ba mai mult, i se părea că-i poartă pică şi că aproape o urăşte. Ca şi cum ea ar fi ştiut o nelegiuire făptuită de el şi chiar de departe, iubindu-l, îl stăpânea, considerându-l slab şi demn de dispreţ.

Apoi gândul şi dorinţa îl cuprindeau din nou.

Atunci supărarea îi creştea. Era nemulţumit de el însuşi: i se părea că este împărţit în două părţi şi una îl însoţea pe Bantine Fera în incursiunile lui, în atacuri, pentru câştigarea banilor şi a bogăţiilor altora, în beţia sălbatică de-a scăpa de capcane; şi cealaltă parte îşi continua gândurile ei de dragoste şi durere, era la picioarele Mariannei şi plângea pe genunchii ei şi din această durere şi umilinţă se năştea propria bucurie.

Şi cele două părţi luptau între ele, se blestemau, sufereau, se ridicau şi cădeau învinse în luptă, obosite dar gata să se ridice şi să se prăbuşească din nou.

Astfel când îl văzu pe Constantino întorcându-se, nu coborî în peşteră: nu voia să pară slab; nu voia să se vadă că aşteptase. Între timp aştepta, cu inima zbătându-i-se în piept, cu speranţa că tovarăşul îl va căuta. Şi cum Constantino nu se arăta, începu să-l blesteme pentru nepăsarea lui. Hotărî să coboare numai când zorile vor albi vârfurile copacilor şi când luna, ca data trecută, se va scutura ca o narcisă în apa izvorului.

Constantino dormea liniştit; avea rozariul înfăşurat în jurul mâinii şi, ca să-l trezească, Simone apucă crucâuliţa şi trase; mâna inertă se ridică şi păru că se trezeşte ea cea dintâi.

Simone îşi amintea cu încăpăţânare cealaltă întoarcere şi, în ciuda voinţei lui, îl cuprindea un sentiment de bucurie în adâncul inimii aşteptând ca tovarăşul să-i descrie durerea Mariannei şi, cine ştie, poate chiar şi admiraţia lui pentru ea. Atunci se aşează, aşa cum se cuvine unui 0111 puternic ca el, cu puşca alături, pieptul încordat, mâinile pe genunchi; părea un idol, cu faţa împietrită de o linişte forţată, cu părul des lucind în reflexele argintii ce pătrundeau în peşteră, încoronat de cercul negru al căciulii, cu ochii întredeschişi, fixându-l de sus pe tovarăşul ce se trezea încet, încet, tremurând şi întinzându-se.

I se urca în gât un nod de furie văzând încetineala tremurătoare cu care se trezea Constantino; i se părea c-o face intenţionat ca să se distreze, dar cu cât celălalt întârzia, cu atât el se încăpăţâna să pară calm.

Dintr-odată Constantino deschise ochii şi se ridică în capul oaselor: brusc, ca şi cum ar fi vrut să-l sperie, încercă să zâmbească, dar după expresia serioasă a chipului tovarăşului său îşi dădu seama că gluma nu-şi

avea rostul. O umbră de nelinişte şi de dispreţ îi trecu pe faţă; îşi încleştă dinţii şi nu mai putu să se stăpânească.

— Ei, ce e, ţi-au dat să bei apa somnului? Vorbeşte, macabeule!

Constantino îl privea, ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară; şi-ntr-adevăr Simone i se părea altul, i se părea că devenise mic. Nu-i mai trezea nici teamă, nici respect. Era cel pe care Marianna îl dezbrăcase cu un singur cuvânt.

— Unde erai? îl întrebă sever.

— Ce-ţi pasă? Acum sunt aici. Vorbeşte! Ai văzut-o?

— Am văzut-o.

— Unde? La ea acasă?

— La ea acasă, la Serra!

— A, la Serra, spuse Simone.

Lumina şi trilurile ce tremurau afară îi pătrunseră în inimă; asprimea lui dispărea treptat. Îşi luă mâinile de pe genunchi, îşi trase în jos pe frunte căciula, îşi plecă capul.

— De ce la Serra? întrebă şoptit ca şi cum ar fi vorbit cu sine însuşi.

— Pentru că a fost bolnavă şi s-a dus la ţară să se refacă!

— A, a fost bolnavă, spuse atunci gânditor, dar imediat păru că se ruşinează de emoţia lui. De! exclamă repunându-şi mâinile pe genunchi. Femeile au mereu câte ceva, sau se prefac că au!

— Sâmone! Marianna nu e ca celelalte şi nu are nevoie să se prefacă!

— Of, bărbate! Se pare că te-ai îndrăgostit, Constantino Moro!

— Marianna nu e femeie pentru mine.

— Cum o spui! Ţi-e frică c-o să fiu gelos?

— Nu poţi fi gelos, căci Marianna nu e femeie nici

pentru tine!

Simone îşi pleca şi ridica capul repede, cu un gest ce voia să fie de ameninţare, dar care în schimb era doar de surprindere şi de jignire.

— Aşa să-mi ajute Dumnezeu, tu vrei să mă înfurii în dimineaţa asta, Constantino Moro! Bine, să isprăvim, că am alte lucruri mai serioase în minte. Nu mai e timp pentru cântece. Povesteşte-mi cum a mers treaba.

— E puţin de povestit… M-am dus aşadar s-o caut la Serra: am găsit-o, şedea liniştită sub stejarul din poiană. La început s-a bucurat văzându-mă, apoi a înţeles şi a devenit din nou liniştită… liniştită ca moartea.

— Şi ce-a spus? Asta vreau să ştiu.

Constantino şovăia; presimţea ce se va întâmpla şi i se părea că stă în faţa grămezii de paie cu amnarul în mână; era de-ajuns o scânteie ca să trezească focul. Şi în acelaşi timp se gândea că trebuie să spună adevărul: era nevoie şi era cinstit aşa, şi-apoi deseori focul face bine.

Pe de altă parte Simone era tot mai exasperat; simţea că tovarăşul îi ascunde adevărul şi voi să-i reapară înainte ca un stăpân.

— Vorbeşte odată, vierme! Sunt aici şi-aştept!

— Ce furie! Puteai coborî imediat ce-ai văzut că mă întorc. Erai acolo sus.

— Da, eram sus. Şi ce-ţi pasă? Nu trebuie să-ţi dau ţie socoteală.

— Lui Bantine Fera, însă, îi dai.

— Lui Bantine Fera, da: e un bărbat Bantine Fera şi nu un vierme ca tine!

— Ascultă-mă atunci! Trimite-l pe Bantine Fera la Marianna Sirca, să-ţi aducă e! răspunsul!

— Mă faci să-mi pierd răbdarea! strigă Simone apucând o creangă arzând ca şi cum ar fi vrut să arunce cu ea în el. Dacă eşti gelos pe Bantine Fera, vom vorbi după

asta… E-o altă socoteală. Acum…

— Nu-i o altă socoteală! spuse Constantino deşi lovit în carne vie. Bantine Fera şi Marianna Sirca sunt braţele crucii tale, Simone, şi sunt aceeaşi socoteală. El a făcut un diavol din tine ca să te smulgă de lângă ea.

— Nu mă sfătuiai tu la-nceput să nu mai umblu după ea, să nu mă pierd pentru ea?

— Şi de ce nu m-ai ascultat atunci? Nu, diavole, de mine, care aveam intenţii bune, râdeai şi te-ai în tors la ea şi i-ai promis că vei face ce vrea ea, că vă veţi căsători, şi ai făcut-o să-şi spună secretul tuturor, şi-ai lăsat-o pradă persecuţiilor, batjocurilor, infamiei tuturor. X-ai tăiat orice drum în jur, ca să rămână singură cu tine, şi când era singură cu tine ai părăsit-o, fără să-i spui nimic, numai pentru că un răufăcător încrezut ţi-a spus că e ruşine să iubeşti o femeie şi să rămâi cu ea. Da, da, ai părăsit-o cu gândul şi ea credea că mai este încă cu tine şi de fapt era singură şi tu alergai după răufăcătorul acela, asemeni lui, şi nici măcar n-ai avut curajul să te duci să-i spui adevărul; da, m-ai trimis pe mine, cum se trimite un servitor, cum se trimite solul ce nu ispăşeşte pedeapsa. Şi-acum îţi voi spuneţi repetă cuvânt cu cuvânt spusele lui Sebastiano, dar şovăia să i le spună pe cele ale Mariannei.

Simone asculta cu creanga fumegândă în mână uimit. Ochii îi scăpărau de ură; ură pentru toţi, pentru Sebastiano ce-i fusese întotdeauna indiferent, pentru Marianna care se lăsase iubită, pentru Bantine Fera care îl smulsese de lângă ea, pentru Constantino care-i spunea adevărul: o furie surdă începu să-l facă să gâfâie: fiara sălbatică se zbătea înăuntru.

— Taci, iepure mort! Nu ţi-e ruşine că nu i-ai spălat botul în sânge? Nu mai vorbi, tu nu ştii ce eşti!

— Tu nu ştii ce faci şi ce eşti, insistă Constantino, hotărât, nemişcat ca resemnat să aştepte atacul. Eşti un nemernic. Mi-e milă de tine!

Simone sări în picioare cu creanga în mână ca un buzdugan aprins.

— Ori taci, ori îţi pecetluiesc gura cu foc!

— Atinge-mă! Atinge-mă şi-atunci îţi repet cuvântul ce trebuie să ţi-l spun din partea Mariannei.

Atunci Simone sări şi-l iovi în ceată cu creanga, în lovitură scânteile păreau că sar din părul lui Constantino şi totuşi el nu făcu nimic altceva decât îşi înclină capul, cu gestul ce-i era obişnuit, ducându-şi instinctiv mâinile la căciula ce-i mirosea a ars: şi spuse, fără să strige, fără să se scoale, fără ca să-şi ridice măcar ochii ce-i erau plini de lacrimi: – Laşule!

Lui Simone îi scăpă un strigăt şi se repezi afară din peşteră cu creanga în mână ca şi cum ar fi plecat să dea foc lumii.

XIII

Către prânz se întunecase. Era aproape frig. Marianna stătea lângă foc, ca în casa ei de la Nuoro în lungile zile de iarnă şi de aşteptare, şi din nou i se părea că totul, vizita lui Constantino, solia lui Simone, ameninţările groteşti ale lui Sebastiano, totul fusese un vis.

Numai când tresărea şi ridicând ochii să privească pe ferestruică vedea vârfurile copacilor zbătându-se în vânt, i se părea că vizita lui Constantino rupsese liniştea primăverii şi lăsase la moşie acea tulburare.

Mai bine aşa, însă, mai bine să trăieşti în durere singură decât în umilinţa incertitudinii şi aşteptării zadarnice.

Se hotărâse să se întoarcă în aceeaşi zi la Nuoro; dar puţin după prânz, în timp ce calul înşeuat aştepta răbdător sub stejarul din poiană, timpul se făcea tot mai ameninţător. Începu să plouă, Vântul biciuia pădurea cu un urlet continuu.

Tatăl, după ce duse calul la adăpost, intră şi o privi pe furiş. Era liniştită Marianna lui cea curajoasă şi ei înţelegea că de-acum drama se sfârşise, pericolul era înlăturat. Şi totuşi, nu ştia de ce, nu era mulţumit. O adora mai mult decât oricând pe faţa lui tăcută, dar nu era mulţumit. Ar fi vrut s-o vadă plângând. Se opri lângă ferestruică, în picioare şi câtva timp privi afară timpul urât, cu mâinile împreunate, trist că nu poate face nimic împotriva uraganului; apoi începu să coase o pungă de piele pentru tutun, apoi scobi o copită de viţică din care voia să facă o lingură pentru laptele prins. Din când în când îşi întorcea capul ca să privească afară; întreg orizontul forma de-acum un singur nor, unduitor; vântul biciuia iarba pajiştii acoperită de apă; părea că pământul se clatină.

În sfârşit Marianna se mişcă: i se păruse că aude prin zgomotul uraganului un pas pe care inima ei se încăpăţâna să-l însoţească cu bătăi repezi. Se-nroşi, la început de emoţie, apoi ruşinându-se de emoţia ei. Ar fi vrut să-şi ia inima în pumn şi s-o strivească şi să stoarcă din ea ca dintr-un ciorchine, sângele cel mai viu; şi totuşi continua să audă pasul, şi se ridică în vârful picioarelor ca să vadă mai bine afară.

Tatăl observă imediat neliniştea ei.

— Nu-ţi face gânduri, Marianna, spuse timid. Nu ţine mult timpul ăsta! Nu te mai gândi să pleci aşa! Ascultă de cine îţi vrea binele!

Marianna nici măcar nu-l asculta: auzea mereu pasul şi i se părea că cineva îi trece peste cap lovind-o cu un călcâi închipuit. În cele din urmă tatăl ei o lăsă la ferestruică. Intră şi servitorul cel zdravăn, după ce pusese la adăpost vitele şi se aşeză şi el alături de foc. Apa îi picura şi de pe degete şi în scurt timp în jurul lui se formă un cerc umed şi aburii hainelor ce se uscau îi învăluiră cu totul. Pentru câtva timp nu se auzi decât vântul şi şiroitul

ploii; nu vorbea nimeni, (Jar clin când în când, ca şi cum ar fi fost cuprinşi de-un sentiment de aşteptare, cei doi bărbaţi se priveau şi-apoi o priveau pe Marianna.

Marianna rămăsese nemişcată lângă ferestruică. Pisoiul stânii se cocoţase pe pervaz privind afară cu ochii lui mari, verzi, neliniştiţi: părea că vede ceva dincolo de pajişte, dincolo de pădure; câteodată întorcea capul şi-o privea pe Marianna, apoi rămânea în aşteptare ca şi ea. Deodată sări jos şi dispăru. Câinii lătrau; ploaia încetă, norii se deschiseseră şi din spărtura verde a cerului de deasupra pădurii apăru luna.

Atunci Marianna îl văzu pe Simone ieşind din pădure. Străbătea repede pajiştea şi părea că înoată printre Ierburile încă biciuite de vânt. Ochii îi străluceau pe chipul palid, şi gura puştii sclipea şi ea ca un ochi ce-şi păzeşte stăpânul pândind duşmanii ce-l urmăreau.

Marianna se-apropie de vatră şi spuse celor doi bărbaţi:

— Să nu vă mişcaţi de-aici! apoi ieşi, închizându-i înăuntru.

Încuie pe dinafară şi uşa cămăruţei ei şi se aşează în faţa ei ca să-l împiedice pe Simone să intre în casă. Nu, el nu trebuia să mai intre acolo niciodată. Şi casa părea că plânge deasupra ei, cu picăturile ce încă mai cădeau de pe acoperiş; şi totul plângea încă, în jur, deşi furia uraganului se calmase şi cerul se deschisese asemeni unui ochi lăcrimos.

Simone venea drept către ea: apa şiroia de pe el, faţa îi era răvăşită de oboseală, gâfâia după goană; clar ochii îi străluceau aproape sălbatici. Marianna simţi milă şi teamă.

Se priviră ca cealaltă dată, în adâncul inimii: se simţeau încă o dată egali, egali în mândrie şi durere cum fuseseră în slugărit şi-n dragoste.

— Marianna, spuse el oprindu-se în faţa ei, atât de

aproape încât îi uda hainele eu hainele lui îmbibate de apă, tu mi-ai trimis un cuvânt ce trebuie să ţi-l retragi.

Marianna îl privea fără să răspundă, strângându-se lângă uşă, hotărâtă să nu deschidă chiar dacă bărbatul ar fi încercat s-o ameninţe.

— Răspunde, Marianna, de ce nu răspunzi? Vezi că sunt aici şi că nu sunt un laş.

Ea zâmbi uşor, un pic batjocoritor, privind departe şi în jur ca scrutând pericolele prin care el trecuse; atunci el îi apucă încheieturile mâinilor, o lipi de uşă ca bătută-n cuie, vorbindu-i în faţă:

— Răspunde! De ce-ai spus că sunt un laş? Ţi-am făcut eu vreun rău? Puteam să-ţi fac în seara aceea, aici şi-apoi în casa ta, şi-apoi mereu, oriunde ne-am întâlnit şi acum aici aş putea să-ţi fac şi nu-ţi fac, nu vezi că nu-ţi fac. Vezi? Răspunde!

Ea îl privi din nou cu ochii întredeschişi, gura încleştată, chipul palid dar hotărât.

— Tu nu vrei să-mi răspunzi! Altă dată însă mi-ai răspuns. Eu, laş? Eu, laş? Ce ţi-am cerut eu ca să-ţi par laş? Ţi-am cerut poate bănetul tău? Bogăţiile ţi le-am cerut? Sau te-am cerut pe tine? Ţi-am cerut numai dragostea şi tu dragoste mi-ai dat; dar şi eu ţi-am dat dragoste. Suntem egali, ne-am schimbat inimile. Dar tu voiai mai mult de la mine: voiai libertatea mea şi asta eu nu ţi-o dau, nu, pentru Dumnezeu, o datorez altora, înaintea ta o datorez mamei mele, tatălui meu, surorilor mele... Eu laş? reluă răguşit, delirând de furie din cauza tăcerii ei. Erai tu cea care mă voiai laş, tu, care voiai să mă trimiţi la închisoare, tu care voiai să mă legi de tine ca un câine în lanţ... Tu...

DSntr-odată tăcu şi-i lăsă mâinile, palid, rece de spaimă. Marianna închisese ochii ca să nu-l mai vadă şi încet, încet se lăsase să alunece cu spatele de uşă: căzuse şezând pe scară şi el crezu că o omorâse. Se aplecă la

picioarele ei, ca data trecută, se aşează pe iarba udă, îi luă mâinile din nou, o privi de jos rugător:

— Marianna, Marianna? Răspunde-mi, Marianna!

Era vocea altuia, vocea lui Simone cel bun din seara aceea, dar ea tăcea, cu ochii plecaţi, nesigură, închisă în faţa durerii lui cum fusese şi în faţa mâniei lui.

— Marianna, răspunde-mi! Sunt eu, sunt Simone al tău. Vezi că am venit, sunt aici, ia-mă din nou, fă din mine ce vrei tu, Marianna, iartă-mă. Spune-mi măcar că mă ierţi.

Ea nu răspundea. Era moartă pentru el. Şi el simţi bine că ea e moartă pentru el şi-şi smulse căciula, o aruncă, îşi scoase puşca şi o aruncă jos, frângându-şi mâinile disperat. Râibâia cuvinte fără înţeles, ameninţări absurde, blesteme împotriva lui însuşi, împotriva tuturor. Ea rămânea inertă, oarbă şi surdă, moartă pentru totdeauna.

— Dar ce-am făcut? spuse el atunci, revenindu-şi; şi se întinse să-şi ia căciula şi-o trase bine pe frunte. E-adevărat, casa ta era înconjurată de iscoade. Poate e vina mea, da, căci trebuia să tac ca un bărbat puternic, să nu spun secretul nostru şi trebuia să merg eu să caut preotul, trebuia, dac-aş fi fost un bărbat curajos. Am trimis-o pe mama însă. Da, şi taina au aflat-o surorile mele şi-apoi vecinele de casă… Da, m-am purtat ca o muiere, dar chiar dac-ar fi fost vina mea, casa ta era înconjurată de iscoade şi datoria mea era să nu mă las prins în casa ta, să nu-ţi aduc această durere şi ruşine. Mă-nţelegi, Marianna? Spune-mi măcar că mă înţelegi! Vezi că vorbesc ca şi cum aş fi chiar conştiinţa ta? Dar, nu, tu taci, tu nu răspunzi!

Ea deschise ochii şi-l privi; şi erau liniştiţi ochii ei, ca altă dată, dar prea liniştiţi, ca şi cum ar fi privit dintr-un loc îndepărtat unde te simţi singur, unde judeci fără pasiune; de dincolo.

Simone îşi luă puşca şi şi-o puse pe genunchi; apoi îi

luă din nou mâna pe care ea i-o lăsă rece şi inertă.

— Tu înţelegi graiul raţiunii, Marianna, Sărmana mea Marianna! Vezi, tu înţelegi graiul raţiunii. Şi chiar şi aici, la moşia ta, e cineva la pândă, care vrea să-mi facă rău. Aşa cel puţin mi s-a spus. Iată de ce nu veneam. Să mă las prins, să mă las omorât în faţa la De ce să-ţi fac un asemenea rău? Mă-nţelegi? Vorbeşte, spune-mi un singur cuvânt. Şi-apoi, vezi, adăugă încet, înclinându-şi capul ca şi cum s-ar fi ruşinat de cuvintele lui, gândindu-se bine, era un lucru nebunesc… Marianna… un lucru de copii… şi noi nu mai suntem copii… Şi-apoî… tu eşti bogată şi eu sunt sărac…

Atunci păru că viaţa se întoarce în ea; se înroşi şi nu-şi trase mâna pe care el i-o strângea tare, şi spuse încet, cu voce calmă:

— Ştiai prea bine asta. Şi-apoi dacă cu îţi păream bogată pe când tu te simţeai sărac şi tu-mi păreai sărac în faţa bogăţiilor mele!

Se înroşi şi el: înghiţi saliva cu dezgust, ca şi cum ar fi înghiţit o îmbucătură amară şi clătină capul. Nu mai înţelegea nimic sau i se părea că nu mai înţelege.

Era obosit de toate lucrurile ce le spusese, ca şi de lungul drum ce-l făcuse; o oboseală zadarnică. Şi-ar mai fi vrut încă o dată să-şi plece capul pe genunchii Mariannei şi să adoarmă.

Dintr-odată însă mânia îl cuprinse din nou. Totuşi, ea nu-şi retrăsese insulta şi nu şi-o retrăgea nici acum, nici când îl vedea aşa obosit şi distrus la picioarele ei: ba chiar adăuga altele. Dar dacă ea nu voia să-i deschidă uşa, nici el nu intenţiona să plece ca un cerşetor căruia i se refuză pomana. Se gândi la batjocurile lui Bantine Fera, dacă ar fi aflat: şi fiara sălbatică dinlăuntrul său se zbătu din nou. Începu să gâfâie, îşi atârnă de gât puşca şi-şi aminti că plecase de ia peşteră cu tăciunele în mână cu intenţia să dea foc stânii Mariannei şi casei ei, să măcelărească vitele

şi să omoare servitorii, rudele ei şi chiar pe ea, dacă nu-şi retrăgea cuvântul. Vedea totul roşu; apa ce-l pătrundea i se amesteca cu sudoarea şi devenea caldă şi i se părea că e tot mânjit de sânge, de sângele izvorât din rana înfricoşătoare pe care Marianna cu un singur cuvânt i-o săpase în inimă.

Dar privirea ei îl stăpânea. Ea nu înceta să-l privească, tăcută, cu capul puţin aplecat spre dreapta: acest gest îi amintea de Constantino şi i se părea că şi Marianna ştie totul, că-l urmase pas cu pas în acele luni de greşeli şi de slugărie de-o mie de ori mai rea decât vechea slugărie şi că-l privea din adâncul conştiinţei lui. Plecă capul şi prin zumzetul urechilor i se păru că aude o voce care era a ei, sau a lui Costandino, sau a lui Bantine Fera, sau poate chiar vocea lui ce-i repeta cuvântul Mariannei.

Atunci sări în picioare, din nou. Înfuriat, împotriva lui însuşi şi fugi traversând în goană pajiştea.

Şi numai atunci Marianna începu să tremure. Crezu că el pleacă să-şi facă vreun rău şi prima pornire a ei fu să fugă după el şi să-i strige să se oprească; dar mândria o ţinea nemişcată, mută, bătută-n cuie de uşă. Imediat însă o voce lăuntrică începu să-i strige şi ei că fusese nedreaptă, că spusese un lucru sângeros şi neadevărat, aruncându-i lui Simone în faţă sărăcia lui opusă bogăţiei ei. Fusese şi ea laşă, răspunzându-i numai cu o insultă, când el se revolta şi se apăra: iată că erau egali încă o dată. Puteau să alerge cât voiau: trebuia să urmeze mereu acelaşi drum şi să se regăsească mereu alături la popasuri.

Între timp el dispăruse în pădure. Umbra apusului păru să cadă în urmalui.

Marianna ridică ochii: văzu cerul tot curai de-un albastru verzui, cu luna mare, trandafirie deasupra pădurii încă îngreunate de apă. Văzu pajiştea în faţa ei reflectând ca o baltă lumina lunii. În liniştea neaşteptată auzea mereu, clar, pasul lui Simone. Şi-l urmărea cu nelinişte,

gândindu-se în inima ei că el se depărta pentru totdeauna; dar în adânc, într-un loc tainic al inimii, simţea că încă o dată teama că el se ducea pentru totdeauna, o înşela. El-alerga, da, fugea, dar alerga şi fugea şi ea, viaţa lor era aceeaşi şi trebuiau să se reîntâlnească mereu la fiecare popas.

Suspină adânc şi se duse să deschidă uşa bucătăriei. Servitorul se supusese; nu se mişcase din locul lui; tatăl, în schimb, imediat ce fata ieşise, alergase la ferestruică, îl văzuse pe Simone venind şi plecând şi acum aştepta nerăbdător ca ea să se întoarcă.

Văzând-o palidă şi răscolită, cu ochii arzsud de lacrimi ce nu voiau să izvorască, îi ieşi în întâmpinare fără a avea curajul s-o întrebe ce se întâmplase. O privea numai şi, simţea că ceva înspăimântător se întâmplase deja, mai rău decât dacă Simone ar fi atacat-o, mai rău decât dacă ar fi omorât-o.

Fără o vorbă ea se întoarse la ferestruică şi din nou totul fu tăcere în bucătăria întunecoasă. Capul ei se profila negru pe verdele şi auriul fundalului, cu luna într-o parte. Cei doi bărbaţi începură iar să se privească, din când în când, cu un shnţământ neliniştitor de aşteptare; dintr-odată câinii reîncepură să latre cu scheunături lungi, jalnice şi Marianna se duse până la uşă, apoi se întoarse la ferestruică; părea că ştie ce se întâmplă afară în misterul pădurii şi făcu un gest cu mâna către câini, poruncindu-le să tacă ca să audă mai bine.

O împuşcătură răsună clar, apropiat: ecoul o repetă, apoi un ecou mai îndepărtat o repetă încă o dată.

Ea răspunse cu un strigăt ca la o chemare.

Şi alergă din nou afară, de data asta urmată de cei doi bărbaţi.

Îl găsiră pe Simone lângă fântână, sub stânci, chiar acolo unde servitorul îl văzuse într-o dimineaţă în iunie trecut, după prima vizită la casa de la moşie.

Marianna, care o luase înaintea tatălui şi a servitorului, în căutarea chinuitoare, alergând prin pădure ca o căprioară rănită, îl văzu prima. Stătea îngenunchiat lângă fântână cu mâinile încleştate de stâncă; părea că încearcă să se ridice; gura puştii dreaptă încă pe umărul lui scânteia în lună, păzindu-şi de-acum în zadar stăpânul rănit.

Marianna nu strigă. Îl luă de umeri ea să-l ajute să se ridice; el se lăsă în braţele ei şi fata se clătină sub greutatea lui şi căzu aşezându-se pe piatră.

Erau din nou împreună; sângele lui îi uda poala şi ea, căutând eu mâna rana îl simţea scurgându-se calci printre degete şi avea impresia că Simone e sfârtecat tot şi că sângele îi şiroieşte din toate părţile.

— Simone! Simone!

I se părea că el se lăsase înadins aşa în braţele ei şi că-i oferea sângele lui cum promisese în seara aceea.

— Nu face aşa, hai, nu face aşa.

Apoi începu să strige îngrozită.

Atunci sosiră în goană şi cei doi bărbaţi: i-l luară pe Simone şi-l duseră în casă. Sângele picura pe iarbă; ea care-i urma de-aproape pas cu pas, strângându-şi fruntea cu mâinile, se simţea mânjită toată de sângele lui, din cap până-n picioare.

Uşa ei se redeschise pentru Simone.

Bărbaţii îl aşezară pe patul ei şi începură să-l dezbrace. Părea că doarme, cu părul încă înmuiat de ploaie, sprijinit obosit de pernă. Şi-i lăsa să facă ce vor cu el. Îi lăsa să-i ia puşca de care nu se despărţea niciodată, cartuşiera, brâul, sumanul şi haina. Pe măsură ce bărbaţii i le dădeau, Marianna lua obiectele şi hainele şi punea totul pe ladă; şi fără să vrea, în ciuda groazei acelui moment, se gândi că Simone ar fi trebuit într-o zi să se dezbrace aşa ca să fie al ei. Iată, nunta lor se împlinise: nuntă în moarte. Şi

totuşi în adânc, în străfundurile inimii ei, simţea că aceasta era adevărata lor nuntă. Îşi aparţineau în moarte, pentru veşnicie.

Se ivi pieptul lui alb ca al unei femei, puternic cu aluniţe ca pistruii. Rana era acolo, între două coaste; o gaură mică roşie. Sângele continua să curgă, liniştit ca apa din izvor.

Servitorul se aplecă să privească cu ochiul priceput al unui medic; prinse între două degete strângând puternic marginile rănii, în timp ce cu mâna liberă îşi ajuta stăpânul să întoarcă pe o parte corpul lui Simone.

— Rana n-ar fi mortală dacă glonţul n-ar fi rămas înăuntru. Dă-mi oţetul, Marianna!

Marianna vărsă oţetul într-un vas: şi lacrimile ei se amestecau cu el; cu o mână îl dădu, cu cealaltă ţinea lumânarea şi şopti privind chipul lui Simone:

— Te-am ucis şi-ţi dăm oţet ca lui Cristos…

Numai atunci unchiul Berte, care până în acel moment păruse un alt om, hotărât şi neclintit, oftă şi-şi împreună mâinile.

— Of, Sebastiano, ce-ai făcut!

Apoi nu mai vorbiră. Se auzea în tăcere zgomotul pânzei unui cearşaf sfâşiai de Marianna ca să facă feşi şi de afară cântecul privighetorii.

Cei doi bărbaţi intrau şi ieşeau tăcuţi încercând să facă să dispară urmele de sânge, Marianna se aşează lângă pat. Simone părea că doarme. Ea îi vorbea şoptit, atingându-i mâna inertă, Nu mai vedea nimic în jur cu ochii orbiţi de plâns; dar înăuntrul ei vedea foarte clar orice colţişor, până în adâncuri, şi în străfundurile inimii în ascunzişul în care conştiinţa scânteia ca o comoară într-o peşteră.

— Eu te-am omorât, îi spunea lui Simone, atingându-i degetele unul câte unul şi căuşul palmei încă uşor cald.

Mândria mea te-a ucis. Iartă-mă. Nu pleca aşa, nu face cum am făcut eu, tăcând şi spunând numai cuvinte rele. Iartă-mă şi nu vorbi dacă vrei. Ştiu totul oricum, Simone, inima mea. Tu mi-ai dăruit atâta, îmi dădusei dragostea. Nu dragostea ta pentru mine, nu, dar dragostea mea pentru tine, dragostea mea. Era o comoară mare şi eu n-am ştiut s-o păstrez. Căci unul care a fost mereu sărac ca mine, nu cunoaşte preţul lucrurilor. Şi-aşa am risipit comoara ce mi-ai dat. Am împrăştiat-o, am aruncat-o pe ferestrele casei mele;

E drept că acum tu trebuie să pleci; căci nu mai ai nimic, nu mai avem nimic, Simone, inima mea. Şi mai voiam încă mai mult, de la tine. Tu aveai dreptate să-mi spui. Voiam şi libertatea ta şi voiam să te căsătoreşti cu mine, nefericita de mine, voiam inelul de la tine, inelul ce nu există decât unde se termină curcubeul. Sărmana de mine, voiam sângele tău, viaţa ta şi iată că mi le-ai dat, cum ai promis, sângele tău şi viaţa ta. Simone, inima mea. Aveau dreptate surorile tale să nu se încreadă în mine.

La amintirea surorilor lui atât de puternice, plânsul îi izbucni în sfârşit din ochi, dar chiar în nelinişte găsi un fel de uşurare şi i se păru că lacrimile ei, udând chipul şi mâinile lui Simone, reuşesc să-l însufleţească. El, de fapt, mişcă uşor vârful degetelor.

Ea se ridică, revăzu totul în jur, cămăruţa singuratică luminată de pâlpâirea luminării, hainele lui pe ladă, puşca în colţ, faţa lui palidă pe pernă cu ochii rătăciţi. Părea că el se trezeşte dintr-un somn adânc şi că-i e greu să-şi reamintească.

— Marianna? o chemă şoptit.

XIV

Între timp Sebastiano străbătea pădurea, întorcându-se la stâna lui. Gâfâia şi numai se mai zbătea încă. dar se înşela că e satisfăcut şi că oricum e gata pentru orice. Îşi ţinuse promisiunea: după ce-i trimisese vorbă lui Simone

să nu se mai apropie de Marianna dacă nu voia să plătească cu sângele lui îndrăzneala, nu se mai depărtase de moşie. Aştepta; ştia deja ce trebuia să se întâmple. Şi iată-l pe Simone sosind în goană şi după discuţia cu Marianna plecând în goană, ca unu! căruia timpul nu-i ajunge pentru a îndeplini toate faptele pentru care simte că e sortit; o împuşcătură şi iaiă-3 la pământ, oprit pentru totdeauna.

Sebastiano nu era sigur că l-a omorât, oricum nu-i! >aşa, important era că-şi ţinuse promisiunea. Şi-n timp ce mergea în liniştea pădurii întreruptă doar de murmurul unui torent îndepărtat, vorbea cu victima Sui:

— Vezi, omule? Tu credeai că alergi şi că răstorni totul cu avântul pieptului tău, dar acum eşti secerat în momentul cei mai frumos. Aşa vei învăţa! Eşti tânăr şi vei învăţa. Ţi-am trimis vorbă că Marianna, în afara acelui neputincios de tată, mai are încă câteva rude. Acum ai văzut, aşa să-roi ajute Dumnezeu, ai văzut-o!

Fe măsură ce umbla neliniştea i se risipea din inimă.

— De ce fug? se întrebă. Eu nu vreau să mă ascund. Eu vreau să plătesc, să-mi plătesc partea. Nu, nu vreau să mă ascund, eu nu sunt un laş.

Dintr-odată se opri, ca şi cum victima întinsă pe brânci la picioarele lui i-ar fi închis drumul.

Îşi trase puşca pe umăr, privi îndelung pământul. Luna străbătea ceru! singuratic şi-şi împrăştia lumina tristă în pădure. Murmurul torentului se îndepărta şi de pe stejarii cenuşii de plută ce păreau de piatră cădeau picături de apă ce-i atingeau faţa şi mâinile.

Îşi continuă drumul, dar nu se mai simţea atât de mulţumit; se gândea! a Marianna! a spaima şi durerea ei când îl va găsi pe Simone mort sau rănit şi i se părea căi aude strigătul. Un strigăt ce-i rănea pe la «paté şi-l împingea înainte în fuga lui, şi-n acelaşi timp îl prindea de gât ca un laţ aruncat de departe ce-l trăgea înapoi.

Marianna îi striga:

— Laşule! Laşule J

Se opri din nou.

— Eu, laş? eu care-mi risc libertatea şi viaţa ca să le apăr?

Îşi continuă drumul; dar furia îi îndoia genunchii; îşi sălta capul şi – dădea înapoi ca şi cum laţul acela îi trăgea într-adevăr, sufocându-l. Luptă astfel pentru o bună bucată de vreme şi cu cât mergea înainte eu atât se ruşina mai mult că fugise. Se-ntoarse elţâva paşi; se opri din nou. Nu mai ştia ce să facă, să meargă înainte sau înapoi, i se părea la fel de ruşinos, în sfârşit se trânti pe jos, şi se aşeză cu spatele sprijinit de un trunchi şi oftă adânc: el era cel învins, ce! rănit, o simţea bine. Şi totuşi încercă un sentiment de uşurare odihnindu-se aşa.

Nodul de fiere ce i se strânsese în inimă în tot timpul acela de ură, se topea, curgea prin rană. Iată, nu ştia de ce, dar nu mai ura: durerea Mariannei şi sângele lui Simone îndestulau lunga lui durere, umilinţa lui. Era liniştit asemeni creditorului împăcat.

Şi totuşi după un moment de odihnă pasiunea îl învolbură din nou. În fond nu renunţase la Marianna; credea că e sincer când se gândea că o apăra împotriva ei înşişi. Dar iat-o acum o vedea aplecată deasupra lui Simone, vrând să-l ridice, să-l cheme la viaţă. Tresări şi o porni înapoi.

Totul era liniştit sub lumina lunii. Zgomotul torentului răsuna slab ca şi cum ar fi adormit şi ar fi murmurat în vis. La moşia Mariannei privighetoarea nu înceta să cânte.

Se-nvârti în jurul fântânii amăgindu-se că-l va găsi pe Simone întins încă pe locul unde căzuse şi se mira de liniştea ce-l înconjura. I se părea că pământul înghiţise victima, ascunzhid-o ca să nu tulbure pacea nopţii.

Mai încolo însă, la marginea pădurii, văzu lumină la ferestrele casei ele la moşie şi nişte umbre agitându-se.

— E acolo, viu, mai viu ca niciodată!

Şi simţi că ura şi răzbunarea lui nu fuseseră decât o împotrivire zadarnică în faţa voinţei destinului.

Se-ndreptă repede spre casă. Bărbaţii stăteau în bucătărie aşteptând ordinele Mariannei; afară calul deja înşeuat era gata de plecare şi servitorul îşi pusese pintenul la picior, în timp ce unchiul Berte îşi friagea mâinile nehotărât dacă trebuia să meargă el în căutarea rudelor lui Simone sau să rămână cu Marianna.

Când îl văzu pe Sebastiano intrând, îi ieşi în întâmpinare înşfăcându-l de gulerul paltonului într-o primă pornire de furie; dar chipul acela palid ce părea de ceară şi ochii grei de disperare îi impuseră tăcere.

— E-acolo? întrebă Sebastiano. E foarte grav?

Părea căit, cu braţele atârnându-i de-a lungul coapselor, cu capul plecat.

— Rana n-ar fi gravă, dar glontele e înăuntru, adânc de tot… Sebastiano, de ce-ai făcut asta?

— Fiindcă trebuia s-o fac!

— Ascultă-mă, atunci; ai făcut o prostie! între Marianna şi Simone se terminase totul.

Sebastiano căscă ochii, apoi îi închise. Apoi vru să se amăgească.

— Nu-i adevărat, de ce spui asta?

— O spun pentru că-i adevărul. Marianna şi Simone se despărţiseră.

Sebastiano merse să se aşeze lângă vatră, fără să-şi scoată puşca de pe umăr; îşi sprijini coatele de genunchi şi faţa în pumni ca şi cum ar fi vrut să-şi zdrobească fălcile; şi pumnii şi fălcile-i tremurau de furie.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat!… spunea din când în când.

Servitorul liniştit îi spuse stăpânului:

— Bac-a venit Sebastiano, unul din noi poate pleca.

Unchiul Berte intră atunci la fata lui. Simone abia îşi revenise şi privea în jur încercând să-şi ridice capul. Marianna îi luase o mână şi i-o strângea între ale ei, aşteptând nerăbdătoare ca el să mai vorbească; dar ochii i se acopereau cu un văl, capul îi cădea din nou greu pe pernă şi somnul de moarte din care abia se trezise îi învingea din nou.

— Marianna, spuse tatăl atingându-i umărul cu degetul, trebuie să hotărâm ce e de făcut.

Ea tresări.

— Fă tu ce trebuie.

Şi unchiul Berte se întoarse dincolo.

— Şi-a revenit dar deliresază, febra îl arde. Trebuie să-i anunţăm pe ai lui.

— Ce-a spus stăpâna? întrebă servitoriul, aplecându-se să-şi strângă pintenul.

— N-a spus nimic, dar aici nu-i nevoie de porunci. Du-te repede la casa lui Simone şi spune cum stau lucrurile. Hai! Servitorul şovăia.

— Aş vrea… să hotărască stăpâna.

Pentru prima dată de când era acolo în slujbă îl văzu pe unchiul Berte ieşindu-şi din fire:

— Eu sunt stăpânul aici! Pleacă şi nu mai face pe idiotul. Du-te!

Atunci îl ascultă şi-n curând zgomotul paşilor grăbiţi ai calului său se stinse în depărtare. Numai atunci Sebastiano îşi ridică privirea şi-şi îndreptă spatele:

păru că vrea să întrebe ceva. Apoi se aplecă din nou şi nu mai vorbi.

În zori sosi mama lui Simone, călare pe calul servitorului. Cu spatele gârbovit, cu capul înfăşurat într-un şal negru, palidă, eu faţa deja de mult pietrificată de

durere, coborî de pe cal înainte ca servitorul să descalece şi merse drept în camera în care era fiul ei. Marianna se ridică ca să-i lase locul. Nu-şi spuseră un euvânt; dar din acel moment mama rămase lângă Simone, cu mâna lui între ale ei, aplecată şi ea, vorbindu-i pe şoptite, spunându-i tot ceea ce de mult timp nu-şi spuseseră, în timp ce Marianna se ducea şi venea în vârful picioarelor prin cămăruţă şi din când în când se oprea în faţa patului ca aşteptând vreun ordin.

De fapt mama, dându-şi seama că febra creştea şi că rănitul îşi pierdea până şi forţa de-a aiura, se ridică şi spuse:

— Ar fi nevoie de un preot, să-i dea sfânta cuminecătură.

Un preot! Marianna ieşi să dea porunca: numai atunci îl văzu pe Sebastiano. Deschise ochii mari şi pentru că nu putea vorbi, îi porunci cu mâna să plece; el însă ll-o privea, nemişcat, cu faţa ca de ceară şi ochii ficşi într-un punct nelămurit. JIarianna îşi lăsă capul în jos şi două lacrimi mari îi brăzdară faţa şi-i căzură pe pământ.

Apoi îşi reveni imediat: i se părea că se găseşte înaintea unui munte neted, de netrecut. Era zadarnic să plângi, zadarnic să strigi, zadarnic să te răzbuni: totul era zadarnic.

Iată-l aici pe Sebastiano, în faţa ei, mai rănit, mai aproape de moarte decât Simone. Ea putea să-l lege cu mâinile ei slabe şi să-l predea dreptăţii oamenilor. Putea şi să-l omoare acolo, la picioarele ei, ea pe un câine turbat. Dar greutatea durerii ei nu s-ar fi uşurat nici măcar cu un gram.

Atunci se apropie şi-i atinse umărul, cum făcust, tatăl ei cu ea. Ei se întoarse şi o privi, fără să vorbească; pupilele lui se dilatau, privind-o fix. Părea că dintr-odată înţelesese toată gravitatea răului făcut ş „> tăl cuprindea groaza.

— Sebastiano, spuse ea plângând, c-a doua oară că te rog să pleci. Du-le, înţelegi? Şi nu mai pune piciorul în casa mea…

El se ridică, îşi luă puşca şi ieşi; dar când ajunse lângă fântâna unde căzuse Simone nu-şi mai putu continua drumul. Se aşeză şi începu din nou să aştepte.

De-acolo îl văzu pe unchiul Berte încălecând şi îndreptându-se către Nuoro; totul în jurul moşiei era liniştit. Cireada păştea, vacile cenuşii, nemişcate în iarbă, pe fundalul albastru între stejarii de plută, păreau din stâncă; fluierăturile coţofenelor ce imitau mierlele alergau ca nişte fire de argint în liniştea pădurii şi fumul se ridica drept din casa de pe moşie, împrăştiindu-se în înalt asemeni unei mari flori de ovăz.

Totul părea un vis. Numai câinii se nelinişteau din când în când; se ridicau, fremătând pe labele din spate, traşi înapoi de lanţul ce-i lega şi lătrau îndelung ia pisoiul tăcut ce venea să-şi bage botul în strachina cu apă.

Şi umbrele coborâră pe pământ. Mama stătea tot lângă pat şi-i povestise deja totul lui Simone. Îi povestise cum vestea nenorocirii n-o surprinsese nici pe ea, nici pe tată, nici pe surori.

Be mult timp simţeau toţi în adâncul inimii ca o durere ascunsă, aşteptarea unei astfel de veşti. Şi iată, sosise servitorul Mariannei şi se priviseră în faţă spunându-şi din ochi: „A venit ceasul”.

— Ne-am privit, Simone, şi eu imediat mi-am pus şaful ca să vin la tine. Surorile tale şi tatăl sunt supravegheaţi. Şi toţi de la jandarmerie îi cunosc. Dacă pieea unul dintre ei ar fi fost urmărit şi descopereau ascunzişul tău. Mie mi-au uitat toţi chipul, căci tu ştii, de mulţi ani nu mai ieşeam din casă… De mulţi ani… de când ai plecat… Şi-aşa am venit, căci era rândul meu să te văd: şi iată-te aici, însângerat şi fără simţuri, gemând ca atunci când te-ai născut.

Marianna se ducea şi venea tăcută, fără speranţă: numai că era geloasă pe mamă că venise să-i despartă încă o dacă. Şi pintlea momentul când ar putea să-şi reia locui lângă Simone.

Către seară, văzând că tatăl ei, ce plecase la Nuoro să caute un preot nu se mai întoarce, privi îndelung de ia uşă, apoi se îndreptă spre pădure, de-a lungul micii poteci luminoase în iarba deja întunecată.

Nu se vedea nimeni. Era o seară blândă, luminoasă. Moşia, spălată şi împrospătată de uraganul de ieri, mirosea ca un buchet de levănţică. Şi stelele apăreau una după alta, una mai frumoasă şi mai limpede decât alta, ca şi cum s-ar fi întrecut în frumuseţe.

Ea umbla din nou palidă, puţin gârbovită, puţin îmbătrânită, ca atunci când venise prima dată la moşie ca să-şi refacă sănătatea după moartea unchiului. Merse o bucată bună, până la o colină de pe care se pedea drumul.

Iei spatele ei pădurile îşi unduiau valurile verzi asemeni mării; la picioare i se întindea câmpia încă verde-albăstruie în apus, cu scundele garduri despărţitoare, cu stâncile şi arbuştii înfloriţi. Munţii fumegau la orizont, roşii încă, dar acope; şi de un văl de cenuşă: luna răsărea albă deasupra muntelui Orthobene şi totul în imensitate era pace.

Marianna rămase, pe deal, o oră, ce păru atât de lungă, sprijinită de o piatră. Dintr-odată se simţea calmă, departe de lucrurile ce-o făcuseră să sufere atâta: câteodată îi dispărea din minte chiar şi amintirea că Simone şi mama lui erau acolo, în casa ei, stăpâni pe toate. Ea era departe. Părăsise totul, era liberă, suspendată în spaţiu ca luna.

Dar paşii cailor pe cărare o rechemară la realitate. Coborî împiedicându-se de pietre şi sosi în poiană odată cu laiăl şi cu preotul.

XV

Freaiul era tânăr, puternic: negricios la chip, cu „buzele groase şi dinţii albi, înfăşurat în mantia lui lucioasă şi cu o mică tichie în locul tricornului; părea un preot din Abisinia.

Avea şi el doi fraţi bandiţi, puşi sub urmărire şi nu putea să refuze serviciile unui muribund.

Marianna îl salută cu un semn al capului şi-l conduse în cămăruţă. Mama aprinsese mica candelă de alamă, atârnată de un cui în perete, deasupra patului –, umbra rotundă şi tremurătoare acoperea ca un giulgiu faţa rănitului şi cerul de lumină se contopea cu ultima lumină a crepusculului în înalt, sub tavanul de trestii.

Simone aţipise şi părea, sub vălul acela de umbră, deja liniştit în somnul morţii.

Preotul se apropie în vârful picioarelor, oprindu-se să-l privească tăcut, alături de mama ce se ridicase şi privea şi ea cu milă nesfârşită, temându-se că Simone s-ar putea trezi (lin scurta odihnă, temându-se că s-ar putea să nu se mai trezească.

Apoi se dădu! a o parte şi preotul se aşează alături de pat, rugându-se.

Femeile ieşiră afară să aştepte: şi Marianna părea mai obosită; toropită, se gândea la Xsus în grădina de măslini şi-i era frică să nu adoarmă. I se părea că şi pe chipul ei se aşterne un văl de umbră, şi totuşi întrezărea o lumină depărtată.

„Ce voi face acum?” se gândea.

Nu va mai iubi, nu va mai aştepta. Dar nu trăia un sentiment de disperare, ci din contra un sentiment de speranţă şi odihnă: Simone va scăpa de-acum de toate primejdiile.

Ea n-o să mai audă pasul lui pe pământ; acum el era cel care trebuia să asculte pasul ei pe pământ şi s-o aştepte ia marginea unde începe adevărata libertate.

Între timp, în bucătărie, servitorul şi stăpânul pregăteau cina: cei vii trebuie să se hrănească şi în casele pe unde trece moartea, şi-apoi preotul era tânăr, călătorise şi trebuia să fie cinstit ea un oaspete de seamă ce era. Aşadar unchiul Berte stătea aplecat suflând ia foc, trăgându-şi din când în când căciula peste părul rar, iar servitorul, ca în prima seară când Simone fusese în casa de ia moşie, pregătea friptura cu mâinile însângerate. Faţa lui rămânea nemişcată, impasibilă. Şi cea a stăpânului se lumina încet, încet; hi urma urmelor Dumnezeu vede ceea ce face şi căile lui sunt nepătrunse; şi cei care a inventat proverbul „nu orice rău vine ca să facă rău” era, desigur, unit! care ca toţi cei ce au inventat proverbe, avea o bogată experienţă de viaţă.

Făcu semn servitorului cu un deget să se apropie şi cu capul făcu semn spre fereastră, spre pătlure, zicând şoptit:

— Nătângul ăla e tot acolo, lângă fântână. Du-i ce! puţin de băut!

— Trebuie să ne gândim mai degrabă la femei, bombăni servitorul, au postit azi ca-n vinerea mare…

— Ne-om gândi la toate, ai răbdare, omule!

Se ridică sprijinindu-se cu mâinile de genunchi, respirând adânc. Îl încerca un sentiment de uşurare de când preotu! era acolo înăuntru; i se părea că toate lucrurile merg bine şi încet, încet, se întorc la locul lor, mai ordonate decât înainte.

Îl trimise deci pe servitor în căutarea lui Sebastiano, apoi pregăti masa: iată vasul cu laptele prins, iată fagurele de miere într-un vas de plută. Trecând pe la casa fetei lui avusese grijă să-i ceară Fidelei pâine albă; şi iată caşul proaspăt, paiid şi umed ca ceara şi iată şi vinul. Erau de toate; putea fi un ospăţ de cununie. Pisoiul îl urma pas cu pas, frecându-se de gheata de pâslă a cărei asprime îi umplea de voluptate marii ochi verzi: pe neaşteptate însă

mieună ascuţit şi sări departe. Stăpânu! îl călcase pe lăbuţă. La acel ţipăt, Marianna, de afară, tresări trezindu-se. Luna. răsărea deasupra pădurii, cerul era albastru ca ziua şi totul în poiană era luminos. Un bărbat înainta drept prin iarba pajiştii. Şi ea – l recunoscu imediat.

— E Constantino, tovarăşul lui, spuse încet mamei lui Simone. Ştia desigur că el venea aici şi văzând că nu se întoarce a pornit să-l caute.

Constantino se opri înaintea lor şi Marianna se ridică să-l primească. Se priviră ca data trecută la lumina lunii şi se înţeleseră.

— E acolo, înăuntru, spuse ea arătând cu faţa palidă către cămăruţă, e rănit de moarte şi şi-a pierdut cunoştinţa. E cu preotul.

Şi Constantino păru uşurat auzind că era şi preotul, îşi puse mâna, pe capul mamei lui Simone şi-l simţi ara ând sub degetele Sui. Şi ia acea atingere durerea femeii păru că se descătuşează în sfârşit: suspinând luă mâna lui Constantino şi-o udă cu lacrimile ei.

Apoi se strânseră cu toţii în bucătărie.

Unchiul Berte şi servitorul o aduseseră aproape pe sus pe mama lui Simone; şi Marianna, făcându-şi singură curaj, le servea mâncarea.

Preotul stătea în mijlocul lor şi era singurul care-şi permitea din când în când să spună câte un cuvânt, dar repede vocea lui se rătăcea în tăcerea celorlalţi. Era de-altfel şi ceva religios în acea cină, în acel cerc de oameni gârboviţi fiecare asupra chinului său, dar legaţi de un gând comun: să tacă. Şi tăceau şi se părea că se cuminecau înainte de-a se pregăti să asiste la misterul morţii unui om.

Ele fapt, însă, le era tuturor frică să nu sosească vreun om ai legii de la Nuoro şi să le afle secretul; la orice zgomot ridicau capul ascultând.

S>în când în când Marianna se ridică şi se ducea să-l

vadă pe Simone, ce era tot aţipit; în sfârşit văzu ochii lui deschizându-se din nou şi privind-o cu o rază de lumină ce se stinse imediat.

— Simone, Simone!

El făcu un efort să se ridice; căzu din nou cu faţa plină de dezgust. I se părea că e ţintuit de pat de o suliţă ce-i străpungea pieptul şi i se părea că trupul lui se învârte în jurul suliţei. Prinse mâna Mariannei ca să se sprijine, să se oprească, dar începu şi ea să se lovârtă cu el.

— Simone, Simone! Preoiul e dincolo, vrei să-l vezi?

El o privi din nou eu pupilele mari, pierdute de groază. Un preot? Nu înţelegea.

— Vrei? E preotul Fenu, fratele lui Giaeomo şi Giovanni Fenu.

El îi făcu semn că da, dar îşi întoarse puţin plictisit obrazul pe pernă; şi ea văzu apărând ca un trandafir pe pânză, sub colţul gurii lui: era sânge. Se ridică înfricoşată. Ei însă nu-i lăsa mâna; părea că vrea s-o ducă cu el departe, în drumul lui. Reîncepu să delireze.

— Preotul… inelul… curcubeul. Mamă, dă-mi traista…

Marianna îşi întoarse fruntea spre perete şi-şi simţi măruntaiele răscolindu-se, dar i se părea că Simone îi strânge mâna ca să-i amintească promisiunea.

„O femeie ce iubeşte un bărbat ca mine nu treiniie să piingă”.

Preotul îşi reluă locul lângă pat şi apropie chipul Cristosului cioplit barbar de faţa banditului: se gândea la fraţii lui, Giaeomo şi Giovanni, rătăciţi prin păduri şi printre stânci, vânători şi vânat în acelaşi timp; şi din adâncul inimii lui îi iertă pe Simone ca pe un copilaş la prima spovedanie.

Şi Simone, chinuit de visurile febrei, se căznea să-şi amintească, să-şi adune păcatele; dar ele rătăceau în jur ca

şi cum s-ar fi şi desprins de el şi-i treceau mereu pe dinainte batjocorindu-l: atunci şoptea cuvinte fără legătură, apoi tăcea şi părea că adoarme; dar auzind preotul pronunţând cuvintele pentru iertare, făcu un mare efort să se trezească, scormoni cearşaful, păru că vrea să se sprijine cu putere de pat şi se ridică pe jumătate, cu gura plină din nou de sânge şi de dezgust.

Preotul îi puse o mână pe piept, îl sili uşurel să se aşeze din nou, îi şterse sângele de pe buze.

— Părinte Fenu… părinte Fenu, şopti gâfâind, mai e ceva…

Preotul întoarse capul să-l asculte.

— Am furat… în biserică… Am furat un inel cu diamant… de la Sfânta noastră Fecioară a Minunilor… E acolo… în cartuşieră…

Preotul îşi încruntă, fruntea, mirat şi aproape jignit: bandiţii nu furau niciodată din biserici.

— De ce-ai făcut asta, Simone?

— Voiam să-l dau unei femei, zălog de credinţă.

— Bine, tu-mi vei înapoia inelul şi eu îl voi duce Fecioarei noastre a Minunilor.

— Nu, aş vrea să-l dau… să i-l dau Mariannei… să-l ducă ea înapoi…

— Bine, îl vom da Mariannei să-l ducă ea înapoi. Altceva, Simone?

— Nimic.

Atunci preotul îşi făcu semnul crucii şi termină de pronunţat cuvintele iertării.

Apoi femeile intrară în cămăruţă. Marianna se grăbi să-şi reia locul alături de Simone, dar imediat îşi aminti că era şi mama acolo şi se dădu deoparte.

Şi-apoi trebuia să pregătească pentru împărtăşania rănitului: scoase o faţă de masă şi-o întinse în două pe masă apoi se duse să ia din bucătărie lampa ca să facă mai

multă lumină; când intră văzu că mania adusese o mică luminare şi-o ţinea aprinsă între degete ca o tulpină palidă din a cărei floare de aur se scuturau seminţe de perle.

Intrară şi bărbaţii şi îngenunchează în fundul camerei, cu capul descoperit, cu căciulile în mână. Uşa rămase deschisă şi luna aşternu un văl de argint. Afară privighetoarea cânta.

După ce-l ajutase pe preot să-l ridice pe Simone, Marianna îngenunchie în spaţiul strâmt dintre pat şi perete, cu mâna nemişcată în spatele pernei şi fruntea pe învelitoare. Auzea cuvintele preotului aplecat peste gura muribundului cu anafura între degete şi i se părea că revede luna deasupra munţilor şi copacul ce scânteia ca o sferă. Apoi totul fu linişte. O mână i se aşează pe cap; Simone o chemă pentru a treia oară.

— Marianna!

Se ridică şi văzu că preotul avea încă patrafirul; privea cu ochii lui vii şi întunecaţi în jur.

— Marianna, îi spuse, Simone vrea să-ţi dea un inel ce trebuie să-l duci tu Sfintei Fecioare a Minunilor. Caută-l, e-n cartuşieră.

Ea traversă cămăruţa şi luă cartuşiera grea de pe ladă, unde-o pusese împreună cu sumanul şi brâul lui; o deschise şi-n buzunarul interior găsi inelul. Cercul era înnegrit, dar diamantul străluci în umbră şi toţi din încăpere îl văzură.

Marianna îl aduse în palmă şi-l dădu preotului; acesta îl luă cu două degete şi i-l arătă lui Simone.

— Acesta e?

— Acesta.

Ochii Mariannei străluciră ca diamantul: inima ei înţelegea totul.

— Simone, spuse întinzându-i mâna, pune-mi tu inelul în deget.

Atunci mâna lui descărnată şi palidă deja, arsă şi spălată de moarte, se ridică spre cea a preotului: degetele tremurătoare luară inelul şi-l puseră în degetul Mariannei.

Aceasta a fost nunta lor.

Tensiunea dramatică realizată prin comprimarea la maximum a mişcării, luxurianţa peisajului chemat să joace un rol principal în naraţiune, pitorescul straniu al vieţii aspre din Sardinia, ieşită parcă în afara istoriei, care aveau să aducă romanelor Graziei Deledda recunoaşterea universală prin decernarea, în 1927, a premiului Nobel, se întâlnesc în mod fericit şi echilibrat dozate în cele două romane de dragoste şi suferinţă care apar în acest volum: Ulii şi porumbei (1912) şi Marianna Sirca (1917).

Harrianna Sira